

EWAIN

Az amerikai
örökös

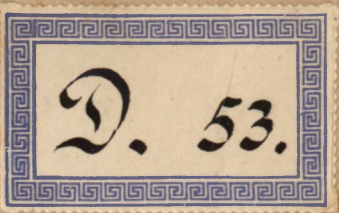
.....
250.568

OSZK

OSZAKA

OSZAKA

OSZAKA

D. 53.

Handwritten text in a non-Latin script, possibly Arabic or Persian, located in the upper right quadrant of the page. The text is faint and partially obscured by ink smudges and bleed-through from the reverse side of the paper.

AZ
AMERIKAI ÖRÖKÖS

REGÉNY EGY KÖTETBEN

IRTA

T W A I N M Á R K

FORDITOTTA

GYŐRY ILONA

BUDAPEST

LÉGRÁDY TESTVÉREK.

250568

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR

N Növedéknapló

1953 év 7738 sz.

ELŐSZÓ.

Az itt újból szereplő Sellers Mulberry ezredes oly alak, kit a közönség már évek óta ismer, mert ugyanez szerepel a „Gilded Age“ („Aranykor“) c. regényben is, még pedig az első kiadásban Sellers *Eschol* név alatt, a későbbi kiadásokban pedig mint Sellers *Beriah*, s végre azon drámában, melyet Raymond játszott, szintén ezen alak fordul elő, de ott már Sellers *Mulberry* néven.

Az *Eschol* keresztnév helyett annak idején a *Beriah* nevet kellett reáruházni, még pedig azért, hogy így megbéküljön egy, a valóságban élő Sellers Eschol, ki felmerülve az ismeretlenség feneketlen mélyéből s homályából, követeléssel állt elő a név megváltoztatását illetőleg s szavainak nyomatékot adandó, a törvényes eljárás foganatba vételével is fenyegetőzött. Kívánsága teljesültével megbékülve távozott, hogy meg ne jelenjék többé. A színműben az ezredes a *Beriah* nevet viselte volna, de ezt is föl kellett cserélni más névvel, hogy most meg egy

másik sarját békítsük meg a törzsnek. Így helyettesíté most a Mulberry név az előbbi két nevet, s remélhető, hogy a békétlenkedők végre valahára talán belefáradnak a dologba s hogy az ezredes e név alatt háborítatlanul végezheti pályafutását. Eddig nem volt a név ellen kifogás s így most újra e néven bocsátjuk utnak, mert biztonságban érezzük magunkat az „elévülés“ törvényének védő szárnya alatt.

Hartford, 1892.

Twain Mark.

Az időjárás e könyvben.

Az időjárásról az egész könyvben szó sem lesz. Kísérlet akar lenni e munka arra nézve, ha vajjon nyélbe lehet-e ütni egy regényt a nélkül, hogy az időjárásnak is jusson benne szerep. Mivel a regényirodalomban e téren ez az első kísérlet, meglehet, hogy e hiányt fel is fogják róni, de arra mégis érdemes volt a dolog, hogy egy vakmerő fickó megkísérelje s a szerzőnek épen nagy kedve kerekedett e vállalkozásra. Hány olvasó volt már ugy, hogy szives örömet végig olvasott volna egy regényt, de az író maga tette ezt lehetetlenné azzal, hogy folyton az időjárásról való beszéddel töltötte az időt. Semmisem gátolja az olvasót a haladásban annyira, mintha minden harmadik-negyedik lapon meg kell állapodnia, hogy meghallgassa azt a sok-sok szószaporitást az időről. Világos tehát, hogy ha az író az olvasót ilyenekkel terheli, az mind a kettőjükre csakis rossz eredménnyel lehet. Természetesen az emberi élet eseményeit tárgyaló elbeszélésben az időjárás feltétlenül szükséges. Ez be van bizonyítva. Csakhogy oly

helyet kell neki kijelölni, a hol nincs utban s a hol nem akasztja meg az elbeszélés menetét. S azonkívül a lehető leghasználhatóbb időnek kell lennie, nem pedig afféle ügyetlen, használhatatlan mükedvelő időnek. Hiába; az időjárás irodalmi különlegesség s abból bizony gyakorlatlan kéz sohasem alkot müvészi eszközt. E sorok írója csupán néhány egészen jelentéktelen, közönséges fajtáju időjárást tud képzeletében megalkotni s mi több, még ezeket sem valami jól. Így szerinte a legokosabb a mit tehet, az, ha kiváló s elismert tekintélyek müveiből veszi át a céljainak leginkább megfelelő időt; — természetesen a források megnevezésével. Itt az időjárásra nézve a könyv legutolsó lapjain lehet utbaigazitást találni. (Lásd a „Függelék“-et.) S e sorok írója arra kéri az olvasót, sziveskedjék koronkint egy pillantást vetni e „Függelék“-re s úgy segíteni magán olvasás közben.

I. FEJEZET.

Hasonlithatatlan szépségü reggelre virradt fel Angolországnak egyik falva. Ott, a szellős halmon tekintélyes épület emelkedik s a Cholmondeley kastély tornyai s repkényborította fala ugy állnak ott, mint hatalmas maradványa s tanujele a középkori főurak nagyságának. E gyönyörű kastély egyike azon uradalmaknak, melyeknek birtokosa Rossmore grófja stb. stb. A grófnak van huszonkétezer hold földje, azonkívül ő a tulajdonosa Londonban kétszáz bérháznak s ki tehát így valahogyan csak eléldegél kétszázezer font évi jövedelméből. A büszke ősi törzs alapítója maga Hóditó Vilmos volt; a család ősanyját azonban nem nevezi meg a történelem, mert ennek szereplése ép oly röpké és nagyobb következmények nélkül való epizód volt, mint akár a falaisē-i timár leányáé.

Ez üde reggelen a kastély reggelizőszobájában két embert látunk, ezeken kívül pedig a reggelinek hült maradványait. Az egyik férfi nem más, mint maga az öreg gróf; magas, egyenes tartású, szélesvállu alak; homloka ko-

moly, szigoru, haja hófehér. Tartása, minden mozdulata, arcának minden vonása jellemet mutat s a gróf ép oly könnyen hordja vállán a 70 évet, mint a legtöbb ember az ötvenet. A másik férfi pedig az öreg grófnak egyetlen fia és örököse, egy ábrándos szemü ifju. A ki látja, nem mondaná többnek huszonhatnál, pedig közelebb van a harminchoz. Csak rá kell nézni s arcáról rögtön leolvashatja bárki, hogy az ifju jellemének fővonásai a gyengédség, szívjóság, becsületesség, őszinteség, egyszerűség, szerénység — s ha aztán felruházod ez alakot nevének egész félelmetes nagyságával, akkor körülbelül oly hatást tesz az ifju, mint egy tetőtől talpig fegyverzetben levő bárány, mert tudod, hogy hangzik neve és címe? Méltóságos Kirkeudbright Llanover Marjorlbanks Sellers Viscount Berkeley a Cholmondeley kastély ura Warwickshireben. (De ha ezt kimondják nem hallasz belőle többet ennél: L'koobry Thlanóvez Marsbanks Sellers Vycunt Barkly Chumly Castle Warrikehr.) Most ott áll a nagy ablaknál s egész tartása tiszteletteljes figyelmet árul el atyja szavai iránt, de egyszersmind ép oly tiszteletteljes véleményeltérést arra nézve, a mit az öreg lord bebizonyítani igyekszik. Ez fel s alá jár a szobában mialatt beszél s minden szava azt mutatja, hogy nagyon fel van hevülve.

— Bár természetednél fogva engedékenylelkű vagy Berkeley, mégis tudom, hogy ha egyszer

eltökélted magad valamire, minek véghezvitelére az igazságról s becsületről alkotott eszméid készítenek — akkor aztán az ellenvetések és bizonyítgatások mit sem érnek; el vannak veszve reád nézve — igen, igen, s a gunyolás, a rábeszélés, a könyörgés, valamint a parancs nemkülönben. A mi engem illet . . .

— Ha csak egyetlen egyszer méltatnád a dolgot arra, atyám, hogy gondolkozzál róla, de előítélet s elvakító harag nélkül: kénytelen volna belátni, hogy azon eljárás, melyet követni óhajtok, nem elhamarkodott, nem esztelen, nem daczból eredő s látnád, hogy nem nélkülözi az igazoló körülményeket. Az amerikai jogigénylőt nem én teremtettem; nem én kutattam utána, nem én találtam meg s nem én tereltem reá figyelmedet. Magától jelent meg, magától állt utunkba . . .

— Hogy tiz éven át folyton keserítse s pokollá tegye életemet tolakodó, unalmas leveleivel, bőbeszédü elmélkedéseivel s végtelenbe nyuló bizonyítékaival . . .

— Melyeket sohasem olvastál el, bármennyire kértelek is; már pedig a méltányosság legalább foku követelményei is azt parancsolnák, hogy meghallgassuk. Ha kihallgatnók, úgy vagy az világlanék ki, hogy ő a jogos örökös — mely esetben követendő eljárásunk tisztán állana szemünk előtt — vagy az, hogy semmi joga sincs s ez esetben ép oly tisztán látnók, a mit

tennünk kell. Én olvastam e bizonyítékokat, mylord. Jól átvizsgáltam, lelkiismeretesen keresztül tanulmányoztam. A lánc teljesnek látszik s egyetlen egy fontosabb szem sem hiányzik belőle. Én azt hiszem, ő a jogos örökös.

— S én valami bitorló — holmi névtelen koldus — csavargó! Gondolja meg sir, mit beszél!

— De ha csakugyan ő volna a jogos örökös, atyám, megtennéd azt, meg tudnád azt tenni — ha a tény kétségtelen lenne — hogy kezedben tartsd címeit s birtokait egy napig, egy óráig, egy pillanatig?

— Esztelenség, a mit beszélsz; esztelenség, tiszta örülség! Hallgass reám! Teszek neked egy vallomást; nevezd annak, ha akarod. Én nem olvastam azon bizonyítékokat és okmányokat, mert nem volt reá alkalmam — de tudok róluk már negyven éve, még mikor az amerikai örökös atyja is élt, valamint az én atyám is. E fickó elődjei az én elődeimet gyakran megismertették viszonyaikkal s ez tartott mintegy százötven éven át. Az igazság az, hogy a jogos örökös annak idején Amerikába költözött a Fairfax család örökösével együtt, vagy legalább is ugyanazon időben, de hogy, hogy nem, Virginia vadonjaiban egészen nyoma veszett; csak azt tudták meg róla, hogy megházasodott s aztán vadakat szelidített a vásárra. Mivel sohasem irt haza, nemsokára mindenki azt hitte

róla, hogy meghalt. Így aztán öccse vette birtokába az uradalmat, de mikor az amerikai néhány év múlva csakugyan meghalt, akkor legidősb fia kijelentette egy levélben — a levél még most is megvan — hogy ő mindenesetre jogát tartja az európai uradalmakhoz. Megírni megírta ezt az amerikai sarjadék, csak hogy bizony előbb meghalt, mintsem angolországi nagybátyjának ideje, vagy talán kedve lett volna neki válaszolni. A legnagyobb fiúnak ez időben szintén volt már egy kis fia, de a mint látod, jó hosszú szünet állt be az irogatásban, most azonban az akkori csecsemő gyermek férfivá nevekedett s ime, most ő folytatja a levelek irkálását s bizonyítékok szolgáltatását. Hja hiába, ez nálunk már családi hagyomány, mely apáról fiura szállt s azért jár el ez a mostani szerencsétlen fickó is ugyanigy, s a mellett mind éhenkórászok voltak egytől-egyig s nem volt köztük egynek sem anyyija, hogy az utiköltésre telt volna, vagy arra, hogy pört indítsanak. A Fairfax-ok mindig kezükben tudták tartani az uralmat s maig sem üthette azt el a kezükről senki, pedig milyen távol élnek: — Marylandban: — de barátai, azok elvesztették az uralmat, még pedig kizárólag saját hanyagságuk folytán. Reménylem, tisztán áll előtted az, hogy e dolgokból a következő eredményt vonhatjuk le: erkölcsileg az amerikai csavargót illeti jogosan a Rossmore grófság; törvény

szerint azonban nincs hozzá több joga, mint akár a kuttyájának. Nos — meg vagy nyugtatva?

Hosszu szünet állott be, mialatt a fiu elgondolkozva nézte a kandallóra vésett cimert s aztán szomoruan mondá:

— Mióta csak cimert viselnek a világon, e ház jelszava mindig az volt: „Suum cuique” — mindenkinek a magáét. Az előbbi merész és nyílt vallomás után, uram és atyám, valóságos guny e büszke jelszó. Ha Lathers Simon . . .

— Pokolra e boszantó névvel! Tíz éve gyötri már szememet s kinozza fületem, hogy végre már lépteim dobbanásából ezt az agyvelőt kinzó dallamot vélem kihallani: Lathers Simon! — Lathers Simon! Lathers Simon! S most pedig, hogy lelkemben e név örökké jelenlevő, halhatatlan, kitörülhetetlen legyen: most kapod magadat s azt határozod hogy — hogy — mit is határoztaál voltaképen?

— Hogy fölkeresem Amerikában Lathers Simont s helyet cserélek vele.

— Hogyan? S megengednéd, hogy a grófság visszaszálljon reá?

— Az a szándékom.

— Vállalkoznál e meglepő birtokátruházásra a nélkül, hogy a lordok háza elé terjesztenéd az ügyet?

— A nél nélkül, — felelt az ifju habozva s zavarral.

— Bocsáss meg, de kénytelen vagyok azt hinni, hogy megőrültél. Bizonyosan megint azzal a számmal tanácskoztál — vagyis a radikálisok emberével, ha így jobban tetszik, habár mondhatom, ez a két fogalom tökéletesen azonos, — bizonyosan lord Tanzyval?

Az ifju nem felelt, mire az öreg gróf így folytató:

— Hallgatásod vallomás. Azzal a nyomorulttal, ki szégyene családjának és osztályának, ki minden öröklött címet és kiváltságot bitorlásnak tart; a nemességet csillogó cifra semmiségnek, az arisztokratikus intézményeket szemfényvesztésnek, csalásnak; a ranggal való megkülönböztetést a törvény által szentesített bűnnek és gyalázatnak s a kenyeret nem is tartja becsületos uton keresett kenyérnek, ha azt nem a két keze munkájával szerzi valaki; — munka, bah! — s az ősz patricius undorodva dörzsölte meg fehér kezét, mintha a munka elképzelt szennyét törölné le róla. — Ugy látom, te meg épen a legjobb uton vagy a felé, hogy e nézeteket tökéletesen a magadévá tedd, — veté utána gúnyosan.

Az ifju arcát előntő halvány pirosság azt árulta el, hogy a nyíl talált és sebzett, de azért méltósággal válaszolá:

— Ugy van. Kimondom félelem nélkül, mert nincs okom arra, hogy szégyeljem magamat. Most tehát kimondom elhatározásomat s ez ab-

ban áll, hogy lemondok örökségemről. Szakitani akarok e jogtalan állapottal, e ferde helyzettel, hogy új életet kezdjek, újat és helyeset; tisztán ember voltom alapján, minden mesterkélt segédeszköz igénybevétele nélkül és sikert aratni vagy bukni tisztán érdemem szerint akarok. Amerikába megyek, oda, hol minden ember egyenlő, hol mindenkinek egyenlő kilátásai vannak; ott fogok élni vagy meghalni; fenn uszni az áron, vagy elmerülni; nyerni vagy veszteni mint ember, de egyedül, önerőmből, a nélkül, hogy a névnek, rangnak csillogását segítségül hívnam.

— Lám, lám! — S erre a két férfi merőn nézett néhány percig egymás szemébe, de aztán az atya újra megszólalt s halkán, elgondolkozva mondá: — Határozottan örült! Ha-tá-ro-zot-tan! — Ujabb szünet következett s ezt is az öreg lord hangja törte meg. Felvidulva szólalt meg, mint mikor valaki a sűrű fellegek közül egyszerre csak egy napsugurat lát előtörni: — Nos, egy elégtételem legalább lesz. Lathers Simon majd idejön, hogy birtokába vegyen mindent, de annyi bizonyos, hogy én belelököm a lóusztatóba. Szegény ördög! Milyen alázatosan ír; milyen félénk tisztelettel; mennyire kimutatja hódolatát nagy családunk s magas állásunk iránt; mennyire igyekszik, hogy bennünket kiengeszteljen s szinte könyörög, hogy ismerjük el rokonnak, mivel az ő ereiben is esergedez valamieske a

mi megszentelt vérünkből. S e mellett szinte látom, milyen regényes lehet, milyen ütött-kopott ruháju s hogy mennyire kikacagja, mennyire megveti ez esztelen törekvéseiért még az a félvad, szennyes amerikai söpredék nép is. Ah, de mit is érdemel mást egy ilyen közönséges, csuszó-mászó, szenvedhetetlen csavargó! Élég egyetlen egy ilyen hunyászkodó, undorító levelét olvasni, hogy — nos?

Ez utóbbi szó már a belépő inashoz volt intézve. Ez ott állt a küszöbön, ragyogó selyembársony öltönyben s térdharisnyában, mig fejét művészileg fodrozott hófehér paróka fedte. A mint megjelent, bokáját összeütve, mélyen meghajolt s a kezében tartott tálcát a gróf felé nyujtva, mondá:

— A levelek, mylord.

A gróf átvette s a szolga eltűnt.

— Lám, lám, a többek közt egy amerikai levél. Természetesen attól az éhenkórásztól! De Istenemre, roppant változást látok! Ezuttal nem is barna boritékban ir; pedig eddig mindig olyan volt neki; azt valószínűleg valami boltból kezelte el, mert a cég neve mindig ott volt a boriték sarkán. De most! Egészen tisztességes boriték; szembeöltő széles gyászkerettel; — nos, ez valószínűleg a macskáját illeti, mivel agglegény — s aztán vörös pecsétviasz; akkora pecsétnyomó, mint egy fél korona és — és a pecséten cimerünk s a jelszó. És a gyakorlatlan,

reszkető irásnak nyoma sines; valószínűleg úgy felvitte isten a dolgát, hogy titkárt tart, még pedig olyant, a kinek egészen urias, bátor vonásai vannak. Nézze meg az ember! Ottani viszonyaink látszólag roppantul javulnak, mert kedves rokonunk gyökerestül megváltozott!

— Kérlek légy szives a levelet elolvasni!

— Jó, ezuttal elolvasom. A macska kedvéért:

Washington, május 2.

Tizennegyedik-ut 14042. szám.

Mylord! Fájdalmas kötelességemnek ismerem arról értesíteni önt, hogy hirneves házunk feje nines többé, minthogy nagyméltóságú és kegyelmes Lathers Simon, Rossmore grófja, jobb létre szenderült („Végre elment az utból — ez végtelen nagybeesü hir, fiam!“) Duffy Corners falu melletti jószágán a régi nagy Arkansas államban. S nemesak maga, hanem ikertestvére is; mivel mindkettőt agyonütötte egy gerenda, mikor egy háznál voltak elfoglalva. Ez esemény a jelenlevők vétkes gondatlanságának tudható be, e gondatlanságért pedig a „savanyu vegyes“ által létre hozott tulságos jó kedvet kell felelőssé tennünk. („Éljen a „savanyu vegyes“, akármi legyen is az, ugy-e Berkeley?“) Ez most hatodnapja történt s nem volt ott ősi családunknak egyetlen sarja sem, hogy szemét befogja s hogy ugy temesse el, a mint az a boldogultat történeti nevénel s magas rangjánál fogva megilletet

volna. Még most is ott van a jégen öcsésével együtt, mert barátaik temették el közkölségen, a rendezett gyűjtés eredményéből. De én haladéktalanul intézkedni fogok, hogy földi maradványait oda szállítsák Önhöz („Szent Isten!“) s hogy ön aztán ott temettethesse el a boldogultat, az őt megillető ünnepélyességgel és szertartással esaládunk sirboltjába vagy mauzoleumába. Én addig is feltételek házamra néhány gyászceimert s meg vagyok győződve, hogy ezt ön is meg fogja tenni összes jószágain.

Azonkívül figyelmeztetnem kell Önt, hogy e gyászos csapás folytán az összes címek, tisztiségek, földbirtokok s egyéb javak reám szállanak, mint egyedüli örökösre s hogy ily módon — bármennyire fájdalmasan essék is nekem — kényszerítve vagyok a legrövidebb idő alatt megkeresni a lordok házát az iránt, hogy engem új méltóságomba beigtassanak, mivel ezt címzetes lordságod e naptól kezdve ugy is jogtalanul tartja kezében.

Kiváló tiszteletem s meleg rokoni ragaszkodásom kifejezése mellett vagyok

címzetes lordságodnak

legalázatosabb szolgálja

Sellers Mulberry, Rossmore grófja.

— Hallatlan! De lám, ez az egy legalább érdekes. Mondhatom, Berkeley, ez az arcátlan-ság, ez — no ez határtalan, ez képzelhetetlen.

— Az igaz, hogy ebben nyoma sincs a csuszó-mászó alázatosságnak.

— Csuszás-mászás! Azt sem tudja, hogy mi az! Gyászceimerek! Hogy így emlékezzünk meg arról a siró-rivó csavargóról és testvéri duplikátumáról. S még hogy elküldi nekem földi maradványaikat! Nos, az előbbi örökös csak eszelős volt, de ez meg határozottan közveszélyes őrjöngő. S micsoda név! Sellers Mulberry! Valósággal zenére megy rá! Lathers Simon — Sellers Mulberry — Sellers Mulberry — Lathers Simon. Mintha csak gépzakatólást meg fűrésznyekergetést hallanék. Lathers Simon — Sellers Mul . . . Nos, mégis elmennél?

— Engedelmeddel, atyám.

Az öreg gróf egy ideig mozdulatlanul állt az ablaknál, miután fia kilépett az ajtón. Így gondolkozott:

— Áldott jó fiu s igazán lehet szeretni. Hadd menjen a maga útján — hisz ellentmondással ugy sem mennék semmire, sőt meg vagyok győződve, hogy csak elmérgesíteném a dolgot. Érveléseim csak úgy hiába voltak, mint nagynénje ellenvetései; el kell várnunk, hogy maga Amerika mi jót tehet érdekünkben. Várjuk el, hogy az egyenlőségnek s a nehéz napoknak nem lesz-e jó hatása egy elmebeteg fiatal britt főúr észbeli állapotára. Le akar mondani grófi rangjáról, hogy ember lehessen, mint a többi. Hogy is ne!

II. FEJEZET.

Sellers Mulberry ezredes néhány nappal e levél megírása előtt ott ült „könyvtár“-ában, mely egyszersmind a „társalgó“ is volt, azonkívül „képtár“, nemkülönben „műhely“. A fennemlitett helyiséget néha e nevek valamelyikével illette, néha ismét más névvel, úgy a mint az alkalom vagy a körülmény magával hozta. Jelenleg épen valami törékeny mechanikai játékszeren dolgozott s látszott rajta, hogy munkája rendkívül érdekli s egész figyelmét leköti. Az ezredes már ősz volt, de különben ép oly fiatalos vidám, élénk, lelkesülő, rajongó és vállalkozó, mint azelőtt. Nyájas, öreg felesége ott ült nem messze tőle s mialatt kötögetett és gondolkozott, a macska ott aludt ölében. A szoba tágas volt és világos s kellemes benyomást tett. Határozottan lakályos benyomást, bár a butor bizony elég egyszerű volt s nem is épen valami sok, az apró csecsebecséből meg, mik annyira tudják diszíteni a szobát, kevés volt s közülök egyik sem valami értékes. De volt a szobában élővirág s volt benne olyan megmagyarázhatlan valami,

a mi elárulta, hogy valakinek itt a házban szerenésés izlése s ügyes keze van.

Isten tudja, még azok a rettenetes olajnyomatok sem sértették a szemet tulságosan, szinte hozzájárultak a szoba vonzóvá tételéhez; úgy látszik büvölet volt bennük, mert a ki egyszer rájuk nézett, az halála napjáig látta őket s szenvedett e lidérenyomás alatt. Egyik-másik tájkép volt e szörnyalkotások közül, néhány meg a tenger torzképe, egy-kettő meg állítólag arckép, de mindegyik merénylet, a hány csak volt. Az arképek mindegyikében fel lehetett ugyan egy-egy elhalt amerikai kitünőséget ismerni, itt azonban, mivel valami vakmerő kéz ily értelmű cédulákat ragasztott reájuk, úgy szerepeltek, mint „Rossmore grófjai”. Az utolsó például mint Jackson András került ki a gyárból, itt azonban tőle telhetőleg igyekezett megtenni a magáét, úgy mint „Lathers Simon, Rossmore grófja, a jelenlegi lord”. A másik falon Warwickshirenek egy olesó, régi vasuti térképe függött. Erre az volt ráírva: „A Rossmore család urodalmi.” A szemközti falon pedig egy másik térkép függött s ez volt a szoba fődisze, valamint az idegenek figyelmét is ez vonta magára legelőször már nagyságánál fogva is. Valaha egyszerüen csak e címet viselte: „Szibéria”, de most e szó mögé ez volt odairva: „a jövőben”. Egyéb módosítások is voltak a térképen; ugyanis vörös tintával sűrű lakosságú városok jegyei voltak odarajzolva

az óriási mély földre, hol most sem város, sem lakosság nincs. E városok egyikében a lakosság száma 1.500,000-re volt téve s a város maga „Liberia orloffskoizalinski“ nevet viselte, míg egy másik — egy még népesebb — a központban volt elhelyezve. Ez volt a főváros, „Libertas-olovnaivanovics“.

A „kastély“, a mint az ezredes házát nevezni szerette, kétemeletes, vén, düledező, kigörcbült, angolkóros épület volt, de tekintélyes kiterjedésű. Egyszer-kétszer be lehetett festve, csak hogy erről már saját maga is megfeledkezett. Ott állott Washington legelhagyatottabb városrészében s valaha nyárilak lehetett. Körülötte elhanyagolt udvar terült el; kerítése nagyon rászolgált volna a támogatásra, kapuja pedig semmiképen sem akart kinyitni. Az ajtó mellett több szerény kis címtábla függött s a legnagyobbikon ez volt olvasható: „Sellers Mulberry ezredes, törvényszéki jegyző és ügynök.“ A többi táblákból azt lehetett megtudni, hogy az ezredes egyszersmind materialisator, hypnotizáló és az elmebetegek gyógyításába is beleszókodott. Mert ő már olyan ember volt, a ki mindig és mindenütt talált tenni valót.

Egyszerre egy ősz néger jelent meg a szobaajtóban, szemüveggel és viseltes fehér szövött keztyűben. Ünnepeles meghajlás után jelentette:

— Marse Hawkins Washington.

— Szent atyám! Bocsásd be Dau'l, bocsásd be.

Az ezredes és felesége egy pillanat alatt talpon voltak s a másik pillanatban meg már szívélyesen szorongatták a jövevény kezét. Ez erős, tagba szakadt, de kissé levertnek látszó férfi volt. Arcát tekintve, csak ötven évesnek lehetett tartani, de haja olyan fehér volt, hogy a miatt bizony bizvaszt száz évesnek is gondolhatta volna bárki.

— Ejnye de örülök, hogy látlak, Washington, édes barátom. Ül le, foglalj helyet, mintha csak otthon volnál. Ugy ni — de hiszen te pompás szinben vagy; egy kicsikét ugyan megöregedtél, — de csak nagyon kicsit ám; hanem azért te is rögtön ráismertél volna, ugy-e Polly?

— Hogyne Berry, hisz egészen olyan, mint atyja volna, ha élne. Istenem, Istenem, de hát honnan is cseppent ön ide? Hadd lám, csak ugyan mennyi ideje is annak, hogy . . .

— Azt hiszem tizenöt éve, Mrs. Sellers.

— A biz a! Hejh, hogy mulik is az idő. S aztán micsoda változások történtek.

Itt hangja egyszerre csak megtörött s ajka remegni kezdett. A férfiak tiszteletteljesen hallgattak, várva míg erőt vesz magán, de Sellersné rövid, eredménytelen küzdelem után elfordult s köténytét szemére szoritva, lassan elhagyta a szobát.

— A mint téged megpillantott, rögtön gyermekei jutottak eszébe. Istenem, Istenem; —

mind meghaltak, egyesegyedül csak a legkisebbik maradt életben. Ejh, hanem most ne szomorkodjunk; nem most van annak az ideje „Zavartalan öröm“, ez az én jelszavam, még akkor is, ha nincs valami öröme az embernek, a mit meg lehetne zavarni. De ha valaki e jelszót választja, bizonyos, hogy kára sohasem lesz belőle, ellenkezőleg mindig csak javára fog válni. Mindig, Washington, ezt én mondom, már pedig én sok helyen megfordultam s láttam is egyetmást a világból. Hanem ugyan mondd csak: hol rejtőztél ennyi ideig s egyenesen onnan jössz most, vagy honnan?

— Azt hiszem, soha életedben ki nem találád, ezredesem. Cherokee Stripből!

— Mit mondasz!

— Olyan igaz, mint hogy itt vagyok.

— Lehetetlen. Csakugyan ott éltél volna?

— Ott, ha ugyan lehet azt életnek nevezni; mert ez bizony elég erős kifejezés, a tengeri nyullal és gőzben főtt babbal való táplálkozásra, a megaláztatásokra, a szétfoszlott reményekre s a szegénységre minden változatában...

— S Lujza is ott volt veled?

— Ott; a gyermekekkel.

— S most is ott vannak?

— Ott, mert nem hozhattam őket ide.

— Ah értem, értem, — azért jöttél, hogy valami állást foglalj a kormánynál. Légy nyugodt. Én majd eljárók a dologban.

— De én nem követelek a kormánytól semmit.

— Nem? Akkor talán postamester akarsz lenni. Jó, ugy is jól van. Bizd csak reám. Majd elintézem én.

— Szó sincs róla. Tévedsz, barátom.

— De akkor hozakodj hát végre elő a dologgal, hogy a jó Isten áldjon meg. Szeretném tudni, mire való ez a tartózkodás, meg ez a bizalmatlanság ilyen régi baráttal szemben, mint én. Azt hiszed talán, hogy nem tudok titkot tar . . .

— De hiszen nincs ebben semmi titok. Csakhogy nem engedsz szóhoz jut . . .

— Hallgass rám, barátom; én is ismerem az embereket s tudom, hogy ha valaki egyszer Washingtonba jön — jött legyen bár a mennyországából, vagy Cherokee Stripből — az *akar* valamit. S azt is tudom, hogy a mit akar, azt rendesen nem kapja meg; akkor aztán még itt marad egy ideig, mást próbál s az sem sikerül neki; ugyanily szerencsével jár a másik, meg a harmadik, meg a negyedik dologban; de azért így folytatja, míg csak zátonyra nem kerül, s mikor aztán annyira szegény s annyira meg van szegyenülve, hogy semmi kedve visszamenni, még Cherokee Stripbe sem: akkor megszakad a szive, mire gyűjtést rendeznek, hogy eltemethessék. Kérlek — ne szakíts félbe: — tudom én, mit beszélek. Milyen boldog, milyen szerencsés voltam ott a messze nyugaton, hisz

te is tudod, ugy-e? Mint Hawkeye első polgárát, mindenki tiszteletben tartott; egyszerűen afféle autokrata voltam; valóságos autokrata voltam, Washington. S nem, ez nem maradhatott úgy; nekem St.-Jamesbe kellett mennem követ gyanánt. Nem hagytak békemet; nem, a világért sem; a polgárság és a kormányzó egyaránt biztattak. Így végre levettek a lábamról, beleegyeztem; nos igen, mert mit volt mit tennem, nem volt más választásom; eljöttem hát ide. De elkéstem *egy nappal*, Washington. Gondold meg azt — milyen semmiségek változtatják meg a világtörténelmet. Igen, barátom, a hely be volt töltve. Mivel már itt voltam, azt az ajánlatot tettem, hogy jól van, küldjenek hát Párisba. Az elnök nagyon sajnálta, vigasztalhatatlan volt s a többi, de hát lásd, az a hely meg nem tartozott többé a nyugathoz s én megint ott voltam, a hol azelőtt. Mit volt mit tennem, most már kezdtem lejebb szállni; — hidd el Washington, ez a pillanat mindnyájunk életében bekövetkezik, s ez még nem is a legrosszabb, Nos tehát, a mint mondtam, kezdtem most már lejebb szállni s ajánlkoztam, hogy küldjenek Konstantinápolyba. Képzeld el ezt, Washington — s egy szóig igaz, a mit mondok — egy hónap sem telt bele s én *kértem* Khinát, ismét egy hónap múlva *könyörögtem* Japánért; egy év leforgása alatt annyira süllyedtem már egyre le, le, le, hogy végre összetett kézzel esedeztem

a legalantasabb állásért, mit az Egyesült Államok kormánya csak betölthet — kovaköszörüs akartam lenni a hadügyi bizottság pincéiben, s olyan igaz, mint élek, azt sem nyerhettem el.

— Kovaköszörüs?

— Az. Ez állást a mult században szervezték, a forradalom idejében. A puskához való kovát a kapitólról szállították a katonailag megerősített helyekre. Ez még most is ugy van, mert bár a kovapuskák ideje lejárt s bár az erődök rég romban hevernek, azért a régi rendeletet nem vonták vissza; tudja Isten, vagy nem tartották fontosnak, vagy megfélekedtek róla, elég az hozzá, hogy azok a puszták területek, hol hajdan Ticonderaga vagy más egyéb erősség állott, most is csak ugy megkapják a nekik hajdan kijárt kovakő-mennyiséget, mint azelőtt.

Washington elmerengve szólt közbe:

— Különös, igazán különös; elindulni azzal az óhajjal, hogy követ gyanánt menj Angliába és ott huszezer font évi fizetést nyerj — s kudarcot vallani végre még azon tervvel is, hogy a kovaköszörüs állást elnyerhesd, a hol a fizetés...

— Három dollár hetenként. Ilyen az emberi élet, Washington; ez az én esetem világosan mutatja az emberi nagyravágyásnak, küzdelemnek történetét; — mi az eredmény? Utad célja a palota volt s belefulsz a csatornába.

Uj szünet következett, majd Washington szólalt meg, komoly, résztvevő hangon:

— És te, ki idejöttél, kedved, hajlamod ellenére, csupán azért, hogy eleget tégy hazafiui kötelességérzetednek s az önző politikai közvéleménynek — te mindezért nem nyertél cserébe semmit?

— Semmit? — Az ezredes felugrott s úgy állt ott barátja előtt, szabad folyást engedve bámulatának. — *Semmit*, Washington? Mondd meg nekem, hogy hát az, ha valaki örökös tagja s még hozzá *egyetlen* örökös tagja azon diplomáciai testületnek, mely a kerek világ legnagyobb államánál van accreditalva — hát az *semmi*?

Most meg aztán Washingtonon volt a bámulás sora. A csodálkozás egészen elnémitotta, de tágra nyílt szeme s az arcán tükröződő tiszteletteljes ámulás nagyobb ékesszólással hirdették meglepetését, mint bármily szó. Az ezredes lelkén ejtett seb ezalatt már tökéletesen behegedt; Sellers Mulberry újra elfoglalta helyét s nyájas, elégedett arcával előbbre hajolva, így kezdé:

— Mi illetett meg egy oly embert, kit páratlan tapasztalatok tettek a világtörténelem kimagasló alakjává? Oly embert, ki diplomáciailag ugyszólván mindörökre meg volt szentelve az által, hogy — ha csak ideig-óráig is, s bár csupán kérvényei folytán — e kormány hatáskörébe eső minden egyes diplomáciai állással

érintkezésben állott, igen mindegyikkel, kezdve a st.-jamesi rendkívüli nagykövet és teljhatalmu miniszter állásától le egészen azon kis guanotelepbeli konzuli állásig, hol a konzul évi díja is guanoban fizetendő s a mely telep különben el is merült valami vulkanikus kitörés következtében, épen egy nappal azelőtt, mielőtt az intéző körök a folyamodók névsorában az én nevemhez jutottak volna. Természetesen, oly valamit kellett nyernem, mely elég magasztos legyen ahhoz, hogy megfeleljen a velem történt páratlan s emlékezetes esetnek. S a mit nyertem, az csakugyan ilyen is volt. E testület egyhangu óhaja szerint, a nép mennydörgő éljenzése közt — már pedig e hang az a hatalmas erő, mely elsöpri a törvényt és a rendeleteket, melynek határozata ellen nincs felebbezés — örökös tagjává választottak e diplomáciai testületnek, mely hivatva van képviselni a földteke összes hatalmait és népeit az észak-amerikai Egyesült Államok köztársasági udvarával kapcsolatban. Megválasztatásom után pedig fáklyásmenettel kísérték haza lakásomra.

— Ez bámulatos, édes ezredesem, igazán bámulatos.

— Ez a legmagasztosabb hivatalos állás a világon.

— Magam is azt hiszem, s a leghatalmasabb.

— Eltaláltad. Ez a helyes kifejezés. Csak gondold meg. Egy haragos tekintet szememből

— s kitör a háború; mosolygok, s a küzdő nemzetek azonnal lerakják a fegyvert.

— Rettenetes. Már mint a felelősség.

— Az semmi. Nekem a felelősség nem teher, hozzá vagyok szokva; mindig elég részem volt benne.

— S az a rengeteg munka! Mindig ott kell lenned a gyűlésen?

— Kinek? nekem? Hát Oroszország cárja ott van-e a tartományok kormányzóinak gyűlésein?

Washington egyideig szótlánul nézett maga elé, majd mély sóhajjal mondá:

— Ha elgondolom, milyen büszke voltam egy órával ezelőtt; s most mily kicsinységnek tetszik előttem kineveztetésem! Ugyanis tudd meg, annak hogy én Washingtonba jöttem, az az oka, mert delegátus gyanánt vagyok a kongresszusba küldve Cherokee Strip részéről!

Az ezredes felugrott s határtalan lelkesedéssel kiáltott fel:

— Kezedet, édes barátom! Hisz ez hallatlan nagy ujság! Üdvözöllek egész szivemből. Jóslataim tehát beteljesültek. Mindig mondtam, hogy te nagyra termett ember vagy s hogy előbb-utóbb magas polcra jutsz. Kérdezd meg Pollytól, nem mondtam-e mindig?

Washington egészen elkábult e váratlan kitöréstől.

— No, no, barátom, hisz az egész nem valami nagy dolog. No bizony, azt a kis, keskeny,

puszta, néptelen, füves, kaviesos térséget képviselni, mely szinte elvesz a kontinens nagy kiterjedésü államai közt — akár csak egy billiárdasztalt képviselne az ember, azt is olyant, a min már nem játszik senki.

— Hogy mondhatsz ilyent? Roppant fontos állás s itt különösen óriási befolyása van.

— Ördögöt van, hisz még szavazatom sincs.

— Az mindegy. Tarthatsz beszédek.

— Még azt sem, hisz nincs több lakosa, mint kétszáz . . .

— Az nem baj . . .

— Ugyszólván még joguk sem volt engem megválasztani, hiszen Cherokee Strip még territoriumnak sem nevezhető, mert erre nézve semmiféle törvényes végzés nincs s a kormánynak hivatalos tudomása egyáltalán nincs is róluk.

— Baj is az! Csak bizd te azt rám! Majd keresztülviszem azt én, s egyszerre csak azon veszitek magatokat észre, hogy rendezett állam vagytok.

— Megtennéd ezt? Oh, milyen jó is vagy te; s ez a dolog egészen méltó hozzád; reád ismerek benne, a mindig hűséges régi barátira! — végzé szavait Washington s e percben a hála könyei tolultak szemébe.

— Annyi, mintha már meg is volna, pajtás; mintha már meg is volna. Nyujtsd kezed. Ha vállvetve munkálkodunk, majd meglátod, hogy előre visszük a dolgokat!

III. FEJEZET.

Ezalatt Sellersné is erőt vett megindultságán s visszatérve a szobába, Hawkins feleségéről, gyermekeiről, ezek számáról s több más efféléről kezdett kérdezősködni s a tanúkihallgatás eredménye aztán az lett, hogy Hawkins kimerítő történetet nyújtott családjára minden tette-vette és ügye-baja felől, a mi csak a legutolsó tizenöt év alatt előfordult. Ekkor azonban valaki jött, mire az ezredesnek ki kellett mennie, hogy utána nézzen, mi történik ott künn. Hawkins megragadta az alkalmat s megkérdezte Sellersnét a felől, hogy a tizenöt év alatt hogy-mint is álltak hát az ezredes dolgai voltaképen?

— Hogy álltak? Hát csak úgy, mint azelőtt. Hogy is álltak volna másképp? — Hiszen, ha akarnának is jobban állni, ő maga hátráltatná azt első sorban.

— Képzelem.

— Hja, lássa, férjem sohasem fog megváltozni; — nem az; — egy szikrát sem; — mindig az, a ki volt: Sellers Mulberry.

— Azt látom.

— Most is a régi tervezgető, nagylelkű, jószivü, ábrándos, rajongó, reménykedő, derült kedélyü ember, s mindenki csak ugy szereti, mintha minden terve a legpompásabban ütne be.

— Hisz mindig szerették, a mi nagyon természetes is; hisz az ezredes oly lekötelező volt mindenki iránt, oly alkalmazkodni tudó; s volt benne valami olyan — olyan — nem is tudom micsoda, a mi szinte megkönnyítette annak a dolgát, a ki kérni akart tőle valamit s az ember nem érezte magát ugy megszégyenülve, meg olyanféleképen, hogy „jaj, báresak ne kellene kérnem“, szóval, tudja, ugy, mint mikor más valakitől kér az ember valamit.

— Ugy van, egészen ugy, s pedig méltán lehet rajta csodálkozni, mert nagyon sokszor bizony szégyenletesen bántak el vele olyanok, a kik hágesó gyanánt tekintették, a melyet az ember felhasznál, ha valahova fel akar jutni, de a melyet aztán elrug, ha már egyszer fenn van. Ilyenkor aztán egyidőre láthatólag meg van bántva, lelke meg van sebezve, visszariad minden érintkezéstől, kerüli a tárgyat s azt sem szereti, ha más valaki ezt pendíti meg; — én persze azt hittem ily esetekben, hogy no, hála istennek, *most* csakugyan okult s ezentul jobban meggondolja a dolgot. Az ám! Néhány hét mulva ugy elfeledkezett az egészről, mint a tavalyi hóról, s aztán megint ott vagyunk, a hol

voltunk, ismét szolgálatára áll minden jöttment sehonnainak.

— De hisz ezek a dolgok az ön türelmét is ugyancsak próbára teheték néhányszor.

— A mi engem illet, én már hozzátörődtem, s tudja Isten, legjobb szeretem őt olyannak, mint a milyen. Ha valamit hibául rovok is fel neki, az csak a világgal szemben hiba; én nem tartom annak. S bizony, nem tudom, hogy szeretném-e, ha megváltoznék; no, hogy alapjában megváltozzék, azt meg semmi esetre. Néha pörölök vele, sőt azt lehetne mondani, hogy össze is szidom, de hát ezt megtenném biz én akkor is, ha nem tenne is úgy, a hogy tesz. Már én csak ilyen vagyok. De annyit mondhatok, hogy sokkal kevesebbet dörmögök akkor és hogy sokkal jobb szeretem azt, ha nem sikerül neki valami, mintha sikerül.

— Ugyan! E szerint hát mégsem volt min-dennek kudare a vége?

— Dehogy. Néha, mint mondja, jól fordul a kocka, hatot vet; hanem ilyenkor az isten legyen nekem irgalmas. Akkor kezdődik rám nézve az igazi nyugtalanság. Mert akkor csak úgy szórja a pénzt; a hogy jött, úgy el is megy, egyszer csak azon veszem magam észre, hogy volt — nincs! Ha bővében van a pénznek, akkor aztán befogad a házába minden nyomorékot, eszelőst, gazdátlan maeskát; szóval, mindenkit, a kit máshol meg se tűrnének. Persze,

mikor aztán a pénz elment, akkor nekem kell a házat tőlük megtisztitanom, ha azt nem akarom, hogy magunk is éhen haljunk. Persze, neki nehezebbre esik, mikor meg kell tőlük válnunk, meg mi tagadás benne, magamnak is. Itt van például az öreg Dau'l, meg Jinny. Ezeket a sheriff eladta s elszállította valahová délre, mikorában mi tönkre jutottunk a háboru előtt. A béke helyreálltával aztán egyszer csak kapták magukat és visszajöttek. Vissza ám, de hogyan. Az az idő, melyet ott töltöttek a gyapotültetvények között, tökéletesen elsanyargatta, elgyengítette őket, nem maradt azokban egy szikrája a munkaerőnek földi pályafutásuk további idejére; — mi pedig olyan szegények voltunk, de olyan szegények, hogy ugyyszólván betevő falatunk sem volt, de azért férjem kitárta előttük az ajtót sarkig s úgy fogadta őket, mintha egyenest a mennyből jöttek volna megváltásunkra. Én azonban félrevontam és így szóltam: „De az Istenért, Mulberry, legyen eszed! Hát nem tudod, hogy magunknak is alig van mit ennünk. Hogy tartsuk el még ezeket is?” Megütközve tekintett reám s így szólalt meg: „Tán bizony kidobjuk őket? — Mikor olyan őszinte bizalommal közelednek hozzám, mintha — mintha . . . nem, nem Polly, én úgy tekintem a dolgot, mintha én valaha hitelbe vettem volna e bizalmat s adósságlevelet állítottam volna ki róla. Ezt be kell váltanom; tartozásomat le kell

fizetnem. Az ily megtisztelő bizalmat csak nem fogadhatjuk el ajándékba! Lásd, olyan szegények, ugy elöregedtek, aztán senkijük sincs Polly, senkijük, és . . .” Én persze ezalatt már egészen elszégyenlettem magamat, s tudja Isten, hogyan történt, elég az hozzá, hogy szinte egészen nekibátorodtam s halkan csak ennyit feleltem neki: „Jó, tartsuk hát itt őket, — majd csak megsegít a jó isten valahogyan s gondoskodik róluk.” Erre aztán megörült s beszélni kezdett ugy, a mint ő szokott: a kelletténél sokkal több reménnyel a jövő iránt; majd önmagát szakítva félbe, így végzé szavait: „Én mindenesetre gondoskodom róluk.” Ez már nagyon, de nagyon régen volt, de a két öreg, mint látja, most is itt van.“

— De legalább bizonyosan elvégzik a ház körül való teendőket?

— Ugyan hagyja el! Ha tudná, hogyan végzik! Hiszen tennék, ha bírnák szegények, sőt tán hiszik is, hogy ők tesznek valamit. De az tiszta képzelődés. Dau'l a főajtónál áll; néha elvégez valami bevásárlást; néha meg — hisz különben majd láthatja ezt ön is — egyszerre csak nekivetélkedik vagy egyik, vagy másik, vagy mind a ketten s szörnyen kezdenek törülgetni. De tudja csak mikor? Olyankor, ha meg akarnak valamit hallani s szeretnék, hogy maguk is belekottyanhassanak. Ha eszünk, akkor ugyanezen okból esetlik-botlik körülöt-

tünk mind a kettő. De az igazat megvallva, úgy áll a dolog, hogy egy fiatal néger leányt kell tartanunk, a ki *róluk* gondoskodjék s *rájuk* vigyázzon, aztán meg egy néger asszonyt, hogy ez meg a házi munkát végezze el és *segítsen* rájuk vigyázni.

— No, hanem képzelem, hogy boldogok is.

— Nem mondhatnám, mert ugyszólván folytonosan civakodnak; — legtöbbszörre vallási tárgyakról foly a vita, mert Dau'l anabaptista, Jinny pedig a methodistákhoz szit; — Jinny hisz az előrelátó gondviselésben, míg Dau'l nem, mert ez meg afféle szabadgondolkozásu, felvilágosult szellemnek tartja magát. Hanem azért együtt énekelik az ültetvényeseknél tanult szenténekeket, meg fecsegnek az egész istenáldotta napon át. Mulberry természetesen bálványozzák s ez meg szépen szemet huny minden gyengeségükre és hóbortjukra, s így aztán — no hát csak összeférnek valahogyan. A mi engem illet, én nem bánom, mert már szinte hozzátörődtem. Különbben azt hiszem, mindenhez hozzá szoknám, ha Mulberry itt van az oldalam mellett és ő segít elviselni, s igazán elmondhatom, hogy nem sokat töprengek azon, mint lesz, hogy lesz ez vagy amaz, mindaddig, míg Mulberryt megőrzi nekem a gondviselés.

— Adja isten, hogy minél tovább úgy legyen s hogy legközelebb megint jól beüssön neki valami.

— Hogy megint bénákkal, sántákkal, vakokkal tömje meg s kórházzá változtassa a házát? Mert bizonyos, hogy megint csak azt tenné. Elég részem volt benne, hát tudhatom. Nem, Washington, szivemből kívánom, hogy már most, az utnak ezen a részén, mely már völgynek megy, majd csak kisebb és mérsékeltebb sikerei legyenek.

— Na hát kis siker, nagy siker, vagy semmiféle siker, az mindegy — de adja Isten, hogy barátoknak sohse legyen szükében, — a mi azt hiszem nem is esik meg mindaddig, a mig csak emberek lesznek körülötte, a kik eléggé meg tudják . . .

— Barátoknak szükében! — szólt közbe Sellersné, miközben nyílt büszkeséggel rázta meg fejét, — higyje el Washington, keresve sem talál olyan embert, akárki fia legyen is, a ki Mulberryt ne szeretné. Így négyszemközt elmondhatom, hogy elég fáradságomba került, mig barátait le tudtam beszélni arról, hogy valami hivatalt ajánljanak fel neki. Tudni tudták ugyan, hogy Mulberryt az Isten sem teremtette arra, de hát, tudja, nincs ember, a kitől nehezebb lenne valamit megtagadni, mint tőle. Sellers Mulberry hivatalban. Szent Isten! Az lenne csak valami. Tudom Istenem, a világ végéről is csodájára járnának ennek a látványnak. No már akkor inkább a Niagara zuhataghoz mentem volna nőül, akkor is több békességem lett

volna. — Itt szünet következett, de azután Sellersné ismét visszatért beszédének kiindulási pontjához. — Barátok? — mondhatom, keresni kellene olyan embert, a ki jobban bővében lenne a barátoknak, mint a férjem; s aztán milyen barátai voltak: Grant, Sherman, Sheridan, Johnsson, Longstreex, Lee . . . ; ha elgondolom, hányszor, de hányszor ültek ott, ugyanabban a székben, a hol most ön ül. Hawkins erre egy szempillantás alatt talpon volt s meglepetve, de kegyeletesen nézte a butodarabot, mialatt szívét szent borzalom töltötte el, mivel érezte, hogy megszentelt földre lépett.

— Azok! — kiáltá.

— De hányszor!

Washington még egyre a széket bámulta megbüvölten, delejes erőtől láncra verve. Az a száraz füvel benőtt térség, mely lelkében a képzelő tehetséget képviselte, életében most gyult először lángra; a tűz hömpölyögve rohant végig rajta, lángtengerrel árasztva el a láthatárt s füstbe borítva az eget. Ugy érezte magát, mint a földrajzban járatlan idegen, a ki közönyösen s unatkozva tekint ki a vasuti koci ablakából s ime, az állomás-jelzón egyszer csak e név ötlük szemébe: „*Stratford on Avon.*“ Sellersné azonban kedélyesen folytatá:

— S hogy elhallgatják, mikor beszél! Kivált a kinek nagyon súlyosan nehezül vállára a gond. Mulberry maga a könnyűség; valósággal,

mint a szellő, s szinte felüldíti a többieket is. Hányszor megneveztette Grant tábornokot, már pedig ez nem gyerekség ; Sheridannak meg csak úgy csillog a szeme, ha Mulberry beszél s úgy figyel rá, mintha benne egy személyben az egész tüzérséget látná. Lássa, Mulberry varázsa abban áll, hogy sokoldalú s minden előítélettől ment, hozzáillik mindenkire s oda illik mindenüvé. Így persze páratlan jó pajtás s olyan keresett és népszerű, akár a botrány. Ugyan menjen el egyszer a „Fehér ház”-ba, mikor az elnöknek nagy fogadó napja van, de tudja olyankor, ha Mulberry is ott van ; majd meglátja, hogy milyen szerepet játszik ott. Igazán, a ki nem tudja, az el nem találná, hogy kettőjük közül melyik adja a kihallgatást, Mulberry-e vagy az elnök ?

— Szóval, kiváló ember — s mindig is az volt. Vallásos ?

— Testestől-lelkestől. Minden tárgy közül e tárgyról olvas legtöbbet, kivéve természetesen Oroszországot és Szibériát. S a mi a vallást illeti, azon a téren nem szorítja önmagát szűkebb korlátok közé, nincs benne semmi felekezeti vakbuzgóság.

— Micsoda valláson van ?

— Várjon csak, hát . . . — Itt elakadt s néhány pillanatig gondolkozott, de aztán így folytatta szokott egyszerű, csendes modorában : — Azt hiszem, a múlt héten mohamedán volt, vagy legalább ilyesvalami.

Washington nemsokára utnak indult, hogy málháját idehozassa, mert Sellersék vendégszeretete egyetlen egy kifogását sem találta elfogadhatónak s így Washington végre engedett azon óhajuknak, hogy az egész ülésszak alatt náluk lakjék. Ezalatt az ezredes is visszatért a szobába s újra kezébe vette a készülőfélben levő játékszert. Mire készen lett vele, Washington is visszatért.

— Így ni, — szólalt meg. — Készen vagyok.

— Mi ez, édes ezredesem?

— Oh semmi. Gyerekjáték.

Washington megtekintette.

— Ugy látszik valami türelempróbáló játékszer?

— Az. Azt a nevet adtam neki: Malacok az ólban. No hajtsd be őket; — majd meglátom, be tudod-e hájtani mindegyiket.

Több eredménytelen kísérlet után végre sikerült Washingtonnak a dolog s úgy örült, mint a gyerek, hogy meg tudta csinálni.

— Milyen elmés, milyen ügyes! S érdekes is; — hidd el, hogy naphosszat el tudnék játszani vele. Mondd, mi terved van rá nézve?

— Oh semmi. Szabadalmaztatom s aztán rá sem gondolok többé.

— Mi jut eszedbe? Hisz ebből pénzelni lehet.

Az ezredes arcán szánakozó mosoly volt át.

— Pénz! — nevetett. — No bizony, legfel-

jebb egy kis gombostüpéNZ volna. Néhány száz-ezer dollár. Több semmi esetre.

Washington tágranyilt szemmel bámult reá.

— Micsoda? Te egy pár százezer dollárt csak gombostüpéNZnek mondasz?

Az ezredes fölemelkedett helyéből, oda ment lábujjhegyen az ajtóhoz s mivel ez eddig csak be volt hajtva, most gondosan becsukta, aztán visszament, — persze ismét lábujjhegyen, s így szólt Washingtonhoz suttogó hangon:

— Tudsz titkot tartani?

Washington igenlőleg intett, de szólni nem szólt, mert e titokzatos jelenet egészen megfélemlítette.

— Ugy-e halottál már a materializációról, az elköltözött szellemek materializálásáról?

Washington rá hagyta, hogy igen.

— S bizonyosan nem hittél benne, a miben igazad is volt. A mig e dolgot tudatlan szédelőgők űzik, addig nem is érdemel figyelmet, sem tiszteletet. A hol egy sötét kamrában, vagy homályosan világított teremben együtt van egy csomó érzelgős, műveletlen ember, a ki mind készletben tartja hitét, borzongását, könyeit, s ekkor egy valaki, — egy aljas elfajulása a humbuggal egyesült protoplasmának — kilép s felveszi valamely elköltözöttnek alakját, azét, a kít a közönség akar, lesz belőle kívánatra nagyanya, unoka, sógor, endori boszorkány, Milton, sziami ikrek, Nagy Péter s más ilyen

agyrém, — a hol így megy a dolog, az csak szánandó esztelenség lehet. De ha egy hozzá értő ember ölti fel a *tudásnak* hatalmas fegyvereit s úgy száll sikra, az már más, az már egészen más, látod. Az a szellem, mely ennek hívására jelenik meg, az azért jött, hogy itt is maradjon. S átlátod-e a dologgal járó anyagi, üzleti előnyöket?

— Azaz, hogy — én, — hát, — hogy is mondjam, — én, — az igazat megvallva, nem tudom, hogy értem-e? Ugy gondolod, hogy mivel az így idézett szellemek ittléte állandó lesz s nem csak oly rövid ideig tartó, tehát ez sokkal nagyobb megalégedéssel fog találkozni, s így a belépti jegyek árát is emelni fogja, ha majd előadásokat tar . . .

— Előadásokat! Van eszemben! No hát csak végy egy jó mély lélegzetet, hogy aztán ki ne fogyj belőle. Még három nap s egész rendszerem készen áll, akkor aztán ámuljon a világ, mert csodát fog látni. Majd meglátod Washington, harmadnapra feltámasztom a századok halottait s felkelnek és járnak. Járnak? . . . örökre itt maradnak s nem halnak meg soha. Járnak fognak előbbi izomerejük teljességében.

— Ezredes! Ez valóban a lélegzetét is megakasztja az embernek.

— Most már azt hiszem, látod, micsoda kincs rejlik e találmányban?

— Hát — hm — én — nem vagyok benne bizonyos, hogy látom-e?

— Szent Isten! Hallgass hát ide! Monopoliumom lesz s a szellemek mind az én hatalmamban lesznek; — no ugy-e? Már most nézd! New-York városában van kétezer rendőr, fejenként négy dollár napi fizetéssel. Én holtakkal fogom mindezt helyettesíteni s az egész épen félannyiba fog kerülni.

— Hallatlan. Erre sohse jöttem volna rá. Négy . . . e . . . zer dollár naponként. Kezdem érteni. De hát megteszik ezek a holt rendőrök a kötelességüket?

— Hát eddig nem tették meg?

— No igen, — hát hiszen, ha épen úgy vesszük. . . .

— Vedd úgy, a mint akarod, csavard el a dolgot akárhogy, azért az én embereim mégis megállják a helyüket. Enni-inni nem kérnek — arra semmi szükségük sem lesz; aztán nem fognak hozomra játszani a játékbarlangokban, meg ott lebzselni a nem engedélyezett pálinkamérésekben; a konyhalányok szivét nem fogják lángra lobbantani; — s ezenkívül még az a haszon is meglesz, hogy ha az elhagyatottabb helyeken a csavargók pisztolylyal vagy késsel támadnak ellenük, akkor sem árthatnak nekik, legfeljebb az egyenruhájukban ejthetnek kárt s nem élnek addig, hogy egy pillanatnyi elégtételnél többet élvezhessenek.

— No, ha sikerül rendőröket állitanod elő, akkor persze . . .

— Hát hogyan sikerülne. Mindenféle árut szállítok, a milyen csak tetszik. Vedd kérlek a hadsereget. Most például huszonötezer ember tartása huszonkét millióra kerül évenként. Én kiásom a rómaiakat, feltámasztom a görögöket s évi tíz millió dollárért tizezer embert állítok ki a kormánynak; mind esupa szemenszedett vitézt, az összes történelmi korok győzelmes legióiból. Katonákat, kik évek hosszu során át képesek lesznek az indusokat üzni materializált lovaikon a nélkül, hogy csak egy árva fillért, vagy egy harapás élelmet kívánnának. Európa összes seregeinek tartása jelenleg két billióba kerül évenként, én állítok ugyanannyi embert egy billióért. Feltámasztom az összes országok és századok legkiválóbb államférfiait s oly kongresszust teremtek hazánknak, mely nagy hivatásának tökéletesen meg fog felelni, a mi nagy dolog lesz, mert ez függetlenségünk kimondása óta sohasem történt s nem is fog megtörténni mindaddig, míg e mostani, valójában holt személyzet, nincs igazi, jó forrásból való áruval helyettesítve. Európa trónjaiba a legjobb sziveket s legnagyobb elméket helyezem vissza, szóval a legjavát mindannak, a mit csak a királyi sirboltok rejtenek, — az igaz, hogy ez nem valami sokat mond; — aztán felosztom a fizetést meg a királyok civillistáját egészen

egyenlően s a magam számára csak a felét követelem és . . .

— Ha ennek csak a fele is igaz, akkor e dologban milliók rejlenek . . . milliók!

— Azaz hogy billiók barátom, . . . billiók. Lásd, kérlek, a dolog oly egyszerű, oly kézzelfogható, oly közeli, hogy ha most valaki belépne s így szólna hozzám: „Ezredes ur, kissé meg vagyok szorulva pénz dolgában; . . . kérem, kölesönözzön nekem néhány billió dollárt, míg . . .” szabad!

E szó felelet volt a künn hallatszó kopogásra. Egy pillanat múlva egy erélyes külsejű ember jelent meg a küszöbön s a kezében tartott vastag tárcából egy papirlapot véve ki, azt e rövid megjegyzés kíséretében tartotta oda az ezredes elé:

— Tizenhetedik és utolsó felhívás. Ezuttal azonban se irgalom, se kegyelem, Sellers Mulberry ezredes ur, azért hát csak ide azzal a három dollár negyven centnyi tartozással.

Az ezredes összetapogatta a zsebét s így beszélt magában:

— De hová tehettem hát az erszényemet? Ejnye, mintha, — de nem a, mégsem. Ohó, bizonyosan a konyhában hagytam; szaladok és . . .

— Semmi szaladás. Csak tessék ott maradni, a hol van s aztán mihamarább előadni azt a pénzt.

Washington felajánlotta ártatlanul, hogy

majd ő elmegy az erszényt keresni. Mialatt odajárt, az ezredes így szólalt meg: — Ugy áll a dolog, hogy ma még egyszer igénybe kell vennem az ön elnézését, Snuggs, mert azok, kik nekem is tartoznak, még nem . . .

— Higyje, a ki akarja, — ez már nagyon elesévelt valami; ezt már ismerjük. Azért hát csak rajta.

Az ezredes kétségbeesetten tekintett körül. De arca egyszer csak felderült; gyorsan a falhoz lépett s egy, még a többinél is rémitőbb olajnyomatot kezdett zsebkendőjével porolni. Majd tisztelettel fogta meg, oda vitte az adószedő elé s e szóval nyujtá át neki.

— Vigye, de úgy, hogy ne lássam, mikor elviszi. Ez az egyetlen Rembrandt, mely még . . .

— Ördög vigye a Rembrandtját, hiszen ez csak olajnyomat.

— Oh ne szóljon róla ily hangon, kérem. Ez az egyetlen igazán nagy eredeti mű, az egyetlen példány ama hatalmas, fenséges iskolából, mely . . .

— Fenséges! No hiszen! a legnyomorultabb mázolás, a mit . . .

Az ezredes ezalatt egy másik szörnyalkotást kezdett nagy kimélettel porolgatni.

— Vigye el ezt is, gyűjteményem gyöngyét, az egyetlen eredeti Fra Angelicot, mely

— Alávaló kontármunka, semmi egyéb. No adja hát ide, nem bánom; Isten áldja meg;

bizony azt hiheti rólam, a ki meglát, hogy valami borbélyüzletet raboltam ki.

Mikor bevágta maga után az ajtót, az ezredes rémült kiáltást hallatott:

— Az istenért, takarja hát be! még nyirkos talál lenni, pedig Fra Angelico gyengéd színei . . .

Csakhogy a jövevény addig már árkon-bokron túl volt.

Washington ezalatt mindent tüvé tett a tárcáért, csak úgy mint Sellersné és a cselédek, de hiába. Mikor Washington látta, hogy minden keresés hasztalan, lehangoltan tért vissza a szobába s azt mondta, hogy csak *azt az embert* tudná kézre keríteni, akkor bezzeg nem kellene a tárcát keresni. A mikor az ezredes ezt hallotta, érdeklődése azonnal felébredt.

— Miféle embert?

— Ott lenn — már mint hogy Cherokee Stripben — félkaru Petinek hívják. S az az, a ki kirabolta a bankot Tahlequah-ban.

— Hát vannak Tahlequah-ban bankok?

— Azaz, hogy — nos igen, *egy* bank legalább is van. Gyanakszanak, hogy Péter a tettes. De akárki tette, elég az hozzá, hogy biz az több, mint huszezer dollárt elemelt onnan. Jutalom gyanánt meg ötezer forint van kitűzve. Én azt hiszem, hogy én láttam ezt az embert.

— Ne mondd!

: — Annyi tény, hogy akkor, midőn a vasutra

szálltam, láttam egy olyan embert, ki a személyleírásnak tökéletesen megfelelt. Azaz, hogy legalább is ruházatára, no meg hogy a félkarja ennek is hiányzott.

— Miért nem tartóztattad le? Akkor jogosan követelhetted volna a jutalmat.

— Nem lehetett. Először elfogatási parancsra lett volna szükségem. De közelében akartam maradni, hogy szemmel tarthassam.

— Nos és?

— És egyszer csak leszállt a vonatról éjjel, mikor nem vettem észre.

— Hogy az ördög vigye el! Ez nagyon rossz fordulat!

— No, nem olyan nagyon rossz!

— Miért?

— Mert hogy, hogy nem, mégis ugyanazon a vonaton érkezett Baltimore-ba, bár én azt eleinte nem tudtam. Mikor az állomáson kiszállottunk, láttam a mint a vaskapu felé ment s kezében egy nagy utazótáskát vitt.

— Jó! Megfogjuk. Gondolkozzunk csak!

— Hátha elküldenők személyleírását a Baltimore-i rendőrségnek?

— Hova gondolsz? Hogy az söpörje be a jutalmat?

— De hát mit tegyünk?

Az ezredes gondolkozott.

— Megvan! Küldj be a Baltimore-ban megjelenő „Nap“-ba egy kishirdetést. Körülbelül ezt:

— Felelj nekem Péter... várj csak, melyik karja hiányzik?

— A jobb.

— Jól van, tehát így: . . . Felelj nekem Péter, még ha balkezettel kell is írnod. Cimezd így: X. Y. Z. Washington. Főposta. Üdvözl: Tudod ki.

— Pompás! Ez leköti figyelmét!

— De nem tudja, hogy ki az a Tudod ki.

— Nem, de annál jobban óhajt majd rájönni. Ugy-e?

— Az igaz, erre nem gondoltam. Hogy jutott ez eszedbe?

— Mert ismerem az emberi kíváncsiságot. Az erős vonása az emberi jellemnek. Nagyon erős vonása.

— Így. Most szobámba megyek, leirom s egy dollárt is mellékelek, meghagyva a szerkesztőségnek, hogy úgy nyomtassák ki, hogy épen ennyibe kerüljön.

IV. FEJEZET.

Esteledett. Ebéd után a két barát egészen belefáradt már a sok tervezgetésbe. Persze egyre arról folyt a beszéd, hogy mire fordítsák majd az ötezer dollárnyi jutalmat: majd há rátalálnak a „Csonka Péter“-re, ha elfogják, ha azonosságát bebizonyítják, kihallgatják s eltolonezoltatják az indián-territoriumra, Tahlequah-ba. Az ám, csakhogy annyi csábitó kép merült fel szemük előtt s annak a pénznek annyi, de annyi helye lett volna, hogy semmikép se birtak határozatra jutni. Késő estig tervezgettek így, de már ekkor Sellersné is megsokalta a dolgot s így szólt:

— Ugyan mit alkusztok a medve bőrére, mikor még meg sincs löve?

Erre aztán vége szakadt a beszélgetésnek s mindnyájan aludni mentek. Másnap reggel Hawkins addig sürgette, addig ösztökélte az ezredest, míg ez végre ráadta a fejét, munkához fogott; elkészítette a játékszerhez való rajzokat és magyarázatot s folyamodott a szabadalomért. Hawkins maga meg nyakába vette

a várost, hogy megkisérelje, lehetne-e a játékszerrel valami üzletet csinálni. Nem kellett meszszi-
re mennie. Egy igénytelen kis deszkabódében, hol azelőtt egy szegény néger család lakott, most egy furfangos-arcu yankee ütötte fel tanyáját s olesó székek meg más mindenféle selejtesebb butorok javításával foglalkozott. Mikor Hawkins odatartotta eléje a játékszer-
t, eleinte közönyösen nézegette s azt hitte, rögtön sikerül neki a malacokat behajtani. De bizony felsült vele! Mikor ezt látta, érdeklődni kezdett a dolog iránt, majd egészen tűzbe jött, úgy, hogy mikor végre sikerült neki, e kérdéssel fordult Hawkinshoz:

— Van már reá szabadalmuk?

— Most kérünk reá.

— Helyes. Mennyit kívánnak érte?

— Mennyit hozna, ha darabszámra adják el?

— Hát azt hiszem, hogy körülbelül huszonöt centet.

— Mennyit adna ön a kizárólagos jogért?

— Hja, ha készpénzben kellene lefizetnem, bizony husz dollárnál nem igen adhatnék többet. Hanem tudja mit? Mondok önnek valami jobbat. Én elkészítem és forgalomba hozom s aztán minden darab után fizetek önnek öt centet.

Washington felsóhajtott. Ismét szétfoszlott tehát egy álom; a kis játékszer nem hajtott nagy hasznot.

— Jól van, — mondá. — Maradjunk ebben Adjon róla irást.

A papirost zsebre téve, hazafelé indult s egészen kiverte eszéből a dolgot; kiverte, hogy újra helyet adjon annak, a mi tegnap foglalkoztatta; megint arra gondolt ugyanis, hogy ugyan micsoda előnyös módon értékesíthetné az ötezer dollárnyi jutalom felét, ha már épen sehogyan sem tudnának az ezredessel valamiben megállapodni.

Alig ért haza, Sellers lépett be hozzá búba merülve és ragyogva a boldogságtól és sikeresen juttatva érvényre e két lelkiállapotot, majd külön-külön, majd együttesen. Odaborult Hawkins keblére s így kezdé:

— Oh, gyászolj velem, barátom; gyászold házam pusztulását: a halál elragadta utolsó rokonomat s így én vagyok Rossmore grófja; kívánj hozzá szerencsét!

Sellersné épen most lépett be az ajtón, mire Rossmore hozzáfordult s mialatt átkarolta, így szólalt meg: — Viseld el e csapást kedvemért, mylady; ennek meg kellett történnie; ez el volt végezve.

Mylady egészen jól elviselte a csapást s így felelt:

— No, a veszteség nem valami nagy. Lathers Simon jóakaratu, de gyámoltalan, jelentéktelen ember volt, a mi pedig az öcscsét illeti, no, az meg nem ért egy hajitófát.

A jogos örökös folytatá :

— A bánatnak és örömmek e csodás összehívódése sokkal jobban eltölti lelkemet, sem hogy a dolog hivatalos része tisztán állhatna szemem előtt ; azért arra kérem itt barátunkat, legyen szives e hirt vagy sürgöny vagy levél útján tudatni lady Gwendolennel s tudtára adni, hogy . . .

— Miféle lady Gwendolennel ?

— Szegény leányunkkal, ki fájdalom . . .

— Sellers Sallyvel ? Ugyan Mulberry, hova teszed az eszedet ?

— Kérlek, kérlek ; — nem szabad elfeledned, hogy ki vagy s hogy *én* ki vagyok. Gondolj a magad méltóságára s tartsd szem előtt az enyémet is. Legjobb lenne, ha e naptól kezdve nem nevezne ön engem többé keresztnevemen, lady Rossmore !

— Uram, ne hagyj el ! Hát akkor mi az Isten csodájának mondjalak ?

— Magunk között épen elfogadhatók s alkalmazhatók bizonyos fokig a régi kedveskedő megszólítások ; de a nyilvánosság előtt sokkal illendőbb és helyesebb lesz, grófnő, ha ön *hozzám* így beszél : mylord, vagy méltóságod ; *rólam* pedig így : Rossmore, vagy a gróf, vagy ő lord-sága és . . .

— Na, hogy is ne ! Erre sohasem lennék képes, Berry.

— Pedig meg kell ezt tenned, kedvesem,

megváltozott helyzetünkhöz méltóan kell élnünk s alá kell vetnünk magunkat a vele járó kötelességeknek.

— Hát hisz én nem bánom, teljék benne kedved, én sohasem szegültem ellene a te akaratodnak Mul . . . mylord, s most meg már későn fognék hozzá; de annyit mondhatok, hogy ez a legnagyobb bolondság, a mit életemben láttam.

— Ezt már szeretem. Ez az én kedves, hü feleségem szava volt. Jer, csókolj meg s legyünk megint jó barátok.

— Jó, jó, de — Gwendolen! Azt hiszem, ezt a nevet soha sem fogom megszokni. E név alatt bizony senki, de senki sem gyanítaná Sellers Sallyt. Nagyon nagy neki, olyan lesz benne, mint egy kis cherub valami nagy redős köpenyben, s aztán meg szerintem nagyon idegenszerű is ez a név.

— Majd meglátja, mylady, hogy neki magának nem lesz ellene kifogása.

— Azt elhiszem. Hisz neki minden tetszik, a mi csak régényes vagy egy kicsit hóbotos. Hiába, már olyan a természete. De hogy nem tőlem örökölte, az bizonyos. S az, hogy oda küldted, abba az istenadta kollegiumba, vagy intézetbe, vagy hova, az nem hogy kigyógyította volna ebből, sőt ellenkezőleg.

— Hallod ezt Hawkins? A Rowena-Ivanhoe College a legkiválóbb s legarisztokratikusabb mindazon intézetek közül, a hova fiatal hölgyek

csak járhatnak! Mi több, oda bejutni is csak annak lehet, a ki vagy nagyon gazdag, vagy ki tudja mutatni, hogy családjá négy nemzedéken át oda tartozik, a mit amerikai nemességnek lehetne nevezni. Az intézet maga várszerű épület, tornyokkal, erkélyekkel és sáncárok-utánzatokkal. Mindennek, a mi csak hozzá tartozik, Walter Scottból vett neveket adtak s minden előkelőséget, nemes izlést lehel. A leggazdagabb leányok fogatokat tartanak, bérruhás kocsi meg háttas lovat. Angol lovászaik köcsögalapot, meg szorosra begombolt öltönyt viselnek; kezükben ostorfelet tartanak ostor nélkül és ott lovagolnak hátuk mögött; hatvanhárom lábnyira tőlük . . .

— S a hölgyek pedig nem tanulnak egy árva betűt sem, Hawkins, semmi egyebet, mint a gazdagság hiu fitogtatását meg afféle nem-amerikaias urhatnámságot. De hát most már csak küldj a . . . a lady Gwendolenért; ugyis tudom, hogy a grófi rang azt hozza magával, hogy most már teljesen visszavonuljon s gyászt öltön azért a két arkansasi éhenkórászért, a kiket elveszített.

— De édesem! Éhenkórászok! Gondold meg — noblesse oblige!

— Ugy-ugy! Csak beszélj te hozzám a magad módja szerint, Ross . . . hiszen voltaképen nem is tudsz másképp, s ha megkísérled is, kudarcot vallasz vele. No azért ne nézz rám olyan

esodálkozva, hisz a mit az előbb mondtál, az nem volt bűn, csak a nyelved botlott meg egy kicsit. De hát nem is esoda. A mihez egy éle-
ten át hozzászoktunk, arról egy pillanat alatt nem szokunk le, Rossmore — no ugy, hát most meg vagy már elégedve? menj s tudósítsátok Gwendolent. Irni fog ön neki Washington, — vagy talán sürgönyöz?

— Sürgönyözni fog, kedvesem!

— Előre tudtam, — mondá a grófnő halkán, mialatt kilépett az ajtón. — Mert látni szeretné a címet a boritékon. Ez aztán egészen elveszi annak a gyereknek az eszét. Megkapni, megkapja, az bizonyos, azzal a címmel is, mert ha vannak is talán Sellersek, de azért igényt egyik sem tarthat erre a címre. S aztán a kezébe adni azt a levelet, hogy fünek-fának mutogassa! — Talán nem is lehet érte épen vádolni. Hisz eddig oly szegény volt, a többiek meg oly gazdagok és tudom elég része volt a lenézetésben s elég sokat kellett neki zsebre tenni. Nem esoda, ha most kedve jön visszafizetni a kölcsönt.

A megfogalmazott sürgönnyel Dau'l apót küldték el; mert bár a társalgónak egyik legszembeötlőbb helyén volt ugyan egy telephon-készülék, de azért Washington hiába kérte a központtal való összekötést. Az ezredes dörmögött valamit arról, hogy „Épen akkor nem lehet használni soha, mikor a legégetőbb szük-

ség volna rá“, azt azonban elhallgatta, hogy legelső sorban azért nem lehet használni, mert az egész telephonból csak a szócső és a fatábla van meg, az összekötő sodrony azonban tökéletesen hiányzik. De azért az ezredes igen gyakran használta, — ha látogatói voltak, — s látszólag vett és küldött is segélyével ize-neteket. Hogy semmi mulasztást ne kövessen el, még az este hozatott gyászszegélyü levélpapírost és pecsét-viaszt, aztán, mikor ez is megvolt, a két barát nyugalomra tért.

Másnap délután, mialatt Hawkins fekete fátýollal vonta be Jackson András képét, azalatt az örökös az angolországi bitorlót tudósította a családjukat ért gyászsesetről. Levelét már olvastuk. Mikor ezzel készen volt, akkor Duffy's Corners falu tanácsának irt Arkansasba s utasították őket, hogy az elhalt ikertestvérek holttestét egy Saint-Louisból való, hozzáértő emberrel balzsamoztassák be, azután küldjék el hajón a bitorlónak — a mellékelt számlával együtt. Majd a Rossmore-ok címerét s választott jelszavát rajzolta le egy nagy iv barna csomagoló-papírosra. Ezt aztán Hawkinssal együtt elvitték a butorjavító yankee bódéjába, honnan egy óra múlva két irtózatos címerpaizszsal tértek vissza, hogy ezeket a ház homlokzatára szegezzék. A címerek arra voltak szánva, hogy figyelmet ébreszsenek, s ezt meg is tették, mert a szomszédban lakó gyámoltalan, buta néger, meg

annak egy rakás kócos gyereke, a közömbös, részvétlen képű kutyákkal együtt érdeklődni kezdtek a cimerek iránt s érdeklődésüket több napon át nem is vonták meg a dologtól.

Az új lord az esti lapban — a nélkül azonban, hogy ez meglepte volna — a következő hirt olvasta, melyet aztán azonnal ki is vágott, hogy jegyzőkönyvébe ragasztja:

„Közbeesülésben álló polgártársunkat, Sellers Mulberry ezredest, a diplomáciai testület örökös tagját, váratlan gyászeset érte s épen ennek folytán száll az ezredesre, mint tulajdonképeni lordra, a nagy Rossmore grófság, mely rangra nézve a harmadik helyen áll Nagy-Brittannia uradalmi között. Az örökös legközelebb megindítja a pört, hogy a lordok házának pártfogásával kiragadja a címet és jószágokat a jelenlegi jogtalan birtokos kezéből. Mig a gyász ideje tart, addig a Rossmore-kastélyban tartott esütörtöki fogadó-napok is szünetelnek.“

V. FEJEZET.

A sürgöny elment, de sem válasz, sem leány. S mégis, senkisémm nyugtalankodott, senkisémm volt meglepetve, azaz hogy jobban mondva senki, Washington kivételével. Negyednapra aztán már nem álhatta tovább, megszólította Rossmore grófnőt, hogy mit gondol, mi történt, nincse valami baj? De ez nyugodtan válaszolá:

— Oh, ez csak afféle különös ötlet tőle, a melyek között senki sem tud kiigazodni. Sally is igazi Sellers, testestől-lelkestől, legalább egyben-másban, már pedig a Sellersek sohasem tudják megmondani előre, hogy mit fognak tenni, még pedig azért, mert maguk sem tudják egészen addig, míg csak meg nem tették. De azért nála rendesen jóra vezet, most nincs semmi ok az aggodalomra. Ha itt lesz az ideje, akkor majd jön vagy ír, de, hogy a kettő közül melyik fog történni, azt nem tudjuk, míg csak meg nem történt a dolog.

Ez esetben levél lett a vége. Épen e perczen hozták be, de a mint az anya átvette, sem keze nem remegett, sem lázas izgalom nem vett

rajta erőt, szóval semmi sem látszott rajta azon érzelemnyilvánulások közül, melyek pedig rendszeren jelentkeznek, ha fontos izenetet tartalmazó sürgönyre késve érkezik a várt levél. Sellersné asszony először megtisztogatta a szemüvegét, nyugodtan s egész pontossággal, mialatt kedélyesen beszélgetett tovább. Aztán feltörte a borítékot s hangosan olvasta a következőket:

*Heniliworth Heep, Redgauntlet Hall
Rowena Ivanhoe Collegè.*

Csütörtök.

Édes, aranyos, méltóságos mamám! — Milyen öröm! Nem is képzeled! Hisz tudod, hogy csak az orrukat fintorgatták, ha a mi örökösödési jogainkról volt szó, a mit én persze azzal viszonztam, hogy tőlem telhetőleg én is fintorgattam az orromat, ha az ő jogaikról hallottam. Mindig azt mondták, hogy egy grófság jogos árnyékának lenni, no még abban is van valami magasztos és dicső, de egy árnyék árnyának lenni, s mi több, még annak is csak másod-harmad fokban, ah, bah! A mire én rendszeren azzal vágtam vissza, hogy az, ha valaki nem tud felmutatni négy őst abból az amerikai-hollandi gyarmatos-szatócs és só-zsákos Me Allister nemességből, az még elszivelhető valami, de ha valaki kényszerítve van megvallani, hogy ilyen családból származik, piha! No, a mi a sürgönyt illeti, az valóságos vihart idézett elő.

A sürgönykihordó egyenesen oda lépett be az ugynevezett Rob-Roy társalgóterembe s magából egészen kikelve kiáltott fenhangon: „Sürgöny Sellers Gwendolen grófnő részére.“ Jaj, ha láttad volna azt a finnyás, nevetgélő, fecsegő, talmi-arisztokrata társaságot, hogy váltak azok kővé. Én épen ott ültem egyedül egy sarokban, természetesen, hiszen a Hamupipókének ott a helye. Most átvettem a sürgönyt, elolvastam s megpróbáltam, el tudnék-e ájulni, s biztosítlak, hogy meg tudtam volna tenni, csak egy kicsit elő lettem volna a dologra készítve, de mivel ennyire hirtelen, ennyire váratlan jött az egész, nem voltam reá képes; de mindegy, azért megtettem, a mi tőlem telt; zsebkendőmet szememre szoritottam s zokogva szaladtam szobámba, a sürgönyt azonban mindjárt a felálláskor a földre ejtettem. A termen keresztül szaladva, a félszemem sarkáról odább toltam a zsebkendőt s ez elegendő volt arra, hogy lássam, micsoda rajlepi el a leejtett sürgönyt. Azután folytattam szivettépő, kétségbeesett rohanásomat; boldogan, vigan, mint a madár.

Azután kezdődtek a részvétlátogatások. Nekem Templeton Ashmore Hamilton Augusztá kisasszony ajánlatára az ő szobáját kellett elfogadnom, mert az enyim oly kicsi, hogy ha hárman vagyunk benne, akkor aztán egy macska sem fér el többé. Azóta aztán teljesen visszavonultam, mint a hogyan az gyászomhoz illik,

s így védelmeztem meg magamat mindazok ellen, kik rokonságot akarnak velem kisütni. S képzeld csak, először is az az ostoba kis Skimper-ton leány árasztott el könnyeivel és szeretetével, a ki azelőtt oly alávalóan bánt velem s mindig az elsőre tartott igényt az összes kollegium-beli leányok közül, azért, mert valaha valami őset Me Allisternek hívták. No bizony, ez is csak olyan, mintha az állatseregletnek valami közönséges kis vízi madara azzal dicselkednék, hogy az őse valami pterodactylos volt.

De tudod-e, mi volt az én legeslegnagyobb diadalom? No találd ki! De nem, ezt sohasem találnád ki. Hát így volt. Az az együgyű kis teremtés, meg még másik kettő, örökön-örökké azon civódtak, hogy melyiküket illeti az elsőség; — már mint a rangjánál fogva. E miatt aztán majdnem éhen haltak, mert egyik sem várta be az ebéd végét, hanem már előbb felkeltek, hogy először mehessenek ki az ajtón. Gyászom második napján — azalatt elkészítettem a gyászruhámat — megjelentem a közös asztalnál és akkor — mit gondolsz, mi történt? Az a három kis liba most ott ült nyugodtan s végre egyszer ismét kielégítették rég szenvedt éhségüket. Olyan jóízűen ettek, hogy no! s nem is mozdultak, hanem alázatosan várták, míg Gwendolen grófnő felkel, hogy — mint azt rangja megilleti — első lépjen ki az ajtón. Ugy bizony!

Oh, remek napokat töltöttem. S tudod-e,

hogy a leányok közül egyetlen egy sem volt oly kegyetlen, hogy megkérdezte volna, hogy jutottam ehhez a névhez. Néhányan könyörületességből tették talán, mások meg nem abból. Nem annyira velük született jólelküségből hallgatnak, mint inkább azért, mert diszkrécióra vannak szoktatva. S arra én szoktattam őket.

Nos tehát, mihelyt mindent visszafizettem azoknak, a kiknek rég időktől fogva sok van a rováson, s mihelyt eleget szittam be ebből a mámorító tömjénfüstből, azonnal csomagolok s aztán hazafelé veszem utamat. A papának mondd meg, hogy épen ugy szeretem őt is, mint az uj nevemet. Többet nem mondhatok. Micsoda nagyszerű eszme volt ez tőle! De hiszen neki a nagyszerű eszmék olyan könnyen jönnek.

Szerető leányod

Gwendolen.

Hawkins odanyult a levélért s aztán rátekintett.

— Jó irány, — mondá, — tele határozottsággal, élenkséggel, s vonásai erélyesek s biztosak. Hogy eszes, az rögtön kilátszik.

— Oh, hisz a Sellersek mind eszesek. Azaz legalább is mind eszesek volnának, ha lenne belőlük még több. Még a két szegény Lathers testvér is eszes lett volna, ha Sellersek lettek volna; ugy értem, hogy telivér Sellersek. Hiszen az áll, hogy volt bennük valami a Sellersekből;

— nem is épen csak *valami*, hanem elég sok — de hát hiába, azért a réz meg az arany csak nem mindegy.

Hetednapra azután, hogy a sürgöny elment, Washington egy reggel álmodozva jött le reggelizni, de a mint a szobába lépett, egy váratlan, de igen kellemes villanyos ütés érte s ez aztán fel is ébresztette egészen. Olyan bájos kis teremtetést, mint a kit itt pilantott meg, soha életében nem látott.

Sellers Sally, vagyis lady Gwendolen, az éjjel érkezett meg. S az őrnagynak ugy tetszék, mintha még ruhája is szebb és izlésesebb lenne, mint a minőket eddig látott. Valami kifejezhetetlen szin és választékosság volt a ruhának nemcsak szabásában, de még az utolsó kis szalagesokorban is. Az igaz, hogy csak reggeli ruha volt s éppen nem valami drága öltözék, de azért Hawkins őrnagy azt mondta rá a Cherokee Stripben szokásos dicsérő szóval, hogy: „pazar”. S most értette meg csak igazán, hogy történhetik az, hogy Sellersék háza minden szegénysége s disztelensége mellett is elragadja a szemet s kielégítést nyújt a léleknek: itt volt tehát a varázsló; itt müvei között, hogy személyével s jelenlétével koronázza meg az egészet.

— Ez leányom, Hawkins őrnagy, — gyászolni jött haza; idesietett a fájdalomajtolta kiáltásra, hogy segítségére legyen szülőinek a csapás elviselésében. Leányom nagyon ragaszkodott a

boldogult grófhoz; — bálványozta őt, sir, valósággal bálványozta . . .

— De atyám, hiszen sohasem láttam.

— Igaz, — igazad van; eltévesztettem, másra gondoltam, hm — izé, a feleségemre . . .

— Micsoda? Hogy én bálványoztam azt a . . . azt a szegény hitvány keszeget? Azt az érzelgős, szellemtelen . . .

— Azaz, hogy tulajdonképen magamra gondoltam! Szegény nemesszívü, jó fiu! Mi ugyszólván elválhatatlan bar . . .

— Halljátok? Ugyan Sel . . . Mul . . . Rossmore — az ördögbe is, sohase fogom ezt a nevet megtanulni — mi jut eszedbe? Azt az egyet tudom, hogy soha, de sohasem hallottam tőled ezelőtt azt, hogy az a szegény . . .

— Azaz hogy, hm — épen más valakire gondoltam; — hogy kire, az e percben nem jut épen eszembe, de hiszen az nem is lényeges, egy szó mint száz, *valaki* bálványozta; ugy emlékszem rá, akár csak tegnap lett volna és . . .

— Én addig is kezet nyujtok Hawkins őrnagynak, atyám, s egyelőre elhalasztom a bemutatás munkájának folytatását. Nagyon jól emlékszem önre, Hawkins őrnagy, bárha akkor még nagyon kicsike voltam, mikor önt utoljára láttam, s nagyon, nagyon örülök azon, hogy önt viszontláthatom és házunknál tisztelhetem, mint családunk tagját. — Itt sugárzó mosolylyal tekintett az őrnagy szemébe s mialatt szívélyesen

szoritott kezet, azt mondta, reményli, hogy az őrnagy sem feledte el őt.

Hawkinst rendkívül megörvendezettette a leányka nyílt szivélyessége, s ezt viszonzandó, biztosítani akarta, hogy már hogynem emlékeznék rá; nemcsak hogy emlékszik, de állithatja, hogy jobban, mint a saját maga gyermekeire. A tények ugyan ezt nem akarták igazolni, de azért valahogyan csak keresztül botorkált és bukdácsolt a mondatok szövevényein s a beszéd azért egészen megtette a magáét, minthogy a veleje egy zavart s önkénytelen bevallása volt annak, hogy a leányka rendkívüli szépsége hozta ki ennyire a sodrából, úgy, hogy nem is tudja a gondolatait egészen rendbe szedni s így voltaképen azt sem tudja, hogy emlékszik-e rá vagy sem? E szavak egészen megkedveltették a leánykával az őrnagyot.

Valóban e leányka szépsége egészen sajátos jellegű volt s e körülmény mentsen ki bennünket azért, ha néhány pillanatot megtekintésére szentelünk. E szépség nem azon *tényben* állott, hogy a leánykának volt szeme, orra, szája, álla, füle — nem, hanem ezek elrendezésében. A valódi szépségnél sokkal több függ a vonások, a kifejezés elhelyezésétől s igazságos elosztásától, mint azok sokféleségétől. Ugyanigy áll a dolog a színekre nézve is. Ugyanazon színvegyülés, mely egy tűzhányó kitörésénél emelheti a táj szépségét, egy leányarcon ronthatja azt.

Sellers Gwendolen tehát ilyen volt. Mivel Gwendolen megérkezésével a családi kör teljessé lett, kimondták, hogy a nyilvános gyász megkezdődik; még pedig kezdődik mindennap hat órakor (az ebéd órája), s végződik akkor, a mikor az ebédnek vége.

— Ősrégi nemes család ez, kedves őrnagyom; magasztos, ősi család, s megérdemli, hogy igazán királyilag gyászoljuk meg egy-egy tagját, sőt császárilag. Nézd csak, izé — lady Gwendolen — de nini, már kiment. No mindegy, a családi táblázatot akartam behozatni; majd elhozom magam s megmutatok neked abban a könyvben egyet-mást, a miből aztán fogalmat alkothatsz magadnak arról, hogy hát micsoda család is ez a mienk. Átnéztem Burke-ot s azt találtam, hogy ősünk egyike volt Hódító Vilmos hatvan-négy törvénytelen f . . . nézd csak kedvesem, nem lennél oly jó elhozni nekem azt a könyvet? Ott van boudoirunkban, az íróasztalon. Nos hát igen, a mint mondtam, mindössze a St. Alban, Buecleugh és Grafton családok vannak rang szerint fölöttünk, a többi egytől-egyig mi utánunk következik. Oh, nagyon szépen köszönöm, grófnő. De hát visszatérve Hódító Vilmosra, azt találjuk, hogy . . . mi az, levél X. Y. Z. részére? Oh pompás! — Mikor kaptad?

— Már tegnap este; de elaludtam, mielőtt megjöttél, hisz oly későn tértél haza; s mikor

meg aztán lejöttem reggelizni, Gwendolen grófnő minden egyebet kivert az eszemből, mert igazán . . .

— Bámulatra méltó leány, bámulatra méltó; magas származása minden lépésén, minden vonásán s egész tartásán meglátszik. De nézzük csak, hát a mi emberünk mit mond? Lássuk csak, ez érdekes.

— Még nem olvastam Rossm . . . uram . . . izé . . .

— Mylord! Csak röviden. Angolországban így szokás. Majd felbontom. Így ni; . . . no nézzük.

— „*Tudod kinek.* Azt hiszem ismerlek. Várj még tiz napig. Utban Washington felé.”

A két férfi arcáról egyszerre eltűnt a lelkesedés. Egy ideig mélységes hallgatással néztek egymásra, de ekkor a fiatalabbik így szólalt meg nehéz sóhajtás után:

— Az ám, csakhogy mi nem várhatunk arra a pénzre tiz napig.

— Nem, az lehetetlen; ez az ember bolond; hisz mi már zátonyra jutottunk, hogy afféle bankáros kifejezéssel éljek.

— Csak megértethetnök vele valami módon, hogy helyzetünkől kifolyólag a gyorsaságtól függ minden . . .

— Az, az, egészen úgy van és hogy, — hogy ha neki nem volna alkalmatlan azonnal jönni, úgy jöjjön, mert ez reánk nézve oly előny lenne, melyet mi . . .

— Melyet mi . . . mi . . .

— Melyért igen lekötelezve éreznők magunkat . . .

— Ugy, ugy, s melyért okvetlen elismeréssel lennénk . . .

— Így jó lesz. Ez hatni fog. Ha ezt jól fogalmazzuk meg, úgy emberünk, ha *ember*, s ha így van benne emberi érzés és szív, akkor huszonegy óra leforgása alatt itt lesz. Papirost, tollat! Mindjárt nyelvbe ütjük a dolgot.

Ezzel aztán munkához láttak s huszonkét hirdetést fogalmaztak, de egyik sem volt tetzésükre való. A legszembeötlőbb hiba mindegyikben a sürgetés volt. S az egész nagyon bajos dolog volt; mert ha e sürgetés nagyon is kirivóvá válik, tartani lehetett tőle, hogy gyanut kelt Péterben; de ha megint nagyon is háttérbe szorítják, akkor az egész hirdetés lapos lesz és semmitmondó. Az ezredes végre jobbnak látta abban hagyni a dolgot s így szólalt meg:

— Irodalmi tapasztalataim arra tanítottak, hogy nincs egyhamar nehezebb valami, mint szándékunkat eltitkolnunk akkor, mikor el akarjuk azt titkolni. De az irodalomban legalább megvan az embernek az a könnyebbsége, hogy tiszta a lelkiismerete, s mivel semmi eltitkolni valója nincs, mégis csak nyelvbe üti a könyvet.

Erre aztán Hawkins is lemondott a további kísérletezésről s abban egyeztek meg, hogy

nincs mit tenniök, a tíz nap leteltét be kell várni. Aztán meg most egyszerre csak egy reménysugár villant fel előttük; mivel most már van valami, a mire biztosan számíthatnak, mégis van némi hasznuk, mert lám, hisz a jutalomra kölesönt vehetnek föl; annyit legalább is, mindenesetre, a miből addig megélhetnek, míg a jutalmat megkapják; azalatt meg a materializáció rendszere is tökéletesítést nyer s akkor aztán minden bajnak fittyet hánynak.

Másnap, május 10-én, több különböző dolog történt. Az arkansasi nemes ikertestvérek földi maradványait utnak indították Amerikából Angolországba, Rossmore lord címére. Rossmore lord fia, Kirkeudbright Llanover Marjorlbanks Sellers Viscount Berkeley pedig akkor hagyta el Liverpoolt, hogy Amerikába vitorlázzék s ott összes igényeiről lemondjon a jogos örökös javára, a ki nem más, mint Sellers Mulberry, a Rossmore kastélyban, Columbia tartomány, É. A. E. Á.

E két fontos hajórakomány hatodnapra ott találkozott s ott haladt el egymás mellett az Atlanti tenger kellő közepén a nélkül, hogy csak jelet is adtak volna máé gysnak.

VI. FEJEZET.

Az ikertestvérek hamvai nemsokára megérkeztek rendeltetésük helyére s akkor azonnal át is adták azokat nagynevü rokonuknak. Az öreg gróf haragját leirni egyszerüen lehetetlen; a kísérlet ugy sem vezetne célhoz s az eredmény messze elmaradna a szándék mögött. De mikor aztán kidühöngte magát s ugyszólván kimerült a haragtól, akkor lassan mégis csak lecsendesedett s nyugodtabban kezdte vizsgálni a dolgot. Igy aztán eszébe jutott, hogy már hiába, mi türés-tagadás, az ikreknek erkölcsileg csakugyan voltak jogaik, még ha törvény szerint nem voltak is; végre mégis a két Lathers testvér is vér volt az ő véreből s ily csak nem lehet az, hogy holttestüket ugy tekintse, mint más közönséges port.

Igy mégis csak odahelyeztette őket a Cholmondeley kastély kápolnájába, még pedig nagy fénynyel s ünnepélyességgel; sőt, hogy művét meg is koronázza, maga szerepelt fő gyászoló gyanánt. De a gyászceimerek alkalmazását megtagadta.

Ezalatt barátunk, az ezredes, türelmetlenül feste az idő mulását s az őrnagygyal együtt százszor és ezerszer halmozták el a várva várt Péter nevét szemrehányásokkal.

Ezalatt az ezredes leánya megmutatta, hogy Sellers Sally ép olyan gyakorlatias és demokratikus, mint a mennyire regényes és arisztokratikus tud lenni lady Gwendolen. Élénk, tevékeny életet élt s kétféle egyéniségét a lehető legelőnyösebben tudta hasznára fordítani. Sellers Sally reggeltől estig ott ült szobájában s ugy keresett kenyeret kézimunkájával a Sellers-család számára; míg esténkint lady Gwendolen teljes méltósággal viselte szerepét, mint a nagy Rossmore-család tagja. Nappal amerikai leány volt; gyakorlatias és büszke eszének és kezének munkájára s ennek üzleti hasznára; esténkint pedig pihent s ott időzött azon gazdag ábrándvilágban, mely nagy címeket és koronát viselő ködalkokkal volt benépesítve. Nappal a ház maga közönséges, minden diszt nélkülöző, ütött-kopott vén odu volt neki; esténkint meg Rossmorekastély. Az intézetben ugyszólván öntudatlanul sajátított el egy nagy ügyességet. A leányok rájöttek, hogy Sally maga rajzolja öltözékeit. Ettől kezdve nem is volt egy üres perce; de nem is kívánta, hogy legyen, mert valamely rendkívüli képesség gyakorlása a legmagasztosabb élvezet és Sellers Sallynak határozottan ily rendkívüli képessége volt az öltözék-rajzolásra.

Harmadnapra megérkezése után már talált munkát, s mielőtt a várva-várt Péter Washingtonba érkezett, vagy mielőtt az ikertertestvérek angol földben találtak volna nyugalmat, Sallyt már ugyyszólván elhalmozták munkával úgy, hogy a családi képtár szinnyomatainak fölládozását, pénzzé tevését be lehetett szüntetni.

— Eredeti leány, — mondá Rossmore egy alkalommal az őrnagynak, — szakasztott az apja: észszel, kézzel munkára termett s nem is szégyenli, ha dolgozik. Mindenre képes, akár mire vállalkozzék is, s már ugyyszólván vele született az az adomány, hogy minden sikerüljön neki . . . a csüggedést nem ismeri. Az önkénytelenül magába szivott nemzetiségi jelleg révén ép oly gyakorlatiasan ameerikais, mint a milyen arisztokratikusan európaias a vér öröklött nemesége folytán. Akár csak én. Az üzleti megélhetési kérdések ideje alatt Sellers Mulberry vagyok, a hivatalos órák végeztével pedig kit látsz magad előtt? A ruha bár ugyanaz, de ki rejlik benne? Rossmore, a főuri rend tagja.

A két barát a központi postahivatalt minden nap felkereste. Fáradozásuknak végre csakugyan megvolt a jutalma. Május 20-án estefelé levél érkezett X. Y. Z. részére. A levélen a washingtoni postabélyeg volt, de belül nem volt keltezve. Így hangzék:

„Kátrányos hordó a lámpa-állvány mögött a „Fekete-ló“-fasorban. Ha jóban füröd a fejed,

menj oda s ülj le ott holnap, huszonegyedikén, reggel 10 óra 22 perckor, sem előbb, sem utóbb. Várj míg jövök.“

A két barát mély gondolatokba merült a levél olvasása után. Végre a gróf szólalt meg:

— Nem veszel észre a levélben olyasvalamit, mintha ez attól félne, hogy a sheriff megy oda valami elfogatási parancscsal?

— Miért, mylord?

— Mert ez egyáltalán nem értekezlethez való hely. Cseppet sem barátságos vagy hivatkozó. Aztán meg az, a ki tudni óhajtaná, ki gunnyaszt ott azon a kátrányos hordón, oda állhat az utca szögletére s onnan kémlelheti ki; még csak közel sem kell mennie, s így azt a gyanut is elhárítja magáról, mintha valami köze volna a dologhoz. Nem igaz?

— Persze, persze, hisz ez világos! Ugy látszik, a mi emberünknek már olyan a természete, hogy nem tud, hiába, nem tud nyílt és őszinte lenni. Azt hiszem, ez azt gondolja rólunk, hogy mi tán . . . ejnye, báresak egy kicsit férfiasabban járt volna el s megmondta volna, melyik szálló az, a hol . . .

— Megvan! Megvan, Washington. Hisz tudtunkra adta, melyik szállóban van.

— Ugyan, már hogy adta volna?

— De bizony tudtunkra adta, de persze akaratlanul. Ide hallgass! Ez a fasor tulajdonképp egy néptelen kis zsákutca, valóságos kutya-

szorító, s ez ott huzódik a „New-Gadsby“ szálló mellett. A mi emberünk ott lakik, az bizonyos.

— Honnan tudod?

— Honnan? Furesa! Ide nézz! Bizonyosan ott vett szobát a lámpa-állványnyal szemben. E szobában aztán 10 óra 22 perckor kényelmesen elhelyezkedik az ablakredőnyök mögött s onnan fogja lesni, hogy ugyan ki ül fel a kátrányos hordóra. Ha aztán bennünket megpillant, azt mondja magában: „Hohó! Hisz én az egyiket már ismerem a vasutról!“ S azzal aztán fogja a táskáját, s köd előttem, köd utánam, ugy elmegy innen, hogy üthetjük bottal a nyomát akár itéletnapig.

Hawkins egészen le volt forrázva.

— Mindennek vége, ezredes. Már előre látom, hogy semmi sem lesz a dologból. Persze, hogy ugy fog tenni, persze, hogy az lesz a vége.

— De nem az lesz.

— Hát ugyan mi lenne?

— Mi? hát az, hogy nem te fogsz odatelepedni arra a kátrányos hordóra, hanem én. Te pedig odajösz egy rendőrtiszttel s egy elfogatási parancsesal; . . . persze álruhát kell öltenie . . . (a rendőrt értem), s mihelyt meglátod, hogy emberünk beszédbe ered velem, odalépsz s elfogatod.

— Milyen elme vagy te, édes ezredesem! Lásd, én erre sohasem jöttem volna rá.

— Valamint egyetlen egy Rossmore gróf sem jött volna Vilmostól kezdve egészen maig, s Mulberry mint *gróf* valószínűleg szintén nem jött volna rá, de látod, most még dologidő van, hivatalos óra, s ilyenkor, tudod, a főúr szunnyad bennem. Jer csak; még szobáját is meg tudom neked mutatni.

Este kilenc óra tájban ott járkáltak a New-Gadsby szálló előtt s végig mentek a fasoron egészen a lámpa-állványig.

— Ott van ni! — kiáltott az ezredes diadalmasan, de oly kézmozdulattal mutatott a szálló felé, hogy az bizony akármelyik ablakot jelenthette.

— Ott van, az az, a mint mondtam.

— Jó, jó, de nézd barátom, a szálló hatemeletes. Így nem vagyok egészen bizonyos a dologban, hogy vajjon melyik épen az az ablak, melyet te . . .

— Akármelyik. Csak hadd válaszszon közülök tetszés szerint. Az rám nézve egészen mindegy most már. Menj, állj meg a sarkon s várj reám, én pedig a szállót tekintem meg.

A gróf egyideig fel s alá járkált a népes udvarban, azután pedig ott állt meg a felhúzó-gép közelében. Egy óra hosszat állt ott s ezalatt egyik jövevény a másikat érte. De azok közül bizony egyik sem volt a várva várt Péter. Egyetlen egynek sem volt valami hiányossága, a mi tagjaik számát illette, úgy, hogy az ez-

redes már-már türelmetlenkedni kezdett. De végre mégis megpillantott egy oly alakot, melynek láttára reménye újból felébredt. Az igaz, hogy az alak most már háttal volt fordulva felé, s mivel előbb nem figyelt arcára, most már nem tehette e mulasztást jóvá, de azért az ezredes így is eleget látott. A jövevény ugynevezett „cowboy” kalapot s feltűnő színű kockás felöltőt viselt, s a mi az ezredes figyelmét legjobban megragadta: a felöltő egyik ujja üres volt s a vállra volt feltűzve. Az emelőgép e percében elragadta a látomást a figyelmes szemlélő elől, mire ez örömeiben csaknem magánkívül rohant társához.

— Megfogjuk, őrnagy, bizonyosan megfogjuk. Saját szememmel láttam, Hawkins; egészen jól láttam, akárhol, akármikor közelednék felém háttal, azonnal ráismernék. Nyomon vagyunk. S most el, gyorsan, az elfogatási parancsért.

Ezt a szokásos késedelmek után meg is kapták. Fél-tizenkettőkor boldogan tértek haza s mikor lefeküdtek, egész lelküket betöltötték a holnapi nagy szerencse ragyogó álmoképei.

Mikor a gyanút keltő utas az emelőgépbe beszállt, az abban ülők között Sellers Mulberrynek egy fiatal rokona is ott volt; ezt azonban nem látta az ezredes. Az ifju nem volt más, mint Berkeley őrgróf.

VII. FEJEZET.

Mikor Berkeley őrgróf szobájába érkezett, azonnal hozzáfogott ahhoz, a mit minden utazó angol első és utolsó s legfőbb és soha el nem mulasztandó kötelességének tekint: ugyanis „benyomásait“ akarta naplójába belejegyezni. Az előkészületek abban álltak, hogy táskáját összeturta egy tollért. Az asztalon lévő tinta-tartó mellett ugyan egész sereg acéltoll hevert, de hát Berkeley őrgróf angol volt. Igaz ugyan, hogy a földteke tizenkilenc huszadrészének az angolok gyártják és szállítják az acéltollakat, de maguk nem élnek vele; hanem kizárólag csak a történelem előtti korból való ludtollat használják. A gróf nemcsak hogy talált ludtollat, hanem még hozzá olyan jót, a milyen évek óta nem került a kezébe. Neki is állt az írásnak s irt, irt sokáig. Az első részt ezzel fejezte be:

„Egy dologban mégis roppant hibát követtem el. Cimemet le kellett volna tennem, nevemet pedig megváltoztatnom, mielőtt elindultam.“

Egyideig mozdulatlanul ült ott, tollát bámulva, majd így folytató:

„Minden kísérletem meghiusul arra nézve, hogy a köznép közé vegyüljek, hogy hozzájuk tartozó legyek; s ez nem is fog sikerülni mindaddig, míg csak régi nevemtől meg nem szabadulok s nem jelenhetem meg egy új név erős és szilárd védelme alatt. Kinosan lepett meg annak látása, hogy ezek az amerikaiak kevés kivétellel hogy törik magukat egy főur ismeretsége után, s hogy mennyire igyekeznek azt udvariassággal s figyelemmel halmozni el. Az igaz, hogy az angolok szolgálatra való készsége hiányzik náluk, de azért gyakorlat utján ezt is elsajátíthatnák. Cimem és rangom a legtitokzatosabb módon jár előttem. Családnevemet minden előnév és cím nélkül irom be s meg vagyok győződve, hogy mint ismeretlen, figyelembe sem vett jövevény haladhatok utamon, s ime a szálló felügyelője így kiált oda a pincérnek: „Front! Vezesse a méltóságos urat a négyszáznyolevankettesbe!“ s mielőtt oda érhetnék az emelőgéphez, már ott áll egy hírlap-tudósító, hogy meg-„interview“-oljon, amint ők mondják. Az efajta dolgoknak véget kell érniök, még pedig egyszerre. Holnap reggel első dolgom lesz az amerikai örököszt felkeresni; aztán elvégzem vele azt, a miért ide jöttem. Mikor ezzel megleszek, lakást változtatok s felvett nevem segítségével tökéletesen megmenekülök minden kutatás elől.“

Mikor az írást bevégezte, naplóját ott hagyta

az asztalon azon esetre, ha az éj folyamán is lennének oly „benyomásai“, melyeket feljegyezni jónak látna. Ezzel lefeküdt és nemsokára mély álomba merült. Egy, vagy két óra hosszat alhatott, mikor egyszerre csak felriadt, mert öntudatának kapuján zürzavaros, éles hangok egész özöne zörgetett bebocsátásért. Berkeley csakugyan felébredt s ekkor a zörgés, zugás, csattogás, roppanás már szüntelenül hangzék. Ott künn ajtókat, ablakokat csapkodtak, az üvegtáblák csörömpölve zuhantak a folyosókra, miközben a szaladó lábak dobogása, majd az ijedt emberek kiáltozása, könyörgése, jajszava szüntelenül hangzék. Messzebről meg harsány parancsszó hatolt be, közben nehéz zuhanás és döngés s a győzelmes lángok ropogása.

Most valaki döngetni kezdte az örgróf ajtaját s így kiáltott be:

— Ki, ki! Ég a ház!

A kiáltás s a kopogás egy pillanat múlva megint elhallgatott, de Berkeley ekkor már kiugrott volt az ágyból s oly gyorsan, a mint csak birt, a ruhaszekrény felé sietett, de a sötétben megbotlott, elesett s e közben tájékozódási képessége egészen cserben hagyta, úgy, hogy nem tudta, merre van az ajtó. Térden esuszva tapogatózott s végre beleütötte fejét az asztalba, a miért aztán nagyon hálás volt az asztal iránt, mert így megtudta, hogy hol van, minthogy az asztal egészen az ajtó mellett állott.

Megragadta legdrágább kinesét, naplójába jegyeztet „amerikai benyomásait”, s azzal kirohant az ajtón.

Végigszaladva a néptelen folyosón, arrafelé tartott, hol egy vörös lámpa a tüzvész esetére egy menedék-kijárást jelzett. Berkeley látta, hogy a kijárást melletti szoba ajtaja nyitva van. Benn a légszesz teljes lánggal égett, egy széken pedig egész öltözet ruha hevert. Berkeley keresztül ment a szobán s kilépve a kijárást körüljárta mellé, letekintett, de ekkor azt látta, hogy ott lenn egész sereg nő és férfi tolong, megvilágítva a lobogó lángok rőt világától. Hogyan? Így menjen le, ebben a kísérteties éjjeli öltözetben? Nem, az lehetetlen! — a háznak ezt az oldalát még nem kapta meg a tűz, Berkeley tehát visszalépett a szobába, hogy az ott heverő gazdátlan ruhákat felöltse. Elég jól illett a a testére az egész öltözék, csak épen hogy bő volt egy kicsit. A mi a mintáját, a színét illeti, no az egy kicsit rikitó volt. A kalap formája pedig egészen ismeretlen volt Berkeley előtt, mivel Buffalos Bill ekkorában még nem járt volt Angliában.

Egyik oldalon csak jól fel tudta huzni a kabátot, de a mint a másik ujjába is bele akart bujni, hiába volt minden erőlködés, mivel a kabát ujja fel volt varrva a vállára. Mindegy volt. Berkeley összegombolta valahogy s aztán a kalapot fejébe vágva lerohant a lépcsőn az utcára.

Mikor leért a ház elé, a rendőrök gyorsan átsegítették az utca elkerített részén.

A „cowboy” kalap és a félvállára vetett kabát sokkal inkább reá irányozták a tömeg figyelmét, semhogy zavartalanul haladhatott volna tovább; bár az is igaz, hogy a tömegnek vele szemben tanusított magatartása rendkívül tiszteletteljes, ugyszólván alázatos hódolatot tanusító volt. A fiatal lord már meg is fogalmazott egy mondatot, melyet azután naplójába készült beírni: „Még az álöltözet sem használ; a főurat ezek álruhában is megismerik s tiszteletteljes tartózkodást tanusítanak vele szemben, sőt igazán valóságos félelmet.”

E percben a bámuló és hódoló csoport egyik tagja, egy fiu, valami kérdést intézett a mylord-hoz, s mikor ez megfelelt reá, a fiuk elbámulva tekintettek egymásra, s valahonnan e szók hangzottak:

— *Angol cowboy? De furesa!* — Mire a gróf e mondatot fogalmazta a napló számára: „Cowboy. Ugyan mi lehet hát az a cowboy? Talán . . .” De ekkor észrevette, hogy a tömegből még több kérdést is készülnek hozzá intézni, azért gyorsan utat tört magának, e közben meg letépte a vállra felvarrt kabátujjat, hogy belebujhasson. Első dolga is az volt, hogy valami egyszerü szerény lakást keressen. Nemsokára talált is ilyent s akkor azonnal lefeküdt és elaludt.

Másnap reggel aztán szemügyre vette ruházatát. Kissé feltűnő volt, az igaz, de határozottan új és tiszta. Zsebeiben elég tekintélyes összeg volt. Öt darab százdolláros bankjegy, aztán ötven dollárnyi összeg apróbb bankjegyekben és ezüstben. Egy csomag dohány. Egy énekes könyv, mely a viláért sem akart kinyilni. Erről később kiderült, hogy a whisky-s üveg tartója gyanánt szerepel. Aztán egy jegyzőkönyv minden név nélkül. Ebben merev, gyakorlatlan írással jegyzetek voltak holmi fogadásokról, versenyekről, lókupecekről, vásárokról. Ha nevek fordultak is benne elő, azok csak efélék voltak: „Hatujju Jack“, „Nyárfa-levél“ stb. De sem levélnek, sem személyre szóló okmányoknak semmi nyoma.

Az ifju elgondolkozott s látni kezdé maga előtt a jövőt.

Utlevele, igazoló iratai odaégték, mig munkát talál, gondolta, kölcsön veszi a ruhazsebben talált kisebb bankjegyeket és az ezüstpénzt; ennek egy részét arra fogja fordítani, hogy a tulajdonos után tudakozódik, a többiből meg magát fogja fentartani addig, mig keresethez jut. Reggel meghozatta a reggeli lapot, hogy a tűzvész leírását elolvashassa s ime, mit pillant meg először. Öreg betűkkel hirdetik az ő halálát. Ez van mindjárt legelől; maga a cikk aztán részletesen közli az eset körülményeit.

Elmondja, hogy a fiatal lord, törzsének öröklött hősiességével látott a nők és gyermekek megmentéséhez s így végre saját menekülését tette lehetetlenné s ekkor a siró tömeg méltó bámulása mellett ott állt összefont karral s szilárdul várta be a duló, pusztító vészt „és ott állt a hullámozó, hömpölygő lángtenger és sűrű gomolygó füstözön közepette, midőn egyszerre csak a tűz dicsfénye borította el a nagy Rossmore törzs nemes ifju sarját s ez egy pillanat alatt eltűnt örökre az emberek szeme elől“.

Az egész eset oly szépnek, oly magasztosnak, oly lovagiasnak volt feltüntetve, hogy az ifju szeme könnybe lábadt.

Majd így szólalt meg: — Most már világosan áll előttem, hogy mit kell tennem; Berkeley gróf meghalt, nyugodjék békével. Nemesen, tisztességgel halt meg; ez majd elviselhetőbbé teszi a csapást apámra nézve. S most már nem szükséges, hogy az amerikai örököszt én tudósítsam. Igazán, jobban már nem is történhetett volna a dolog. Most már csak új névvel kell magamat felruháznom s akkor aztán neki indulhatok az új életnek, még pedig minden kötelektől menten. Most szívom be először az igazi szabadság levegőjét, mily üde e lég, mily éltető, mily lelkesítő! Végre ember vagyok tehát, ember, ki egyenlő embertársaival, s embervoltom erejénél fogva s egyedül ennek segélyével emel-

kedem majd, hogy a világ meglásson; vagy alámerülök, eltünöm a világ szeme elől, s ha így lesz, ez is érdemem szerint jutand osztályrészemül. Ily boldog, ily büszke nap, mint a mai, nem virradt még reám!

VIII. FEJEZET.

— Az Isten legyen nekem irgalmas, Washington!

E pillanatban a reggeli lap a földre hullott az ezredesnek ijedtségtől elgyengült kezéből.

— No mi az?

— Meghalt! . . . ő, hirneves törzsének lángeszü, ifju, kiváló, nemeslelkü sarja; . . . meghalt s halálát ott lelte a lángok között, csodás dicsfénybe borítottan!

— De kicsoda?

— Az én drága, kedves ifju rokonom — Kirkeudbright Llanover Marjorlbanks Sellers Viscount Berkeley, a címzetes Rossmore lord fia és örököse.

— Ugyan ne beszélj!

— De igaz, úgy van! Oh, hogy úgy van!

— S mikor?

— Az éjjel.

— Hol?

— Itt Washingtonban, hova tegnap érkezett Angolországból, mint a lapok írják.

— Az lehetetlen.

— A szálló égett le.

— Melyik?

— A „New-Gadsby“.

— Teremtő Isten! . . . Hisz akkor mindkettőt elvesztettük!

— Hogyan mindkettőt?

— No hát a Csonka Pétert is!

— Teringettét, erről egészen megfeledkeztem. De reménylem csak nem . . .

— Reményled? No magam is. Már inkább ezer örgrófit veszítsünk el, mint ez utolsó támaszunkat.

Szorgalmasan átbetűzték az ujságot s nagy meglepetésükre még egy fontos hirt találtak. A lapok ugyanis azt irták, hogy a tűzvészközepe az egyik folyosón egy félkaru ember ijedtében esztét vesztve rohant végig, éjjeli öltözetben, és semmi figyelmeztető szóra nem hallgatva, futott egy oly lépcső felé, hol a bizonyos halál várta. Semmi kétség, ez is odaveszett.

— Szerencsétlen fickó, — sóhajtá Hawkins, — pedig milyen közel voltak barátai. Bárcsak eljött volna onnan, mi akkor bizonyára megmentjük.

A gróf feltekintett s nyugodtan mondá:

— No, nem baj. Eddig egész létezése bizonytalan volt. De mától fogva biztosabbá fogjuk azt tenni.

— Hogyan? Mi módon? Kérlek Rossmore, ne, ne üzz tréfát velem. Komolyan mondd? Meg tudnád tenni?!

— Olyan bizonyos, mint hogy itt ülsz.

— Nyujtsd kezedet s engedd meg azt az örömet, hogy megszorithassam. Már-már minden reményemet elveszitettem s te öntöttél belém új életet. Hajtsd végre! Hajtsd végre, ha teheted.

— Abba bizony idő telik, Hawkins, de hát nincs okunk sietni, egyáltalán nincs — a körülményeknél fogva. S aztán meg, lásd, most új kötelességek háramlottak reám s első sorban is ezek veszik igénybe figyelmemet. Ez a szegény ifju gróf . . . Igaz, igaz! de én . . . izé, nem épen ezt gondoltam, — de eh! hol járt az eszem! Persze hogy materializálnom kell az ifjut. Oh Hawkins, az önzés a legerősebb indulat az emberi természetben; az előbb csak arra gondoltam, hogy mivel most már a bitorló fia és örököse is elment az utból . . . De ugy-e megbocsátod nekem e pillanatnyi gyengeséget s igyekezel -azt elfeledni? Ne emlékezzél meg arról soha, hogy Sellers Mulberry elég alacsony volt arra gondolni, a mire most gondoltam. Materializálni fogom, megteszem, becsületemre, s megtenném még akkor is, ha ezer örökös kapcsolódnék is ez egy személyhez s ha ugy huzódnának szilárd, áttörhetetlen sorban a tőlem jogtalanul eltulajdonított Rossmore-uradalmakig s ugy zárnák is el az odavezető utat a jogos tulajdonostól mind-örökre!

— Ez már a régi Sellers szava! az előbbi szónak hamis csengése volt, barátom.

— Édes régi bajtársam! Engedd meg, hogy megkérjelek valamire, a miről egészen megfélekedtem, pedig megérdemli, hogy ne hagyjuk figyelmen kívül.

— S mi az?

— Erről az egész materializációról legjobb lesz mélyen hallgatnunk. Ne téveszd szem elől, hogy egyetlen szónak sem szabad kiszivárogni; egyetlen egy szónak sem. Nem tekintve arra, hogy feleségem és leányom az ő gyengédebb idegzetükkel, érzékeny természetükkel, hogy viselnék el e dolog hatását, hanem a mikét öreg szerecsen szolgálunk tudom, hogy egy pillanatig sem maradna meg nálunk.

— Persze, hogy nem maradnának. Jó, hogy mondtad, mert én bizony nem vagyok nagyon hallgatag természetű s egy kis figyelmeztetés mindig rám fér.

Sellers e pillanatban fölemelkedett s megnyomta a falba erősített csengetyü-gombot. Aztán odafordult az ajtó felé s várt; megint megnyomta a csengetyü-gombot s megint várt. Hawkins épen abbeli csodálkozásának akart kifejezést adni, hogy milyen felvilágosult s előre törő ember az ezredes, a mennyiben minden ujonan feltalált kényelmi eszközt használatba vesz s az anyagi haladás nagy küzdelmében mindig a zászlóvivők között van, de a mint

ezen gondolkozott, látja, hogy az ezredes elereszti a gombot (melynek ugysem volt vezető sodronya) s az asztalhoz lépve, megragadja a hatalmas asztalcsengőt.

Mialatt ezzel csengetett, előadta Washington-nek, hogy ő ugyan próbát tett ezzel az ujonan feltalált száraz batteriával, de köszöni, nem kér belőle, mert már nagyon megelégette, s aztán ezt tette hozzá:

— A mit Graham Bell csak csinál, azt nekem mind meg kell próbálnom; addig nem nyugszik, míg nálam nem látja. Azt mondja, hogy maga a tény, ha én kísérletet teszek a dologgal, már biztosítja annak részére a közbizalmat s megadja a siker lehetőségének látzatát. Lám, én mondtam neki, hogy a száraz batteria nagyon szép dolog s a számításban nines is tévedés, de ha a használatba vételről van szó — no akkor aztán szépen vagyunk. Nem megmondtam? Most itt van! No hát nem volt igazam? Te mit szólnál hozzá, Hawkins Washington? Hiszen láttad, hogy kétszer is megnyomtam a gombot. No ugy-e? . . . Hát tévedtem-e, mikor azt mondtam, vagy nem?

— Feleletül csak annyit mondok, ezredes, hogy hiszen te tudod, mily véleményben vagyok felőled s mily véleményben voltam mindig. Nekem ugy tetszik, mintha te mindenről mindent tudnál. Ha az az ember ugy ismert volna téged, mint én, akkor ítéletedre bizonyosan

esküdni mert volna s feléje se nézett volna többé a száraz batteriájának.

— Ön csengetett Marse Sellers?

— Nem, nem Sellers ur csengetett.

— Akkor ön volt az, Marse Washington.

Itt volnék, uram.

— Washington ur nem csengetett.

— De szent Isten, hát akkor ki csengetett?

— Rossmore gróf!

A vén néger összecsapta a kezét s így kiáltott:

— Jaj, bolond vén fejem; már megint kiment ez a név a fejemből. Gyere csak Jinny! siess csak lelkelem!

Jinny csakhamar ott termett.

— Maradj itt s te tedd meg azt, a mit a lord parancsol. Én meg lemék a konyhába s addig tanulom ezt a nevet, a mig a fejembe megy.

— Micsoda? Hogy én tegyem meg azt, a mit neked parancsolnak! Szeretném tudni, mióta vagyok én a te rabszolgád? Neked csengettek!

— Az mindegy. Ha akárkinek csengetnek is, de ha az én uram azt mondja, hogy . . .

— Ugyan hordjátok el magatokat s végezzétek a perpatvartokat a konyhában.

A veszekedés zaja lassanként távoli morajjává halkult s ekkor a gróf így szólalt meg:

— Hiába no! Csak nehéz az olyannal, a ki előbb rabszolga volt ugyan, de a kit azért teljes

életében úgy tekintett az ember, mint személyes barátját.

— S mint családtagokat.

— Valóban, családtagokká váltak, sőt mi több, már majdnem úgy áll a dolog, hogy *első sorban* ők a családtagok. S néha meg már épen ez a két öreg az ur, meg az urnő a házban. Mind a ketten igazán tetőtől talpig jó, szeretőszívű, hűséges és becsületes teremtések, de a teremtésit! ha mindig csak azt teszik, a mi nekik tetszik s aztán szüntelenül belekottyannak a társalgásba. Szóval, megérdemelnék, hogy agyonüssék őket.

Ez csak amolyan céltalan, meg nem gondolt mondás volt, de az ezredest azért valami gondolatra vezette: mint a hogy általában nem történhetett semmi olyan, a mi ne ily eredménnyel végződött volna.

— Tudod miért hívtam be tulajdonkép a cselédeket? Az asszonyokért akartam küldeni, hogy e hirt tudtukra adhassam.

— No azért ne vesződjél a cselédekkel, barátom. Én is elhivhatom őket.

Mialatt odajárt, a gróf kidolgozta a tervét.

-- Ugy lesz, — mondá, — mihelyt egészen bizonyos leszek a materializációt illetőleg, Hawkinsst azonnal reá bírom, hogy ölje meg őket. Azontul aztán jobb ellenőrzés alatt lesznek. Kétségtelen hogy egy materializált négert hypnotizálás által tökéletes hallgataggá lehetne vará-

zsolni. S mi több, e dolgot állandósítani is lehetne, sőt módosítani is, tetszés szerint; néha nagyon csendes lehetne, máskor megint beszédesebb, élénkebb, tevékenyebb, a szerint, a mint az ember akarná. Pompás gondolat! Azt hiszem, valami csavar segélyével kivihető volna.

A hölgyek csakugyan megjelentek Hawkins kíséretében, a két öreg néger meg hivatlanul is bejött s mind a ketten egyszerre estek neki a kefélsnek és porolásnak. Megsejtették ugyanis, hogy itt valami nagy dolog van készülöben s most mindenáron ki akarták sütni, hogy mi lehet az.

Sellers méltóságosan s bizonyos ünnepélyességgel adta elő a hirt; először is óva a hölgyeket a tulságos felindulástól s kiméletesen készítve őket elő arra, hogy egy rendkívül kínzó, fájdalmas csapás hirtelen, melynek tudatásával szívüket sebezni kénytelen. Azon sziveket, melyek még sajognak egy másik, hasonló csapástól s melyek még mindig keseregnek egy másik, hasonló veszteség fölött.

Ezzel kezébe vette az ujságot s remegő ajakkal s könybe fult hangon olvasta fel az ifju hősies halálának leírását.

Az eredmény az volt, hogy a hallgatók ezuttal igazán őszintén érzett rokonszenveknek és sajnálkozásuknak adtak kifejezést. Az öreg asszonyosság sirva fakadt s az jutott eszébe, milyen büszke lehet annak a nemeslelkü ifju

hősnek édes anyja s mily enyhithetetlen lehet most neki a fájdalom.

A két öreg együtt sirt az urnővel s tetszésüket s bánkodó panaszukat fajuk sajátos ékeszóló őszintesége- s egyszerűségével fejezték ki. Gwendolen meg volt hatva; természetének a regényességre hajlóbb részét mélyen érintette a hallott hir. Azt mondta, hogy oly jellem, mint ez ifjué, igen ritka s valóban nemes, csaknem tökéletes, ha pedig még a születés nemességét is hozzá vesszük, akkor az ifjut határozottan tökéletesnek lehet mondani. Ily férfiért eltürne mindent, elszenvedne mindent, még életét is fel tudná érte áldozni. Azt mondta, szeretné, ha láthatta volna, hisz a legcsekélyebb, a legrövidebb időre szoritkozó érintkezés ily szellemmel megnesemesítette volna az ő jellemét is s ugyszólván lehetlenné tette volna, hogy nemtelen gondolatokra vagy tettekre képes legyen.

— Megtalálták a holttestet, Rossmore? —
kérdé az asszony.

— Meg, — azaz, hogy sokat találtak. Bizonyosan azok közül lesz egyik, de mindegyik felismerhetetlen.

— Mit szándékozol tenni?

— Odamegyek, hogy egynek azonosságát megállapítsam s aztán elküldjem a mélyen sujtott atyának.

— De papa, hát láttad te valaha azt a fiatal embert?

— Nem láttam, Gwendolen; miért?

— Hát akkor hogy állapítod meg azonos-
ságát?

— Hát ugy, hogy — nézd csak, azt írják,
hogy egyik sem felismerhető. Egyiket elküldöm
az apának: egyebet nem igen lehet tennünk.

Gwendolen tudta, hogy hiába lenne minden
vitatkozás és ellenvetés, ha atyja egyszer elha-
tározta magát valamire, s ha arra volt kilátása,
hogy ama szomorú színhelyen illetékes és hi-
vatalos minőségben jelenhetik meg. Így nem
is szólt egy árva szót sem, — míg atyja egy-
szerre csak egy kosarat kért.

— Egy kosarat, papa? Minek?

— Hátha már csak hamu.

IX. FEJEZET.

A gróf meg Washington csakugyan elindultak szomoru utjukra s menetközben így beszélgettek :

— Persze most is, mint mindig!

— Mi az?

— Már megint hét volt ott a szállóban. Színésznők. S persze, mind a hét leégett.

— De *benn* nem égett egyik sem?

— Dehogy. Megmenekültek; — mindig megmenekülnek; de az soha sem sikerül egyetlen egynek sem, hogy az ékszereit kimenthetné.

— Furesa.

— Furesa, sőt a legérthetlenebb dolog a világon. A tapasztalásból semmit sem okulnak; úgy látszik, másból mint könyvből egyáltalán nem tudnak tanulni. Némely esetben meg már épen bizonyos végzetszerűséget látok. Például vedd csak ezt a — ezt a, no hogy is hívják — tudod az, a ki azokat a szenzációs mennydörgő szerepeket adja, — lásd ez most már óriási hírnévre tett szert — úgy vonzza a közönséget, mint valami kutyaviadal, s ezt mind csak annak

köszönheti, hogy sikerült leégnie a vendéglőkben.

— De ugyan, hogy szerezhett az neki művészi hírnevet ?

— Azt nem is szerzett neki, hanem a nevét, azt ismertté tette. Mindenki szeretné játszani látni, mivel a neve oly ismert; de hogy mi tette ismertté, azt nem tudják, mert már nem emlékeznek rá. Eleinte, mikor még csak a legalján volt a hágsónak, fizetése csak tizenhárom dollár volt hetenként s még a vattát is magának kellett vennie.

— Vattát ?

— No igen, hogy a lábikráján segítsen vele, meg általában, hogy telt legyen és ingerlő. Nos és egyszer ott volt egy szállóban, mikor ez épen leégett s akkor 30,000 dollár értékű gyémántját mind elvesztette.

— Ugyan ? De hát honnan volt neki ennyi ?

— Tudja a jó Isten — bizonyosan kapta; — azoktól a tejfölös képü fiatal gyerkőcöktől meg azoktól a tükörsima fejü öreg uraktól, a kik ott szoktak ülni az első sorban. Az ujságok akkortáiban tele voltak az eset hírével. Akkor nagyobb fizetést kívánt s azt is megkapta. Nemsokára aztán megint volt egy ilyen égési eset s akkor is elvesztette minden gyémántját s ez olyannyira emelte hírét, hogy attól fogva kezdett kiváló színésznő számba menni.

— Csakhogy ha a szállók égéseihez van

kötve az, hogy nevét az elért színvonalon tudja tartani, akkor ez szerintem igen ingatag hirnév.

— Nála nem. — Nem a, egyáltalában nem. E téren határozott szerencéséje van, azt merném állítani, hogy határozottan vele született szerencéséje. A hányszor csak szálló-égés van, ez mindannyiszor ott található, mindig ott van; — vagy ha maga nem lehet ott, de a gyémántjai semmi esetre sem hiányzanak onnan. No már ebből csak világosan látszik, milyen szerencéséje van.

— Sohse hallottam ilyent. De hiszen akkor vékaszámra kellett a gyémántot elvesztenie.

— Vékaszámra?! mázsaszámra vesztette. Már annyira van a dolog, hogy a szállótulajdonosok szinte babonás félelemmel tekintenek reá. Alig akarják befogadni s még hozzá azt mondják róla, hogy az ő jelenléte még a biztosítást is érvénytelenné teszi. Most legutóbb már hanyatlott egy kicsit, de ez az újabb tüzeset tudom megint használni fog neki. Az éjjel 60,000 dollár értékű gyémántot vesztett.

— De hisz ez az asszony bolond. Ha nekem 60,000 dollár értékű gyémántom volna, én nem merném azt egy szállóban elhelyezni.

— Magam sem, de ezt egy színésznővel nem lehet megértetni. Ez, a kiről most beszélünk, épen harmincöttször égett le. S mégis, ha ma este San-Franciskóban volna valami szálló-égés, bizonyosra veheted, hogy ott is jelen lesz,

hogy veszteségei legyenek. Tökéletesen bolond. Azt mondják, hogy az ország minden szállójában van gyémántja.

Mikor odaértek a tűz színhelyére, a szegény öreg gróf csak egy pillantást vetett a bus halottasházra; aztán elfordította mély megindultságot tükröző arcát s így szólalt meg:

— Oh, nagyon is igaz az, Hawkins, hogy a felismerés lehetetlen; nincs az öt közül egy sem, a melyiknél meg lehetne az azonosságot állapítani, még ha legjobb barátját kérnék is föl reá. Válaszsz te, én nem birom ezt el.

— Melyiket lenne legjobb . . .

— Oh, akármelyiket. Keresd ki azt, a melyik legjobb állapotban van.

A tiszték azonban biztosították a grófot — ismerték, hisz Washingtonban mindenki ismerte — hogy az a helyzet, a hogyan a holttesteket találták, tökéletesen lehetlenné teszi azt a föltevést, hogy ezek között valamelyik a gróf nemes ifju rokona legyen. Megmutatták neki azt a helyet, a hol — ha ugyan az ujságok tudósítása helyes — az ifju gróf halálát lelte, s aztán e helytől megint jó távol megmutatták neki azt a helyet, a hol az ifju lord azon esetben vesztette éltét, ha szobájában fulladt meg, s végre még egy harmadik helyet mutattak neki, egészen távol onnan, s erről meg azt állították, hogy azon esetben meg bizonyosan itt lelte halálát az ifju, ha talán a szálló hátsó része

felé vezető oldalkijáraton át akart menekülni. Az öreg ezredes könyvet törölt ki szeméből s e szavakkal fordult Hawkinshoz:

— Ugy látszik, félelmem alapos volt. Valóban, itt már csak hamvokról lehet szó. Lennél oly szives elmenni egy fűszerkereskedésbe s még két kosarat hozni?

Ekkor ezen most már megszentelt helyek mindegyikéről szedtek össze egy-egy kosár hamut s ezt aztán hazavitték, hogy otthon tanácskozzanak felőle, mily uton-módon lenne ezt legjobb hazaszállítani s hogyan kellene „ravatalra helyezni“, a mit az ezredes nélkülözhetetlen tisztességadásnak tekintett az elhunytnak magas rangjánál fogva.

Hazaérve, a kosarakat odahelyezték abba a szobába, mely előbb könyvtár, társalgó és dolgozó-szoba volt, most pedig kihallgatási terem. Majd fölmentek a kis lomtárba, hogy utána nézzenek, vajjon nem akadna-e ott egy angol zászló. Mert ezt pompásan föl lehetne használni a gyászterem pompájának emelése céljából. Rossmore grófné épen akkor lépett be s alig hogy a kosarakat megpillantotta, az öreg Jinnyre esett tekintete. Türelmét vesztve mondá:

— Ugyan mi a kő ütött hozzád? Mi jutott eszedbe, hogy a nappali szoba asztalát ezekkel a kosarakkal rakd tele? Hisz mind tele van hamuval.

— Hamuval? — S az öreg cseléd maga is

esodálkozva lépett oda s karját e pillanatban pathetikusan csapta össze feje fölött. — Sohse láttam ilyesmit.

— Hát nem te tetted?

— Mit? Én? Isten engem úgy segéljen, Polly kisasszony, a hogy igaz az, hogy most látom ezt először. Dau'l volt. Az a vén ember tisztára elvesztette az eszét.

De mikor Dau'lt odahívták, az is azt mondta, hogy nem ő volt.

— Már ezt igazán nem értem. Ha valami efféle furcsa dolog esik meg, hát az emberek mindjárt aszondják, hogy: bizonyosan a macska volt . . .

— Oh, — kiáltott fel e percben Rossmore grófné, mialatt egészen beleborzongott a gondolatba, — ne nyuljatok hozzá! Ezek az ő hamvai!

— Az övé, milady?!

— Igen. Fiatál uratoké, az ifju Sellers uré, a ki Angolországból jött s itt aztán elégett.

Egy pillanat sem telt bele s Rossmore grófné egyedül volt a hamvakkal. Azután Sellers Mulberryt kereste fel s eltökélte magában, hogy lehetőleg megnyirbálja ennek nagy terveit, „mivel“, mondá magában, „ha az érzélgés rájön, akkor aztán valóságos hóbotos kezd lenni s az ember soha sem állhat jót arról, hogy nem fog-e valami bolond dolgot elkövetni“. Csakhamar reátalált. Mulberry meg a zászlóra talált rá s épen hozta.

Mikor a grófné hallotta, hogy férje ravatalra akarja a hamvakat helyezni, s aztán meghívni a kormányt s a nagy közönséget, azonnal félbeszakította :

— Szándékos helyes most is ép úgy, mint mindig. Tisztességet akarsz tenni a boldogult földi maradványainak, s ebben a tetteben senki sem lelne gáncsolni valót, hisz rokonod volt; de a mód helytelen, a mint a dolgot végre akarod hajtani, s ha egy kicsit gondolkodol rajta, magad is kénytelen leszel ezt belátni. Egy kosár hamu körül csak nem vonulhattok el ünnepi lépésben, fájdalmat mutatni igyekezve s magasztos látványt nyújtani akarva; mert minél ünnepélyesebben járnátok ti el, maga a dolog annál kevésbbé volna az; — ezt akárki belátja. Már egy kosárral is az volna, hárommal meg háromszor annyira. Meg az is áll, hogy ha egy gyászolóval nem volna a dolog ünnepélyes, akkor egy egész bucsujáró tömeg se tenné azzá. Már pedig, hogy itt lenne legalább ötezer ember, az tiszta dolog. Tudja Isten, de én azt hiszem, hogy ez inkább nevetséges volna. Nem, Mulberry, ezeket a hamvakat nem kellene ravatalra tennünk . . . az nem vinne jóra. Hagyd ezt abba s eszelj ki valami mást.

Mulberry abbahagyta s ez nem is ment valami nehezen, mert mikor egy kicsit gondolkozni kezdett felőle, belátta, milyen helyes ösztön sugta ezt a tanácsot. Azt határozta, hogy

jól van, akkor hát csak virrasztani fog a hámvak felett s csak másodmagával. A másik Hawkins lesz. Felesége ugyan ezt is kissé különös megtisztelésnek tartotta, de azért nem tett ellenvetést, mert hisz világos volt, hogy Mulberryt az a becsületes s áldott, egyszerű jó szivre valló szándék vezette, hogy baráti indulatát s tiszteletét kimutassa e szegény maradványok iránt, tudva azt, hogy ezek hasonló szolgálatot itt e messze országban senkinél sem követelhetnek, csak nála.

Fogta tehát a zászlót, redőkbe rakta a kosarak körül, a kilincsekre meg egy-egy kis darab gyászfátyolt kötött s aztán így szól megelégedetten:

— Ugy! — Most már oly jól van elhelyezve, a mint csak lehet az adott körülményekhez képest. Kivéve azt, hogy — tudod itt arra kell gondolnunk, hogy mi is akként bánjunk mással, mint a mily bánásmódban mi magunk szeretnénk részesülni hasonló esetben — igen, azt még meg kell érte tennünk.

— Mit, édes?

— A gyászceimereket.

Felesége ugyan azt találta, hogy a ház homlokzata annál többet már nem viselhet el, mint a mennyit már eddig reáraktak. Az újabb kápráztató diszítésekre való kilátás határozottan kétségbeejtette a grófnét s szeretete volna, ha férjének ez eszme nem ötlik agyába. Habozva mondá:

— Csakhogy én azt hiszem, hogy az ilyenmü tisztességadás csak igen igen közeli rokonokra nézve kötelező, a kik . . .

— Igaza van, egészen igaza van, milady, tökéletesen igaza van, de hát közelebbi rokaink nincsenek mint ezek, kik velünk szemben a bitorlók szerepét viselték. Ezt nem kerülhetjük ki; rabjai vagyunk a főuri szokásoknak s fejet kell hajtanunk előttük.

A cimerek sokkal nagyobbak voltak a kelleténél, mivel testvérek között is elment volna mindegyik egy ágyterítő számba s színeik változatosságát és rikitó voltát illetőleg meg határozottan oly látványt nyújtottak, mint egy tüzhányó-kitörés; de a gróf barbár szemét elragadták, mint a hogy izlése is kielégítést nyert ezek részarányosságában és teljességében, mikor látta, hogy ugyszólván egy tenyérvnyi helyet sem hagynak üresen a ház homlokzatán.

Rossmore grófné és leánya szintén virrasztottak éjfélig és segítettek az uraknak a felől tanácskozni, mit kellene tenniök a hamvakkal ezután. Rossmorenak az volt a véleménye, hogy azonnal el kell juttatni az apához, még pedig kísérettel és magyarázatokkal. De a felesége kételkedett a dolog sikerében s így szólt:

— S mindegyik kosarat el akarod küldeni?

— Hogyne, mindegyiket.

— Egyszerre?

— Atyjának? Oh nem, semmi esetre sem.

Gondolj arra a lelki rázkódtatásra. Nem — nem egyszerre; — csak fokozatosan juttatnám el hozzá.

— S gondolod, atyám, hogy ez jobb hatással volna?

— Hogyne, leányom. Gondolj arra, hogy te fiatal vagy és rugékony, az pedig öreg. Ha az egészszet egyszerre küldenők el neki, az több lenne, mint a mennyit elbirhatna. De enyhítve kellene: — először egy kosárral s aztán szünetet tartani és így szoktatni hozzá, hogy lassanként az egészszet megkaphassa. S aztán meg mindenestre biztosabb is, ha három hajóval küldjük. Tudjátok, a hajótörések és viharok miatt.

— Nekem nem tetszik ez az eszme, atyám. Ha én az atyjának lennék, én irtózatossá találnám, hogy fiamat így kelljen megkapnom így . . . így . . .

— Részletfizetésben! — toldotta ki a szót Hawkins komolyan és büszkén arra, hogy segíthet.

— Igen, igen, borzasztónak kellene találnia azt, ha a hamvak hazaszállítása ily megszakításokkal történnék. Mintha az ijj idege örökké feszítve lenne fölötte. Örökké várakozni, halogatni, elnapolni oly szomorú, leverő dolgot, mint a milyen egy temetés!

— Nem, nem, gyermekem, — felelt a gróf biztatólag, — arról szó sem lehet; oly öreg ur nem szenvedhetne el ily hosszas halogatást. Három temetésnek kell lennie.

Rossmore grófné meglepetve tekintett fel s így szólt:

— Ugyan hogy könnyitené már ez meg a dolgot? Szerintem ennek semmi célja sem volna. Mindenesetre egyszerre kellene eltemetni.

— Magam is azt hiszem, — tette hozzá Hawkins.

— Én mindenesetre úgy tennék, — szólt a leány.

— Mindnyájan tévedtek. Ha csak egy kicsit gondolkoznátok rajta, be kellene látnotok. E három kosár közül csak egyikben lehet.

— Jó, — felelt lady Rossmore, — ez nagyon egyszerű, akkor temessétek el hát csak azt az egyet.

— Ugy van, — szólt Gwendolen.

— De nem egyszerű, — mondá a gróf, — mert nem tudjuk, hogy melyik hát az a kosár. Azt tudjuk, hogy ezek közül egyikben benn van, de ez minden a mit tudunk. Most már beláthatjátok, hogy igazam volt; e körülmények három temetést tesznek szükségessé, itt más kibuvó ajtó nincs.

— És három sirt és három siremléket és három feliratot? — kérde a leány.

— Nos — azaz — legalább is úgy kellene. Én úgy tennék.

— Pedig az lehetetlen, atyám. Minden feliratban ugyanazon név és tény fordulna elő s mind a három azt mondaná, hogy a megbol-

dogult mind a három sirkő alatt nyugszik; már pedig az csak nem volna helyes.

A gróf zavartan fészkelődött a széken.

— Nem ám, — mondá, — ez már ellenvetés; ez már komoly ellenvetés. S nem tudom, mit tegyek . . .

Egyideig általános hallgatás következett. Azután Hawkins szólalt meg:

— Én azt hiszem, hogy ha összevegyitenők ezt a háromféle hamvat . . .

A gróf megragadta a kezét s hálásan szorította meg.

— Így meg van oldva a feladat, — mondá. — Egy hajó, egy temetés, egy sir, egy emlékkő; pompásan van kitalálva. Ez becsületedre válik, Hawkins őrnagy; ez eszmével igen kinos zavarból s bajból mentettél ki s ez egyszersmind a szegény mélyen sujtott atyát is sok szenvedéstől kiméli meg. Ugy lesz, egy kosárban küldjük.

— S mikor? — kérdé felesége.

— Holnap — azonnal, természetesen.

— Én várnék, Mulberry.

— Várni? Mi végből?

— Te nem akarod annak a gyermektelen ősz embernek a szívét megrepeszteni.

— Isten a tanum, hogy nem akarom.

— Akkor várd el, mig az maga küld fia hamvaiért. Ha így teszesz, sohasem lesz kénytelen arra, hogy add neki a legfájóbb döfést, mit egy szülő szive csak érezhet, annak bizonyos

tudatát, hogy fia meghalt. Mert sohasem fog érte küldeni.

— Miért?

— Mert az, ha küldene — ha kideritené az igazságot, ugy ez megfosztaná attól az egyetlen drága kincstől, a mi még megmaradt számára: a *bizonytalanságtól*; annak halványreményétől, hogy hátha fia mégis megmenekült s talán egyszer még viszontláthatja.

— De Polly, hisz azt ujságokból is megtudhatja, hogy odaveszett.

— Csakhogy nem fog nekik hitelt adni akarni; védekezni fog minden ellen, a mi csak a mellett bizonyít, hogy fia meghalt; ebbe fog kapaszkodni, ez fogja éltetni, semmi más, egyedül csak ez, mindaddig, míg csak életben marad. De ha hamvai csakugyan oda érkeznének s azokat aztán odahelyeznék az elé a szegény reménykedő ősz ember elé . . .

— Oh Istenem, csak ezt ne! Te egy vétkes cselekedettől mentettél meg engem Polly s én áldani foglak érte örökké. *Most* már tudjuk, mitévők legyünk. Tisztelettel félre teszszük a hamvakat, de az atya sohasem fog róla tudni.

X. FEJEZET.

A fiatal Berkeley gróf még alig szivta magába a szabadság üde levegőjét s már is legyőzhetetlenül erősnek érzé magát új pályájára, s mégis . . . mégis . . . hátha a küzdelem eleinte nagyon is kemény találna lenni, nagyon leverő s nagyon kimerítő az ő gyakorlottságot nélkülöző idegeinek, érzékeinek, — ha így történék, — megeshetik, hogy egy gyenge pillanatban meghátrálna. Természetesen ez nem valószínű, de végre is, nem lehetetlen. S így megbocsátható elővigyázat volna részéről, ha le akarná égetni a hidat maga mögött. Kétségtelen! Nem szabad megelégednie azzal, hogy a pénz tulajdonosa után tudakozódjék, hanem oly helyre kell az összeget tennie, hol nem nyulhat hozzá még az esetre sem, ha a körülmények kényszeríteni találnák. Azonnal be is ment a városba, ott közzé tétette a hirdetést, azután egy bankba tért be, hogy az ötszáz dollárnyi összeget ott hagyja letétben.

— Hogy hívják önt?

Az ifju habozott egy percig s el is pirult kissé, mert még nem választott. Aztán odavetett egy nevet, az elsőt, a mi eszébe ötlött . . .

— Tracy Howard.

Mikor eltávozott, a hivatalnokok esodálkozva mondák:

— Hogy elpirult ez a cowboy.

Az első lépés tehát már meg volt téve. A pénz még mindig hatalmában volt, rendelkezésére állott, de tudta, hogy a következő lépés végét fogja e nehézségeknek vetni. Ezzel egy másik bankba ment s itt egy chequet adott át az első bank nevére. A pénzt felvették s elhelyezték másodszer is Tracy Howard számlájára. Megkérték, hogy sziveskedjék nevét néhányszor leírni s az ifju készségesen engedelmeskedett. Mikor eltávozott a bankból, még büszkébb és bátrabb volt s így szólt magában:

— Most már el van vetve a kocka s e perctől fogva megszűnt még csak lehetősége is annak, hogy e pénznek hasznát vegyem, mert ha ezt akarnám tenni, személyazonosságomat kellene bizonyitanom, már pedig ez valósággal lehetetlen a törvény szempontjából. Most már nincs segélyforrás, a miben bizakodhatnám. Most dolgoznom kell vagy nélkülöznöm. Készen vagyok reá — s nem reszketek!

Atyjának a következő sürgönyt küldte:

„Tüzből szerencsésen menekültem. Álnevet vettem fel. Isten veled.“

Estefelé, mikor ott bolyongott az egyik külvárosban, egyszerre csak egy kis templomot pillantott meg s ennek kőfalára a következő hirdetés volt odaragasztva:

„A kézművesklub értekezletet tart. Mindenkit szívesen látunk.“

Látta, a mint az emberek egymásután léptek be a templomba. Látszólag legnagyobbrészt a munkásosztályhoz tartoztak. Tracy elnézte őket s aztán belépett velük együtt s helyet foglalt a templomban.

Szerény kis helyiség volt s kopár falai minden diszt nélkülöztek. Festett padjai nem voltak vánkosozva s igazában még szószék sem volt a templomban, csupán egy kis emelvény. Ezen már ott ült az elnök, mellette pedig egy másik férfi.

Ez kéziratot tartott kezében s arcán az a várakozó kifejezés ült, melyről bárki eltalálhatta, hogy itt ma este ez az ur fogja a főszerepet játszani.

A templom nemsokára megtelt csendes, tartózkodó modoru, tisztességesen öltözött, szerény néppel. Egyszerre az elnök felemelkedett s így szólalt meg:

— A mai felolvasó már régi tagja klubunknak. Önök is mindnyájan ismerik Parker urat, a „Demokrata“ c. napilap segédszerkesztőjét. Felolvasásának tárgya az amerikai sajtó s kiindulási pont gyanánt Arnold Matthew ur új

könyvének néhány pontja fog szolgálni. Parker ur felszólítása folytán felolvasom helyette az említett néhány pontot. Az első így hangzik:

„Goethe azt mondja valahol, hogy: a félelemnek azon árnyalata, melyet *tiszteletnek* nevezünk, a legjobb minden között, mit az emberiség csak nyert.“

— Arnold ur művének második pontja pedig így hangzik:

„Azt hiszem, hogy ha valaki biztos eszközt óhajtana keresni azon célból, hogy a tiszteletnek fegyelmet ébresztő érzelmét egy egész nemzetből kiölje, úgy legjobban tenné, ha e célra az amerikai hírlapokat választaná eszköz gyanánt.“

Parker ur fölemelkedett, meghajolt s a közönség lelkes tapsal fogadta. Azután olvasni kezdett, tiszta csengésű, tömör hangon, helyes hangsúlyozással s kellőleg ügyelve a szünetekre és a kiemelendő szókra. Felolvasásának ugyszólván minden egyes pontját tetszéssel kísérték.

A felolvasó azon álláspontra helyezkedett, hogy egy hírlapnak legfontosabb feladata abban áll, — bármely országban jelent legyen meg, — hogy terjeszsze a nemzeti érzületet s a nemzeti névbe helyezett büszkeséget, megtartva a népet a haza s ennek intézményei iránt érzett szeretetben s védve ezt egyszersmind a külföldi idegen országokból beszivárgott ellenséges rendszerek káros hatásától. Vázolta, hogy és mint teljesíti e feladatot a török vagy az orosz hir-

lapíró, kik közül az egyiket a megbotoztatástól, a másikat a Szibériától való rettegés szülte fegyelem támogatja munkájában. Folytatólag ezt mondá:

— Az angol hirlapnak oly feladata is van, mely megkülönbözteti ezt a világnak ugyszólván minden egyéb hirlapjától, s ez az, hogy az angol sajtónak bizonyos dologra reá kell irányoznia a közönség tiszteletteljes és bámuló figyelmét, mig más dolgokról ismét el kell azt gondosan vonnia. Például reá kell e csodálkozással vegyült figyelmet terelnie Anglia dicsőségére, mely ragyogásának sugaraival megszakitás nélkül fényli be az idők végtelenségét; igen, Anglia dicsőségére, melynek zászlóiról ezer év enyhe fénye hint derüt; de el kell e figyelmet vonnia a hirlapnak arról a tényről, hogy mind e dicsőséget csupán a kényeztetett, kiváltságos keveseknek gazdagítása s emelése céljából szerezték, azon elnyomott, figyelembe sem vett százezrek vérének, verejtékének, szenvedésének árán, kik arra ugyan jók voltak, hogy e dicsőséget megszerezni segítsenek, de annak áldásaiban egyáltalán nem részesülhetnek. A hirlapnak oda kell irányoznia a közönség szeretetteljes és féltő tisztelettel telt tekintetét a trónra is, mint egy megszentelt helyre, arról azonban el kell a figyelmet fordítania, hogy soha sem volt még oly trón, melyet a nép többségének szava befolyásolás nélkül, csupán magától emelt volna,

s hogy e szerint jogosan létező trón egyáltalán nincs is és hogy a királyi zászlókról — bármily színű póznára legyenek is azok tűzve — igazság szerint semmi más jelvény nem tekinthetne alá, mint a halálfő a keresztbe tett csontokkal, ezen jele ama másik iparágnak, mely a királyságtól csak üzleti szempontból különbözik, körülbelül olyformán, mint a kiskereskedés a nagykereskedéstől. — A hirlapnak kötelessége oda irányozni a közönség jámbor figyelmét azon különös intézményre, melynek csupán az érdekpolitika adott lételt: ugyanis az uralkodó egyházra; továbbá arra, mi valóságos arculütése az általános jog- és igazságérzetnek: ugyanis az öröklött nemesi kiváltságokra; ama tényről azonban el kell terelnie a közfigyelmet, hogy ez intézmények *egyike* átokkal sujtja azt, ki nem hajlandó az ő igáját viselni s hogy a megadóztatás enyhe neve alatt rablásokat követ el, nem tartva szem előtt azt, ha vajjon ezt az illető megbirja-e vagy nem; *másika* pedig igényt tart minden tiszteletre, minden előnyre, míg a nép zöme kénytelen minden munkát végezni ennek a javára.

A felolvasó elmondá, hogy szerinte Arnold ur gyakorlott szemének s helyes megfigyelő képességének észre kellett volna vennie azt, hogy az, a mit ő oly sajnosan nélkülöz az amerikai sajtónál — vagyis a tisztességes félelem — ugyszólván használhatlanná tenné e sajtót,

ha megvolna benne; s e sajátság megrabolná attól, mi megkülönbözteti az egész világ hirlapirodalmától s kizárólag és szembeötlőleg amerikaivá teszi: megrabolná ugyanis tiszteletlenségének szabad és vidám hangjától, mely minden látszólagos furesasága mellett is épen legbecsesebb tulajdonát képezi e sajtónak. Mert — a mi Arnold ur figyelmét elkerülte — az amerikai hirlapirodalomnak egy nemzet szabadsága, nem pedig szédelgései s esztelenségei felett kell örködnie.

Hozzátette, hogy ha az ó-világ intézményei csak ötven évig volnának kitéve egy oly merész és gunyolódó sajtó tüzének, mint az amerikai, akkor „az egyeduralkodás s a vele járó, az ezt kísérő vétkes dolgok mind eltűnnének a kereszténység köréből“. A monarchisták ebben okvetetlenül kételkednek, „miért ne beszélnek rá a cárt, hogy Oroszországban kísérletet tegyen erre nézve“.

A felolvasó ezzel végezte:

„A vád tehát abban áll, hogy sajtónkban kevés van a tiszteletből, ezen ó-világi sajátságból. Legyünk hálásak azért, hogy ez így van. Korlátolt tiszteletteljességével azt azért rendszerint legalább mégis tiszteletben tartja, a mit maga e nemzet is tiszteletben tart, s ez elegendő, — az hogy más nép mit tart tiszteletben, reánk nézve igen kevésé jelentékeny. A mi sajtónk nem hódol meg a királyok előtt, nem hódol

meg az ugynevezett nemesség előtt, nem hódol meg az egyház részéről felállított rabszolga-rendszertől, nem hódol meg oly törvények előtt, melyek mindent elrabolnak a kisebbik fiutól, hogy e módon a nagyobbikat hizlalják; nem hódol meg semmi ámitás, csalás és nemtelen-ség előtt, bármily régi vagy rothadt, vagy szentesített legyen is az, ha arra szolgál, hogy egyik polgárt a születés esélyénél fogva a másik polgár fölé helyezi; nem hódol meg semmi oly törvény vagy szokás előtt — ha ez még oly ősi, vagy megszentelt is — mely csak arra való, hogy elzárja az ország legkiválóbb emberei előtt az ország legkiválóbb helyéhez vezető utat s meggátolja a honfiakat abban, hogy megmutassák képességeiket s elfoglalják azok erejénél fogva e kiváló helyet. Goethe — e jámbor bálványozója a háromkaratos királyságnak és nemességnek — bizonyára értéktelennek találná a mi sajtónkat, ha azt észlelné, hogy a „félelemnek amaz árnyalata“: a tisztelet nincs meg benne; a tisztelet az ujezüst és a sárgaréz iránt. Reméljük erősen, hogy ez úgy is marad azután is; mert szerintem a jól megértett és megkülönböztetett tiszteletlenség alkotója és védője az emberi szabadságnak, csak úgy, mint a hogy e tiszteletlenségnek ellentéte alkotója, ápolója s örökös védője az emberi szolgaság minden alakjának, a testinek és a szelleminek egyaránt.“

Tracy azt mondta magában, s csak az Isten őrizte, hogy hangosan nem kiáltotta e szókat: — Örülök, hogy ide jöttem ez országba. Igazam van, midőn ez országot választám ki, hol ily egészséges elvek és tanok töltik be az emberek szivét és agyát. Oh, ha arra a megszámlálhatatlan szolgai dologra gondolok, melyet mind a rosszul alkalmazott tisztelet hozott létre! Mily jól fejezte ki a dolgot s mennyire igaza volt. A tiszteletben alkalmazva mint hivatalnok!

Majd így folytatá:

„A felolvasó összehasonlította a mai Amerikát a hajdani Amerikával, s az összehasonlítás eredménye határozottan az, hogy hatalmas haladást veszünk észre. De én azt hiszem, hogy az eredmény feltüntetésekor a felolvasó kissé túlságos sok érdemet tulajdonít a magasabb iskolai műveltségnek. Nem lehet kétségbe vonni, hogy az intézetek hozzájárultak a haladás szellemi részéhez s e rész csakugyan nagy, de, hogy az anyagi haladás hasonlíthatatlanul nagyobb, azt, úgy hiszem, önök is elismerik. Átnéztem a feltalálók névsorát — azon feltalálókét, kik e nagy anyagi haladás megteremtői voltak — s azt találom, hogy alig van közöttük magasabb iskolákat végzett ember.

Természetesen itt is vannak kivételek — mint például Henry tanár Princetonból, a Morse-féle sürgöny-rendszer feltalálója, — de ily kivétel igen kevés van. Nem túlzás, ha azt mondjuk,

hogy épen nem a magasabb iskolákat végzett férfiak alkották meg e századnak minden képzeletet felülmuló anyagi fejlődését; e századét, mely a legjobban megérdemli azt, hogy benne éljünk, legjobban minden századok közül, melyek leteltek azóta, mióta magát az időt feltalálták. Azt hisszük, hogy mi már tisztán látjuk azt, a mit e férfiak tettek; pedig nem úgy van: mi csak munkájuknak legszembeötlőbb részét látjuk, míg munkásságuknak másik, sokkal nagyobb része láthatatlan marad a felületes szemlélőre nézve. E férfiak átalakították e nemzetet — sőt ugyszólván újból megteremtették azt s tagjainak számát — képiesen kifejezve — úgy megsokasították, hogy az számokkal ugyszólván ki sem fejezhető. Megmagyarázom, hogy értem ezt. Mi teszi ez ország népességét? Csupán azon hus- és esont-tömegek, melyeket udvariasságból a férfi és nő nevével jelölnek. Vajjon egyforma értékűnek ismerünk-e el egy millió mázsa rezet és egy millió mázsa aranyat?

Sokkal jogosultabb és helyesebb, ha zsinórmértékül az embernek munkaerejét teszszük — s aztán megszámloljuk az ország mostani lakosságát, megszorozva az így nyert számot azon számmal, a mennyivel többet végez el egy ma élő ember annál, a mit nagyapja végzett annak idején. Ha e mértékkel mérünk, ugy ez országnak két-három nemzedékkel ezelőtt élt lakosságát ugyszólván csak ugy tekinthetjük a mostani

mellett, mint olyant, mely csupa nyomorékokból, betegekéből és halottakból állott. Lakosságunk száma 1840-ben csupán 17.000,000-ra rugott.

Állításunknak, bár udvariatlan, de meggyőző igazolására legyen szabad kimondanunk, hogy e 17.000,000-ból 4.000,000 volt az elaggott, a gyermek vagy más tehetetlen tagja a nemzetnek, s hogy a megmaradt 13.000,000 foglalkozására nézve így oszlott meg:

- 2.000,000 gyapotszövő.
- 6.000,000 harisnyaszövő (nők).
- 2.000,000 cérnakészítő (nők).
- 500,000 csavarkészítő.
- 400,000 arató, kévekötő.
- 1.000,000 cséplő.
- 40,000 takács.
- 1.000 cipőtalp-készítő.

E számokból vont következtetéseim első pillanatra talán tulzottnak látszanak, pedig nem azok. Adataimat a 45. kongresszus második ülésének 50-ik okmányából meritem s így hivatalos és megbízható voltuk minden kétségen fölül van helyezve. Ma az előbb említett 2.000,000 gyapotszövő munkáját 2000 ember végzi el, a 6.000,000 harisnyaszövőét 3000 fiu, a 2.000,000 cérnakészítőét 1000 leány, az 500,000 csavarcsinálóét 500 leány, a 400,000 arató és kévekötő munkáját 4000 fiu, az 1.000,000 cséplőét 7500 ember, a 40,000 takács munkáját 1200 ember

s végre az 1000 cipőtalp-készítőét 6 ember. Összegezzük ez adatokat röviden így: Most 17,000 ember végzi naponkint azt a munkát, a mi ezelőtt ötven évvel naponként 13 millió ember munkaerejét igényelte volna. Már most ugyan hány ember kellene az apáink és nagyapáink korában élt tudatlan fajból ahhoz, hogy a maguk tudatlan módja szerint elvégezzék a mi mindennapi munkánkat?

Ehhez éppen negyvenezer millió emberre lenne szükség, tehát százszor többre, mint a mennyit Khina sűrű lakossága kitesz, s huszszor annyira, mint az egész földgolyó népessége együttvéve. Ha körültekintünk, azt látjuk, hogy körülöttünk 60 milliónyi népesség van, de ez csak látszólagos dolog, e köztársaság népességének valódi száma láthatatlan a szemnek, azt titok leple borítja, s e szám 40 billióra rug! S ez azon szerény, nem tudományosan képzett férfiak óriási alkotása — tisztelet ezek nevének.“

— Mily magasztos dolog! — kiáltá Tracy, midőn hazafelé tartott. — Micsoda polgárosultság van itt s mily hatalmas eredményeket mutat fel! s ime, ugyszólván az egészet közsorsu, alantas származásu férfiak alkották meg: nem Oxfordban egyetemet járt arisztokraták, hanem olyanok, kik vállvetve munkálkodnak s két kezük munkájával szerzik meg mindennapi kenyerüket. Ismételve is csak azt mondhatom: örülök, hogy ide jöttem. Végre tehát megeltem

azt az országot, hol szemtől-szembe állunk embertársainkkal; hol nyílt, becsületes küzdelem folyik; hol az ember saját erejéből emelkedik, s ha valamivé lesz, úgy e valamire büszke lehet, mert azzá maga tette magát s nem valamelyik őse háromszáz évvel ezelőtt.

XI. FEJEZET.

Az első néhány nap folyamában Tracy folyton arra gondolt, hogy ez országban, a hol most van, „mindenki számára akad munka és kenyér“. A kényelem szempontjából még nótára is tette e szavakat s gyakran dudolgatta magában, csak hogy a mint nap nap után mult, a tény kezdett kissé kétséges szint öltetni; majd a dal is mind halkabbá vált s végre egészen el is hallgatott. Első törekvése az volt, hogy valami magasabb hivatalnoki állást nyerjen el egyik kerületben, mert remélte, hogy e pályán hasznát veheti oxfordi nevelésének. De eféle kilátás sehogysem akart nyilni, mert ott az ismeretek nem szolgáltak valami nyomós ajánlólevél gyanánt, s a kormány irányával megegyező politikai nézetek ismeretek nélkül is értek tizszer annyit. Az ifju izról izre angol volt s ez következőkép hátrányára szolgált oly nemzet körében, hol a nyilvánosság előtt, hogy ugy mondjuk, fenn a háztetön, mindkét fél imádkozik az irek ügyéért, mig lenn a pincében kárhóztatja azt. Ruhájáról ítélve mindenki cowboynak tartotta s ez meg-

szerezte számára a tiszteletet (szemben), de azért álláshoz bizony nem segítette. De feltette magában, hogy mindaddig e ruhát fogja viselni, míg csak a pénz tulajdonosa vagy a tulajdonosnak valami barátja meg nem pillantja s nem tesz kérdést a pénz felől. Mivel ezt akkor eltökélte, lelkiismerete nem akarta engedni, hogy most megváltoztassa terveit.

Egy hét leforgása alatt már csaknem aggasztóvá kezdett válni a dolog. Tracy mindent megkísérelt, hogy munkát szerezhessen s ezalatt már egészen leszállt gondolatban a munka minőségének lépcsőjén; kivéve talán a kapálást, minden oly foglalkozás megfordult már eszében, a milyenre azok vállalkoznak, kiknek nincs igazi képzettségük. — És mégis — mind e mellett sem kapott munkát, sőt még biztatást sem.

Egy alkalommal gépiesen forgatta naplója leveleit s ekkor szeme a szálló égése utáni napon irt sorokra esett:

„A mi engem illet, én magam sohasem kételkedtem abban, hogy volna hajlamom az e fajta életre, s most bezzeg más sem kételkedhetnék, ki látná, hol lakom s meggyőződnék róla, hogy még csak ellenszenvet sem érzek e lakás iránt, sőt inkább csakugy meg vagyok vele elégedve, mint akármelyik kutya a maga házával. Hetenként 25 dollárt fizetek. Azt tettem fel magamban, hogy egészen alulról fogok föl-emelkedni. Nos hát ott vagyok, legalul.“

Mikor e sorokat elolvasta, borzongás futott át rajta s így kiáltott fel:

— Hol járt az eszem? *Akkor* már legalul lettem volna? Álmodozásban töltöttem el egy egész hetet s azalatt a kiadások egyre nőttek. Ez örütségnek azonnal véget kell vetnem.

Felkerekedett tehát és elindult, hogy ilesőbb, egyszerűbb lakás után nézzen. Sokat kellett járnia, messze, távol eső utcákban, s buzgón kellett keresnie, de fáradozásának végre mégis meglett az eredménye. Előre kellett fizetnie négy és fél dollárt s ezért aztán ágyat is, meg élelmet is kapott egy hétre.

A jólelkű, munka-edzett háziasszony vezette fel a szűk, szőnyegtelen lépcsőn a harmadik emeletre s megmutatta neki, hol fog lakni.

A szobában két dupla ágy volt és egy egyes. Megengedték neki, hogy addig egyedül aludjék az egyik kettős ágyban, míg új bérlő nem jön, s megnyugtatták, hogy e kedvezményért nem követelnek külön díjazást.

Igy hát azt kívánják, hogy idegenekkel aludjék együtt. Már csak a gondolattól is irtózott. Marshné, a háziasszony, azt mondta, hogy reményli, új lakója is jól fogja itt magát érezni, — mint a többiek is mind.

— S igazán kedves, derék fiuk! Az igaz, hogy elég nagy lármát csapnak, no de hát ha örömük telik benne, isten neki! Nézze csak, ez a szoba ide szolgál ebbe a hátsó szobába;

néha aztán mind az egyikben vannak, máskor mind a másokban, néha meg, meleg éjjeleken át ott fenn feküsznek a háztetőn, ha nem esik az eső. Mihelyt elég meleg van, azonnal künn vannak, egy éjjelt sem várnak. Az idén nagyon korán kitavaszkodott, s így már eddig is megesett egyszer-kétszer, hogy ott künn aludtak. — Nézze csak, ha akarja, mindjárt fel is mehetne, hogy kijelölje és kimérje magának a helyet. Ott a kályha vállán krétát is talál; — ott ni, abban a kis mélyedésben, a hol az a téglá hiányzik. Fogja a krétát és — de hiszen bizonyosan eddig is tette már ezt nem egyszer, se kétszer.

— Nem, még soha.

— Persze, persze, igaza van, — hova tettem az eszemet! Ott künn a legelőkön, bizony krétázás nélkül is elég hely volt. Meghiszem azt. No, de hát elég az hozzá: fogja a krétát s kipécéz magának fenn a háztetőn egy olyanforma nagy darabot, mint egy lepedő; már persze ott, a hol még nincs elfoglalva. No és ez a hely aztán a maga birtoka. A hálótársaival aztán felváltva hordják fel a lepedőt meg a vánkosokat; egyik nap egyik, másik nap a másik. Vagy pedig úgy, hogy egyik mindig felviszi, a másik meg lehozza; már erre nézve majd alkudjanak meg egymás között. Fogadni mernék, hogy ön is megszereti ezeket a fickókat, mert igazán egytől-egyig jó, vig cimborák; — kivéve a nyomdászt. Ez az, a ki ott alszik abban az egyes

ágyban; a legfuresább ember, a kit életemben valaha láttam. No már az szent, hogy ezt ugyan nem lehetne rávenni arra, hogy valaki mással aludjék együtt, nem azt, még ha a világ összedülne is. De igazán higyje el, hogy nem csak úgy beszélek a világba, mert szóról-szóra úgy van, a hogy mondom. Hisz a fiuk megpróbálták, hogy vajjon menne-e? Egy éjszaka kicipelték az ágyát s mikor aztán úgy hajnali három órakor hazakerült — no igen, mert akkor egy reggeli lapnál volt, de most már az esti lapnál van — hát mondom, mikor reggel hazajött, sehohsem volt hely s csakis oda feketett volna a vasöntő ágyába; mikor ezt látta, akkor — már akár hiszi, akár nem — fenn maradt az éjszaka hátralévő részén át, — fenn az, akármi legyen, ha nem úgy volt. Azt mondják, hogy szegény eszelős egy kicsit, de az nem igaz, hanem angol, s az angolok mind olyan rettentő különösek. Azért ne vegye ám rossz néven, hogy ezt mondtam. Ugy-e — ugy-e, ön is angol?

— Az vagyok.

— No mindjárt gondoltam. Fogadni mertem volna, hogy az, mihelyt azt hallottam, milyen különösen ejti ki az olyan szókat, a hol *a* betű fordul elő. — No de hát, hogy az is tetőtől-talpig derék ember s a fényképész inasával, aztán azzal a hajóiskabálóval, meg a kovácsesal egészen jól összeférnek. No, a többivel már nem annyira. Hát az van a dologban — hanem

ezt csak úgy titokban mondom ám — a többiek nem tudják, hogy a nyomdász már mégis előkelőbb ember köztük, mert az apja doktor, s ön bizonyosan tudja, hogy milyen nagy dolog az odaát, — Angolországot gondolom; no mert itt bizony nem ugrik valami nagyot az uraságával, még ha felteszem, hogy csakugyan úgy van is, a hogy mondják. De odaát persze máskép áll a dolog. Elég az hozzá, hogy a fiu szépen összeveszett az atyjával s aztán se tette, se vette, idejött ebbe az országba, de azt bizony vajmi hamar belátta, hogy itt dolgoznia kell, ha nem akar éhen halni. — Annak idején az egyetemre is járt a hazájában s így aztán azt hitte, hogy hiszen semmi baj sincs, a tudománya csak eltartja és — akar ön valamit?

— Nem, csak sóhajtottam.

— Már pedig ebben ugyancsak csalódott. S bizony nem járt valami messze az éhenhalástól. Azt hiszem, az is lett volna a vége, ha valami szedő vagy efféle meg nem könyörül rajta s be nem tudja inasnak a nyomdába. Na ekkor aztán tanult s egészen bele is gyakorolta magát a munkába. Hejh, csakhogy ez bizony keserves kenyér volt s az urfi egyszer már azon a ponton volt, hogy megalázza magát, ir haza az apjának és — de ön már megint sóhajtott. Baja van, — vagy talán az én fecsegésem . . .

— Oh dehogy. Kérem, folytassa. Inkább nagyon szívesen hallgatom.

— Ugy bizony, már tiz éve mult annak, hogy itt van; most huszonyole éves s még belsőleg most sem békült ki egészen a sorsával. Nem tud belenyugodni abba, hogy ő most kézműves és kézművesekkel kell neki együtt lennie; mert hát ő *ur*, mint nekem már sokszor mondta, s az ilyen beszédből bizony csak az világlik ki, hogy a többieket bezzeg nem is tartja aztán urnak. De nekem persze van annyi eszem, hogy ha ilyesmit hallok, hát lakatot teszek a számra.

— Miért? Gondolja, hogy baj lenne belőle?

— Meghiszem azt. Ugy eldöngetnék, hogy no. Vagy ön tán nem úgy tenne? Dehogynem! Ebben az országban ugyan ne engedje, hogy valaki azt mondja önről, hogy ön nem gentleman. Oh, bolond fejem, mit is beszélek! Már olyan ember csak nem akad, a ki azt merné állítani, hogy egy cowboy nem gentleman.

E pillanatban egy takaros, élénk, karesu s igen csinos leány lépett be a szobába. Mintegy tizennyole éves lehetett s modora egészen öntudatos, fellépése tökéletesen határozott volt. Ruházata olcsó volt, de csinos és izléses, s az anya szeme hirtelen egy olyan oldalpillantást lövelt a helyéből felemelkedő idegenre, mint mikor azt vizsgálja valaki, hogy milyen a hatás s bizonyosra veszi, hogy a szemlélő tekintete meglepetést és bámulatot fog kifejezni.

— Ez a leányom, Hattie, — de mi cicusnak

hívjuk. Ez az új lakó, cicus. — Ezt mind úgy mondta el, a nélkül, hogy felkelt volna.

A fiatal angol meghajolt azzal az ügyetlenséggel, mely nemzetiségének s életkorának egyaránt jellemző sajátsága az élet kényes és nehéz pillanataiban.

Mivel meg volt lepette, valódi s egész eddigi életében érvényesült egyénisége került előtérbe, s ez az egyéniség nem tudta, hogyan járjon el, hogyan lépjen fel, midőn egy szobaleánynak, vagy egy kézműveseknek szállástadó ház örökösőjének mutatják be. Másik egyénisége pedig — az, a melyik az emberek egyenjoguságát vallotta — talán jobban intézte volna el a dolgot, ha ugyanis nem jött volna az egész ilyen hirtelen.

A fiatal leány nem igen hederített a meghajlásra, hanem elfogulatlanul nyújtott kezét s barátságosan rázva meg az idegen kezét, így szólt:

— Hogy érzi magát?

Azzal odalépett a szoba egyetlenegy mosdóasztala elé s fejét néhányszor jobbra-balra fordítva egy e felett függő ölcső tükör ronesa előtt, megnedvesítette ujját a nyelvével, aztán megigazgatta a homlokára ragasztott kis fürt esigáját. Mikor ezzel megvolt, a mosdóedények között kezdett babrálni.

— No de most már mennem kell, mert közeledik a vacsora ideje. Rendezkedjék el,

Tracy ur; a vacsorára hívó csengőt majd meghallja.

A háziasszony tehát nyugodtan távozott, a nélkül, hogy a másik kettő közül egyiket is kiküldte volna a szobából. Az ifju csodálkozott kissé, hogy a becsületesnek s tisztességesnek látszó anya ilyen meggondolatlanságot követ el, s a mint ezt látta, azonnal kalapja után nyult, hogy a leányt a jelenléte okozta zavarból kimentse; de ez így szólt:

— Hová megy?

— Tulajdonképen sehova, de minthogy itt ugyis csak utban vagyok . . .

— De hát ki mondta azt, hogy utban van? Üljön le, majd elküldöm én, ha utban van.

A leány épen az ágyakat bontotta le. Tracy leült s figyelmesen nézte kecses és fürge mozgását.

— Hogy is jutott az eszébe? Vagy tán azt hiszi, hogy nekem egy egész szoba kell ahhoz, ha egy-két ágyat meg akarok vetni?

— Nem, nem épen a miatt gondoltam. De mi itt egyedül vagyunk ebben az üres házban és mivel édesanyja elment . . .

A leány jókedvü nevetéssel szakította félbe az ifju szavait s így szólalt meg:

— Ugy-e, hogy senki sincs itt, a ki megvédelmezzon. Ugyan menjen, szorulok is én arra! Hiszen nem félek én. Akkor talán félnék, ha egyedül volnék, mert lássa ugy, de ugy

gyülölöm a kisérteteket, s ezt nem is tagadom. Nem mintha talán hinnék bennük, — azt nem. Csak épen hogy félek tőlük.

— De hogy félhet tőlük, ha nem hisz bennük?

— Oh, hát tudom is én *hogyan* van ez? azt nekem nagyon nehéz volna megérteni; csak azt tudom, hogy úgy van. És Lee Maggienél szakasztott így áll a dolog.

— Ki az?

— Egyik lakónk, egy fiatal hölgy; — a gyárban dolgozik.

— Gyárban dolgozik?

— Ott. A cipőgyárban.

— Cipőgyárban, s ön fiatal hölgynek nevezi?

— Hiszen csak huszonkét éves; hát ön hogy nevezné?

— Nem a korára gondoltam, hanem a címre. Ugy áll a dolog, hogy én azért jöttem el Angliából, mert szabadulni akartam a mesterkéltségek től, mert azok csak mesterkéltséges embereket illetnek meg, s ime azt látom, hogy azok már ide is elhatottak. S ezt sajnálom. Azt reméltem, hogy itt csupán férfiakat és nőket találok s hogy itt mindenki egyenlő, tökéletes hiányával a rangkülönbségnek.

A leány épen egy vánkös csücskét fogta a foga között s alatta meg ott tartotta az uj huzatot szétnyitva, hogy a vánköszt belerázza. Bámulatában így maradt egy percig s ezalatt,

ugy a szemöldöke alól, kissé meglepett kifejezéssel nézett az ifjura. Majd letette a vánkost s így szólt:

— Nos, hiszen egyenlők is. Hát hol van itt rangkülönbség?

— Hát ha ön fiatal hölgynek nevezi a gyári munkásleányt, hogy nevezi akkor az elnök feleségét?

— Hát öregnek.

— Hja, hát ön csak a korra nézve tesz megkülönböztetést?

— A mint én tudom, másra nézve nem is lehet megkülönböztetést tenni.

— Tehát minden nő hölgy?

— Természetesen. Minden tisztességes nő.

— Nos ez már jobb szinezetet ad a dolognak. Persze, hogy akkor már ártalmatlan a dolog, ha egy és ugyanazon címet mindenkinek megadjuk. Csak akkor megy sérelem és tévedésszámba, ha csupán néhány kiváltságos számára tartjuk fönn. De nézze... izé... kisasszony.

— Hattie a nevem!

— Legyen őszinte, Hattie kisasszony; vallja be, hogy azt a címet nem mindenki adja meg mindenkinek. Ugy-e a gazdag amerikai nem hívja a szakácsnőjét hölgynek?

— Igaz. Hát aztán?

Tracy meglepetést érzett, no meg egy kis csalódást is, mikor látta, hogy bámulatra méltó érvelése is kevés hatást tett.

— Hát aztán? — mondá. — Nos hát: az egyenlőség itt nincs behozva s az amerikaiak ebben semmivel sem jobbak az angoloknál. Valóban, nincs közöttük semmi különbség.

— Hogy mondhat ilyet? Hisz egy cimben tulajdonkép mindig épen csak annyi rejlik, a milyen értelmet adunk neki. Ezt ön maga mondta. Mondjuk e helyett a cim helyett: hölgy, azt, hogy: jóraivaló. Megértett?

— Azt hiszem. Ugy-e, hogy ha egy nőről beszélünk, a *hölgy* szót azzal helyettesítjük, hogy jóraivaló s azt mondjuk, hogy: „jóraivaló“ nő! Ugy-e ugy értette?

— Ugy. Hát mondja csak, oda át Angolországban a gögös emberek nem beszélnek a munkásnépről ugy, hogy: urak és hölgyek.

— Dehogy!

— S a munkások és munkásnők sem hívják magukat uraknak és hölgyeknek?

— Nem bizony.

— Így hát ha azt a másik szót használnánk, az semmit sem változtatna a dolgon. A gögös nagyurak senkit sem hívnának jóraivaló embernek, csak magukat, s a többiek pedig megalázkodnának s „jóraivaló ember“-nek sem hívnák többé magukat. Mi itt nem így teszünk. Mindenki urnak vagy hölgynek nevezi magát s meg is van győződve róla, hogy az; azzal pedig, hogy más valaki mit gondol felőle, semmit sem törődik mindaddig, míg csak az a másik azt

szemébe nem mondja. Ön azt mondja, hogy nincs köztünk különbség, már mint az önök eljárása, meg a mienk közt. Önök meghajolnak, mi meg nem. Hát ez nem elég nagy különbség?

— Ez olyan különbség, a mire nem gondoltam, azt bevallom. De mégis az, ha valaki *magát* hölgynek nevezi, az . . . izé . . .

— Ha én önnek lennék, bizony nem folytatnám.

Tracy Howard arra felé fordította a fejét, a honnan a hang jött, hogy lássa, kitől ered ez a megjegyzés. Az újonnan érkezett negyven év körüli férfi volt; termete zömök, haja hamvasszőke, arca szakáltalan s a nyár melegétől pattanásos, de élénk és értelmes. Ruháján bizony meglátszott, hogy a selejtesebb készítmények közül való; de azért tiszta volt, ha kissé viseltes is.

A folyosó másik végén levő szobából jött; kalapját ott is hagyta s épen egy repedezett és kopott mosdótálat tartott kezében.

— Hagyja csak, majd én elvégzem. Lásson csak hozzá Barrow ur, hogy jól oda mondja neki a magáét. Ez az új lakónk itt, Tracy ur, s már épen oda jutottunk a beszédben, a hol én már kezdtem nagyon nehéznek találni a dolgot.

— Köszönöm szépen, Hattie, ha lesz olyan szives. Azért jöttem, hogy kölesön kérjek a fiuktól. — Ezzel kényelmesen odatelepedett egy régi ládára.

— Már jó ideje hallgatom önöket s érdekelni kezdett a dolog, s a mint már mondtam is, én nem folytatnám a dolgot, ha önnek lennék. Ugy-e maga is átlátja, hogy hová jutna ezzel. Ön azt akarta mondani, hogy ha valaki hölgynek nevezi saját magát, az még nem emeli az illetőt erre a rangra, s aztán belátta, hogy ha így folytatja, egy másik nehézségnek megy neki, a mire azelőtt nem is gondolt: ugyanis hogy ki van hát felruházva azon joggal, hogy valakit bizonyos rangra emeljen. Odaát egy millió ember közül huszezer kinevezi magát urrá és hölgygyé, a többi kilencszáznyolevanezer pedig elfogadja ezt a határozatot és lenyeli az őket ért sérelmet. Lássá, ha azok nem fogadnák el, akkor nem volna meg e rangra emelkedés sem, akkor ez önkinevezés holt betű lenne és soha sem emelkednék érvényre. Itt pedig, minálunk, az a huszezer, kik szeretnének kiváltságosak lenni, odalépnek a választó asztal elé s kinevezik magukat uraknak és hölgyeknek. Csakhogy itt még nincs vége a dolognak. A másik kilencszáznyolevanezer szintén oda jön s akkor ezek is megválasztják magukat uraknak és hölgyeknek s így aztán az egész nemzet azzá lett. Mivel a milliók mind kinevezték magukat azzá, tehát a kinevezésről többé nem lehet vita. Ez csakugyan létrehozza a feltétlen egyenlőséget, s ez nem képzelődés, míg odaát az egyenlőtlenység (a végtelenül gyengébb

rész határozata és a végtelenül erősebb rész beleegyezése folytán) szintén feltétlen — ép oly valódi és feltétlen, mint a mi egyenlőségünk.

Mihelyt a fentebbi beszéd kezdetét vette, Tracy alaposan visszahuzódott angol csigahéjába; bár az utóbb lefolyt hetek alatt elég edző próbáknak volt kitéve ahhoz, hogy az alantas tömeggel érintkezni és közlekedni megtanuljon, még pedig magának ez alantas tömegnek modora szerint; de azért most nem késett ismét előbujni rejtekéből, s mire a beszéd véget ért, a kagyló csészéje megint kinyílt s az ifju ráerőltette magát arra, hogy visszatetszés nélkül fogadja el az alantas tömeg szabad modorát s azon szokását, hogy elfogulatlanul s kérdezetlenül szóljon bele más ember társalgásába. Ez esetben nem járt a dolog épen valami különös nehézséggel, mert a másik férfi mosolya, hangja és modora rábeszélő volt és megnyerő. Sőt mi több, Tracy szerette is volna ez embert azonnal, ha az az egy dolog nem akadályozta volna meg, — az az egy, a mit tulajdonkép maga sem vett észre, — hogy szemében az emberek egyenlősége még nem ment valóság számba, még elmélet volt csupán; az ész, az megértette, de az ember még nem tudta átérezni. Megint úgy állt a dolog, mint a Hattie kísérteteivel, csakhogy megfordítva. Elméletileg Barrow egyenlő volt Tracyvel, de az határozottan elle-

nére volt az ifjunak, mikor Barrow ezt érezte is vele. Így kezdé tehát :

— Őszintén hiszem, hogy a mit ön mondott, az mind igaz Amerikát illetőleg. Eddig ugyan nem egyszer lopózott már kétség szivembe. Ugy látszék nekem, hogy az egyenlőség nem valódi ott, hol az akadályokat jelölő nevek még mindig szokásban vannak, de e nevek bizonyára elvesztették már sértő voltukat s tökéletesen semlegesítve vannak, semmissé vannak téve s egészen ártalmatlanok, ha a nemzet minden egyes tagjának kétségbe nem vont tulajdonát teszik. Azon meggyőződésre jutottam, hogy a kasztok csakugyan nem léteznek és nem létezhetnek a nélkül, hogy a rajtok kívül eső tömegek beleegyezésüket adják. Én azt hittem, hogy a kasztok önmagukat teremtik s örököltik is át magukat, de most azt látom, hogy csakis teremthetik magukat; az elterjesztést és örököltést az a nép végzi, melyet a kiváltságos osztály megvet, s mely népnek azért mégis hatalmában áll ez osztály kiváltságos voltát eltörölni, mihelyt az előkelőséget jelentő neveket a maga számára foglalja le.

— Magam is azt gondolom. Nincs az a hatalom, a mi meggátolja Angolország harminc millió lakosát abban, hogy magukat akár holnap hercegeknek és hercegnőknek nevezzék ki s úgy is hívassák. S nem telnék bele hat hónap, az előbbi hercegek és hercegnők mind vissza-

vonulnának a szintérről. — Bár próbálnák meg! Maga a királyság sem élné túl ez eseményt. Egy maroknyi haragvó csapat a harminc millióra menő kacagó ellen a forrongás ez állapotában, csak olyan volna, mint Herkulanum a Vezuv ellenében, — s ismét tizenyole évszázadra lenne szükség, míg e Herkulanumot megtalálnák a lávaomlás után. Mi egy ezredes nálunk lenn délen? Semmi, mert ott mindenki ezredes. Nem, Tracy (Tracyt borzongás futja át), Angolországban önt senki sem nevezné *ur*-nak, valamint ön sem magát; — különben pedig mondhatom önnek, hogy ez néha igen kellemetlen helyzetbe hozza — már mint a kasztoknak mint olyanoknak egyenes és általános elismerése. Az emberek önkénytelenül is teszik, már beleszülettek és sohasem gondolkoztak vagy okoskodtak e dolog felől. Képzelheti-e ön azt, hogy a Matterhornnak hizelegne, ha az önök kies kis angol halmainak egyike figyelemben részesitené?

— Nem.

— Nos hát, gondolja csak, ha vajjon el tudná-e ép eszü ember képzelni azt, hogy Darwin hiuságának hizelegne, ha egy hercegnő méltatná figyelmére? Ez oly képtelen gondolat, hogy — hogy igazán megáll az ember esze. S ama Memnonnak mégis hizelgett e kis szobrocska figyelme; — így mondja — saját maga mondja így. Oly rendszer ez, hogy egy istent

a saját isten volta megtagadására s megszenteltetésére birna reá; oh ez bizony hibás dolog, tökéletesen hibás, s legjobb volna egészen véget vetni neki.

Darwin nevének említése irodalmi vitatkozásra adott okot s e tárgy oly lelkesedésre ragadta Barrow-t, hogy felhevülésében még a kabátját is ledobta, mert szabadabban és kényelmesebben akart mozogni. De oly sokáig időzött e tárgynál, hogy még akkor is az járta, mikor a szoba többi zajos lakói is hazatértek s kiabálva, énekelve léptek a szobába. Itt meg aztán azonnal kezdetét vette az ugrálás, birkózás, mosakodás s más efféle mulatság. Barrow még ott maradt egy ideig, hogy szobáját s könyvtárát vendégszerető módon felajánlja Tracynek s azonkívül néhány személyes kérdést is intézett hozzá:

— Mi a foglalkozása?

— Mindenki — hm — mindenki cowboy-nak nevez, de ez tévedés; én nem vagyok az. Semmi foglalkozásom sincs.

— Hát mit dolgozik, hogy fentartsa magát?

— Oh akármit; — azaz akármit dolgoz-nám, csak kapnék munkát, hogy megélhessek; de mindeddig nem sikerült foglalkozást találnom.

— Talán segíthetnék önnek; szívesen megpróbálnám!

— S én nagyon hálás lennék. Mert magam már egészen belefáradtam.

— Hja, ha az embernek nincs igazi foglalkozása, akkor bizony mindig a rövidebbet huzza. Önnek sokkal több szüksége volna egy kis gyakorlati képzettségre, mint holmi nagy, tudományos műveltségre. Meg nem foghatom, hogy hova gondolt az ön apja. Önnek bizonyos foglalkozást kellene üznie. No de se baj, ne féljen, addig nem nyugszunk, míg valami foglalkozást nem keritünk önnek. S aztán, nehogy valahogy meglepje a honvágý; az átkozottul rossz dolog. Majd megbeszéljük a dolgot s körültekintünk egy kicsit. Ne féljen, minden jóra fordul. Várjon meg engem, önnel megyek le vacsorázni.

Tracy-ezalatt határozottan baráti érzelmekkel kezdett viseltetni Barrow iránt, sőt még barátjának nevezni is kész lett volna, ha nem ily hirtelen, váratlan követelte volna tőle a helyzet azt, hogy elméleteit meg is valósítsa, de társaságának mindenesetre örült s bizonyos megkönnyebbülést érzett azóta, hogy Barrow-val beszélt. S aztán arra is rettenetes kíváncsi volt, hogy ugyan mily foglalkozása van Barrownak, hogy a könyveket illetőleg ily széleskörű ismeretei vannak s hogy az olvasásra annyi ideje marad.

XII. FEJEZET.

E pillanatban megszólalt odalenn a vacsorára hívó csengetyü s a hang terjedni kezdett felfelé, mialatt erőben egyre nyerni látszott. Mentül magasabbra hatott fel a zaj, annál kábitóbb lett s a mennyi aztán utóljára még hiányzott ahhoz, hogy tökéletesen süketítő legyen, azt bőven kipótolta a szőnyegtelen lépcsőn lár-mázva lerobogó lakók görgetege. A főnemesség nem ily mód szerint szokott asztalhoz menni s Tracyt nevelése nem képesítette arra, hogy ez állatkertbe illő kitörő örömet s lelkesedést tesszéssel tudja nézni. Kénytelen volt bevallani önmaga előtt, hogy az állatiságnak e szertelen kitörésében volt valami olyan, a mihez még hozzá kell törődnie, mielőtt elfogadná.

Semmi kétség, hogy később még majd tet-szeni is fog neki, azt azonban szerette volna, ha a dolog folyamata kissé módosul s ha a szoktatás kissé fokozatosabb s nem ily határozott és erőszakos. Barrow és Tracy követték a görgeteget a multhoz tartozó kelkáposztának s más ezzel rokon szagoknak mind áthatóbbá

váló áradatán keresztül. Éreztek oly szagokat, a minőket sehol nem lehet érezni máshol, mint csupán az ilyen olesó kifőzőkben; oly szagokat, a melyeket soha el nem feled senki, ha csak egyetlen egyszer érezte is; oly szagokat, melyeket egyetlen egyszer érezve, évtizedek múlva is felismer az ember, de e felismerés sohasem jár gyönyörrel. Tracy előtt e szagok fojtóknak, borzasztóknak, szinte elszenvedhetetleneknek látszottak; de nem lázongott és néma maradt. Leérve a földszintre, tágas ebédlőbe léptek, hol harmincöt-negyven ember ült körül egy hosszú asztalt.

A két férfi szintén leült.

A lakoma már megkezdődött volt s a társalgás a lehető legélénkebben folyt az asztal minden sarkán. Az asztalnemű igen durva anyagból volt készítve s a kávé- és zsirfoltok sűrűn diszitették. A kések és villák acélból voltak esontnyéllel, a kanalak meg cinből vagy pakfongból, vagy más efféle éreből. A teás és kávécsészék a legközönségesebb, legnehezebb s legtartósabb köedény-fajtához tartoztak. Szóval az egész asztal-felszerelés a legközönségesebb és legolesőbb volt, a mit csak képzelni lehet.

Minden étkező tányérja mellett ott volt egy jókora darab kenyér s látszott, hogy ezzel aztán mindegyik takarékoskodik, mintha nem volna reménye egy második példányra. Néhány tányér-

ron vaját köröztettek s a kinek elég hosszú karja volt, még el is érhetette, de külön vajas tányérok nem voltak. A vaj talán elég jó volt, legalább nyugodtan s illedelmesen viselkedett, de az bizonyos, hogy több „bouquet“-ja volt mint a mennyi épen szükséges lett volna; — hanem e tényt senki sem tette szóvá, sőt az sem látszott, hogy ez valakit zavart volna. A lakoma legfőbb fogása egy gőzölgő forró ir étel volt, a lefolyt hét ebédjeinek s vacsoráinak burgonya- és hus-maradékaiból készítve. Ebből mindenkinek bőven jutott. Az asztal közepén néhány tál felszeletelt sonka is állott, meg más, kevésbé fontos ennivaló — befőtt meg olesó cukros holmik. Kávét meg theát is volt, sok és pokoli rossz, barna cukorral és süritett tejjel; de a cukor- és tej-szükségletnek fedezése nem volt a vendégek belátására bizva, azt a főhádiszálláson osztották ki. Minden esésére jutott egy kanál cukor, egy kanál süritett tej, — több nem. A szolgálatot két természetes néger asszony végezte s ezek bámulatos lármával, zajjal és erélylyel száguldottak fel s alá az asztal és pohárszék között.

Munkájukban bizonyos módon a ház leánya, a „cicus“ is segítségükre volt. Szorgalmasan hordozta nekik a theát és kávét, de őszintén szólva, ezek inkább szórakozás céljából történő kirándulások voltak, sem mint üzleti utak. A leány mindegyikkel tréfálódzott. Kötekedett a fiukkal,

— vidáman és a saját nézete szerint elmésen, s úgy látszik, e nézetben a többiek is osztoztak, a mint a leány szavait követő tapsból és nevetésből itélni lehet.

A legtöbb legénynek nyilvánosan kedvence volt; a többi meg határozottan szerette. A kinek egy kis figyelmet juttatott, annak boldogságot juttatott, a mi világosan meg is látszott az illető arcán, — s ugyanazon pillanatban boldogtalanságot is okozott, s ez meg a többieknek arcán jelent meg árny gyanánt. Hattie sohasem urazta barátait, csak „Billy“-nek, „Tom“-nak, „John“-nak nevezte őket, azok meg úgy hívták hogy: „cicus“ Vagy „Hattie“.

Marsh ur ott ült az asztalfőn, neje meg az asztal végén. Marsh hatvan éves volt és születésére nézve amerikai, de ha egy hónappal előbb jön a világra, akkor spanyol lett volna. De így is eléggé spanyolos volt, arcszine sötét, haja nagyon fekete, a szeme pedig nemcsak igen fekete, de igen átható is; volt e szemben valami, a mi arra engedett következtetni, hogy ez kellő alkalommal égni tudna a szenvedélytől. Termete hajlott, arca sovány, s az összbenyomás kellemetlen; látszott hogy Marsh ur nem valami nagyon hozzáférhető ember.

Ha a külsőre lehet valamit adni, úgy Marsh ur tökéletes ellentéte volt feleségének. Ez meg maga volt a szerető anyai gondoskodás, a jóakarát és jólelkűség. A fiatal emberek és nők

egytől-egyig „Rachel néni“-nek nevezték s e jel szintén a fentebb mondott állítás igaz voltára vallott.

Tracy bolyongó és érdeklődő tekintete e pillanatban épen arra a vendégre tévedt, a kit a gőzölgő étel kiosztásakor figyelmen kívül hagytak. Nagyon halavány volt s ugylátszék, mintha betegágyát nem rég hagyta volna el s mintha oda a lehető legrövidebb idő alatt ismét vissza kellene térnie. Arcán mély melancholia tükröződött.

A kacagás és beszélgetés hullámai megtörttek rajta s nem tettek rá nagyobb hatást, mint ha ez ember szikla lett volna a tengerben, a nevetés pedig csupán a tenger vize.

Ilyenkor lehajtotta fejét s megszégyenülten tekintett maga elé. A nők közül néhányan szájalmas tekintetet vetettek időnként felé, félig kutatóan, félig ijedten, a férfiak közül meg egyesek, kivált a legfiatalabbak, őszinte részvétet éreztek iránta, — részvétet, de e részvét csak arcuk kifejezésében nyilvánult, más, ténylegesebb vagy tolakodóbb módon nem. De azért a többség tökéletes közönnyel viseltetett az ifju és ennek bánata iránt.

Marsh lehajtott fejjel ült az asztalnál, de azért bárki észrevehette, mily rosszakaratu tekinteteket lövel bozontos szemöldöke alól.

Az ifjut nézte, még pedig látható önelégültséggel. Nem gondatlanságból vagy feledékeny-

ségből volt iránta ily figyelmetlen s látszott, hogy ezt az egész asztal tudja. E dolog Marshnéra igen gyötrelmes hatást tett. Oly tekintettel nézett, mint a ki reményli a remélhetetlent, hogy tudniillik a lehetetlenség fog megtörténni.

A lehetetlenség azonban nem történt meg s ezért Marshné végre bátorságot vett a beszélésre s emlékeztette férjét, hogy Brady Nat még nem kapott az ételből.

Marsh felkapta fejét s gunyos udvariassággal kezdé:

— Nem kapott? Ugyan? Nem kapott volna? Ejnye de sajnálom. Meg nem foghatom, hogyan történt, hogy megfeledkeztem róla! Reményilem azért megbocsát! Igazán bocsásson meg, izé . . . Baxter ur, akarom mondani Barker ur! Én — én másra gondoltam, de már nem is tudom, mire. S az boszant a legjobban, hogy ez most minden étkezéskor megesik velem. De kérem nézze el ezt a mulasztást . . . Bunker ur. Az efféle kis feledékenység különben is gyakran megesik nálam, de olyankor leggyakrabban, olyasvalaki iránt követek el efélé, a ki . . . hm . . . a ki . . . hogy kimondjam . . . már három hete tartozik a tartásdíjjal. Megértett? Érti mit akarok mondani? Tessék, itt az étel és — és határtalan örömet szerez nekem, hogy alkamam van önnek ezt nyújtani s reményilem, ön is oly örömmel fogadja e jótéteményt, mint a mily örömmel én vállalkozom reá.

Brady fehér arcát pirosság önté el s ez lassan terjedni kezdett hátrafelé, egész füléig és fel, homloka felé; — de nem szólt, hanem hozzálátott az evéshez, mialatt az általános csend és annak tudata, hogy minden szem rajta pihen, csak növelte zavarát. Barrow ezt sugta Tracynek:

— Az öreg már alig várta ezt. S nem tudom, mennyiért szalasztotta volna el ezt a jó alkalmat.

— Ez határtalan durvaság! — felelt Tracy s aztán magában folytatta az elmélkedést, azon szándékkal, hogy ezt a naplójába is bevezeti:

„E házban tehát köztársaság van, s ha valahol a földön, úgy itt van az, hogy mindenki szabad és egyenlő; — e szerint tehát eljutottam oda, a hova kívánkoztam s itt ember vagyok az emberek közt s kétségkívül a lehető legteljesebb egyenlőség kellő közepén. S mégis már a küszöbön egyenlőtlenségbe botlom. Vannak ez asztal vendégei között olyanok, kiket egy vagy más oknál fogva nagyra tartanak, s s aztán meg itt van egy szegény ördög, a kit lenéznek, a kivel semmibe vevőleg bánnak s lealázással szégyenitenek meg, mikor pedig semmi más büne nincs, mint az, a mi oly általános, hogy szegény. Az egyenlőségnek nemes gondolkozásuakká kellene az embereket tennie, s én igazán hittem, hogy azzá is teszi.“

Vacsora után Barrow azt ajánlotta, hogy

tegyenek egy sétát, s csakugyan el is indultak. Barrownak volt valami szándéka. Azt akarta, hogy Tracy szabaduljon meg a cowboy-kalaptól. Barrow ugyanis nem látott még csak lehetőséget sem arra nézve, hogy valaki, efféle diszszel felruházva, akármily állásra is számot tarthasson. Így szólalt tehát meg:

— Mint tudom, ön nem cowboy.

— Nem vagyok az.

— Nézze, ha kérdésem nem tolakodás, mondja csak, hogyan tett szert erre a kalapra? Hol szerezte?

Tracy eleinte nem igen tudta, mit feleljen, de végre mégis így válaszolt:

— Nos, hát a részletekbe nem bocsátkozva, csak annyit mondok, hogy egyszer a véletlen kényszerénél fogva öltözetet kellett cserélnem egy idegennel s most szeretnék ismét találkozni vele, hogy visszaadhassam neki ez öltözéket.

— S hogyan történik az, hogy nem találja? Hol van az illető?

— Nem tudom. Azt hittem, hegy legkönynyebben úgy találhatok rá, ha az ő ruhájában járok, mert ez bizony eléggé szembeötlő arra, hogy ennek segélyével magamra vonjam figyelmét, ha történetesen szembe jönne rám az utcán.

— Jól van, — viszonzá Barrow. — Tudja mit! A ruházat többi része elég jó s bár nem tulságosan feltűnő, mégsem egészen olyan, mint

a minőt más ember visel. A kalapot azonban tegye félre. Ha találkozik az illetővel, legyen nyugodt, az fel fogja önt az öltözék többi részéről is ismerni. Ez a kalap, lássa, nagyon alkalmatlan az ily civilizáció közepette. Bizonyos vagyok benne, hogy ilyen szentfényt viselve a fején, maga az arkangyal sem jutna álláshoz Washingtonban.

Tracy elfogadta a tanácsot s megigérte, hogy feltűnő kalapját valami szerényebbel cseréli fel, azután pedig felszálltak egy lóvonatu kocsira, de ez ugy tele volt, hogy állniok kellett a hátsó felhágón.

A mint a kocsi tovább robogott, egyszerre két férfi haladt el mellette, s ezek, megpillantva Tracy hátát, így kiállítottak fel:

— Ott van ni!

A két férfi nem volt más, mint Sellers és Hawkins. Az öröm mindkettőjüket egészen megbénította, úgy, hogy mielőtt odarohanhattak volna a kocsit megállítani, ez már messze dübörgött s így aztán kénytelenek voltak azt határozni, hogy bevárják a másikat.

Egy ideig csakugyan várakoztak is, de akkor Hawkinsnek egyszerre az jutott eszébe, hogy egyik lóvonatu kocsival üldözni a másikat, az kész nevetség s hogy sokkal jobb lenne egy bérelt lovon eredni nyomába.

Az ezredes azonban így válaszolt:

— Ha meggondoljuk, felesleges az egész.

Most, hogy már materializáltam, mozdulatait is kormányozhatom. Azt akarom, hogy mire mi hazaérünk, már ott legyen nálunk.

Ezzel aztán nagy, de kellemes izgalomban siettek haza.

A kalapcsere ezalatt csakugyan végbe ment s a két új barát lassan hazafelé sétált. Barrow alig tudott hova lenni a kíváncsiságtól, annyira érdekes volt előtte az ifju, s azért csakhamar újra kérdezősködni kezdett:

— Ön még sohasem volt a „Rocky Mountains“ vidékén?

— Még soha.

— Hát künn a prairieken?

— Ott sem.

— Mennyi ideje van itt ez országban?

— Néhány napja.

— S azelőtt soha sem volt Amerikában?

— Soha.

Barrow magában csendesen ezt tette hozzá:

— Istenem, de csak furcsa alakot is öltenek néha az efféle regényes hajlamu emberek ábrándjai. Ez a fiatal gyerek összeolvasott néhány könyvet még otthon, Európában, néhány könyvet a baromtenyésztőkről s a prairie-életről. Aztán kapja magát, idejön, összevásárol egy cowboy-öltözéket s azt gondolja, majd sikerül neki mással elhitetni azt, hogy ő is baromtenyésztő, — mikor pedig még csak nem is konyit a dologhoz. De mihelyt rajta kapják

ezen az ártatlan, együgyü játékon: azonnal elszégyenli magát és vissza akar vonulni. Azt az egész ruha-cserét bizonyosan csak kifogás gyanánt mondta el. Csakhogy gyenge dolog, nagyon gyenge . . . No, hiába, fiatal; sehol sem volt, semmit sem tud a világról s kétségtelenül szentimentális. Előtte talán természetnek látszott az, hogy a dologra vállalkozzék, de annyi bizonyos, hogy nagyon különös választás volt: határozottan bolondos ötlet.

Gondolataik mindkettőt elfoglalták egy időre, de aztán Tracy sóhajtva mondá:

— Nézze, Barrow ur, annak a fiatal embernek az esete engem nagyon busít.

— Brady Nat esetére gondol?

— Arra. Brady vagy Baxler vagy hogy is hívják. Öreg gazdánk sokféle néven szólította.

— Oh igen, azóta nagyon bőkezűen szórja a neveket Brady-nek, mióta ez hátralékban van a fizetéssel. Tudja, ez az ő gunyolódási módszeréhez tartozik. Mert az öreg erősen hiszi magáról, hogy mint gunyolódó határozottan nagy.

— S mi hozta Brady-t e szorult helyzetbe? Mi ez az ember . . . és kicsoda?

— Önöntő. Napszámba dolgozott s egy ideig minden jól ment, de Brady egyszer aztán ágy-nak esett s elvesztette kenyerét. Mielőtt ez történt volna, Brady nagyon népszerű volt s az egész háznép szerette. Az öreg meg már épen

nagyon ragaszkodott hozzá; de lássa, ha valaki elveszti az állását s ezzel együtt fizetéképességét, akkor bizony egészen más szemmel néznek rá s máskép bánnak vele, mint azelőtt.

— Igazán? Csakugyan úgy volna?

Barrow megütődve nézett Tracyre.

— Hát persze hogy így van. S ön ezt ne tudta volna? Nem tudja, hogy a sebzett vadat társai és barátai is megtámadják s megölik?

Tracy egész valóján fágyos, sejtelmes nyugtalanság terjedt szét, mialatt így szólt magában: Vadállatok és az emberek köztársaságában, hol mindenki szabad és egyenlő, a szerencsétlenség vétek, s a kinek semmi baja, annak joga van a szerencsétlent halálra sebezni. — Majd hangoosan folytatá:

— Ha itt ebben a házban valaki népszerű akar lenni s nem akarja, hogy hidegen fordítsanak neki hátat, akkor úgy látszik első kellék az, hogy jól bírja magát.

— Igaz, — válaszolá Barrow, — egészen úgy van. Ez már az emberi természetben rejlik. Most, hogy Brady szerencsétlen, ellene fordulnak s már nem szeretik annyira, mint a hogy ezelőtt szerették, de ennek nem Brady az oka, — hisz ő most is egészen olyan, mint azelőtt volt; de hát, — hát, — elég az hozzá, hogy szálla a szemükben. Tudják, hogy segíteniök kellene rajta, de ahhoz meg nagyon szűkkeblűek, hogy ezt meg is tegyék; — ezért persze

aztán szégyenlik magukat önmaguk előtt s bizony akár gyűlölnének is magukat ez okból, de e helyett inkább Brady-t gyűlölik, mert ez az oka annak, hogy kénytelenek magukat szégyenelni. A mint mondtam, ez az emberi természetben fekszik s mindenütt így áll a dolog; e ház kicsinyben a világ, — így van ez másutt is; így van ez mindenütt. Ha jól megy a dolgunk, népszerűek vagyunk, ilyenkor a népszerűség könnyen szegődik hozzánk; de ha aztán fordul a kocka, akkor barátaink bizony szépen a faképnél hagynak.

Tracy lelke telve volt nemes eszmékkal s magasztos szándékkal, de az, a mit hallott, nagyon lehütötte s el is kedvetlenítette egészen. Azon gondolkozott, ha vajjon nem követett-e el tévedést akkor, midőn önkezevel dobta el eddigi jó szerencsését, hogy e helyett más emberek szerencsétlenségének súlyos keresztjét vegye magára. De nem akart e hang szavára hallgatni, kiverte fejéből e gondolatokat s elhatározta, hogy emelt homlokkal járja meg azt az utat, melyet önmagának kijelölt.

Ime néhány kivonat naplójából:

„Már jó ideje vagyok e csodálatos méhkasban. De, hogy mit gondoljak e népről, igazán magam sem tudom. Az itteni embereknek is vannak hibáik és erényeik, de vannak ezen kívül oly sajátságai is, melyekhez igazán nehéz hozzá törődni. Megkedvelni nem tudom őket.

Mihelyt újabb s szokottabb formájú kalapban jelentem meg közöttük, azonnal változást vettem rajtuk észre. Az irántam előbb tanusított tiszteletnek nyoma sem volt többé s az emberek barátságosak kezdtek lenni irányomban, sőt mi több — bizalmaskodtak; én pedig nem vagyok a bizalmaskodáshoz szokva s nem is tudom szívelni, azt már látom. S ezeknek a bizalmaskodása néha a tolakodásig megy. Lehet, hogy ez nem baj s hogy majd csak hozzá szokom ehhez is, de megelégedésemre csakugyan nem szolgál. Legfőbb vágyam tehát beteljesült, ember vagyok az emberek között, egészen egyenlő Tom-mal, Dick-vel, Harry-vel, s mégis nem egészen olyannak találok mindent, mint a hogy elképzeltem. Én . . . én hiányát érzem otthonomnak. Kénytelen vagyok azt mondani, hogy honvágyat érzek. Még egyet, — s ez vallomás lesz és pedig kínos, de mindegy, kimondom: a minek hiányát legjobban érzem, az azon tisztelet, azon megkülönböztetés, mely Angolországban egész életemen át osztályrészemül jutott s mely nekem ugyszólván nélkülözhetetlen. Az otthon élvezett és megszokott pompa, jólét és társaság nélkül egészen jól megvagyok, de a tiszteletet sajnosan nélkülözöm s nem hiszem, hogy ennek hiányával valaha kibéküljek. Hisz itt is van tisztelet, itt is van megkülönböztető hódolat, de ebből nekem nem jut. Mindezt két emberre halmoz-

zák. Az egyik egy élte delén levő, nyugalomba vonult ólomöntő. Ennek az ismeretsége, társasága után minden ember töri magát. S az egész ember csupa fényüzésből, ceremóniából, önelégültségből s nyelvtani hibákból áll, az asztalnál azért ő az orákulum s mig beszél, a kutya se merne egyet vakkantani a pitvarban. A másik egy rendőrtisztviselő a kapitólépületben. Ez képviseli a kormányt. Az ezek iránt tanusított tisztelet igazán nincs is messze attól, a miben otthon egy grófnak van része, bárha a mód talán különbözik is. Kevesebb udvariaság, de a hódolat azért megvan. Sőt megvan a szolgálatra való készség is. Valóban ugy látszik, mintha egy oly köztársaságban, hol mindenki szabad és egyenlő, a vagyon és az állás alkotná meg a *rangot*.“

XIII. FEJEZET.

Nap nap után mult s mindegyik csak szomorubb lett, mint milyen az előtte való volt, mert Barrow minden igyekezete mellett sem tudott Tracy számára munkát lelteni. Az első kérdés mindenütt az volt:

— Milyen egylethez tartozik ön?

Tracy pedig kénytelen volt bevallani, hogy ő bizony semmi effélével nincs összeköttetésben.

— Hja, akkor lehetetlen önt alkalmaznunk. Embereim meg nem bocsátanák, ha valami „kuvasz“-t vagy „patkány“-t alkalmaznánk.

Tracynek végre egy szerencsés gondolata támadt.

— Nos, ha csak az a baj, — mondá, — hát egyszerűen beállok egy olyan egyesületbe.

— Hisz mindenesetre az lenne a legjobb, — felelt Barrow, — csak lehessen.

— Csak lehessen! Hát olyan nehéz dolog az?

— Biz az néha nehéz, — felelt Barrow, — igazán nagyon nehéz. De meg kellene kísérteni; az mindenesetre a legjobb volna.

Tracy tehát megkísérlette, de kudarcot vallott. Elég nyiltsággal utasították vissza, azt mondva neki, hogy menjen vissza oda a honnan jött, ne vegye el más becsületes ember kenyerét. Tracy előtt tisztán állott kétségbeejtő helyzete s ez ugyyszólván megfagyasztotta.

Majd így szólt magában :

— Itt tehát van állás-arisztokrácia, van vagyon-arisztokrácia, s úgy látszik, fennáll még a belső emberek arisztokráciája is a künn levőkkel szemben, s én e künn levők közül való vagyok. Rangok tehát itt naponta teremnek.

Észrevételei felett még mosolyogni sem tudott, pedig igen jó véleményben volt felőlük, de annyira levertnek s kedvetlennek érezte magát, hogy este már a felső szobákban lakó legények tomboló, szilaj játékát sem tudta előbbi böleselkedő nyugalmával nézni. Eleinte öröme telt benne, mikor látta, milyen féktelenül élvezik azt a kis szabad időt, a mire egész napi munkájukkal ugyancsak rászolgáltak, de most már ez is bántólag, sértőleg hatott érzelmekre és méltóságára.

Ha jó kedvük volt, lármáztak, ugráltak, kiabáltak, öklelöztek, énekeltek, fel s alá nyargalásztak a szobában, azután pedig rendszeren a vánkossal kezdtek csatározni, ezeket hajigálták mindenfelé, ezeket vagdosták egymás fejéhez, s néha bizony Tracynek is volt része egy-egy ilyen bombában. S ez nem volt elég,

még arra is felszólították, hogy jöjjön ő is velük játszani. Rendesen „Johnny Bull“-nak nevezték s roppant barátilag hivogatták mulatni. Eleinte jó képpel türe, de később aztán nyiltan kimutatta, hogy ez a dolog nagyon kellemetlen neki, s erre aztán csakhamar változást vett észre a fiuk iránta való viselkedésében. Szó nélkül is ki tudták mutatni, hogy nem jó szemmel nézik, s az ugynevezett népszerűségre sohasem tett szert. De ez még nem is jellemzi eléggé a helyzetet, mert eddig legalább szerették úgy a hogy, de most napról-napra észrevehetőbb volt, mily ellenszenvet éreznek iránta. S az épen nem használt neki, hogy nem volt szerencséje, hogy nem tudott munkát kapni, hogy semmiféle egyesülethez nem tartozott s hogy még csak be sem akarják ilyesmibe venni. Elég olyféle apró megmagyarázhatatlan sértésben volt része, a milyennek nincs neve, nincs határozott alakja, de mely azért fáj; — s a nyilt sérelemtől, megtámadtatástól csupán csak egy valami óvta meg Tracyt: hatalmas karja. A legények látták, mikor a reggeli hideg lemosások végeztével testgyakorlatait végezte, s mozdulatairól, testalkatáról azonnal felismerték az athletát, s látták, hogy a boxolásban ugyancsak jártas lehet. Meglehető s sivár gondolat volt neki az, hogy ha bizonyos tiszteletet tapasztal is, úgy e tisztelet csupán izmait illeti.

Egy este, mikor a szobába lépett, látta, hogy tiz-tizenkét legény élénk beszélgetésbe van merülve. A beszédet koronként durva, nyerítő nevetés szakította meg. A mint belépett, a beszédnek azonnal vége szakadt s erre a nyílt sérelmet képviselő siri csend következett.

— Jó estét urak! — szólt az ifju s ezzel leült.

Semmi felelet. Tracy érezte, hogy halántéka lüktetni kezd, de azért nyugalmat erőszakolt magára. Egy ideig még ott ült e kínos csendben, aztán pedig felkelt s kiment.

Azon pillanatban, hogy kilépett, ott benn ujult erővel tört ki a kacaj. Most már tisztán láthatta, hogy szántszándékkal akarták sérteni. Felment a lapos tetőre, azt remélve, hogy tán lehül majd lángoló vére s hogy visszanyeri elvesztett nyugalmát.

A mint a tetőre lépett, ott a fiatal ónöntőt pillantotta meg. Brady egyedül ült ott, me-rengve, s Tracy beszédbe ereszkedett vele. Meglehetős egyformán voltak, a mi a népszerűtlenséget s a rossz sorsot illeti, s szinte jól esett mindkettőjüknek, hogy e téren társra lelhetett a másokban. De Tracy kinzói ezalatt sem vesztették el az ifjut szem elől s nem-sokára egymásután jöttek fel a tetőre, hol aztán jobbra-balra kezdtek ödöngeni, látszólag egészen céltalanul. De egyszerre csak furcsa megjegyzéseket kezdtek el-elejtteni s ezek közül

nem egy Tracy vagy Brady ellen irányult. Az ellenséges csapat vezetője a rövidre nyírott haju, vaskos, zömök Allen volt, a birkózások rendes győztese. Ez már gyakran elárulta, hogy kedve lenne Tracyvel is összemérgőzni.

Most aztán egyszerre csak macskanyávogáshoz hasonló hangok kezdtek hallatszani, majd fütty és kiabálás és végre pedig már megjegyzéseket is váltottak egymással.

— Hány ember egy pár?

— Hány? No hát rendszerint kettő, de néha nincs bennük elég erő ahhoz, hogy kitegyék az egy párt. — Általános nevetés.

— Mit is mondtál az angolokról az előbb?

— Oh semmit; — az angolok igen derék emberek, — csak épen hogy...

— Mit mondtál róluk?

— Hogy jobban tudnak nyelni mint más ember.

— S mit tudnak olyan jól lenyelni?

— Hát a sérelmet. — Ismét általános nevetés.

— Átkozottul nehéz őket felbőszíteni. Nem igaz?

— Nem biz a. Nem nehéz!

— Micsoda? Nem nehéz?

— Nem! Hanem lehetetlen. — Ismét nevetés.

— Ebben az egyben itt ni, határozottan nincs lélek.

— De hát nem tehet róla, no! Milyen is volna más?

— Miért?

— Hát nem tudjátok születésének a titkát?

— Mit? Hát titok van a dologban?

— Fogadhatsz rá, hogy van.

— S mi az?

— Hát az, hogy egy viasz-figura volt az apja.

Allen épen arra felé ödöngött a hol a két ifju ült, s ott megállva ekép szolítá meg az önöntőt:

— No, hát hogy állsz barátok dolgában?

— Elég jól.

— Sok van?

— Annyi, a mennyi épen kell.

— Hát hiszen tudod, sokat érő valami is egy jó barát, kivált pártfogó gyanánt. Mit gondolsz, mi történnék, ha én most lekapnám a fejedről a sapkádát s az arcodba csapnám?

— Kérem, Allen ur, ne háborgasson; hisz én semmit sem vétettem ön ellen.

— Felelj! Mit gondolsz, mi történnék?

— Nem tudom.

Erre aztán Tracy vette át a szót s elég mérséklettel mondá:

— Ne háborgassa ön ezt az ifjut, én megmondhatom önnek, mi lenne annak a vége.

— Vajjon? Ne mondja! Fiuk, Johnny Bull meg tudja nekünk mondani, hogy mi történnék, ha én lekapnám a lakótársa sapkáját s azután az arcába vágnám? No hát majd meglátjátok!

Ezzel csakugyan lekapta a sapkát a szegény fiu fejéről s csakugyan arcul ütötte vele, de mielőtt ideje lett volna azt kérdezni, hogy no hát mi történik most? az a valami már meg is történt: Allen bizony megfeküdte a cintetőt, ugy, a milyen széles volt.

Bezzeg lett erre riadalom s azonnal rákezdték, hogy:

— Körbe, körbe! álljunk körbe! Johnnyban mégis megmozdult valami. No lássuk!

A kört egy pillanat alatt meghuzták krétával a cintetőn s Tracy azt vette észre magán, hogy oly türelmetlenül várja a küzdelem kezdetét, mintha ellenfele valami uralkodó herceg lenne, nem pedig egy mesterlegény. Lelke mélyén némi meglepetést érzett, midőn ezt önmagán észrevette, mert bár elméletben nagyon helyeselte volna ez egyenlőséget, de arra mégsem volt elkészülve, hogy hirtelen ily helyzetbe kerüljön s kénytelen legyen erejét egy ilyen közönséges fickóval mérni össze. Néhány perc alatt a szomszédos házak ablakai, sőt tetői is megteltek kíváncsi néppel. A férfiak félreléptek s a küzdelem megkezdődött. De Allen bizony nem volt méltó ellenfele a fiatal angolnak, sem izomerő, sem ügyesség tekintetében. Egymásután többször is végigvágta magát a cintetőn, s alig hogy felkelt, megint lenn is volt mindjárt, mire az egész nézőség tapsban tört ki.

Végre már annyira ment a dolog, hogy Allent fel kellett emelni.

Ekkor Tracy kijelentette, hogy tovább nem birkózik, mire a küzdelemnek csakugyan vége szakadt.

Allent néhány barátja vitte le s ezek látták rajta, hogy nagyon el van szontyolodva. Arca meg vérzett s egészen szederjes volt az ütésektől.

Mialatt ezek néhányan Allen körül voltak, addig a többiek Tracyt fogták körül, hogy szerencsét kívánjanak neki. Most aztán megnyitkáltak a zsilipek s bezzeg elmondták ám, hogy Tracy ezzel az egész ház népének nagy szolgálatot tett; most legalább majd Allen is meghuzza magát egy kicsit s nem fogja olyan hánya-veti módon sértegetni a többieket, a kiknek eddig bizony sok borsot tört az orruk alá.

Tracy tehát valóságos hős volt most s népszerűsége óriási mérveket öltött.

Talán soha nem volt még e háznak népszerűbb lakója. De ha nehéz volt is annak idején a legények ellenséges indulatát eltűrni, szeretetük, hódolatuk nyilvánítását meg határozottan még nehezebb volt.

Tracy úgy érezte, mintha le volna alázva, de ez érzésének okait a viláért sem akarta tulságos behatóan elemezni.

Csak azt tudta, hogy úgy tekintheti magát, mint kit lealázott az a tény, hogy ott küzdött

egy nyomorult fickóval egy cintetőn, ott a körülállók előtt, nyilvánosan, mint valami komédiás.

De e magyarázattal nem volt egészen megelégedve. Egyszer aztán egy kicsit elvetette a sulykot s azt írta be naplójába, hogy tulajdonkép rosszabb dolga van, mint a tékozló fiúnak volt. Mert — mint írta — a tékozló fiúnak csak etetnie kellett a disznókat, de nem kellett velük pajtáskodnia. — Ezt azonban mégis kihuzta s azt írta helyébe hogy: „Minden ember egyenlő. Elveimet nem akarom megtagadni. Ezek csak annyit érnek mint magam.“

S Tracy lenn, az alsóbb emeletek közönsége között is hódított tért magának. Mindenki hálás volt iránta azért, hogy Allent így megtanította. A házban lakó hat-nyole fiatal leány figyelemmel kezdte Tracyt kitüntetni, s ezek között kivált a ház elkényeztetett kedvence, Hattie, a háziasszony leánya. Ez nyájasan mondá:

— Maga igazán derék gyerek. — Mikor pedig Tracy azt felelte: „Örülök, hogy azt találja, Hattie kisasszony“, akkor a leány még nyájassabban folytató:

— Ne hívjon Hattie kisasszonynak, — hívjon csak cicusnak.

Ah! ez volt ám az előléptetés! Tracy most már a tetőpontot érte el. E házban magasabb

polera már csakugyan nem juthatott. Népszerűsége teljes volt.

Tracy mások jelenlétében nyugodt volt és csendes, pedig szívét mély, kétségbeejtő fájdalom kinozta.

Tudta, hogy rövid idő múlva egy fillérje sem lesz, s akkor! — Most már az járt eszében, miért is nem vett egy kicsit többet az idegen pénzből? Aludni nem tudott. Agyát gyötrő, kínzó gondolat zaklatta szüntelen, mintha át akarta volna furni. Mit csináljon? — Mi lesz vele? S e gondolat mellett egy másik tolakodott lelkébe; olyan, a mi nagyon hasonlított azon óhajhoz, hogy bár ne csatlakozott volna a vértanuk nemes és magasztos seregéhez s bár maradt volna inkább otthon, nem kívánva más lenni, mint gróf s nem vágyva más hasznos működésre, mint arra, a mi éppen egy gróf számára is lehetséges.

E hangot azonban igyekezett elhallgattatni s mindent megtett, hogy az ehhez hasonló gondolatokat elűzze. E törekvése elég szép sikerrel is járt, de azt mégsem gátolhatta meg, hogy e gondolat néha vissza-visszatérjen, s olyankor aztán szívébe nyilalt a fájdalom, marón, szuróan, égetőn. S e gondolatot a fájdalom élességéről ismerte fel.

Hiszen fájt, fájt a többi is, de ez az egy, ez egyenesen szívébe vágott, ha visszatért.

Éjjelenként álmatlanul hánykolódott ágyán,

hallgatva e becsületes kenyérkeresők hangos horkolását. Ez így tartott éjjelután két-három óráig is, — s ekkor meg felmenekült a tetőre, hogy egy kis üdülést találjon; de álmom itt is csak ritkán jött szemére. Étvágását elveszítette s ezzel együtt aztán nemsokára a rugékonyságot is.

Végre egyszer, midőn már a tökéletes kétségbeesés fenyegető szélén állott, így szólt magához, miközben önkénytelenül is mélyen elpirult: „Ha atyám tudná amerikai nevemet, akkor — nos igen — tulajdonkép *kötelességem* is atyám iránt az, hogy új nevemet tudassam vele. Ahhoz nincs jogom, hogy éjjelét-nappalát nyugtalanná tegyem. Már ugyanis elég keserűséget okoztam családomnak. Csakugyan, meg kell tudnia, mi az én amerikai nevem.“ Egy ideig még gondolkozott rajta, aztán ily tartalmu sürgönyt menesztett atyjához:

„*Amerikai nevem így hangzik: Tracy Howard.*“

Ennek nem volt semmi mélyebb jelentése. Atyja bizonyosan úgy fogja ezt értelmezni, a mint fia óhajtja s úgy tekinti, mint a gyermeki ragaszkodásnak jelét s a szerető szívnék azon óhaját, hogy atyjának egy derült percet szerezzen.

Tovább elmélkedve így szólt: „Ah, de ha erre sürgönyözni találna, hogy haza jöjjenek: nem, nem, — azt nem tehetném, azt nem lenne *szabad* megtennem. Én küldetésre vállalkoztam, midőn elindultam hazulról, s most nem hátrál-

hatok meg gyáván. Nem, nem — én nem mehetek haza — vagy, vagy legalább is — nem szeretném, ha haza kellene mennem.“ Majd rövid szünet után így folytatá: „Persze — az is meglehet — hogy talán — talán *kötelességem* volna hazamenni, a körülményeknél fogva; atyám már nagyon öreg s szüksége van arra, hogy én mellette legyek vezető gyanánt, azon a hosszú lejtőn le, mely nyugatra vezet, az élet alkonya felé. Nos, majd meggondolom. Az bizonyos, hogy az esetben nem volna helyes itt maradnom. Hátha . . . hogy is tegyük csak? — Hátha irnék neki pár sort, hogy hazame-netelemet elhalaszszam s őt meg némileg mégis kielégítem. Az mindenesetre tökéletesen elrontaná a dolgot, ha atyám azt kívánná, hogy azonnal jöjjek.“ Ujabb merengő szünet. „És mégis, ha az történnék, én — én nem tudom, de — oh istenem — *haza!* Mily édesen hangzik ez! s azért, ha a hazáját, otthonát akarja látni, azért bárkit ki lehet menteni, mindig és mindenkor.“

Az egyik táviró-hivatalba lépve, alkalma nyílt megizlelni azt, a mit Barrow a „szokásos washingtoni udvariasság“-nak nevezett s a melyről beszélve azt mondta, hogy itt „ugy bánnak az emberrel, mint valami naplopóval, mig ki nem találják, hogy az illető képviselő, — a mikor meg aztán tajtékzanak ellene“.

A hivatalban egy tizenhétéves fiu volt

ott, hogy a szolgálatot teljesitse ; de épen a cipőjét kötözte. Lábát egy székre rakta fel s hátat fordított a belépőnek.

Vállán keresztül tekintett vissza, végig mérte Tracyt, aztán megint megfordult s nyugodtan kötözte a cipőjét tovább. Tracy ezalatt megfogalmazta a sürgönyt, aztán várva-várta, egyre várta, míg majd vége szakad ennek a műveletnek, de ugy látszék, mintha erre nézve semmi kilátás nem volna.

Ugy, hogy végre Tracy is megszólalt :

— Nem vehetné fel kérem a sürgönyömet ?

Az ifju megint visszánézett s tekintete szó nélkül is kifejezte ezt :

— Nem várhatna kérem egy kicsit ?

No, de végre mégis csak vége szakadt a cipőkötözésnek s akkor a fiu odalépett Tracy-hez, átvette a cédulát, reátekintett, erről meg aztán Tracyre fordult tekintete.

E tekintetben volt valami, a mi határos volt a tisztelettel, sőt a hódolattal. Tracy észrevette, bár oly rég nem volt már benne része, hogy szinte nem tudta bizonyosan, vajjon felismeri-e még ennek jeleit ?

A fiatal ember fenhangon olvasta el a címet s mind arca, mind hangja gyönyörködést árult el.

— Rossmore gróf! Teringettét! Ismeri ön azt az urat ?

— Ismerem.

— Vajjon? S az is önt?

— Nos hát, hogyne!

— Az ördögbe is! S fog önnek felelni?

— Azt hiszem, fog.

— Csakugyan? Hova küldjem?

— Oh sehova. Majd érte jövök. Mikor jőjjek?

— Azt nem tudom; — majd elküldöm. Hova küldjem? Hagyja itt a címét s mihelyt a válasz megjött, azonnal küldöm.

De Tracynek ez sehogysem volt inyére. Most sikerült tiszteletre és hódolatra tennie szert s ezt nem akarta eljátszani, — már pedig ha lakeimét odaadja, ugy okvetlen ez lesz a vége a dolognak. Így hát ismételten is csak azt mondta, hogy köszöni, de majd eljön érte maga, s ezzel aztán elment onnan.

Egyideig elgondolkozva járkált fel s alá és így szólt magához:

— Hiába! Van abban valami jóleső érzés, ha az embert tiszteletben részesítik. Allen urnak s még néhány másnak a tiszteletét már kivívtam, még pedig tisztán önérdememnél fogva, mert földhöz vágтам Allent. Hisz igaz, igaz, jól esik ez a tisztelet is — ha tiszteletnek nevezhetem, — de ez a másik, ez a látszaton, káprázaton, semmiségen alapuló tisztelet még több örömet ad. Ha meggondolom, az bizony nem érdem, ha az ember egy gróffal áll levelezésben, s mégis e fiu viselkedése szinte azt hiteti el velem, hogy az.

A sürgöny tehát elment! E gondolat határtalan megkönnyebbülést szerzett neki. Ruganyosabban kezdett járni s szive tuláradt a boldogságtól. Minden kétséget elvetett s bevallotta önmaga előtt, mily boldoggá teszi az a gondolat, hogy végét veti a kísérletezésnek és haza mehet, haza! Mindegyre nagyobb vágyakozással várta atyja válaszát, s azon pillanattól fogva, hogy e vágyakozása megfogamzott, csodagyorsasággal nőtt, nőtt mind nagyobbra. Várt egy órát, miközben céltalanul bolyongott ide s tova, de semmi sem érdekelte, akármit látott is, s végre megint csak ott volt a hivatalban, azt kérdezve, ha vajjon nem jött-e még válasz?

— Még nem, — felelt a fiu s az órára tekintve ezt tette hozzá: — s nem is valószínű, hogy még ma választ kapjon.

— Miért?

— No, mert későre jár, a mint látja. Azt nem lehet tudni, hol van az illető, a ki odaát lakik, s még csak meg sem találhatja az ember akkor, mikor épen szüksége volna reá. Lássa, most már hatra jár s odaát meg épen öreg este van.

— Az igaz, erre nem gondoltam.

— Ugy bizony, jó késő lehet, féltizenegy, vagy talán tizenegy is. A mint mondtam, ma már aligha fog választ kapni.

XIV. FEJEZET.

Tracy tehát hazament vacsorázni. Az ebédlőszobában terjengő ételszag még sohasem volt talán oly orrtekerő, mint ma, s Tracy azt sem tudta, hova legyen örömeiben, mikor arra gondolt, hogy már nem sokáig kell ezt tűrnie.

Mikor vége volt a vacsorának, Tracy jóformán azt sem tudta, evett-e vagy sem, de hogy a társalgásból mit sem értett, no, abban egészen bizonyos volt. Szive csak úgy repesett s gondolatai ugyancsak messze jártak jelenlegi környezetétől. Lelke előtt atyja kastélyának pompás termei gyönyört adó kép gyanánt tűntek fel s még a bársonyruhás inas — az emberek szégyenteljes egyenlőtlenségének e mozgó jelképe — sem tett lelkére kellemetlen hatást.

Vacsora után Barrow e szavakkal fordult társához :

- Tartson velem ! Kellemes utunk lesz.
- Jó. Hová megy ?
- A klubomba.
- Micsoda klub az ?

— A kézművesek klubja.

Tracyt borzongás futotta keresztül. Arról azonban mit sem szólt, hogy hiszen ő már volt ott. Isten tudja, de azon nap emléke nem érintette kellemesen. Azon érzelmek, melyek első otlétét oly élvezetessé tették s szivét annyi lelkesedéssel töltötték el, nagymérvű változást szenvedtek s olyannyira összezsugorodtak, hogy Tracy nem hihette, hogy egy újabb otléte épen oly élvezetet nyújtson neki. Az igazat megvallva, kissé szégyelt oda menni s nem szerette volna, ha az a hatás — melyet e nép alantas eszméi gyakorolnának az ő átalakult kedélyállapotára — mutatná meg a lelkében végbe ment változás nagyságát. Jobb szeretett volna elmaradni. El volt készülve, hogy nem fog egyebet hallani, mint elmékedéseket, még pedig olyanokat, hogy ezek szemrehányás gyanánt hatnak majd megváltozott gondolkozásmódjára s azért jobb szerette volna, ha elmaradhat. De szólni még sem akart a dologról, sőt még csak azt sem akarta mutatni, hogy nem egészen van inyére a dolog; így megindult hát Barrow-val, de azt feltette magában, hogy a legelső kínálkozó alkalmat megragadja s kereket old.

Mikor az ülés főfelolvasója elvégezte értekezését, az elnök szólalt meg s jelentette, hogy most a mult ülésen tartott felolvasásnak, az „Amerikai sajtó”-nak megvitatása következik.

A hitehagyó tanítványt e kijelentés nagyon elkedvetlenítette. E tárgy tulságos sok emléket elevenített fel. Szerette volna, ha más tárgyat választanak. De a vita megkezdődött s Tracynek mit volt mit tennie? ült és hallgatott.

A vita folyama alatt egy Tompkins nevű kovács kiméretlenül támadta meg a világ összes uralkodóit és főurait, illetőleg ezeknek abban nyilvánuló rideg önzését, hogy meg nem érdemelt méltóságokat ragadnak magukhoz. Majd azt mondta, hogy az uralkodók s ezek fiai, vagy a lordok s ezek fiai közül egyetlenegy sem tekinthet tulajdonkép szégyen nélkül embertársai szemébe. Szégyent kellene érezniök a miatt, hogy maguknál tartják a meg nem érdemelt címeket, birtokokat és kiváltságokat más ember rovására; szégyent a miatt, hogy lealázó módon birtokában maradnak oly dolgoknak, melyek régi időkben végbement rablásoknak emlékét képviselik s emlékét a nemzet többségén elkövetet sérelmeknek.

Aztán így folytatá: „Ha volna itt egy főur vagy egy főur fia, szeretnék vitába elegyedni vele s igyekezném elébe tárni, mily nemtelenség, mily önzés nyilvánul az ő egész helyzetükben. Igyekezném rábírni arra, hogy mondjon le az előnyökről; foglaljon a többi emberek sorában helyet, mindennapi kenyerét maga keresse meg s tartsa értéktelennek e mester-

kélt állással járó tiszteletét, melyben nem személyes érdemeinél fogva van része.“

Tracy figyelni látszott e beszédre, mert ez határozottan azon gondolatoknak szavakba öntése volt, melyekkel otthon, radikális pártbeli barátai körében gyakran foglalkozott. Ugy teszék neki, mintha valami alattomos hallgatkozó phonograph annak idején minden szavát magába vette s most ide hozta volna az Oceán tulsó partjára, hogy vádat emeljen Tracy ellen a fegyverletétel és visszonzulás órájában.

Minden kimondott szó egy-egy sebet ejtett Tracy lelkiismeretén, s mire a beszéd véget ért, Tracy ugy érezte, hogy csupa merő lelkiismeretből áll s hogy ez meg egy seb az egész.

Hányszor beszélt maga is hasonló dolgokat, ugyanolyant, mint ez, ki most mély részvétellel emlegeti Európa rabságba vetett s elnyomott millióit, melyeknek türni kell az előkelők maroknyi seregének megvetését, azért, mert ezeket a véletlen oda helyezte azon napsugaras magaslatokra, hova e milliók soha sem jutnak el, mert az odavezető ut mindörökre zárva van előttük.

A szónok szavában s hangjában kifejezésre jutott száanalom ikertestvére volt azon száanalomnak, mely annak idején Tracy szívében honolt, s ajkán lebegett, ha ez elnyomott milliók sorsát emlegette volt.

Egész uton hazafelé mélyen hallgattak. A csend tökéletesen megfelelt Tracy érzelmeinek

s nem is törte volna meg a világért sem, mert a szégyen érzete egész lelkéig hatott.

Mindössze ezt mondta magában:

„Milyen különös, megfejthetetlen dolog is ez. Az áll, hogy aljas, megbélyegző önzés nyilvánul abban, ha valaki a meg nem érdemelt előnyöket magánál tartja és . . . és . . . az ördög vigye el, csakis egy nyomo . . .“

— Micsoda sületlen egy beszéd volt ezé a Tompkinsé!

Ez a kitörés Barrowtól eredt, s Tracy lelkét üditő hullám gyanánt érintette. Ezek voltak a legjobban eső szavak, melyeket a szegény ingatag, hitehagyó tanítvány hallhatott . . . s mert ezek tisztára mosták lelkét a szégyen érzetétől, a mi nagyon, de nagyon jó szolgálat olyankor, ha az ember nem tudja megszerezni a legbecsesebb határozat, az önfelmentést.

— Jerünk az én szobámba, Tracy, s szivjunk el ott egy pipát.

Tracy szinte várta már e meghívást, sőt ugyszólván a kifogást is készletben tartotta, de most elég örömmel fogadta Barrow hívását. Lehetséges volna hát, hogy egy józan érvet hozhasson fel valaki azon ember megsemmisítő beszéde ellen? Égett a vágytól, hogy Barrow-t hallja. Azt tudta, hogy kell Barrow-t valamibe beleugratnia s aztán mind jobban belelovalni: úgy, hogy látszólag ellenkezni kell nézeteivel,

a mint hogy ez az eljárás általában a legtöbb embernél célhoz vezet.

— S mi kifogása van Tompkins beszéde ellen, Barrow?

— Az, hogy számitáson kívül hagyta az emberi természetnek egyik hatalmas tényezőjét, s hogy azt szeretné, ha más ember megtenne olyasmit, a mit ő maga nem tenne meg.

— Azt gondolja, hogy . . .

— Nos, hogy én mit gondolok, az nagyon egyszerű. Tompkins kovács, családja is van: bérért dolgozik, még pedig keményen, — mert a szájtátás bizony mit sem hoz a konyhára. Most tegyük fel, hogy ez a kovács valami Angolországban történt haláleset révén egyszerre csak gróffá lenne s félmilliónyi évi jövedelmet hajtó vagyomba cseppenne bele. Vajjon mit tenne akkor?

— Nos én — én azt hiszem, hogy visszautasítaná.

— Hogy is ne! Ugy kapna utána, hogy no!

— Igazán azt hiszi, hogy ez úgy lenne?

— Hiszem? Nem hiszem, hanem tudom!

— Miért?

— Miért? Hát mert nem esett a feje.

— S ön azt hiszi, hogy ha bolond volna, akkor . . .

— Nem, azt sem hiszem. Akár bolond, akár nem, bizony ész nélkül kapna utána. S mindenki így tenne. Mindenki, a ki csak él.

Sőt nem egy olyant tudok, a ki ilyenért a koporsójából is felkelne. Magam is úgy tennék.

E szókbán balzsam volt, gyógyító ir, nyugalom, béke és boldogító hatalom.

— De én azt hittem, hogy ön ellenszenvvel van a nemesség iránt.

— Az öröklött kiváltságok iránt igen. De az nem határoz. Én a milliomosok iránt is ellenszenvvel viseltetem, de azért veszélyes lenne, ha nekem ily állást ajánlanának fel.

— Talán elfogadná?

— A legkedvesebb ellenségem temetését is ott hagynám s úgy rohannék, hogy magamra vállaljam ez állás terheit s felelősségeit.

Tracy elgondolkozott kissé, majd így felelt:

— Engedjen meg, de nem vagyok egészen tisztában az ön nézeteivel. Ön ugyanis azt mondja, hogy ellensége az öröklött nemesi kiváltságoknak, s mégis, ha kilátása nyílnék ilyesmire, akkor . . .

— Ha elfogadnám-e? Rögtön. S az egész klubban nincs egy olyan mesterember, a ki el ne fogadná, s nincs olyan ügyvéd, orvos, kiadó, író, mesterember, vagy vasuti társasági elnök, egy szóval olyan emberi lény az egész Egyesült-Államokban, a ki két kézzel ne kapna az ily dolog után.

— Kivéve engem, — szólt közbe Tracy szeliden.

— Kivéve önt! — E szókat Barrow aligtudta

kimondani, mert a méltatlankodás ugyszólván hangjától is megfosztotta, s jó ideig nem is tudott mást mondani, csak ezt ismételte. Felállt, oda lépett Tracyhez s szinte sértetten tekintett reá s mialatt mereven nézte, megint csak ezt ismétlé: „Kivéve önt!“ Körüljárta Tracyt s megnézte előbb egyik oldalról, majd a másikról, s koronkint azzal könnyített a lelkén, hogy ezt ismételte: „Kivéve önt!“ Aztán visszahanyatlott egy karszékbe, mintha minden reményről lemondott volna s így szólalt meg:

— Tessék! Erőlködik s majd a nyakát töri a nagy igyekezettől, hogy valami keserves kenyérre szert tudjon tenni, — olyanra, a mi egy jóra való kutyanak se kellene, s mégis azt mondja, hogy neki bizony nem kellene valami grófság, még ha kínálnák is neki. Ugyan, ugyan, Tracy, mi jut eszébe, hogy ezt el akarja velem hitetni? Utóbbi időben nem vagyok olyan erős, mint a milyen azelőtt voltam.

— Én semmi valótlan nem akarok önnel elhitetni, én csak arra gondoltam, hogy ha valaha ilyen dolog érne . . .

— Hagyja el; ezen ugyan nem törném a fejemet, ha önnek volnék. S aztán nézze csak, hát különbözik ön tőlem?

— No . . . azt nem.

— Jobb ön nálam?

— Oh . . . azaz hogy . . . oh bizonyára nem.

— Ér ön annyit, mint én?

— Megvallva az igazat, én . . . úgy áll a dolog, hogy ön nagyon váratlanul lepett meg . . .

— Váratlanul? Mi volna ebben váratlan? Ez csak nem nehéz kérdés tán, vagy mi? Vagy kétséges? Várjon csak! Mérjen bennünket egyenlő mértékkel — az érdem mértékével — s akkor okvetlenül be fogja látni, hogy egy magamfajta munkás, a ki minden héten megkeresi a maga husz dollárját s aztán tud bánni az emberekkel, ismeri az élet gondját, nehézségeit, kudarcát és sikerét, szóval minden csinját-binját, az csak többet ér egy makulányival az olyan fiatal gyerkőcnél, mint ön, a ki semmi jóra való kenyérkeresethez nem ért, magát eltartani sem tudja, semmit sem próbált az életből s ennek komolyságából, műveltsége nincs, csupán az a mesterkélt műveltség, a mit a könyveiből szedett s a mi diszit ugyan, de igazi nevelést nem ad; — ugyan hagyja el kérem! Én nem utasitanék vissza egy grófságot; hát önnek, ugyan hogy az ördögbe volna joga ezt tenni?

Tracy elrejtette örömét, bár őszintén szeretett volna köszönetet mondani társának ez utolsó megjegyzéseért. Hirtelen egy gondolat villant meg agyában s röviden mondá:

— De hallgasson meg! Én igazán nem tudom egészen követni az ön elveinek összefüggését . . . ha ugyan lehet ezeket elveknél

nevezni . . . Ön következetlen. Ellenszenvet érez az arisztokraták iránt s egy grófságot mégis örömmel fogadna. Ugy értsem-e ezt, hogy ön nem tudna kárhoztatni egy grófot azért mert gróf s mert az is marad?

— Nem biz én!

— S nem kárhozthatná Tompkins kovácsot, vagy önmagát, vagy engem, vagy bárki mást, azért, ha elfogadna egy neki felajánlott grófságot?

— Szó sincs róla.

— De hát *kit* kárhozthatna akkor?

— Az egész nemzetet, az egész népességet minden oly országban, hol elfogadják, eltűrik azt a sérelmet, azt a szégyent, mely az öröklött nemesség létezésével a nemzetet éri . . . s hol elszenvedik azt a tudatot, hogy ők e kiváltságos osztályba be nem léphetnek s vele szabadságban s más előnyökben sohasem lesznek egészen egyenlők.

— De nézze csak, nem vakitják el önt oly megkülönböztetések, a mik azért lényegükben nem különbségek is egyszersmind?

— A legkevésbé sem. E dologban egészen tisztán látok. Ha azzal, hogy a nekem felajánlott előnyöket visszautasítom, hatalmamban állna az egész arisztokratikus rendszert kiirtani s én azért mégis elfogadnám . . . akkor gazember volnék. S ha a tömegeből sokan csatlakoznának hozzám e kiirtás céljából, akkor gazember

lennék, ha nem igyekezném e célt minden erőmből előmozdítani.

— Azt hiszem, értem önt... igen, igen, felfogom ez eszméket. Ön tehát nem kárhóztatja azon keveseket, kik természetesen nem hajlandók elhagyni azt a kényelmes fészket, a hol születtek... ön csak a mindenható és esztelen tömeget veti meg, a miért ez megengedi e fészeknek azt, hogy létezzék.

— Ez az! Ez az! Ön tehát mégis csak fel tud valami egyszerű dolgot fogni, ha Isten igazában hozzálát.

— Köszönöm!

— Oh kérem, szót sem érdemel! S most adok önnek egy pár jó tanácsot: ha haza megy s otthon azt találja, hogy nemzete fölkel, hogy az évszázados gyalázatot lerázza magáról, akkor nyujtson kezet és segítsen nekik ön is; de ha ez nem így van s ha önnek a sors véletlenül egy grófságot akar juttatni, akkor ne legyen bolond — hanem fogadja el.

Tracy pedig komolyan s lelkesülten felelé:

— Ugy teszek, Isten engem úgy segéljen!
Barrow nevetett.

— No, ilyen fickót se láttam ám még. Azt kell hinnem, hogy rettentő nagy képzelőtehetségre tett szert. Önnél a legképtelenebb agyrém is képes a való színét ölteni fel. Istennemre, ön úgy nézett az előbb reám, mintha

meg sem lepné az, ha egyszerre csak egy grófság szakadna a nyakába.

Tracy elpirult, Barrow folytatá:

— Egy grófság! Oh csak fogadja el, ha úgy fordul a dolog; addig pedig nézzünk körül, hogy vajjon hol találhatnánk valami kissé egyszerűbb állást. Például ha valami hentesnél kellene legénynek lenni s aztán a hurka-töltésre felügyelni, akkor azt tanácslom, mondjon bucsut egyelőre a grófságnak s vállalja el a hurka-töltést.

XV. FEJEZET.

Tracy sok idő után ma feküdt le először boldogan. Vagy legalább is nyugodtan. Nemes céllal fogott volt munkába — ez beesületére vált, küzdött is tőle telhetőleg — ez is beesületére vált, — de a fegyvert mégis le kellett raknia, mert felmentették — ebben csak nincs semmi rossz. Fel lévén mentve, joga volt visszavonulni, s ezt beesülettel tehetette, valamint azt is, hogy előítéletek nélkül térjen vissza azon társadalmi rétegbe, a hol született. S miért ne? Hisz még Barrow, ez a tősgyökeres republikánus székfonó is így tenne. Igen, igen, Tracy érezte, hogy lelkiismerete végre ismét nyugodt.

Másnap reggel felüdvélve, boldogan ébredt föl s örömmel várta a sürgönyt. Arisztokratának született — egy ideig demokrata volt, de most arisztokratává lett újra. Bámulva látta, hogy ez utóbbi változás nem csupán elméjét alakította át, behatott az érzésébe is, s bámulva látta egyszersmind azt is, hogy ez érzése sokkal kevésbé mesterkél, mint az azelőtti. Ha

gondolt volna reá, azt is észrevehette volna, hogy tartása valamivel szilárdabb, merevebb lett s hogy fejét is magasabban hordja.

A mint leért a földszintre, az ebédlő egyik homályos zugában az öreg Marshot pillantotta meg. Ez is észrevette az ifjút s ujjával intett neki, hogy jöjjön oda. Erre a vér lassanként mind az arcába tódult Tracynek s méltóságában megsértve csaknem fejedelmi göggel mondá :

— Engem illet ez ?

— Magát.

— S mit akar ezzel mondani ?

— Hogy beszélni szeretnék önnel, de egyedül.

— Én részemről elég egyedül érzem magamat itt is.

Marsh meg volt lepetve, de nem valami kellemesen, s így szólalt meg :

— Oh kérem, ha jobban tetszik, miattam itt is végezhetünk, mindenki füle hallatára. Bár ez nem volt szokásom eddig.

Ezalatt a többiek is mind oda gyülekeztek.

— Beszéljen, — mondá Tracy, — mit kíván ?

— Hát . . . nem . . . nem felejtett ön el valamit ?

— Én ? Nem tudok róla.

— Nem-e ? Várjon csak, gondolkozzék egy kicsit.

— Én bizony nem gondolkozom. Rám nem tartozik. Ha önt érdekli, szóljon.

— Nos tehát, — felelt Marsh, mialatt hangja élessé, bántóvá vált, — a lakás és az élelem árát felejtette ön el megfizetni... ha épen tudni akarja.

Igen, a milliányi évi jövedelmet hajtó birtokok örököse elálmodozott s e közben elfeledte a három-négy dollárt megfizetni. S most büntetésül itt vágják ezt arcába, ezek hallatára... s ezek viselkedésén már most is észrevehető volt, mily mulatságosnak tartják a helyzetet.

— Ez az egész? Fogja a pénzét s ne nyugtalankodjék.

Tracy keze haragos határozottsággal tünt el a zsebben. De — nem jött onnan elő. Az ifju arcából minden szín tűnni kezdett. A körülállók növekvő érdeklődést árultak el, sőt többen közülök bizonyos elégedettséget is. Kinos csend következett, majd Tracy szólalt meg, de nagy erőfeszítésébe került, míg ezt ki tudta mondani:

— Megloptak!

Az öreg Marsh szemében erre fellobbant a spanyol tűz, mialatt így kiáltott:

— Meglopták? Hát így kezdjük? Csakhogy ez már régi nóta — nagyon elcsépelte; mindenki ezt fujja, a ki nem tud munkát kapni, mikor pedig szeretne, vagy nem szeret dolgozni, mikor pedig kapna munkát. Hé! menjen valaki Allen urért; hadd fujja el az is. Most rajta a

sor, mert az este az is elfelejtette. Epedve várom.

Nemsokára lihegve rohant le a lépcsőn az egyik néger asszony. Egészen halvány volt a rémülettől és izgalomtól; körülbelül olyan színű, mint egy világos pej.

— Jaj Marsh ur, Allen ur eltűnt.

— Micsoda?

— Biz úgy, s a szobát is kiürítette. Elvitte mind a két törülközőt meg a szappant.

— Hazudsz, vén boszorkány!

— De úgy van, szakasztott úgy; Sumner ur harisnyái is eltűntek, meg Naybor ur inge.

Marsh ur vére a forrásponthig volt hevítve. E szavakkal fordult Tracyhez:

— Feleljen — mikor fog fizetni?

— Még ma — mivel ön úgy látszik, nagyon sietősnek tartja a dolgot.

— Ma? Ne mondja. Ma vasárnap van s önnek pedig nincs munkája. Ugyan mondja, honnan veszi a pénzt?

Tracyben újra feltámadt a büszkeség. Azt gondolta, legjobb lesz, ha ezzel főzi le az össze-
gyülteket:

— Sürgőnyt várok hazulról.

Az öreg Marsh csakugyan azt sem tudta hova legyen meglepetésében. A gondolat oly óriási, oly rendkívüli volt, hogy Marshnak a lélekzete is elakadt. Mikor aztán szóhoz jutott, szavába guny vegyült bele:

— Sürgönyt? Hallják ezt urak és hölgyek: sürgönyt vár! Ő vár sürgönyt — ez a jöttment, ez a senki fia, ez a csaló! Tán csak az atyjától, mi? No persze! Minden nőt egy-két dollárjával adnak, de hát mi az; törődik is azzal az *efélék* apja. Mert ennek az apja... izé... hogy is mondjam csak: az...

— Atyám angol birodalmi gróf.

A tömeg elképedve hátrált meg; elképedve azon, micsoda vakmerőséggel vágta ki az ifju ezt a „hazugságot“. Majd olyan nevetésbe törtek ki, hogy az ablakok is csak úgy remegtek belé. Tracy sokkal inkább fel volt indulva, semhogy átláthatta volna, milyen esztelenül járt el. Ismét megszólalt:

— Kérem, álljanak félre; — én...

— Tessék egy percig várni, méltóságos uram, — mondá Marsh mély meghajlással. — Hová készül méltóságod?

— A sürgönyért. Ereszsen!

— Bocsánat, gróf ur, de ön egy tapodtat sem fog innen menni.

— Mit akar ezzel mondani?

— Azt, hogy én nem tegnap óta tartok lakókat. A mi azt jelenti, hogy nem vagyok az az ember, a kit az orránál fogva vezethet minden jöttment, a ki ide jött, arra várva, hogy a sült galamb a szájába repüljön, — mert ott-hon már megelégette a nyomorgást. Azt je-

lenti, hogy maga bizony nem fog innen elszelelni ilyen...

Tracy indulatosan tett egy lépést az öreg Marsh felé, de e pillanatban Marshné ugrott közékük e szókkal:

— Ne, kérem, ne, Tracy ur! — Majd férjéhez fordulva így folytatá:

— Ugyan zabolázd már meg a nyelvedet. Mivel érdemelte meg azt, hogy így bánjál vele? Hát nem látod, hogy eszét vesztette szegény a gondoktól, meg a nyomortól? Hisz' egészen beszámíthatatlan.

— Köszönöm szives jóakarátát Marshné asszony, de én nem vesztettem el az eszemet s ha azt az egyet megnyerhetem, hogy elmenjek a sürgöny-hivatalba . . .

— De nem mehet! — kiáltá Marsh.

— Vagy ha oda küldenek valakit . . .

— Küldeni! No ez még jobb! No ha akad olyan bolond, a ki kész erre a képtelen küldetésre!

— Itt jön Barrow ur! Az majd elmegy helyettem. Barrow . . .

Erre egyszerre több oldalról tört ki a tűz.

— Hallod-e Barrow, ez sürgönyt vár, ni!

— Képzeld, sürgönyt az atyjától!

— Az ám, sürgönyt a viaszfigurától!

— S aztán meg, gondold csak Barrow, ez a fickó gróf — no hát vedd le a kalapod és oldd meg a sarudat!

— Az ám, ide jött, de elfeledte a koronáját, a mit vasárnaponként visel.

— Kérem Barrow, menjen el maga a sürgönyért, mert ő felsége egy kicsit megbé-
nult ma.

— Megálljanak! — kiáltá Barrow, — hagyják ezt az embert szóhoz jutni.

Ezzel odafordult s némi komolysággal mondá:

— Mi történt önnel, Tracy? Micsoda meg-
gondolatlanságot beszélt itt? Igazán, jobban
megfontolhatná a dolgot.

— Én nem, mondtam semmi esztelenséget
s ha ön lesz oly jó, hogy elmegy a sürgöny-
hivatalba . . .

— Nem, ne beszéljen így. Én jóban-rossz-
ban barátja vagyok önnek, szemben csak úgy,
mint háta mögött, minden elfogadható körü-
lmények között; de ön határozottan az esztét
vesztette, és nézze, ez a légből kapott dolog, ez
a sürgöny . . .

— Hát akkor majd elmegyek a sürgönyért én.

— Oh, Brady, köszönöm önnek szivem
mélyéből! Várjon, írásbeli meghatalmazást adok
önnek. Siessen, kérem, s hozza el. Majd meg-
látjuk!

Brady lélekszakadva futott el. E pillanat-
ban a nyugalomnak az a neme szállta meg a
tömeget, mely a kétség ébredését jelenti s mely
szavakban körülbelül így fejezhető ki:

„*Hátha* mégis csakugyan vár sürgönyt; *hátha* mégis van apja; *hátha* mégis nagyon elhamarkodottan jártunk el s egy kicsit tulságosan „előrelátók“ voltunk.“

Először a hangos beszéd ért véget, majd a halk moraj és suttogás is elhalt.

A tömeg oszladozni kezdett; kisebb csoportokba verődött, majd kettenként-hármanként mentek a reggeliző-asztalhoz. Barrow Tracyt is rá akarta bírni a bemenetelre, de ez így válaszolt:

— Még nem, Barrow, majd aztán.

Marshné és Hattie is igyekeztek az ifjú nyájasan rábeszélni, de ez így felelt:

— Jobb szeretném bevárni, míg megérkezik!

Még az öreg Marsh eszében is megfordult az, hogy *hátha* egy kicsit nagyon is „kemény“ volt, a mint eljárását magában nevezte. S erre aztán összeszedte magát és oda indult Tracy felé, szemével igyekezve őt hívni, de Tracy eltávolította egy oly mozdulattal, mely mindenestre elég határozott és ékesszóló volt.

Erre olyan negyedóra következett, a melyhez esendességre hasonlót még nem ért meg ez a ház. Oly csend volt s oly ünnepélyes hangulat, hogy ha valakinek a csészéje kissé kicsuszott kezéből s ott állapodott meg a csészéalj közepén, e zajra az egész társaság összeresztent s ez éles hang annyira helytelennek

s nem odaillőnek látszott, mintha oly helyen történt volna, hol mindenki egy koporsónak s a gyászolóknak megjelenését várná. S mikor aztán Brady lépteinek nesze felhangzék a lépcsőn, ez a szentségtörés meg már épen elszenvedhetetlennek látszék. Mindenki felemelkedett esendesen s odafordult az ajtó felé, a hol Tracy állt, majd valami közös ösztönnél fogva mindmegannyian egy-két lépést tettek arrafelé. Mialatt ezek kíváncsian néztek, Brady lélekszakadva sietett be a szobába s a többiek világosan látták, hogy egy boritékot adott át Tracynek. Az ifju pedig nyílt, büszke, diadalmas tekintetet vetett a bámulókra s tekintetét nem is fordította el róluk mindaddig, mig ezek egytől-egyig zavartan süttötték le szemüket. Azzal feltépte a sürgönyt s átfutotta tartalmát. A sárga papiros egy pillanat mulva kihullott kezéből, mialatt az ifju arcát halotthalványság borítá el. A sürgöny csak ez egy szót tartalmazta:

— Köszönöm.

A ház humoristája, a csontos, tagbaszakadt Billy, a hajógyári munkás ott állt a tömeg között. S a pathetikus esendben, mely most a nagy szobában honolt s mely már-már a részvét érzetét kelté néhány jobb érzésü szivben, Billy egyszer csak elkezdett szepegni, majd zsebkendőjével fedte el arcát s odaborulva az egyik ifju, egy hajógyári kovács vállára, így

ordított fel: „Oh papám, papám, hogy tehetted ezt?” s aztán elkezdett visitani, mint egy gyerek, a kinek a foga jön, ha ugyan el lehet képzelní egy kis gyereket olyan hatalmas hanggal, mint a milyent Billy hallatott.

A gyermek-sírás utánzása oly tökéletes volt, skálája oly terjedelmes s a mutatvány végbevívője maga pedig oly nevetséges látványt nyujlott, hogy a komolyság egyszerre eltűnt, mintha valami forgószeél separte volna el s a tréfa okozta vigság és harsogó kacaj kivétel nélkül mindenkit magával ragadott.

A mob ekkor érezni kezdte, hogy boszut kell állania; boszut azért a kellemetlen érzésért, melyet az előbb állottak ki, midőn magukat elhamarkodottsággal vádolták. Gunyolni, ingerelni kezdték áldozatukat, mint a kutyák a sarokba szoritott macskát.

Végre Marsh akart szólni, de Barrow így vágott közbe:

— No jól van jól — de most hagyják magára. Önnek, Marsh ur, semmi köze az egész dologhoz, kivéve a pénz dolgát. Azt meg én vállalom magamra.

A kétségbeesett s kimerült háziasszony meleg, hálás pillantást vetett Barrow felé, a miért a bántalmazott idegennek pártját fogta; a ház kedvence pedig, ki ma valósággal ennivaló volt, olesó, de csinos ünneplő ruhájában — esókot dobott Barrow felé az ujjahegyével s aztán

édes mosolylyal mondá, miközben kecsesen rázta meg fejét:

— Maga itt az egyedüli, a ki ember a talpán, maga igazán aranyos gyerek!

— Ugyan Puss! Micsoda beszéd ez már megint. Én sohasem láttam ilyen kis lányt!

Képzeltetni, mennyi rábeszélésbe került, míg Tracyt rá tudták venni arra, hogy reggelizni menjen. Eleinte azt mondta, hogy soha egy falatot sem eszik többé ebben a házban s azt tette hozzá, hogy elég lelki erőt érez magában arra, hogy — ha a között volna választás, sértegetők között költeni el reggelijét, vagy éhen halni, — akkor ez utóbbit válaszsza.

Mikor bevégezte a reggelizést, Barrow szobájába vitte, ott pipát adott kezébe s aztán vidáman mondá:

— No pajtás, most már aztán vond be a harci zászlót, mert most már megváltozott a helyzet. Ez a sok kellemetlenség lehangolt egy kicsit, azt egyáltalán nem csodálom, de a menynyire csak lehet, verd ki a fejedből. Üzd el ezeket a gondolatokat, ez a legokosabb, a mit az ember tehet; mert igazán gyötrelmes dolog az embernek mindig a bajokra gondolni, s ez a *gyötrelmes* még a legenyhébb kifejezés. Igyekezned kell felvidulni; igazán igyekezned kell.

— Oh én boldogtalan!

— No, no! Hisz egészen kétségbeesetten beszélsz. Ugy van, a mint mondtam; úgy kell

ragaszkodnod a fölvidulás gondolatához, mintha az maga lenne a megváltás!

— Könnyü ezt mondani, Barrow, de ugyan hogy szórakoztassak, hogy deritsek, vidítsak fel egy oly kedélyt, melyet nem várt csapások és szerencsétlenségek komorítanak el. Nem, nem, a szórakozásnak még csak gondolata is viszontszést kelt lelkemben. Beszéljünk inkább halálról és temetésről.

— Nem, még ne. Az annyi lenne, mint átadni a hajót. Már pedig mi még nem adjuk fel. Majd felvidítlak én; Bradyt már el is küldtem e dologban, mielőtt te elvégezted volna a reggelizést.

— Ne mondd. De hát mi az?

— Lásd, ez jó jel; — kíváncsi vagy. Oh, még van remény!

XVI. FEJEZET.

Brady egy dobozzal tért vissza, majd nem-sokára ismét kiment, előbb azonban azt mondta :

— Épen egynek a befejezésén dolgoznak, de mihelyt elvégezték, mindjárt itt lesznek.

Barrow erre egy keretnélküli, lábnyi hosszú olajfestésü arcképet vett ki a dobozból, aztán úgy állította fel, hogy kedvező világítás érje, majd egy másikért nyult be a dobozba, mialatt lopva egy tekintetet vetett Tracy arcára. Ez azonban továbbra is megtartotta a megkövesült, ünnepélyes kifejezést s a legcsekélyebb érdeklődést sem árulta el. Barrow most egy második arcképet állított fel s ismét oda tekintett Tracyre, de e közben meg a harmadikért nyult. A márvány-arc kifejezése mintha enyhült volna valami keveset. A 3-ik szám a mosolygás árnyát varázsolta ez arcra, a 4-ik tökéletesen elsöpörte a közönyt, az 5-ik oly nevetést idézett elő, hogy ez még akkor is hangzott hatalmasan és szivből jövőn, mikor a 14-ik számra került a sor.

— No bizony, nálad még nem áll olyan rosszul a dolog. — mondá Barrow. — Magad is láthatod, hogy még fog rajtad a vigság.

Szinezésüket illetőleg félelmesek voltak e képek, a rajz és az arckifejezés meg már épen irtózatos, de az, a mi az irántuk való ellenséges érzelmet megszüntette s az egészet furesává, nevetségessé tette, az egy olyan vonás volt, a mi egy képben nem emelkedett teljesen érvényre, s hogy ez megtörténhessék, azon célból az ismétlés csodatevő segélyére volt szükség. Egy rikító színekbe öltözött mesterember, a mint ünnepélyes állásban támaszkodik egy ágyuhoz ott a tengerparton, míg a háttérben egy horgonyt vetett hajó látszik: — ez csupán különös; de ha az ember egymásután tizennégy képen ugyanazt az ágyut és ugyanazt a hajót látja s mindegyiken egy-egy más mesterember áll őrt, akkor aztán furesává, nevetségessé válik a dolog.

— De az istenért, mik ezek itt? — kérdé Tracy.

— Nos, ezek nem egy elmének, nem egy tehetségnek nyilvánulásai; kettő kell hozzá, hogy ezek a csodák itt létrejöhessenek. Ezeket ketten alkotják, az egyik művész az alakot, a másik a hozzátartozó dolgokat. Az alakok művésze egy német varga, tanulatlan művész-szenvedélylyel. A másik egy egyszerű öreg yankee, egy tengerész, kinek alkotásai csupán

a hajóra, az ágyura s egy darabka megkövesedett tengerre szoritkoznak. Ezeket aztán ónlemezekre festik rá. Egy-egy ilyen nekik huszönöt centjükbé kerül s egy képért hat dollárt kapnak. Ilyen képet pedig naponkint kettőt is megmázolnak, ha épen „inspirálva“ vannak rá.

— S igazán van olyan ember, aki ezekért a förtelmes képekért fizet?

— Határozottan vannak s még hozzá szívesen fizetnek. S ezek a kontárok megkétszerezhetnék jövedelmüket és a nőket is megnyerhetnék megrendelők gyanánt, ha Saltmarsh kapitány képes volna a helyett az örökös ágyu helyett egy lovat, vagy egy zongorát vagy gitárt mázolni ide. Tény, hogy kifárasztja a megrendelőket az ágyujával. Még a férfiakat is. Például, nézd, e tizennégy ember közül nem mindegyiket tudta ám kielégíteni. Egyik egy öreg „független“ kazánfűtő, s ez inkább egy gőzgépet szeretett volna az ágyu helyett; a másik meg egy vontatóhajón szolgál s ez meg ilyent szeretett volna a gőzhajó helyett, és így tovább. Csakhogy a kapitány nem tud egy felismerhető vontatóhajót rajzolni, a gőzgép meg már épen túlhaladja alkotó erejét.

— No, ez nagyon sajátságos módja a rablásnak; ehhez hasonlót soha nem hallottam. Igazán érdekes.

— Az; s a művészek is azok. Tökéletesen becsületes emberek s őszinték is még hozzá.

Az öreg tengerész tele van mély vallásossággal s olyan odaadó tanulmányozója a bibliának és olyan rosszul idéz belőle, hogy keresve sem találsz még egy olyant. Jobblelkű, vagy szive-
sebb embert nem ismerek az öreg Saltmarsh bácsinál, ha káromkodik is néha egy-egy kicsit.

— Hisz ez az ember valóságos tökély lehet. Szeretném ismerni, Barrow.

— Lesz rá alkalmad. Ugy hallom, hogy épen jönnek is. Tudod mit, kérdezősködünk tőlük a művészetük felől.

A művészek csakugyan megérkeztek s rop-
pant szívélyesen szoritottak kezét a két férfival.

A német kissé testes, negyven év körüli férfi volt, fénylő, kopasz fejjel s alázatos, nyá-
jas arccal.

Saltmarsh kapitány pedig hatvan évet szám-
lálhatott; alakra nézve magas, egyenes, széles-
vállu, hatalmas alak; haja és bajusza korom-
fekete, arczsine napbarnított, tartásában s egész
viselkedésében pedig sok volt a határozottság,
az önbizalom és a parancsolásra való hajlam.
Kérges kezén és csuklóján olyan jelek voltak,
mintha taetoválna lenne, s ennél nem kevésbbé
feltűnő volt az a hófehér, hibátlan fogsor, a
mely ajkai közül beszéd közben ki-kivillant.
Hangja a templomi orgona erőlködés nélküli
mély basszusához hasonlított s a gázlángot
ötven méternyi távolságból is megremegettette
volna.

— Bámulatra méltó képek, — mondá Barrow. — Épen most szemléltük meg.

— Natyon örülög rajda, hoty önneg detszig, — felelt Handel, a német. — Hád ön, Herr Tracy, mid mont hosszá?

— Becsületemre mondhatom, hogy soha életemben nem láttam ezekhez hasonló képeket.

— Schön! — kiáltá a német elragadtatva. — Hallott ön esztet, kapitány? Itt fan ety ur, a king negi natyon detszik a mienk mifészet.

A kapitány szintén el volt ragadtatva sigy szólalt meg:

— Nos, a mi azt illeti, uram, mi hálásak vagyunk a dicséretért, bár most nem oly gyéren van benne részünk, mint azelőtt, hogy hirnévre tettünk szert. A kellő időben mondott szó az a szó, a mely hasznunkra van, s rossz sors érje azt, a ki rosszat gondol, — mint Ézsaiás mondja.

— Magasztos gondolat s egészen ide illő, — mondá Tracy. — Hol tanulta ön e művészetet, kapitány ur?

— Nem tanultam; természeti adomány.

— Asz asz átyu már fele született. Negi makának semmit se nem mek gell denni; csag lángész dőle mekdzsinálja mindent. Ha alszik és feszi geszibe ety iron, már lez pelüle átyu. Hádha mék tudná megfesteni ety szonkora faty ety gitár, akkor csak lenne nekünk jó szerencsét!

— Igazán roppant kár, hogy az üzlet ily szerencsétlen módon van hátráltatva és korlátozva.

Most a kapitány is neki hevült egy kicsit s így válaszolt:

— Jól mondja, Tracy ur! Hátráltatva? Biz úgy! Hát nézze kérem. Ez az ember itt ni, ez a tizenegyed, ez bérkocsis. Jómódu bérkocsis, azt meg kell adni. Már most ez azt akarja, hogy a bérkocsija is ott legyen a képen. Azt szeretné, hogy ott legyen, a hol most a hajó van. Csak úgy birtam nagy nehezen elintézni a dolgot, mikor megmondtam, hogy az ágyu ugyszólván a mi gyárbélyegünk — ez mutatja hogy a kép a mi művünk, s attól félek, hogy ha azt egyszer elhagynók egy képről, az emberek nem lennének meggyőződve róla, hogy a kép eredeti Saltmarsh-Handel — nos, hát ugy-e ön is úgy . . .

— Hogyan, kapitány? Ön téved; igazán téved. A ki csak egyetlen egyszer látott egy Saltmarsh-Handel-féle képet, az minden csalástól meg van óva e téren. Foszszak meg bár a részletektől, vagy alakítsák ezeket át úgy, a mint akarják, már maga a színezés és a kifejezés is elegendő, hogy a ki rá néz, az megismerje s hogy megálljon megbámulni . . .

— Oh, hotyan örülöm, mikor hallok tiesérni a kifejezés az arcoktul!

— S hogy újból elmondja azt, a mit el-

mondott megelőzőleg már százszor is, hogy a Saltmarsh-Handel-féle művészet egészen külön álló valami, s hogy semmi sincs fenn az égben vagy lenn a földön, a mi ehhez hasonlitható lenne . . .

— No lássanak; nur hören sie einmal! Asz enyim életibe se nem hallottam ilyen jól peszélni.

— Nos hát, a bérkocsit kivertem az én emberem fejéből, Tracy ur; de ekkor meg azt kívánta, hogy egy halottas kocsit fessek oda, mert tetszik tudni, ez az ember egyszersmind egy halottas kocsi felügyelője, — de a kocsi nem az övé. — Az ám, csakhogy én halottas kocsit ép oly kevésbé tudok festeni, mint bérkocsit, s így aztán persze beállt a — hogy is mondjam — a teljes szélesend, s a nőekkel szakasztott így vagyunk. Azok mind ugynevezett *johner* képet akarnak.

— Hát az alakot környező tárgyak teszik a képet *genre-képpé*?

— Persze; egy ágyu, egy macska s így tovább, a mit az ember azért fest oda, hogy a hatást emelje. A nők pompás keresethez juttatnának bennünket, ha olyasmiket is tudnánk festeni, a mit azok kívánnak, de persze az ilyen tűzérszerszámokért egy fityinget sem adnak. Pedig én vagyok az oka, — folytatá a kapitány sóhajtván, — mert Andy egészen jól végzi a ma-

gáét; higgye el, Andy igazán Isten kegyelméből való művész!

— No halkasson eztet az örek emper. Min-
tig ity peszéli tőlem! — vágott közbe a német
boldogan.

— Különben, hisz ítélje meg ön maga!
Tizénnégy kép egy sorban. S ezek közül kettő
sem hasonlít egymáshoz.

— Most, hogy ön emliti, nekem is feltűnik;
előbb igazán észre sem vettem. Igazán nagyon
figyelemre méltó — sőt páratlan.

— Magam is azt tartom. Hisz az a fő Andy-
nél, hogy megkülönböztet. A megkülönböz-
tetés az idő tolvaja — negyvenkilencedik zsol-
tár — de mindegy, azért mégis becsületes dolog
s végre is jóra vezet.

— Igen, igen, határozottan nagy ember az
arcvonások rajzolásában, de — ne értsen félre,
nem bírálni akarom a képeket — nem gondolja
ön, hogy kissé talán túlerős a technika?

A kapitány arca kifejezéstelenné merevedett
e szókra. Üres tekintettel nézett a levegőbe,
mialatt ezt dörmögte: — Technika... tech-
nika... polytechnika, pyrotechnika; ah ugy,
tüzijáték, bizonyosan a színezést találja nagyon
élénknek.

Erre aztán ismét derülten s bizalommal
kezdé a beszédet.

— Igaz, igaz, elég rikitó színeket használ,
de hát lássa, ez mindenkinek tetszik, — tény

hogy ez adja meg a savát-borsát az egésznek. Nézze például a 9-iket. Ez itt Evans, hentes. Hát kérem, ez belép a műtermünkbe, a legmérsékeltebb színezésben arcot és ruhát illetőleg. S tessék, nézze meg *most!* Akárki megesküdhetik rá, hogy vörhenyben van. S ez aztán egészen elragadta a hentesmestert. Most épen egy kolbászkoszorúhoz készíték vázlatot, hogy oda akaszthassam az ágyura; hogy sikerülni fog-e, azt még nem tudom, de ha igen, akkor a hentest a zsebünkben tartjuk.

— Kétséget nem szenved, hogy az ön szövetségese — akarom mondani — munkatársa nagy mestere a színezésnek . . .

— Oh danke schön!

— Határozottan, rendkívüli színező; oly színező, hogy vakmerőnek merném mondani; kinek sem e világrészben, sem a másikban nem akad utánczója; színezése merész és hatásos, körülbelül oly hatást keltő, mint a faltörő kos csapása; egész festési modora pedig sajátos és regényes; minden annyira „ad libitum“ megy nála, oly megrendítő, hogy . . . hogy . . . ugy-e Handel ur impresszionista?

— Nem, — felelt a kapitány egyszerűen, — hanem presbyterianus.

— Ez mindent megmagyaráz — mindent.

— Művészetében tényleg van valami isteni; valami jámbor vonás, bizonyos érzete a ki nem elégitettségek, vágyakozásnak, elmerengésnek

a távol láthatár felé, halk suttogás az ultramarin messzeségben lebegő szellemmel, s az ember szinte hallani véli a meg nem teremtettt ürből idehangzó morajt. Oh, ha . . . ha . . . mondja csak kérem, Handel ur sohasem próbálkozott meg a vízfestéssel ?

A kapitány bizonyos energiával felelt :

— Tudtommal ő maga nem. De a kutyája igen és . . .

— Oh asz folt nem asz enyim kutyám !

— De hiszen ön azt mondta, hogy az volt.

— Tehogy mondtam, csak én . . .

— Nem egy fehér kutya volt az ? egy vágott farku és félfülü kutya és . . .

— Asz folt ! És hittyenek el, asz a kutya mekefett asz én festéket.

— Ugyan ne kezdjen rá megint. Ha ez az ember egyszer erről a kutyáról kezd el beszélni, akkor aztán se vége, se hossza. Akármilyen legyenek, ha nem igaz, hogy már az én fülem hallatára is másfél óra hosszat nyargalt ezen a dolgon.

— Ugyan kapitány ! — szólt közbe Barrow, — ez bizonyára csak afféle mende-monda lesz.

— Dehogy is mende-monda. Hisz velem magammal vitatkozott felőle.

— Nem értem, hogy állhatta ki.

— No, önnek is ki kell állnia, ha beleköt Andyba . . . Különben annyit mondhatok, hogy ez az egyetlen hibája.

— S ön nem fél, hogy önre is elragad ?

— Szó sincs róla, — felelt a kapitány nyugodtan. — Meg vagyok győződve, hogy nincs veszély.

Ezzel a művészek bucsut vettek. Mikor eltávoztak, Barrow odalépett Tracyhez s kezét vállára téve, így szólt hozzá :

— Nézz a szemembe, fiam. De erősen, erősen. Ugy ni! — egészen úgy van, a mint gondoltam vagy reméltem; nincs itt semmi baj. Nincs a te elmédnek semmi baja. De olyat ne tégy máskor, még tréfából se. Nem jó úgy tenni. Még akkor sem hitték volna el neked, ha igazán valami gróf fia lennél is. S igazán nem is lehetne elhinniök, hát nem látod be? De mi is jutott eszedbe, hogy ilyet tettél. No de mindegy, ne beszéljünk róla. Tévedés volt; azt magad is belátod.

— Igaz, tévedés volt.

— No jó; de most már verd ki a fejedből; nem tesz semmit, hisz tévedni emberi dolog; szedd össze minden bátorságodat és se ne bánkódj, se a reményről ne mondj le. Én itt vagyok a hátad mögött, semmit se félj, majd csak jóra fordul minden.

Mikor aztán Tracy eltávozott, Barrow jó ideig kedvetlenül járkált fel s alá s így beszélt magában: — Tudja Isten, de egy kicsit aggódom rajta. Annyi bizonyos, hogy nem tette volna ezt, ha ki nem zökken egy kicsit a kerékvágásból. De én tudom, mivé teszi az embert, ha

nines munkája, sőt még kilátása sincs valami jövedelemre. Eleinte a bátorságát vesztí el, aztán meg a büszkeségét rántja a sárba; a többit aztán elvégzi a gond s az elme bizony megzavarodik. Beszélmem kell ezekkel az emberekkel. Nem, — ha egy kis emberi érzés van bennük, pedig van, a szívük fenekén — akkor jobban fognak vele bánni, tudva azt, hogy a gond meg a bánat egy kicsit megzavarták az eszét. De törík-szakad, munkát kell számára lelnem. Az ilyen bajnak a munka az egyedüli orvossága. Szegény ördög! Olyan távol van hazájától s aztán még csak barátja sincs neki!

Azon pillanatban, hogy Tracy egyedül maradt, jó hangulata ismét eltűnt s helyzetének kétségbeejtő volta újból tisztán állott előtte. Pénztelennek lenni, kiszolgáltatva egy székfónó szánakozásának, — ez már magában véve is elég rossz volt; — de midőn arra gondolt, hogy egy gróf fiának nyilvánította magát e gunyolódó, hitetlen csőcselék füle hallatára, s aztán még mindezek koronájául a lealázó eredmény; — oh ennek az emléke még kinzőbb volt. Elhatározta, hogy soha sem fogja többé a grófi sarjat játszani valami kétkedő hallgatóság előtt.

Atyja válasza oly váratlan volt, hogy fel-fogni sem tudta. Néha az jutott eszébe, hátha atyja azt képzeli, hogy fia eddig már talált is munkát minden nehézség nélkül, s azért, mert azt akarja, hogy fia csak hadd izlelje meg ezt

az életet s nehéz, rideg, kiábrándító tapasztalások útján gyógyuljon ki radikalizmusából.

Ez volt a legelfogadhatóbb magyarázat s Tracy még sem tudott vele megelégedni. Az a másik feltevés sokkal vonzóbbnak tűnt fel előtte, hogy atyja sürgönyét valószínűleg rövid időn egy másik fogja követni, s abban aztán bizonyára hazahívják.

Irjon haza, bevonja a lobogót s utiköltséget kérjen? Nem, nem, ezt *soha* sem tudná tenni. Vagy legalább is most még nem. Majd megjön a másik sürgöny; — bizonyára megjön.

Igy naponként elment egyik sürgöny-hivatalból a másikba, hogy megkérdezze, nincs-e sürgöny Tracy Howard számára. Nem volt. — Eleinte így feleltek neki. Később már elmondták ezt, mielőtt ideje lett volna kérdést tenni. Majd még később esupán a fejüket rázták türelmetlenül, mihelyt megpillantották. Akkor aztán már szégyelt odamenni.

Kétségbeesése határtalan volt, mert mennél jobban törte magát Barrow, hogy neki munkát találjon, annál kevesebb kilátás mutatkozott.

Végre egyszer aztán így szólitotta meg Barrowt:

— Hallgass reám! Teszek neked egy valamást. Már oda sülyedtem, hogy nem csak önmagam előtt vagyok hajlandó bevallani, hogy lelkem tele van esztelen, hamis büszkeséggel, hanem előtted is bevallom ezt. Lásd, én enged-

tem, hogy te fáradj miattam, munkát keresve nekem, mikor pedig az egész idő alatt itt kínálkozott számomra a munka. Bocsásd meg e büszkeségemet, a mi akkor még megmaradt bennem. Most már vége s azt jöttem megvallani, hogy ha azoknak a rettenetes művészeknek van talán egy harmadik szövetségesre szükségük, én állok elébe, mert végre kihalt már belőlem a szégyen.

— Ne mondd! S igazán tudsz festeni?

— Nem oly rosszul, mint *azok*. Nem; én nem vagyok követelő; — bevallom, nem vagyok lángész, sőt nagyon közepes műkedvelő vagyok csupán; nehézkes kezű kontár, valóságos gunyja a művészetnek. De azokon a tengeri rablókon álmomban vagy ittasan is tulteszek.

— Hohó! Szeretnék teletorokkal kiabálni. Roppantul örülök s egészen meg vagyok könnyebbülve! Oh csak fogj hozzá a munkához; — az az élet! Hogy miben áll ez a munka, az mind-egy, — az mit sem nyom a latban. Bármilyen munka is áldás, ha az ember sokáig epekedett utána. Én tudom. Jer, menjünk azonnal, mindjárt, felkutatjuk a cimborákat. Nos, hogy érzed magadat? Én nagyon jól, annyi igaz.

A kalózok nem voltak otthon. De műveik igen, még pedig bőségesen, szerteszét hányva a szegényes müteremben. Jobbra egy ágyu, balra egy ágyu, előttük is egy ágyu; valóságos uj Balaclava.

— Nézd Tracy, itt az elégedetlen bérkocsis. Fogj hozzá; sötétítsd a vizzöldet füzölddé, a

hajót pedig változtasd át halottaskocsivá. Adj nekik egy kis kóstolót tehetségedből.

Mikor Tracy épen az utolsó ecsetvonást tette, hazaértek a művészek. A kép láttára mintegy megbüvölten álltak meg.

— Lelkemre, ez a halottaskocsi felér egy főnyereménynyel. No az a bérkocsis menten kibuvik örömeben a bőréből, ha ezt meglátja; — nem igaz, Andy?

— Työnörü; työnörü! De nézzen Herr Tracy, miért soha montott maka asztat, hoty maka van ety művész? Lob Gott, ha ön lakta folna Párispan, ön kapta volna ety Prix de Rome. Ásztat mekhihet, ha én montok.

A megegyezés csakhamar létrejött, Tracyt azonnal egyenrangú társ gyanánt vették fel s ez lendülettel és erélylyel látott a munkához, hogy átalakítsa a művészetnek azon gyöngyeit, melyeknél a járulékok nem voltak kielégítők.

Keze alatt még aznap, meg azután is, az örökös ágyu egészen eltűnt s helyét a békének és kereskedelemnek jelvényei foglalták el. Tracy megfestett mindent, a mi csak kellett — macskát, bérkocsit, hurkát, vontatóhajót, gőzgépet, zongorát, gitárt, sziklát, kertet, virágcserepet, tájképet; s minél lehetetlenebb s minél kevésbbé odaillő dolgokat kívántak, annál nagyobb örömet lelte abban, ha odafesthette. A két kalóz el volt ragadtatva; a vevők tapsoltak; a szépnem se-regestől kezdett tódulni s nagy volt a cég ke-

resettsége. Tracy pedig kénytelen volt bevallani önmaga előtt, hogy van valami a munkában, — még ebben a furcsa alantas munkában is, — a mi gyönyört adólag elégitett ki lelkében oly valamit, a mi előbb sohasem volt kielégítve; — sőt mintha a munka új méltóságot is adott volna neki, a maga felől táplált saját külön nézete szerint.

XVII. FEJEZET.

Cherokee Strip el nem ismert követe rendkívül lehangoltnak érzé magát. Már jó ideje élt oly életet, a mely épen a legalkalmasabb volt arra, hogy megöljön valakit; mert ez idő alatt a legragyogóbbreménynek és a sötét csalódásnak napjai egészen rendszeresen váltakoztak. A ragyogó reményeket a bűvész Sellers teremtette s e remények mindig azt ígérték, hogy no most már igazán fogják ám a fülét a dolognak s hogy Sellers képes lesz a materializált cowboyra gyakorolható hatásánál fogva arra birni ezt, hogy még az est beállta előtt megjelenjék a kastélyban. A sötét csalódásokat pedig e jóslatoknak folytonos és egyhangu meghiusulása hozta létre.

Azon időben, mikor a most leirandó dolgok történtek, Sellers kénytelen volt belátni azt, hogy a szokásos orvosság most nem hat s Hawkins levert kedélye bizony csak nem akart felderülni. Sellers belátta, hogy itt tenni kell valamit, mert a barátja arcán tükröződő fájdalom, ez a mosolytalan bánat, ez a tompa két-

ségbeesés szivet tépő volt. Igen, igen, fel kell vidítani.

Egy ideig gondolkozott s akkor aztán tisztán látta, mit kell tennie s erre látszólag közömbös hangon mondá :

— Hát . . . izé, tudod Hawkins, az áll, hogy csalódást érezhetünk ; — csalódást, a materializált egyén viselkedését illetőleg. Ismétlem : — csalódtunk ; — ugy-e magad is belátod ?

— Hogy belátom-e ? Nos igen ; ha neked nincs kifogásod e kifejezés ellen !

— Ugy van, helyes. S most lássuk ez érzés alapokát. E csalódás szivedet és vágyaidat nem érintette, vagyis te nem óhajtod magát a materializált lényt. Igazat adsz ?

— Igazat, — teljes szivemből !

— Ez is jó, — haladunk. Összegezve a dolgot : belátod, hogy a csalódás ez érzetet nálad nem magának a materializált lénynek viselkedése eredményezte ; — belátod, hogy nem oly természetű, fájdalomból keletkezett, melyet a materializált lény személyisége enyhíthetne. Már most, — mondá a gróf, mialatt szemében a győzelem lángja lobbant fel, — a helyzet kérlelhetetlen logikája arra szorít rá bennünket, hogy érzelmünk forrása a pénzbeli veszteségben rejlik. No, nem így van ?

— Isten látja lelkemet, hogy igazat adok.

— Nagyon jó. Ha bajunk forrását kitaláltuk, akkor azt is kitaláltuk, micsoda orvosságra van

szükség, — épugy van ez esetben is. Itt pénzre van szükség, — s csakis pénzre.

A régi, régi varázs megint ott volt e könynyed, bizalommal telt hangban, s e jelentős szavakban — az ilyenhez hasonlókat a könyvek rendesen meggyőzőnek mondják — s a hitnek és reménynek megbízható jelei megint csak megjelentek Hawkins arcán, midőn így szólalt meg:

— *Csak* pénzre? Ugy értsem ezt, hogy te tudsz utat, módot . . .

— Hát azt hiszed rólam, Washington, hogy egyetlen egy segélyforrást sem ismerek azokon kívül, melyekről a tömegnek és barátaimnak tudomása van?

— Nos . . . hát . . . hm.

— Lehetségesnek tartod-e azt, hogy egy ember, kit a természet is hallgatagnak alkotott s a tapasztalás is olyanná tett; olyan ember, kinek elővigyázó és titoktartó nyelve van; ismétlem, ez az ember ne lenne elég gondos arra, hogy néhány segélyforrást a rossz napokra tartson fenn, kivált ha annyi ily forrás áll rendelkezésére, mint nekem?

— Oh, már most is annyira megvigasztaltál, ezredes.

— Voltál már valaha labororiumomban?

— Még nem.

— No lám. Még azt sem tudtad, hogy van. Jer velem. Ott van egy furfangos valami, a mit

meg akarok neked mutatni. Mélyen hallgattam róla; mindössze tán ötven ember tud róla. Hja, már én így szoktam.

— No már az igaz, hogy sohasem láttam olyan embert, a kiből oly határtalanul biztam volna, mint benned. Ha beszélsz valamiről: én már úgy hiszek benne, mintha tény lenne, mintha szememmel látnám s egészen meggyőződhettem volna már róla.

Az öreg gróf rendkívül örült s mélyen meg volt indulva.

— Örülök rajta, hogy te hiszesz bennem, Washington; nem mindenki ilyen ám.

— Én mindig hittem benned s mindig fogok hinni, a míg csak élek.

— Köszönöm, édes barátom. Nem akarom, hogy okod legyen ezt megbánni. S nem is lesz. — Mikor aztán megérkeztek a „laboratoriumba“, a gróf így folytatá: — Nos, nézz körül, mit láatsz? Ez *látszólag* lomtár; *látszólag* kórház, összeköttetésben a szabadalmi hivatallal; de *tényleg* Golconda bányái vannak előtted álruhában. Nézd meg azt a tárgyat amott. No, mit gondolsz, mi az?

— Fogalmam sincs róla.

— Meghiszem azt.

— Ez a phonograph általam feltalált nagy-szerű alkalmazása a tengerészetben. Ebben a gépben a hajón használt szitkozódást gyűjtik meg. Hisz tudod, hogy a tengerészek alig moz-

dulnak, ha örökké nem szidják őket; így az a kormányos, a ki legjobban tud káromkodni, az a leghasznavehetőbb ember. E képessége válságos pillanatokban a hajót is megmentheti. De a hajó nagy, s egy ember nem lehet egyszerre mindenütt; így volt rá eset, hogy egy hajófelügyelő nem menthetett meg egy hajót, — melyet pedig akkor meg lehetett volna menteni, ha száz felügyelete lett volna rajta. Például hatalmas viharok alkalmával. No már most: száz felügyelőt nem lehet beszerezni egy hajóra, de száz káromkodó phonographot igen. Ezeket aztán elhelyezik s a hajó minden ponton fel van fegyverkezve. Csak képzelj el egy olyan istenigazában dühöngő vihart s száz phonographot, a mi mind egyszerre kezd el szitkozódni, káromkodni! Oh ez magasztos színjáték! Magasztos! Még a saját gondolatait sem értené az ember. A hajó tökéletes épségben kerül ki a viharból — akár csak a kikötőben lett volna.

— Csodálatra méltó eszme! S hogyan készited el a dolgot?

— Megtöltöm. Egyszerűen megtöltöm.

— Hogyan?

— Nos hát... te odaállsz s belekáromkodol!

— S aztán megtölti?

— Még. Mert minden szót, a mit felvesz, azt meg is tartja. És sohasem kopik el. Ahányszor megfordítod a csapot, mindannyiszor kiömlik a hang. Nagy veszély esetére visszafelé

tekerhetni s akkor visszafelé káromkodik. Ez aztán talpra ugrasztja a tengerészeket.

— Persze! S ki tölti meg? A hajófelügyelő?

— Az is megteheti. Vagy pedig már készen fogom szállítani. Szerződtethetek 75 dollár havi fizetésért egy szakértőt s ez százötven phonographot tölt meg százötven óra alatt, még pedig egész könnyűséggel. S a szakértő értékesebbet nyujthat e téren, mint az e téren még kellőleg ki nem művelt hajófelügyelők zöme. S aztán, tudod, a világ minden hajója megtöltve fogja venni, mert én minden nyelvű phonographot fogok készletben tartani . . . a milyent csak kívánhatnak a vevők.

— Ez lesz a tizenkilencedik század legnagyobb reformja. Öt év múlva minden szitkozódást a gépek fognak elvégezni — s emberi ajkról egyetlen közönséges szó sem fog elhangzani a hajón. Az egyház eddig milliókat költött azon célból, hogy a kereskedelmi tengerészet körében kiirtsa a káromkodást. Gondold meg: nevem mindig jó emlékben lesz a jámbor lelkek előtt, mert én leszek az az ember, ki egymaga teremti meg e nagy és lélekemelő reformot.

— Oh, ez valóban nagy, áldásos és gyönyörű. De hogyan jöttél rá ez eszmére? Csodálatos eszed van. Hogy is töltöd meg a gépet?

— Oh ez nem nehéz, — sőt egészen könnyű. Ha erős hangra akarom tölteni, akkor odamegyek, egyenesen föléje hajlok és belekiabálok.

De ha nyitva hagyom és félretolom, akkor hallgatózni fog, hogy úgy mondjam — vagyis minden hangot magába vesz, a mi csak hat lépés távolságból hangzik. Most bemutatom, miként működik. Tegnap egy hozzáértőt hívtam s azzal töltettem meg. Hohó, — nyitva hagyták — ez már baj — de azért reménylem, hogy nem volt alkalma ide nem illő anyagot venni magába. Csupán csak ezt a gombot kell megnyomni — így . . .

A phonograph panaszló hangon kezdé :

Messze, messze van egy ház, s járja ott naponta
Háromszor a friss tojás, meg a füstölt sonka.

— Az ördögbe is, ez nem az. Itt valaki énekelt.

A panaszló hang újra rákezdett, de ekkor már macskanyávogás vegyült belé s ez lassanként egész csataorditássá vált :

Szól a csengő vacsorára,
No hisz akkor van ám lárma,
A gazdájuk kap is . . .

(Hirtelen kitörése az iszonyu macskanyávogásnak úgy, hogy egy szó elvész.)

Háromszor napjában.

(Itt egy pillanatra ismét megújul a macskanyávogás, majd a panaszló hang szól közbe magas, éles hangon : „Elhallgattok, ördögök !“

erre meg iszonyu robaj, dobálódzás lesz hallhatóvá.)

— No mindegy, hadd beszéljen. Pedig van benne egy pár tengerész-káromkodás; — csak hozzá tudnék jutni. De mindegy — látod, hogy működik a gép.

Hawkins elragadtatva mondá:

— Oh, bámulatosan! Tudom, hogy óriási kincs van benne.

— S gondolj arra, Washington, hogy ebből a Hawkins-család is megkapja a részét.

— Oh köszönöm, köszönöm; most is oly nagylelkű vagy, mint mindig. Valóban, ez korunk legnagyobb találmánya.

— Hja, esodálatos időkben élünk. Az elemek tele vannak jótékony erővel; — mindig is tele voltak, — de a mi nemzedékünk az első, mely ezt tudomásunkra hozza s azokat szolgálatunkba hajtja. Lásd Hawkins, *mindennek* van haszna; *semmit* sem kellene elpazarolni. Például gondolj a csatornák gázára. Ezt ezelőtt mind elpazarolták, senkisé is kísérlette meg felfogni, senkit sem tudnál nevezni. Nem így van? Hiszen te tudod, hogy így van.

— Igaz, ugyan . . . de . . . én . . . én . . . nem egészen látom be, hogy bárki is miért . . .

— Miért fogná fel? No várj, megmondom én. Nézd ezt a kis eszközt. Ez egy szétszedő; — én szétszedőnek nevezem. Becsületszavamat adom, hogy ha mutatsz nekem egy házat, mely

naponta egy adott mennyiségű mocsárgázt fejleszt, én oda alkalmazom e házhoz szétszedő készülékemet s ez azt fogja eredményezni, hogy e ház százszor annyi mocsárgázt fog fejleszteni egy félóránál rövidebb idő alatt.

— Uristen! De miről volna az jó?

— Miről? Hallgass reám és megtudod. Fiam, a világítás és a gazdálkodás egyesült célját tekintve, semmi sincs, a mi a mocsárgázhoz fogható volna. S igazán egy fillérbe sem kerül. Csak néhány földalatti ólomcsövet kell lerakni, olyat a minőt mindenütt látni — aztán összekötöd vele az én szétszedőmet — és azzal megvan. A közönséges légszesz-csőveket is lehet használni s akkor minden kiadással végeztél. Gondold el! Mondom neked, őrnagyom: öt év nem telik bele s nem fogsz látni házat, a mely ne mocsárgázzal legyen világítva. Még minden orvos ajánlotta, a kinek csak elmondtam, valamint minden ólomöntő is.

— De nem veszélyes ez?

— Oh, igen; — többé kevésbé minden az, — a széngáz, a gyertya, a villamosság; semmi sincs, a mi ne volna veszélyes.

— S aztán jól világít?

— Oh, kitünően.

— Tettél már vele sikeres kísérletet?

— No, valami fényeset nem. Polly elfogult s nem akarja, hogy ide bevezessem; de én most arra dolgozom, hogy az elnök házában fogadják

el, s *akkor* aztán menni fog, ne kételkedjél benne. Erre még egyelőre nem lesz szükségem, Washington, magaddal vihetnéd s valami olyan sok lakót tartó házban kísérletet tehetnél vele, ha akarod.

Washington erre az ajánlatra a hideg kezdte borzongatni, de arca aztán álmodozó kifejezést öltött s ez álmodozás lassanként mély gondolkodásba ment át. Kis idő múlva Sellers azzal a kérdéssel fordult hozzá, hogy mit örül eszének malmán?

— Körülbelül ezt: Van neked olyan titkos terv a fejedben, melynek sikeréhez az egyik angol bank vagyona szükséges volna?

Az ezredes élénk meglepetést árult el s ezt mondá:

— Hát gondolatolvasó vagy te, Hawkins?

— Én? Van eszemben.

— De hát akkor hogy jutottál rá erre az eszmére ilyen furesán? Hisz ez valóságos gondolatolvasás volt, — ha nem öntudatosan történt is. Mert az én lelkemben csakugyan fogamzott meg egy oly titkos terv, mely csak akkor sikerülhet, ha egy angol bank lesz a hátunk mögött. Hogy találtad ki ezt? Milyen volt a gondolatmeneted? Ez érdekes!

— Itt szó sincs gondolatmenetről. Ez a gondolat egészen véletlenül villant meg agyamban. Mennyi kellene neked vagy nekem ahhoz, hogy

kényelmesen élhessünk? Százezer dollár. S te mégis arra törsz, hogy két-három ily találmány révén billiókra tégy szert s el is várod tőlük, hogy ezt neked megszerezzék. Ha mégis 10.000,000 dollárt kívánnál — azt érteném, az még az emberi határon innen van, — de billiókat! ez már túl van a határokon. E mögött valami biztos tervnek kell rejlenie.

A gróf érdeklődése és meglepettsége szemlátomást nőtt, s mikor Hawkins befejezte szavait, a gróf elámulva kiáltott:

— Csodálatosan kigondoltad, Washington. Ez azt mutatja, hogy valószínűleg rendkívüli éleslátásod van. Mert eltaláltad, a kellő közepébe találtál, álmaid központját érintetted. Várj, elmondom neked az egész dolgot, akkor megérted. Nem szükség, hogy titoktartásra kérjelek, mert magad is be fogod látni, hogy a sikernek csak javára válik, ha... Vetted észre, mennyi Oroszországról szóló könyv és röpirat hever itt?

— Azt hiszem, ezt mindenkinek észre kell vennie, — a ki csak nem vak.

— Lásd, én jó ideje foglalkozom az oroszokkal. Az orosz nagy és dicső nemzet s megérdemli, hogy felszabadítsák. — Itt megállt; aztán pedig a legtermészetesebb hangon tette hozzá: — Ha meglesz a hozzá való pénzem — felszabadítom.

— Teringettét!

— No, mért ugrasz úgy fel?

— Szent isten! Ha olyan dolgot vágsz ki, a mi az embert a tetőn is keresztül hajithatná, akkor miért nem öntesz szavaidba megelőzőleg egy kis kifejezést, egy kis erőt, egy kis zajt, a mi előkészítsen reá? Ilyen gigászi dolgot nem ilyen szintelen módon kellene odavetned. Hisz az ember egészen meg van rökönyödve. No most már mondd el az egészet. Tele vagyok érdeklődéssel a dolog iránt és rokonszenvvel is.

— Nos, én a mélyére hatoltam a dolognak s azt vontam le, hogy hiszen az orosz hazafiak módszere elég jó, ha azt tekintjük, mennyire el vannak a szegények nyomva; de azért mégsem a legnagyobb és semmiesetre sem a leggyorsabb. Azok belülről akarják Oroszországot fellázítani; tudod, ez lassu dolog, aztán örökösen fennakadásoknak van kitéve s hozzá még sok veszélylyel is jár a működőkre nézve. Tudod, Nagy Péter hogy alkotta meg seregét? Nem ám ott, a családi földön, a strelicek orra előtt; nem bizony. Hanem távol onnan, egyedül, magában — először csak egy ezredet alkotott meg s aztán ezen az alapon épített tovább. A strelicek csak akkor tudták meg a dolgot, mikor az ezred hadsereggé növekedett, helyzetük alaposan megváltozott s felszedhették a sátorfájukat. Az a kis ötlet hozta létre a legnagyobb és leggonoszabb korlátlan uralmat, a mit a világ valaha látott. S ugyanazon ötlet meg is semmisithetné. Meg akarom kísérteni. Állást foglalok egyik

oldalón s aztán úgy hajtom végre tervemet, a mint azt Péter tette.

— Ez roppant érdekes, Rossmore. Mit vagy teendő ?

— Megveszem Szibériát s köztársaságot alapítok.

— No tessék! Már megint így ajtóstól rohansz a házba. Micsoda, — megveszed ?

— Mihelyt a pénz a kezemben lesz. Az árral nem törődöm; minden esetre meg kell szereznem. Hasznát tudom venni s azt meg is teszem. Gondold meg ezt; — tudom, hogy azelőtt úgy sem gondoltál reá. Mondd meg, melyik az az ország, hol huszonötször annyi férfiaság, erő, valódi hősiesség, igazi szabadságszeretet és eszményi gondolkozás található, — mint bármely más országban ?

— Szibéria.

— Helyes.

— Igaz, — bizonyára igaz, de én eddigelé sohasem gondoltam reá.

— Más se — de úgy van. Azon bányákban és börtönökben Isten legdicsőbb, legnemesebb, legtehetségesebb teremtményei vannak együtt. Már most, ha ily népet kellene eladnod, vajjon felajánlanád-e ezt a zsarnokságnak? Nem, a zsarnokság nem tudná azt felhasználni s a pénz veszendőbe menne. A zsarnokság csak barmok gyanánt tudja használni az embereket. De

tegyük fel, hogy valaki köztársaságot akar megalkotni ?

— Értem. Ez épen alkalmas anyag volna ahhoz.

— Meghiszem azt. Ott van Szibéria, a világ legjobb s legkiválóbb anyagával a köztársasághoz. S mi több, ez anyag napról-napra szaporodik. Napról-napra, hétről-hétre, hónapról-hónapra szállítják az ujoncokat, kiegészítik a lakosságot, még pedig a lehető legtökéletesebb rendszer szerint. E rendszer segélyével Oroszország százmillióit egyre szitálják, szitálják a gyakorolt szakértők myriádjai s az uralkodó személyesen kiválasztott kémei. A mint ezek egy olyan emberre, asszonyra vagy gyermekre lelnek, ki észt, nevelést, vagy jellemet nyert, azt azonnal Szibériába szállítják. Ez bámulatós, csodálatos. Oly hatásos eszköz, hogy lenyomja Oroszország értelmiségének színvonalát egészen a cáréig.

— No ez már tulzás gyanánt hangzik.

— Legalább így mondják. De én magam is azt hiszem, hogy ez hazugság. S nem tartom jogosultnak azt, hogy egy egész nemzetet ily váddal illetnek. Nos, most már látod ugy-e, micsoda köztársaságra való anyag van ott Szibériában ?! — Elhallgatott s keble emelkedni kezdett, szeme pedig lángolt az erős felindulás hatása alatt. Szavai lassanként mind több erélylyel s tüzzel ömlöttek; még fel is állt, mintha szaba-

dabban akarta volna érezni magát. — Azon pillanatban, midőn én e köztársaságot megalkotom s belőle kilövel, kiárad, kiömlik a szabadságnak, elmének, igazságnak, emberiségnek fénye, ez úgy vonandja magára az egész elámult világ tekintetét, mint egy új nap csodalátványa! — Oroszország számlálhatatlan rabszolgái pedig felkelnek s mennek — mennek — Keletre! Szemük előtt az arcuknak átszellemült kifejezést adó fény, mögöttük pedig ott látsz . . . mit látsz ott? — egy megürült trónt egy néptelen országban! Ez mind végrehajtható, s Istenemre — én végrehajtom!

Egy pillanatra a lelkesedés egészen önkiületbe ragadta; de aztán az öntudat ismét visszatért s a gróf kissé összerezte, mialatt komoly hangon mondá:

— Bocsánatot kell kérnem tőled, kedves őrnagyom. Ezelőtt sohasem használtam ily kifejezést s kérlek, most az egyszer bocsásd meg azt!

Hawkins egészen kész volt rá.

— Azt látod, hogy ez oly hiba, melyre nincs hajlamom a természettől. Ennek csak ingerlékeny, könnyen izgatható emberek vannak alávetve. De a jelen körülmények, — mivel ugyanis születésemnél s hajlamomnál fogva demokrata vagyok, de az öröklésnél és izléselemnél fogva arisztokrata, — azért . . .

Itt hirtelen elhallgatott, arca megmerevedett

s a gróf szótlánul bámult ki a függönytelen ablakon. Majd kimutatott az utcára s ez egyetlen szenvedélyes szót kiáltá:

— Nézd!

— Mi az, ezredesem?

— Az!

— Nem lehet!

— Oly igaz, mint hogy élek. Maradj veszteg. Alkalmazni fogom a befolyást — minden erőmet reáfordítom. Eddig már elhoztam; — most a házba való belépésre kell rábirnom. Majd meglátod.

Ezzel iszonyuan elkezdett handabandázni kezével a levegőben.

— Látod! Mosolygásra birtam. Nézd!

Ugy volt. Tracy épen délutáni sétáját végezte s barangolása közben váratlanul családi cimereire bukkant, a mint ezek ott függtek azon a rozzant házon. A gyász cimerek csakugyan mosolygásra birták; de ez mitsem jelentett, mert azok bizony a szomszéd házbeli macskákat is megnevettették.

— Nézd, Hawkins, nézd! Ide vonom!

— Bizonyosan ide vonod, Rossmore. Ha valaha voltak is kételyeim a materializációt illetőleg, azok most mind eltűntek, még pedig örökre. Oh, milyen dicső nap ez!

Tracy átjött a másik oldalról, hogy elolvassa az ajtón levő címet. Fele uton aztán azt mondta magában: — Bizonyosan ez az amerikai örökös lakása.

— Jön; — egyenesen erre tart. — Lemegyek és berántom. Kövess!!

Sellers halványan s meglehetősen izgatottan lépett ki a kapun, hol aztán szemben állott Tracyvel. Az öreg urnak nem igen akart szó a nyelvére jönni. Csak szakadozott, alig érthető köszöntést hebegett, aztán ezt tette hozzá:

— Jöjjön csak be; jöjjön be uram; — izé

— Tracy. Tracy Howard.

— Tracy — köszönöm — jöjjön csak: — vártuk!

Tracy roppantul elbámulva lépett be s így szólt:

— Vártak? Azt hiszem, itt félreértésnek kell lenni.

— Nem hiszem, — mondá Sellers. Észre véve, hogy Hawkins is odaérkezett, egy oldalpillantást vetett rá, mintegy felhíva ennek figyelmét arra a drámai hatásra, melyet a következő megjegyzéssel volt előidézendő: — Én vagyok a — ön tudja ki.

A két összeesküvő legnagyobb meglepetésére azonban e megjegyzés egyáltalán semmi drámai hatást sem keltett, mert az ujon érkezett egészen ártatlanul s minden zavar nélkül mondá:

— Nem én; engedelmével. Nem tudom kiesoda ön. Csak sejtem — s bizonyára jól — hogy ön az az ur, a kinek cimtáblája künn függ.

— Helyes, egészen helyes, üljön le, kérem, foglaljon helyet. — A gróf meg volt zavarodva; feje csak úgy zugott. Majd észrevette, hogy Hawkins egészen elképedve néz arra a valamire, a mit egy meghalt ember szellemének vélt. Ez új eszmét ébresztett Sellers lelkében s azért hirtelen így szólt Tracyhez:

— De ezer bocsánat, jó uram; elfeledem azon köteles udvariasságot, a melylyel a vendégnek s idegennek tartozom. Engedje meg, hogy bemutassam önnek barátomat, Hawkins tábornokot. — Hawkins tábornok, új szenátorunk, azon államnak tanácsosa, mely a legujabb s legnagyobbjészerű jelenség a souverain államok ragyogó tejutjában; — ugyanis Cherokee Stripnek. — Magában meg ezt gondolta: — Ez a név majd ráncba szedi. — De az bizony cseppet sem szedte ráncba s az ezredes szánalmasan elkedvetlenedve s elbámulva folytatá a bemutatást: — Hawkins tanácsos, Tracy Howard ur . . . hm . . . honnan is . . . ?

— Angliából.

— Angliából? Az lehetet . . .

— Angliából; ott születtem.

— Nem régen jött el onnan?

— A legujabb időben.

Az ezredes így gondolkozott magában: — Ez a kisértet úgy hazudik, mintha könyvből olvasná. Ugy látszik, ettől a tűz sem tisztít meg. Kissé tovább vallatom, hadd érvényesítse ebbeli

tehetségét. — Majd maró gunynyal folytatá fennhangon:

— Szép országunkat bizonyosan üdülés és szórakozás szempontjából keresi fel. Meg vagyok győződve, ön is azt találja, hogy ott . . . messze nyugoton — a nagy térségeken tett utazás . . .

— Nyugoton sohsem voltam s nem kizárólag a szórakozásnak szentelem magamat. Valóban, csupán a megélhetés kérdése — művésznak munka a része, nem a mulatás.

— Művész! — mondá magában Hawkins, a kifosztott bankra gondolva. — No ezt megilleti ez a név.

— Ön művész? — kérdé az ezredes; magában pedig azt tette hozzá: — Most mindjárt megcsipem.

— Szerényen.

— Mily ágban? — firtatta a ravasz öreg.

— Olajban.

— Megfogtalak, — mondá Sellers magában, hangosan pedig így folytatá: — Milyen szerencse! Szabadna önt arra kérnem, hogy néhány képet kijavítsa, mert azok bizony rászolgáltak erre.

— Örvideni fogok. Szabad megnéznem? — Semmi zavar, semmi ijedtség, semmi kapkodás, még ebben a válságos helyzetben sem. Az ezredes alig tudott magához térni. Odavezette Tracyt egy olajnyomat elé. Ez meglehetősen megszenvedett még azon időben, mikor az előbbi

tulajdonos birtokában volt s lámpaborítóul szolgált. Az ezredes méltóságos kézmozdulattal mutatott felé, miközben így szólt:

— Ez a Del Sarto . . .

— Del Sarto ez?

Az ezredes szemrehányó tekintetet vetett Tracyre, majd ismét felvette a beszéd fonalát:

— Ez a Del Sarto talán egyedüli eredeti műve e nagy mesternek egész országunkban. Ön maga is beláthatja, hogy e műben oly rendkívüli gyengédség van, hogy nagyon kockázatos dolog lenne . . . hm . . . izé . . . talán készitene ön előbb valamit mutatóba, hogy lássam, mire képes . . .

— Szívesen, szívesen. Majd lemásom a csodák egyikét.

Erre vízfestéshez való eszközöket hoztak, Sally kisasszony intézeti életének emlékeit; Tracy azt mondta, hogy ő ugyan jobban tud az olajjal bánni, de azért majd megkísérli. Így egyedül hagyták. Munkához látott, de a hely oly hatalmas vonzóerőt gyakorolt reá, hogy nem birt ellenállni; felkelt s mindenfelé nézegetve járta be a szobát egészen meglepve s elámulva.

XVIII. FEJEZET.

Ezalatt a gróf és Hawkins aggodalmas párbeszédet folytattak. A gróf így szólalt meg:

— Az a rejtély lep meg legjobban, hogy mikép tett szert a másik karjára?

— Engem is ez aggaszt. De egy másik dolog is nyugtalanít. Külseje csakugyan angolos. Hát ennek micsoda magyarázatot adsz?

— Becsületesre, nem tudom, Hawkins, igazán nem tudom. Nagyon nyugtalanító és félelmes.

— Nem gondolod, hogy talán nem azt támasztottuk fel, a kit kellett volna?

— Nem azt? De hát a ruhák?

— A ruhákkal semmi baj; nem az itt a bökkenő. Mi tévők legyünk? A jutalom nem lesz a mienk, azt már látom. Mert ahhoz egy félkaru amerikai kell, itt meg egy kétkaru angol van.

— No, az talán nem volna baj. Hisz látod, nem kevesebb, mint a mennyit követelnek, sőt több, és így . . .

De látva, hogy ez az érv gyenge, abbahagyta. A két barát jó ideig ült ott elgondolkozva, de

a gróf arca egyszerre csak derülni kezdett s aztán meggyőző hangon mondá:

— Hawkins! A materializáció fenségesebb s nemesebb találmány, mint a milyennek álmodtuk. Nem is sejtettük, mily magasztos és messze kiható tettet vittünk végbe. De most az egész titok világosan áll előttem, világosan, mint a nap. Minden ember öröklött alkatrészekből van összetéve; rég elhalt őseinek részecskéiből, atomaiból. Ez a jelenlegi materializálás tökéletlen. Ezt talán csak a jelen század elejéig hoztuk le.

— Mit akarsz ezzel mondani? — kiáltá Hawkins, mert lelke megmagyarázhatatlan félelemmel telt el az öreg ember szent borzalmat keltő szavai s magaviselete folytán.

— Ezt: Mi e tolvajnak őseit materializáltuk.

— Ne beszélj! Ez iszonyu!

— De igaz, én tudom. Nézd a tényeket. Megjelenése angol; gondold meg ezt. Nyelvtanilag helyesen beszél; gondold meg ezt. Művész; gondold meg ezt. Modora, magatartás arra vall; gondold meg ezt. Hol van a cowboy? erre felelj!

— Ez borzasztó, Rossmore. Borzasztó csak rá gondolni is!

— A tolvajból semmi sem támadt fel, csak a ruhái, egyetlen egy porcikája sem, csak a ruhái.

— S igazán azt hiszed, hogy . . .

Az ezredes hatalmasat ütött öklével az asztalra.

— Ezt gondoltam. A materializálás korai volt; a tolvaj kisiklott kezeink közül s ez csak egy átkozott őse.

Felkelt s izgatottan mérte végig a szobát, Hawkins meg szomorkodva mondá:

— Ez keserü csalódás, — nagyon keserü!

— Tudom. Tudom, senator. Mélyebben ki sem érezheti ezt. De bele kell nyugodnunk — erkölcsi tekinteteknél fogva. Pénzre van szükségem, de arra nem vagyok elég szegény vagy elég aljas, hogy közreműködjem egy ember ősenek megbüntetésében oly bűnért, melyet ez ősenek késő ivadéka követett el.

— De gondold meg, — ne itélj elhamarkodva; — hisz tudod, hogy a fiak is megbűnhődnek negyediziglen az apák vétkeiért, a mihez pedig semmi közük sem volt. Így hát csak méltányos lenne megfordítani ezt a törvényt, hadd hasson visszafelé is.

Ez erős logika egészen meglepte az ezredest. Fel s alá járkált, miközben egyre e gondolatok gyötörték. Végre is így szólalt meg:

— Sok igaz van benne, sok igaz, s bár sajnálatos, hogy ezt a száz év előtt élt szegény ördögöt kell bemártani azért a vétekért, a miben ő maga egészen ártatlan, de ha a kötelesség parancsolja, mégis csak át kell szolgáltatnunk a hatóságnak.

— Magam is azt hiszem, — mondá Hawkins felvidulva. — Én bizony feladnám, ha ezer ősvolna is összetömörítve ebbe az egybe.

— Uristen, pedig így van, — mondá Sellers: majdnem feljajdulva. — Ebben az egy alakban minden űséből van valami. Vannak benne papok, katonák, keresztesek, költők s szép és bájos asszonyok atomai — van benne valami mindenféle oly lényből, melyek évszázadokkal ezelőtt taposták a földet. Ezeket most a mi tettünk felzavarja szent nyugalomból, hogy számot adjanak egy távol, Cherokee Strip határán levő kis fiókintézet meglopásáért. Oh, ez égreakiáltó sérelem.

— Ne beszélj így; beszéded egészen elrémit s szinte szégyelnem kell magamat azért, hogy én is résztvettem . . .

— Várj, megvan!

— Valami mentő gondolat? Mondd, mert belehalok.

— Tulajdonkép egészen egyszerű! Egy gyerek is rájöhetett volna. Ez a feltámasztott jól van úgy, a hogy van, — egy makulányi hiba sincs benne mindedig. De ha képes voltam a munkát a század elejéig végrehajtani, miért állanék *most* meg? Folytatom s materializálom egész a mai napig.

— No erre sohasem jöttem volna rá, — mondá Hawkins, újra sugározva az örömtől. — Ez a legjobb. Milyen eszed van neked! S akkor aztán megszabadul fölösleges félkarjától?

— Meg.

— S angolos kiejtését is elvesziti?

— Az is el fog tűnni. Cherokee Stripbeli s más e fajta rossz tájszólással fog beszélni.

— Talán fog vallani?

— Vallani? Csak a bank meglopását illetőleg?

— Csak? Miért — csak?

Az ezredes a maga meggyőző modorában viszonzá:

— Tökéletesen hatalmam alatt lesz, Hawkins. Rá fogom birni, hogy minden bünt bevalljon, a mit csak valaha véghez vitt. Ezek száma ezerre fog menni. Érted?

— Hát — nem egészen.

— A jutalmakat mind mi kapjuk meg.

— Hatalmas gondolat! Sohasem láttam oly elmét, mely mint a tied, úgy át tudná tekinteni a főgondolat minden elágazását és eshetőségét.

— Ez semmi; ez nálam magától jön. Ha aztán egyik fogságban leülte a maga idejét, akkor a másikba vándorol, onnan meg a harmadikba, s nekünk nem lesz más dolgunk, mint a jutalmakat bezsebelni. Állandó jövedelmünk lesz belőle egész életünkre. S jobb, mint bármely más tőkebefektetés, mert elveszithetetlen.

— Ugy látszik, hogy igazad van; — igazán úgy látszik.

— Ugy *látszik*? Ugy *van*. Azt senki sem tagadhatja, hogy pénzdolgokban eléggé széleskörű és beható tapasztalataim vannak s azt

mondhatom, hogy ezt oly értékes tulajdonnak tekintem, melyhez hasonló még sohasem került elém.

— Igazán ?

— Határozottan.

— Oh ezek az emésztő gondjai s gyötrelmei a szegénységnek. Oh, ha haladéktalanul pénzhez tudnánk jutni. Nem mondom, hogy az egészséget eladjuk ; de valamit belőle ; annyit, tudod, hogy elég legyen . . .

— Lám, hogy remegsz a felindulástól. Ezt a tapasztalás hiánya okozza. Ha oly óriási műveletekkel lenne dolgod, édes barátom, mint nekem, akkor már nem így tennél. Nézz reám ! Zavaros-e szemem ? Veszesz-e észre remegést rajtam ? Nézd üteremet : csak úgy ver, mintha aludnám. S mégis, tudod-e, mily kép vonul el nyugodt, fel nem hevült agyam előtt ? Oly számsorok képe, hogy ezeknek látása a pénzügyekben új embert is mámorossá tenne. Csak a nyugalom és a körültekintés képesíti az embert arra, hogy úgy lássa a dolgot, a mint van s megóvjá az ujoncok sohasem hiányzó hibájától, azon hibától, melybe már-már te is beleestél, hogy : gyorsan vágynak pénzzé tenni mindent. Hallgass reám. A te nézeted az, hogy el kellene belőle egy részt adnunk. Az enyim pedig — nos talál ki !

— Fogalmam sincs róla.

— Megtartani ez embert örökös tőke gyanánt.

— Ez soha sem jutott volna eszembe.

— Mert nem vagy pénzember. Mondjuk, hogy ezerszer vétkezett. S ekkor még igen kevéssé tettem a számot, mert még így, bevégtelen állapotban is bizonyosan követett el egy millió vétket. De mondjunk csak ezeret, hogy számításunk pontos legyen; — ötezer dollárnyi jutalom, szorozva ezerrel: ez kitesz összesen — mennyit is? 5.000,000 dollárt.

— Várj! A lélekzetem is eláll.

— S a tőke elpusztíthatatlan. Folyton gyümölcsözik, folyton; mert ez a mi tulajdonunk, hajlamainál fogva mindig új meg új bűnöket fog elkövetni s így nekünk folyton új jövedelmet hajt.

— Egészen elvakítasz, elkábítasz.

— Nem tesz semmit. Most, hogy elhatároztuk a dolgot, hadd cselekedjem. Meg fogom alkotni a részvénytársaságot s szétesztom a részvényeket. Bizd csak reám! Azt hiszem, nem kétled, hogy képes leszek jól elintézni a dolgot.

— Szó sincs róla! Őszintén mondhatom.

— Akkor jó; ezzel tehát végeztünk, mindent a maga rendje-módja szerint. Mi, régi vállalkozók, mindent rendszeresen végzünk, — minden kapkodás nélkül. Mi is következik most? A materializáció befejezése . . . hogy egész a mai napig végre legyen hajtva. Ehhez azonnal hozzá is látok. Azt hiszem . . .

— De nézd Rossmore, be sem zártad. Százat egyre, hogy megszökött.

— E miatt ugyan ne nyugtalankodjál.

— De miért ne szökött volna meg?

— Hadd szökjék! Hát aztán?

— Nos, ez szerintem elég komoly kellemetlenség volna.

— Oh fiam, ha egyszer hatalmamban van, akkor mindig hatalmamban lesz. Szabadon jöhet-mehet. Mindannyiszor ide idézhetem, a mikor csak kívánom . . . akaratom erejénél fogva.

— No, ha így van, akkor mondhatom, nagyon örülök.

— Annyi képet adok át neki javítás végett, a mennyit csak akar, s családommal azon leszünk, hogy lehetőleg kényelmesen érezze magát. Feszélyezni semmi sem fogja. Reményilem, rá fogom vehetni, hogy nyugodtan maradjon, bár a megakadályozott fejlődés állapotában lévő materializációnak sürgősségképen szelid lefolyásnak, lazának s erősebb anyag nélkülinek kell lennie és . . . és . . . szeretném tudni, honnan jön?

— Mit akarsz ezzel mondani?

A gróf jelentősen és kérdőleg mutatott az égre. Hawkins gyorsan fölemelkedett, majd mély gondolkozásba merült, végre szomoruan rázta meg fejét s lefelé mutatott.

— Miből sejtet, Washington?

— Magam sem tudom, de azt láthatod, hogy nem nagyon eped legutóbbi tartózkodási helye után.

— Helyes okoskodás. Elmés következtetés. Hisz mi jót tettünk ezzel az izével. De kikémlelem egy kicsit s utána járok, vajjon igazunk van-e?

— Mennyi idő telik bele abba, míg befejezed ezt az „izé“-t s lehozod egészen a mai napig?

— Magam is szeretném tudni. De ez az új felfedezés egészen kihoz a sodromból; az az előre nem látott kényszerűség, hogy az ember kénytelen egy lényt ős voltától megfosztva, fokozatosan ezen ősnak saját végeredményévé, vagyis utóddá változtatni át. De azért valahogy majd csak végrehajtjuk ezt is.

— Rossmore!

— Tessék, édesem! A laboratoriumban vagyunk. Jer, Hawkins van itt. — Jaj, igaz, Hawkins, ne feledd, hogy az az izé rajtam kívül mindenki előtt élőlény. Itt jön a feleségem.

— Csak maradjanak ülve, nem jövek be. Csak azt akarom kérdezni, ki fest odalenn?

— Az? Az egy fiatal művész, egy Tracy nevű fiatal angol; sokat ígér; — kedvenc tanítványa Andersen János Keresztélynek, — vagy valamelyik másik régi mesterünknek; — igen, azt hiszem Andersennek; — azért van itt, hogy egy kicsit megtalpaljon néhányat a birtokunkban levő régi olasz művek közül. Beszéltél vele?

— Csak néhány szót. Becsörtettem oda, a nélkül, hogy tudtam volna, hogy ott van va-

laki. Udvarias akartam iránta lenni s megkínáltam egy kis harapni valóval (Sellers nagyot vág a szemével, az arca elé tartott tenyere mögött, Hawkins felé), de nem fogadta el s azt mondta, hogy nem éhes (ujabb gunyos hunyorítás), így én néhány almát hoztam (ujabb intés) s ebből aztán megevett néhányat.

— Mit? — kiáltá az ezredes, néhány lábnyira felugorva székéből a mennyezet felé s visszatér-
tében is remegve a megdöbbenéstől.

Rossmore grófné egészen megnémult a bámulattól. Először Cherokee Stripnek jelenleg birka-képpel ott álló képviselőjére tekintett, erről meg férjére, majd megint a vendégre. Végre így szólt:

— Mi bajod, Mulberry?

Ez nem felelt mindjárt. Háttal volt fordulva, odahajolt a szék fölé s azt tapogatta. Aztán így felelt:

— Aha! Itt van. Egy kis fadarab volt.

A grófné egyideig kételkedve nézte, aztán meglehetősen csipősen mondá:

— Csak egy kis fadarab! Hála Istennek, hogy nem vastag volt, mert az már épen a tej-
utig hajított volna fel. Ugy nem szeretem, ha ennyire megrázkódtatják az idegeimet. — Ezzel sarkon fordult s kilépett a szobából.

Mihelyt biztosra lehetett venni, hogy elment, az ezredes így kezdé fojtott hangon:

— Jerünk, nézzük meg magunk is. Itt tévedésnek kell lenni.

Ezzel gyorsan, de vigyázva mentek le s bekukucsáltak az ajtón, mire Sellers csaknem kétségbeesetten suttogetta:

— Eszik! Mily rémes látvány, Hawkins, ez irtóztató! Vigy el innen, nem nézhetem tovább.

Ezzel visszatántorogtak a laboratóriumba.

XIX. FEJEZET.

Tracy lassan haladt a munkával, mert gondolatai jobbra-balra kalandoztak. Sok oly dolog volt, a mi nagyon meglepte. Végre némi vilá-gosság tört át agyán — legalább azt hitte — s akkor így szólalt meg:

— Végre megeltem a kulcsot e rejtély-hez; ennek az embernek az esze meg van egy kicsit zavarodva. Hogy mennyire, azt nem tudom, de hogy nem egészen van helyén, az bizonyos. Ez a sok furcsaság csakis így magyarázható meg. Ezek a rettenetes olajnyomatok, a melyeket az öreg ur eredeti műveknek tart; azután azok az ijesztő arc-képek, melyek az ő hóbortos esze szerint a Rossmore-okat ábrázolják; meg a gyászczimerek, továbbá az igényteljes „Rossmore kastély“ név, melylyel ezt a düledező vén odut jelölik s végre még az a furcsa állítás, hogy már vártak reám. Hogy várhattak volna engem, vagyis Berkeley grófot? Hisz az ujságok utján tudhatja, hogy az benn égett a New-Gadsby szállóban. — De, az ördögbe is, azon kezdem, hogy azt se

tudja, kit várt; mert beszédje azt mutatja, hogy a kit várt, az sem nem angol, sem nem művész, de azért én is megfelelek a követeléseinek. Azért egy kicsit mégis meg van habarodva; sőt attól félek, hogy nagyon, szegény öreg ur! De érdekes — azt hiszem, minden efajta ember az. Reményelem, hogy munkám tetszeni fog neki; szeretnék naponta eljönni, hogy őt tanulmányozhassam. S ha irok atyámnak. . . ah ez fáj, jobb, ha nem érintem ezt a tárgyat; ez nem hat hangulatomra kedvezőleg. — Valaki jön; — dologra. Megint az öreg ur. Mintha meg lenne ütközve valamin. Lehet, hogy ruházatom gyanus előtte — valóban egy művészen gyanus is. Ha lelkiismeretem megengedné, hogy megváltoztassam — de nem, erről szó sem lehet. Szeretném tudni, miért handabandáz úgy a kezével a levegőben. Ugy látszik, ez miattam történik. Hátha meg akar delejezni. Ez sehogyse tetszik nekem. Van benne valami ijesztő.

Az ezredes pedig így beszélt magában:

— Van reá hatása; azt magam is látom. Ez egyelőre elég. Még nem elég szilárd s fel találnám oszlatni. Most néhány ravasz kérdést intézek hozzá s majd meglátom, kipuhathatom-e azt, hogy kicsoda-micsoda és honnan jön?

Ezzel közelebb ment Tracyhez s nyájasan mondá:

— Nem akarom zavarni, Tracy ur. Csak egy

pillantást akartam munkájára vetni. Ah — de milyen szép; — nagyon szép, igazán. Ön igen választékos izléssel dolgozik. Leányom el lesz ragadtatva. Leülhetek önnél?

— Kérem; — örülni fogok.

— Nem fogja az önt zavarni? Nem fogja kizökkenteni az inspirációból?

Tracy elnevette magát s azt mondta: — Azok nem olyan légiesek, hogy mindjárt elröppenjenek.

Az ezredes néhány óvatos kérdést intézett hozzá s bár ezek Tracy előtt kissé furcsáknak tetszettek, de a reájuk adott válaszok az ezredest látszólag kielégítették, mert büszkeséggel s elégséggel mondá:

— Eddig minden jól megy. Már szilárd s maradandóvá fog válni; oly szilárd, akár csak valami való dolog. Csodálatos — csodálatos. Azt hiszem, kővé is változtathatnám.

Kis idő múlva meg ezt kérdé óvatosan:

— Hol szeret lenni jobban, itt — vagy ott?

— Ott? Hol?

— Hát . . . ott . . . a hol ezelőtt volt.

Tracy gondolatai a Marshék házára röppentek vissza s erre aztán határozottsággal mondá:

— Oh itt sokkal jobb!

Az ezredes megdöbbsent s azt mondta magában:

— Hangiában nincs semmi bizonytalanság.

Ez is mutatja, hol volt ezelőtt, szegény ördög. No, nem bánom meg, hogy kijuttattam onnan.

Elgondolkozva ült ott s nézte a mozgó ecsetet. Végre így szólt magában:

— Ez megmagyarázza, hogy miért vallottam kudarcot a szegény Berkeley esetében! Az más irányba ment. No, így is jó. Az jól járt.

E pillanatban Sellers Sally lépett be az utcáról s elragadó jelenség volt. A mint megjelent, a fiatal művészt azonnal bemutatták neki. Itt csakugyan az első látásra kigyult heves és kölcsönös szerelem esete forgott fenn, csakhogy ennek most talán még egyikük sem volt tudatában. Az angol e céltalan megjegyzést tette magában:

— Ejnye, talán még sem örült.

Sally leült s nagy érdeklődést árult el Tracy munkája iránt, a mi az ifjunak nagyon megtetszett, sőt elnézést is, a mi megint arra a meggyőződésre birta az ifjut, hogy Sally fenkölt gondolkozású leány. Sellers égett a vágytól, hogy felfedezéseit közölje Hawkinsnel s azért bucsut vett, azt mondva, hogy — ha talán a színek muzsájának két ifju hive egyedül is tud boldogulni, akkor elmegy s dolgai után néz. A művész azt gondolta magában: — Egy kevéssé különöc, az az egész! — Szemrehányásokat tett magának, a miért igaztalanul vádolt egy embert, mielőtt alkalmat nyújtott

volna neki annak megmutatására, hogy mi lakik benne voltakép.

Az idegen természetesen csakhamar egészen kényelmesen érzé magát, s nagyon belemelegedett a csevegésbe. Az amerikai leányok legnagyobb részt mind meg vannak áldva a természetességnek, becsületes nyíltságnak és ártalmatlan szókimondásnak becses adományai-val; az amerikai leány ugyszólván tökéletesen ment a kényelmetlen konvencionálitástól és mesterkéeltségtől, jelenléte és modora következőkép nem hoz senkit zavarba, s az ember megismerkedik sőt mindjárt jó lábón van vele, mielőtt tudná, hogy tulajdonkép hogy történt a dolog.

Ez uj ismeretség — vagyis inkább barátság — gyorsan haladt; s szokatlan gyorsaságát és mélységét az a nevezetes tény bizonyítja legjobban, hogy az első fél óra alatt egyik félnek sem jutott eszébe a Tracy öltözete.

Mikor aztán végre mégis eszükbe ötlött ez is, akkor Gwendolen azt találta, hogy ő egészen ki van ez öltözettel békülve, Tracy pedig azt, hogy ő meg egyáltalán nincs vele kibékülve.

Gondolataikat az terelte e tárgyra, hogy Gwendolen arra kérte a művészt, maradna ott náluk ebédre. Tracynek le kellett erről mondanania, mert élni akart — most, hogy már volt miért élnie, — már pedig azt nem tudta volna túlélni, ha ily ruhában kell egy uri ember asz-

talához ülnie. Erről meg volt győződve. De azért mégis boldogan távozott, mert észrevette, hogy Gwendolon csalódva érzi magát.

S hová ment? Egyenesen egy ruhakereskedésbe, a hol aztán vásárolt is egy oly csinos és jó állásu öltözetet, a milyennek viselésére csak rá lehetett egy angolt venni. Aztán így szólt, magában ugyan, de szavait lelkiismeretéhez intézve:

— Tudom, hogy helytelen a mit teszek, de ha elmulasztanám, az is helytelen lenne, már pedig két helytelen dologból sem lesz egy helyes.

Ez megnyugtatta, — s talán az olvasót is meg fogja nyugtatni, ha ki tudja sütni, hogy mit jelent.

Az öregek nyugtalankodni kezdtek Gwendolen miatt, mert az ebédnél nagyon szórakozott volt és csendes. Ha figyeltek volna a dologra, észrevehették volna, hogy mindannyiszor felélénkül s érdeklődést tanusít, a hányszor csak a művésztől és munkájáról jön elő a szó, de nem figyelték meg a dolgot s így a beszélgetés ismét más tárgyra tért át; de azért volt a ki magában nyugtalankodott, hogy ugyan mi történhetett Gwendolen-nel. Rosszul van, vagy talán a divatkereskedésben volt valami baj?

Anyja sorra ajánlgatta híres jó orvosságait és vasas erősítő szereit, s atyja meg még azt is megkérdezte, ne küldjön-e borért — pedig buzgó tagja, sőt kerületében elnöke volt a

mértékletességi egyletnek. Azonban Gwendolen mind e szives ajánlatokat visszautasította, — hálásan, de határozottan.

Mikor eljött a lefekvés órája s asztalt bontottak, Gwendolen titokban elvette Tracy egyik ecsetét, ezt mondva magában : — Ezt használta legtöbbit.

Tracy másnap reggel ismét megjelent a műteremben, ujdonatuj ruhájában ; gomblyukában egy szegfü diszlett, — a „cicus“ naponként tanusított figyelmének jele. Lelke tele volt Sellers Gwendolen képével s ez állapot művészi lelkesedést teremtett lelkében. Ecsetje egész délelőtt szünet nélkül járt fel s alá a vásznon — ugyszólván öntudatlanul — csodát csodára alkotva a dekoratív dolgok terén, még pedig oly örömteljes lelkesedéssel s gyorsasággal, hogy vele a cég veteránjait egészen meglepte s szakadatlan tetzésnyilvánításokat nyert tőlük.

Ez idő alatt Gwendolen elveszítette az egész délelőttöt s vele néhány dollárt. Meg volt győződve, hogy Tracy délelőtt fog eljönni ; erre az elhatározásra a leányka minden külső befolyás nélkül jutott. Minden negyedórában lefutott dolgozószobájából a földszintre, hogy megnézze, vajjon itt van-e már. De ha ott ült is dolgozószobájában, annak sem volt nagy haszna, sőt ellenkezőleg, mint szomoruan tapasztalta. Az utóbbi időben minden szabad percét arra használta, hogy egy egészen új, különös és esinos

öltözéket készítsen magának ; ma reggel aztán dologhoz látott, hogy be is fejezhesse, de ugy elrontotta, hogy azt ugyan senkise hozza többé jóra. Mikor látta, hogy mit tett, megtudta, mi az oka, mi a jelentősége, s erre aztán félretette munkáját s azt mondta, hogy elfogadja ezt a jeladást. Ettől kezdve aztán el sem hagyta többé ily órában az „elfogadó-termet“, hanem ott maradt és várt.

Villásreggeli után megint várt, egy egész óráig. Ekkor egyszerre határtalan öröm töltötte el szívét, mert látta, hogy jön. Mély hálát érezve futott fel a lépcsőn s alig várta, hogy Tracy keresni kezdje a legjobb ecsetét. Ezt a leány félre tette — de jól tudta, hogy hova.

Csakhogy előbb a többieket mind behívták már, hogy keresni segítsenek, de hiába. Ekkor aztán érte küldtek, de egyideig Gwendolen sem találta. Hanem akkor aztán mégis csak ráakadt, mikor a többiek mind elszéledtek, ki a pincébe, ki a padlásra, ki a fáskamrába, szóval azokra a helyekre, a hol az emberek az olyan dolgokat szokták keresni, melyekkel nem igen foglalkoznak.

Akkor aztán odaadta neki az ecsetet s megjegyezte, hogy tulajdonkép neki kellett volna mindent rendbe hozni Tracy számára, de nem látta szükségét, mivel olyan korán volt s ez órában még nem várta — de itt megállt s elbámult saját magán a miatt, a mit mondott ;

— Tracy pedig találva érezte magát s meg volt szégyenülve, mialatt ezt gondolta: — Tudtam, hogy türelmetlenségem ide von, mielőtt vártak volna és elárul; csakugyan így lett; — keresztül lát rajtam s kinevet, persze csak magában.

Gwendolent egy valami nagyon megörvendeztette, egy más valami meg éppen ellenkező hatást tett reá: az új ruha s az általa elért előnyös változás nagyon tetszett neki, a gomblyukban levő szegfü kevésbbé. A tegnapi alig érdekelte, a mai csak olyan volt, de Isten tudja hogyan, mégis egész figyelmét lekötötte. Szeretett volna módot találni arra, hogy néhány szintelen és közönyös szó segítségével rájöjjön a virág eredetére. Kísérletet tett s így kezdé:

— Bármily korban legyen is egy férfi, néhány évet mindig levesz a válláról az, ha valami élénk színű virágot tesz a gomblyukába. Azért van az, hogy önök gomblyukésokrot viselnek?

— Nem gondolnám, de ez mindenesetre elég nyomós ok lenne. Erről sohasem hallottam ezelőtt.

— Ön, ugylátszik, szereti a szegfüt. Színe vagy alakja okozza ezt?

— Oh nem, — felelé egyszerüen, — csak úgy kapom. Nekem nincs különösen kedvenc virágom.

— Kapja? — gondolá a leány, — s bizonyos ellenszenvet kezdett érezni a szegfü iránt. — Vaj-

jön ki az és milyen lehet? — A virág egyre több helyet kezdett elfoglalni. Mindenhova odatolakodott, minden kilátást megrontott; rendkívül boszantó és feltűnő kis jószág lett belőle. — Vajjon szereti-e azt? — E gondolat egészen határozott fájdalmat okozott neki.

Már mindent elrendezett, hogy a művész kényelme biztosítva legyen, a tovább maradásra nem volt tehát ürügy. Így azt mondta, hogy most már megy s kérte Tracyt, hogy ha valamire szüksége lesz, szóljon a cselédeknek. Boldogtalanul távozott s boldogtalanságot hagyott maga után, mert a napfényt mind elvitte.

Az idő mindkettőjüknek igen lassan telt. Az ifju nem tudott festeni, mert a leányra gondolt; ez pedig nem tudott sem rajzolni, sem varrni, mert az ifju járt az eszében. Tracy még sohasem találta a festést ily üres dolognak, a leány előtt meg a divatárus-munka nem tűnt fel még soha ily érdektelennek. A nélkül ment ki a szobából, hogy az ebédre való meghívást ismételte volna, a mi meg aztán az ifjunak okozott keserű csalódást.

A mi a leányt illeti, ez is csalódott, mert érezte, hogy nem tudná meghívni. Tegnap nem volt nehéz, de ma lehetetlen volna. Az utolsó huszonnégy óra alatt ezer apró szabadalmat raboltak el tőle. Ma olyan leláncoltnak s szabadságától megfosztottnak érezte magát. Ma

rá nem bírta magát venni, hogy valami olyat tegyen, vagy mondjon, mi az ifjura vonatkozott, mert mindjárt ott volt az a gondolat, hogy „még azt találná hinni . . .“

Ebédre hívni ma? Még a gondolat is megremegtette. S így egész délutánja egy néha félbeszakított hosszú keserűség volt.

Háromszor lement a lépcsőn, hogy valamit felhozzon — legalább azt hitte, hogy ezért le kell mennie. Így jövés-menés közben összesen hatszor pillantotta meg Tracyt, látszólag a nélkül, hogy arra nézett volna. A leány igyekezett e villamos hatású gyönyört úgy viselni el, hogy semmi jel ne árulja el, de hiába, azok mégis nagyon megzavarták s érezte, hogy a negélyzett természetesség tulzott s tulságos örületen józan és hysterikusan nyugodt ahhoz, hogy a csalódás tökéletes lehessen.

A művésznak szintén kijutott a része a gyönyörből. Hatszor pillanthatta meg a leányt s e percek határtalan örömmel töltötték el; egészen önkivületbe ragadták s mindazt kiverték a fejéből, a mit ecsetjével végre akart hajtani. Így hat olyan rész volt a képen, a mit újra kellett festenie.

Végre az hozott a leánynak egy kis nyugalmat, mikor átizent Thompsonékhoz, hogy odamegy ebédre. Nem akart az asztalnál mindig arra emlékezni, hogy valaki távollevő, a kinek jelenlétnek kellene lennie.

Ez alatt az öreg gróf is betekintett a művészhez s meghívta ebédre.

Tracynak minden erejére szüksége volt, hogy örömének s hálájának tulerős kitörését némileg fékezhesse s úgy érezte, hogy most, mikor kilátása van Gwendolenhez közel lenni s hangját hallani, arcát nézni néhány boldog órán át: nincs semmi oly becses a földön, a mi boldogságát növelhetné.

A gróf így gondolkozott: — Almát tud enni ez a kisértet. Majd meglátjuk, vajjon ez valami különlegesség-e az ennivalók között. Azt hiszem, az. Kétségtelen, hogy az alma bizonyos szellemi határt képvisel. Ez játszott már bele Ádám apánk esetébe is. De nem, nincs igazam — vagyis csak részben van igazam. Mert az áll ugyan, hogy akkor is az almával vonták meg a határt, csakugy mint ez esetben, csak-hogy az ellenkező irány felé.

Az uj ruha látása nagy örömmel tölté el a grófot. — Bizonyos, hogy részben már a mai napig hoztam le a materializálást, — mondá.

Sellers többször is kifejezte, mennyire meg van Tracy munkájával elégedve s folytatás gyanánt arra kérte, hogy az összes régi mesterműveket mind javítsa ki. Majd azt tette hozzá, hogy szeretné vele megfestetni a maga arcképét, meg a feleségeét, sőt valószínűleg a leányáét is. A művész boldogsága a tetőpontra hágott. Vigan folyt a csevegés, mialatt Tracy

festett, Sellers pedig a magával hozott képet esomagolta ki. Ez egy ujdonatuj szinnyomat volt s azt az önelégülten mosolygó urat ábrázolta, a ki napról-napra hirdetésekkel árasztja el az „Union“-t, azt tudatva a közönséggel, hogy nála 3 dollárért egy pár cipőt vagy öltözet ruhát vagy más ilyesmit lehet kapni. Az öreg ur ölébe vette a képet, gyöngéd tekintettel nézett rá s egészen csendessé, merengővé lett és Tracy nem sokára azt vette észre, hogy az öreg ur néhány könyvet is hullat rá. Ez megindította az ifju érző szivét s egyidejüleg azon kinos érzést is kelté benne, hogy ime, most egy titok szentélyébe hatolt be, oly lelki felindulásnak lévén tanujává, melyet idegennek talán nem is lett volna szabad meglátnia. De részvéte fölül emelkedett a szokásos formák korlátain s az ifju a vigasz néhány szavát intézte a gyászoló öreghez, hogy nyájasságával enyhítse fájdalmát.

— Mennyire sajnálom ; talán barát az ? . . .

— Oh több annál ; sokkal több . . . rokon ; s a legdrágább a földön, — bár azt nem érhettem meg, hogy valaha lássam. Igen, ez a fiatal Berkeley gróf, az, a ki oly hősi halált halt a tüzv . . . De mi baja önnek ?

— Oh semmi. Csak hogy kissé megdöbbenő volt váratlanul, ugyszólván szemtől-szemben állani azzal, kiről az ember annyit hallott. Jól van találva ?

— Kétségtelen. Én ugyan soha sem láttam, de ön maga is észreveheti a hasonlóságot közte és atyja közt, — mondá Sellers feltartva a képet s odatekintve róla egy — állítólag a jelenlegi bitorlót ábrázoló képre, majd erről megint vissza a másokra, még pedig határozott gyönyörködéssel.

— No én nem találok valami nagy hasonlóságot. Annyi bizonyos, hogy a jelenlegi gróf vonásaiban sok jellem látszik s hogy olyan hosszú arca van, mint egy lónak, míg örököse jellegtelen, mosolygó holdvilágkép.

— Eleinte mind olyanok vagyunk; az egész család, — felelt Sellers zavar nélkül. — Eleinte mind úgy kezdjük, mint holdvilág-arcu bolondok; aztán pedig a szellemnek és jellemnek ily lóképü csodáivá vedlünk. Épen erről ismerem fel itt a hasonlatosságot s épen ebből tudom, hogy az arckép eredeti és tökéletes. Igen, eleinte családunk minden tagja bolond.

— Ez az ifju látszólag csakugyan megfelel az öröklött követelményeknek.

— Igen, igen, kétségtelenül bolond volt. Vizsgálja csak az arcot, a fej alakját, a kifejezést. Bolond, tökéletesen bolond.

— Köszönöm, — mondá Tracy önkénytelenül.

— Köszöni?

— Igen, azt, hogy megmagyarázta. Folytassa, kérem.

— Mint mondtam, minden vonásából kirí a bolond. Még a részleteket is le lehet olvasni róla.

— S hogy hangzanak ezek?

— Nos, mindent összevéve: az ifju ingadozó volt.

— Micsoda?

— Ingadozó. Olyan ember, a ki erre vagy arra nézve nagy dolgokat tesz fel magában, s azt hiszi magáról, hogy elhatározásának rendithetetlenségét s örökkévalóságát illetőleg valóságos Gibraltár-szirt, s aztán kis idő múlva elkezd inogni, a Gibraltárnak se hire, se hamva, az egész nem egyéb közönséges falábon való bicegésnél. Ez lord Berkeley — láthatja, nézze meg ezt a birkát. — De mennyire elpirult ön! Édes jó uram, csak nem sértettem önt meg akaratlanul?

— Oh dehogy. Szó sincs róla. De akkor mindig elpirulok, ha azt hallom, hogy valaki saját vérét ócsárolja. — Magában pedig ezt mondá: — Csodálatos, hogy ez a zilált s kormányozatlan elme hogy rálelt az igazságra. Véletlenül épen engem irt le. Én vagyok az a silány ember. Angliából elindulva azt hittem, hogy ismerem magamat; azt hittem, hogy valóságos Nagy Frigyes vagyok, a mi határozottságomat és állhatatosságomat illeti, pedig voltaképp csak ingadozó vagyok. No, végre az legalább becsülendő, ha valakinek magas eszményképei s magasztos

elhatározásai vannak, a vigaszom mégis meglehet. — Majd fennhangon folytatá :

— Gondolja-e ön, hogy ez a birka, mint ön nevezi, képes lenne arra, hogy agyában egy nagy s önfeláldozó eszme szülessék meg? Kigondolhatna-e oly dolgot, hogy lemondjon a grófságról, ennek kincseiről és dicsőségeiről; — hogy leszálljon önként a közönséges emberek sorába, hogy csak akkor emelkedhessék, ha érdeme lesz rá, ha pedig nem, akkor örökre szegény maradjon és ismeretlen.

— Hogy képes lenne-e erre? Nézze meg ezt az együgyüen mosolygó, öntelt arcot, ezen rajt van a felelet. Sőt hozzá is fogna.

— S aztán?

— Elkezdene ingadozni.

— S meghátrálna?

— Bizonyynyal.

— S ez történnék nálam — vagyis nála, minden elhatározással?

— Hogyne. A Rossmoreok már mind ilyenek.

— Hisz akkor ez jól járt, hogy meghalt. Tegyük fel, hogy én is Rossmore volnék és . .

— Az lehetetlen.

— Miért?

— Mert ezt még csak feltenni sem lehet. Hogy ön Rossmore legyen, arra e korban boldognak kellene lennie, pedig ön nem az. Aztán meg ingatagnak is kellene lennie, már pedig a ki ért a jellemeik olvasásához, az első tekin-

tetre láthatja, hogy ha ön egyszer feltesz valamit magában, akkor nincs az a földrengés, a mi ezt megrázza. — Magában pedig ezt tette hozzá: — Szemébe mondanom elég ennyit, bár ez még fele sem annak, a mennyi igaz. Minél tovább nézem, annál figyelemre méltóbbnak találom. A legjellemesebb arc, a mit valaha láttam. Csaknem emberfeletti szilárdság van benne; rendithetlen elhatározás és állhatatos akarat. Rendkívüli ifju.

Majd fenhangon szólalt meg:

— Egy kis dologra nézve szeretném kikérni az ön tanácsát, Tracy ur. Nézze, én megkaptam az ifju földi maradványait — szent Isten, hogy felugrott ön!

— Oh semmi, folytassa kérem. Megkapta?

— Meg.

— S bizonyos benne, hogy azé, nem másé?

— Bizonyos vagyok. Mintát kaptam belőle.

Nem az egész ifjut.

— Mintát?

— Kosarakban. Ön valamikor haza megy majd; nem lenne oly szives magával vinni?

— Ki — én?

— Ön. No nem úgy értem, hogy most, csak egy idő múlva — de nézze csak, nem akarná megnézni a hamvakat?

— Isten mentsen!

— Jó, — csak azt hittem, hogy... nini hóó Gwendolen, hova indulsz szivem?

— Ebédre megyek, papa!

Tracy ugyszólván megkövült e szókra. Az ezredes csalódva mondá:

— Ejnye, ezt sajnálom. Mitsem tudtam felőle, Tracy ur. Gwendolen arca olyan . . . Istenem, mit tettem? — arca aggódó kifejezést öltött. — Három öreg egy fiatalhoz, no ez bizony nem valami jól van összeválogatva.

Gwendolen arcán most valami derengő remény látszott s mikor megszólalt, azt akarta, hogy hangja kedvetlenül hangozzék, csak hogy ez bizony nem volt valódi, nem volt rajta a törvényes bélyeg.

— Ha akarod, átízenhetek Thompsonékhoz, hogy . . .

— Ugy? Thompsonék! . . . No hisz akkor minden jól van. Akkor rendbe hozhatjuk a nélkül, hogy a te mulatságodat rontanók, gyermekem. Tudom, hogy már annyira örültél . . .

— De papa, hisz én máskor is el . . .

— Nem, azt nem engedhetem. Olyan jó munkás, kedves gyermek vagy s apád nem az az ember, a ki el akarná ron . . .

— De papa, én . . .

— Csak eredj; szót se többé. Majd megszünk mi is, édesem.

Gwendolen majdnem sirva fakadt boszúságában. De mit volt mit tennie: menni kellett s már épen indulni akart, midőn atyjának egy gondolat ötlött eszébe. S ez aztán roppant örömmel töltötte el az öreg urat, mert meg volt

győződve, hogy ez a gondolat minden nehézséget elsimit.

— Megvan, édesem. Most már a te mulatóságodat sem rontjuk s mi is egészen jól megleszünk. Te ide küldöd Thompson Bellát; — gyönyörű teremtés, Tracy ur, gyönyörű teremtés. Szeretném, ha látná; tudom belebolondulna; bele abba, egyszeri látásra; — igen, igen, küldd át Gwendolen, s mondd meg neki, hogy — de nini, már elment. — Megfordult, de a leány épen most lépett ki a kapun. — Ugyan mi baja lehet? — mondá magában. — Hogy szóval mit mond, azt nem tudom; de a válla mozdulásáról látom, hogy nagyon haragszik.

— No hát nekem hiányozni fog, — fordult most Tracyhez, — a szülők mindjárt hiányát érzik gyermeküknek, mihelyt ninesen szem előtt, s ez jól is van így, ez böles beosztás s egészen a világrendnek megfelelő; — de azért ön nem huzza a rövidebbet, Tracy ur, mert hisz itt lesz Bella kisasszony, ez fogja képviselni az ifju elemet s mi öregek is majd csak megteszszük, a mi tőlünk telik. Azért elég jól elteelik majd az idő. S aztán meg alkalma lesz önnek jobban megismerkedni Hawkins tenger-nagygyal. Ez ritkajellem, Tracy ur, — egyike a legritkább s legvonzóbb jellemeknek az egész világon. Majd meglátja, hogy megérdemli a tanulmányozást. Én gyermekkorá óta tanulmányozom, s azt találom, hogy azóta egyre emel-

kedett. Azt hiszem, hogy a jellemelek megismerésének nehéz művészetét az segített elsajátítanom, hogy mindig mély érdeklődéssel figyeltem e fiut s szokásainak s jellemvonásainak majdnem átláthatatlan szövevényét.

Tracy mindebből egy szót sem hallott. Minden kedve oda volt s végtelen elhagyatottság érzete vett rajta erőt.

— Valóban esodálatos jellem. A zárközöttség, — ez benne az alapszin. Először mindig a jellem alapkövét képező vonást kell megkeresnünk, — akkor megvan! akkor semmi félrevezető vagy látszólag ellentmondó vonás sem vakít el bennünket. Mit olvas ön le a szenátor arcából? Egyszerűséget; erősen kirívó, kissé nyers egyszerűséget; míg valójában egyike a legmélyebb elméknek. Tökéletesen becsületes ember; feltétlenül becsületes és becsületreméltó ember s mégis bizonynyal a legnagyobb mester a képmutatásban.

— Átkozott dolog! — Ezt Tracy hallatta; az ifju ugyanis egyre csak azon gondolkozott, hogy milyen jó is lett volna, ha ez az ebéd-dolog jól elsül.

— Nos, én nem ily névvel nevezném, — felelt Sellers, mialatt két kezét kabátja alatt hátra téve, járkált fel s alá s gyönyörködve hallgatta saját szavát. — Más embernél méltán nevezhetnék átkozott dolognak, de a szenátor-nál nem. Az ön kifejezése helyes, teljesen he-

lyes, ezt beismerem ; csak az alkalmazás rossz. S ez nagy különbség. Az egy bámulatos jellem. Nem hiszem, hogy volna államférfi, kiben az övéhez hasonló hatalmas ereje lenne a humornak s még hozzá egyesülve azon tehetséggel, hogy e humort el is tudja aztán rejteni. Kivétel gyanánt emlithetem Washington Györgyöt, Cromwellt és talán Robespierret; de ezzel aztán bezárom a sort. Oly ember, a ki nem szakértő, élte fogytaig együtt lehet Hawkins tanácsossal, mégis mindvégig meg lesz győződve arról, hogy Hawkinsban nincs több humor, mint akár egy temetőben.

Mély, rőfnyi sóhaj a szórakozott és álmodzó művész részéről, e szók kíséretében :

— Szerencsétlen ! oh szerencsétlen !

— No azt épen nem mondhatnám. Ellenkezőleg, én bámulom azt, hogy így el tudja humorát rejteni ; bámulom, talán még inkább, mint magát az adományt, bármily jelentékeny is ez. S aztán — Hawkins tábornok nagy gondolkozó is ; — éles logikus, kimerítő, elemző gondolkozó ; talán a legtehetségesebb az újabb kor összes gondolkozói közül. Természetes, oly tárgyokban, melyek méltók az ő jelentékeny voltához : például a jégkorszak ; az erők kölcsönhatása ; a keresztyénségnek a lepke átváltozásához hasonló alakulása, vagy bármi efféle ; adjon neki egy méltó tárgyat s aztán némuljon el s hallgassa a fejtegetéseket. A házat látja

inogni mellette! Ah, önnek meg kell őt ismer-
nie; be kell hatolnia lelkébe; talán a legbámu-
latosabb elme Aristoteles óta.

Egy ideig még vártak az ebéddel Thomp-
son kisasszonyra, de mivel Gwendolen nem adta
át az izenetet, a várás bizony hiába volt s így
aztán nélküle ültek ebédhez. Szegény öreg Sel-
lers mindent megpróbált, a mit vendégszerető
lelke csak ki tudott gondolni, hogy a vendéget
mulattassa, a vendég pedig becsülettel megtette
azt az öreg ur kedvéért, a mi tőle telt, hogy
vignak, beszédesnek, boldognak lássék; igazán
mindenik azon volt, hogy a másik érdekében
kellemessé tegye az estét, de azért az egész
dolog már elejétől fogva el volt hibázva. Tracy-
nek oly nehéz volt a szive s az egész láthatáron
csak egy dolog volt, a mi folyton foglalkoztatta
szemeit: egy üres szék. Gondolatait sehogy sem
tudta elvonni Gwendolenről s a maga szomorú
esetéről; így aztán Tracy szórakozottsága
folytán kínos szünetek álltak be éppen akkor,
midőn rajta lett volna a sor, hogy valamit
mondjon. Ez a rossz kedv lassanként a töb-
biekre is átszállt s a helyett, hogy az egész
társaság egy napfényes vizen, kedvező szellővel
tett csónakázásnak örült volna, mindenki ked-
vetlen volt s azon imádkozott, báresak már
partot érnének. Mi lehetett a baj? azt csak
Tracy mondhatta volna meg, a többiek még
csak nem is sejtették.

Ezalatt a Thompson-házban hasonló borus estét töltöttek; — valóságos ikertestvér volt ez a két ebéd. Gwendolen szégyenlette önmaga előtt, hogy csalódása ennyire le tudja hangolni s ily érthetetlenül szerencsétlenné és boldogtalanná teszi; de ez a szégyenkezés bizony egy cseppet sem javított a dolgon, sőt még csak súlyosbitotta a szenvedést. Gwendolen azt mondta, hogy nem érzi magát valami jól, s hogy ez igaz, azt mindenki láthatta, így aztán mindenfelől őszinte sajnálkozással vették körül; csak-hogy ez sem segített. Az ilyen esetekben semmi sem segít. Legjobb magára hagyni, hadd hegedjen be a seb magától.

A mint az ebédnek vége volt, a leány azonnal bocsánatot kért, hogy haza megy s aztán sietett, végtelen hálával azért, hogy megszabadulhat e háztól s e türheterlen szenvedésektől.

— Vajjon nem ment-e még el? — Ez a gondolat agyában keletkezett, de sarkára hatott. A leány beosont a házba, kalapját, öltönyét sietve dobálta le magáról s azzal egyenesen az ebédlőbe tartott. Az ajtó előtt megállt és hallgatózott. Atyja hangja, de semmi élet benne; — most anyjáié — ebben sincs semmi élet; — majd jó nagy szünet, azután egy száraz megjegyzés Hawkins részéről. Ujra csend s akkor nem Tracy hangja, hanem atyjáié.

— Elment! — mondá magában kétségbeesetten s nesztelenül nyitva ajtót, belépett a szobába.

— Az istenért, gyermekem! — kiáltá anyja,
— milyen halavány vagy! Talán — valami . . .

— Halavány? — kiáltá Sellers. — No az bizony egészen elmúlt; nem volt valami komoly dolog. Tessék, most már olyan piros, mint a felszelt görögdinnye. Ül le, édes szivem, ül le. Isten a tanum, nagyon örülünk jöttödön. Jól mulattál? Oh mi kitünően töltöttük az estét. De hát Bella kisasszony miért nem jött el? Tracy ur nem egészen jól érzi magát; Bella majd elfeledtette volna vele.

Most már boldog volt a leányka s a boldogság fényében égő szempárból egy fényes sugár tört ki, egy titkot mondva el egy másik szempárnak s ettől hasonló titkot tudott meg cserébe. Egy pillanatnak a századrésze alatt e két nagy vallomást elmondták, meghallgatták s tökéletesen átértették. Az aggodalom, neheztelés, bizonytalanság mind, mind eltűnt e két ifju szivből s lelküket nagy, végtelen béke töltötte be.

Sellers erős hittel remélte, hogy a segédcapat megérkezte folytán most, az utolsó pillanatban is el lehet ragadni a győzelmet a fegyverletétel fenyegető veszélye elől; — de ez tévedés volt. A beszélgetés csak oly makacsul megmaradt szaggatottnak, mint azelőtt. Az apa büszke volt Gwendolenre s szeretett vele dicsekedni, még Thompson Bella rovására is; most ugyancsak jó alkalom lett volna rá és

tessék, hogyan veszi ez a leány ennek hasznát? Sellers meglehetősen csalódottnak érzé magát. Boszantotta az a gondolat, hogy ez az angol, az utazó brittek örök szokása szerint, a kik egész hegláncokat egy csipet homok milyensége szerint ítélnék meg — most arra a következtetésre fog jutni, hogy az amerikai leányok mind olyan némák, mint ő maga — az egyed után mondva ítéletet az egész fajról, s hogy ez a leány épen ma van ilyen hangulatban, — épen ma nincs semmi, a mi felélénkítse s megátolja az elalvásban. Elhatározta, hogy hazája becsületét megmentendő — legközelebb megint alkalmat ad e kettőnek az asztalnál való találkozásra.

Meg volt győződve, hogy máskor majd más lesz az eredmény. Mély sértődöttséggel mondá magában: — Azt fogja írni a naplójába — mindnek van naplója — mondom azt fogja bele írni, hogy ez a leány egy cseppet sem érdekes; — s nem ugy volt-e ez ma csakugyan — soha sem láttam ilyent — s mégis, szép mint a sá-tán és nem tud mást tenni, mint hogy kenyér-morzsákkal játszik, virágokat tép szét s csupa olyan dolgot tesz, a miben semmi köszönet. S az egész társalgási teremben senki sem különb ma; én bevonom a zászlót, tartsák magukat a többiek, a mig tarthatják.

Erre mindenkivel kezét fogott s elment, azt mondva, hogy még ma valami sürgős dolga

van. A két bálványimádót a szoba egész szélessége választotta el egymástól s látszólag nem is vették észre egymás jelenlétét. A távolság most kisebbedett valamivel. Az anya néhány pillanat múlva szintén visszavonult. Tracy egy ohio-i államférfi színnyomatu képe előtt állt. Ez most már valamely keresztesháboruban részt vett Rossmore-rá volt alakítva és páncélozva. Gwendolen ott ült a pamlagon, nem messze az ifju könyökétől s úgy tettette, mintha nagyon el volna mélyedve egy fényképalbum szemléletébe, pedig nem is voltak benne fényképek.

A „szenátor“ még ott időzött egy darabig. Sajnálta ezt a két fiatal teremtet; ez unalmas este volt rájuk nézve. Az ő jószágos szívével legalább most akarta ezt jóvá tenni számukra; el akarta törölni lelkükből az általános fegyverletétel elmaradhatlan rossz emlékét; megpróbált beszédes lenni, sőt vig. De feleletet nagyon gyéren kapott: semmibe se tudtak belemelegedni; le is akart mondani a dologról s el akarta hagyni a csatateret, — ez a nap már ki volt szemelve arra, hogy minden rosszul üssön ki.

De mikor Gwendolen gyorsan fölemelkedett, vidáman mosolyogva s hálásan és áldólag mondá:

— Már elmegy? — akkor mégis borzasztónak látszott előtte ez a megfutás és visszaült helyére.

Valami megjegyzést akart tenni, de — megint abba hagyta. Maga sem tudta, hogy jött annak tudatára, hogy ittmaradása tulajdonképen hiba volt; elég az hozzá, hogy tudta s tudta halálos bizonyossággal. Jó éjt kívánt tehát s elgondolkozva ment ki, nem tudva, mi olyat tehetett, a mi a léghört ennyire megváltoztatta. Mikor az ajtó bezárult mögötte, azok ketten ott álltak egymás mellett az ajtóra nézve — nézve rá várakozón, számlálva a pillanatokot, de mélységes hálával szivükben. S abban a pillanatban, hogy becsukódott, kitárt karral repültek egymás keblére s ott pihentek meg, sziv a sziven, ajk az ajkon.

— Uristen, megesókolta azt az *izét* . . .

E megjegyzést senki sem hallotta, mert Hawkins, a kitől eredt, csak gondolta ezt, de ki nem mondta. Abban a pillanatban, hogy becsukták az ajtót, meg is fordult megint; kinyitotta egy kicsit, azt gondolva, hogy bemegy, megkérdezi, micsoda helytelen dolgot tett vagy mondott s aztán bocsánatot kér érte. De nem lépett be, hanem tovább tántorgott onnan, elképedve, megrémülten, kétségbeesve.

XX. FEJEZET.

Öt perc mulva ott ült szobájában az asztal mellett, fejét két karjára hajtva. Már pedig ez a helyzet a legmélyebb kétségbeesésre szokott vallani. Könyei sűrűn omlottak s koronként zokogás törte meg a csendet.

— Ismertem ezt a leányt már kis gyermek korában, mikor a térdemen lovagoltattam. Ugy szeretem, akár a magamé lett volna, és most! — oh szegény gyermek! — nem, ez iszonyu! — most ez az aljas materializált lény rabolja el a szivét. Hogy miért nem tudtuk előre! De hát hogy tudhattuk volna? Senki sem tudta. Erről még csak nem is álmodhatott volna senki. Azt sem képzelhetni, hogy valaki egy viaszfigurába szeressen bele; már pedig ez még annál is kevesebbet ér.

Egyre tovább gyötörte magát s csak néha jajdult fel keservesen.

— Megtörtént s nincs segítség! Ha volna rá eróm, megölném azt az *izét*. De mit érne? Gwendolen szereti; igazinak, eredetinek gondolja. Ha elveszitené, ép úgy bánkódnék utána,

mint valami valódi lény után. S ki legyen az, a ki ezt a családnak felfedezze? Én nem, inkább meghalok. Sellers a legjobb ember a világon, s én nem bírnám neki . . . oh, hisz a szive szakad meg, ha megtudja. S Pollynak csakugy. Ez lesz a vége, ha valaki olyan pokoli dolgokba keveredik. Enélkül ez az izé még mindig ott égne a pokolban, a hova való. Hogy lehet az, hogy a többiek nem érzik a kénközszagot? Én néha a fuldokláshoz vagyok közel, ha egy szobában kell lennem vele.

Majd így folytatá:

— No, egy legalább bizonyos: hogy most abba kell hagyni a materializálást. Ha már egy hazajáró lélekhez kell feleségül mennie, akkor hadd legyen ez legalább valami becsületes, régi, középkori ember lelke, ne pedig holmi cowboy vagy tolvaj, a mivé ez a protoplasma fog válni, ha Sellers tovább folytatja a materializálást. Az igaz, hogy akkor 5000 dollárunk bánja, meg aztán a tervezett társaságot sem lehet nyélbe ütni, hanem Sellers Sally boldogsága mindenél többet ér.

Sellers lépteit hallva, összeszedte magát. Az ezredes így szólalt meg:

— Be kell vallanom, hogy roppant meg vagyok lepelve. Az szent, hogy evett. Vagy ha nem is épén evett, de csipegetett; csipegetett olyan étvágytalan módon, de mégis csipegetett s ez elég nagy csoda. S most azt kellene tud-

nunk, mire jó neki ez a kostólgatás? Ezt még nem tudhattuk ki, de az idő majd megmutatja, az idő és a tudomány. Csak alkalom nyiljék s csak türelmünket ne veszítsük.

De Hawkinsben bizony csak nem tudta felkelteni az érdeklődést, nem tudta felrázni az őrnagyot a nyomott hangulatból; végre azonban mégis oly pontot érintett beszéd közben, hogy ez mégis csak lekötötte Hawkins figyelmét.

— Szinte szeretni kezdem, Hawkins. Jelentékeny, ugyyszólván óriási jellem. E nyugodt álarc alatt a legvakmerőbb szellem rejlik, — valószínűleg második Clive. Tele vagyok bámulattal jelleme iránt s a bámulatot csakhamar követi a vonzalom. Végtelenül kezdem szeretni. Tudod, nincs hozzá lelkem, hogy ily jellemet tolvajjá aljasítsak, holmi nyomorult pénzértéért. S most azért jöttem, hogy megkérdezzelek, beleegyeznél-e, hogy inkább lemondjunk a jutalomról s hagyjuk ezt a szegény fiut . . .

— Ugy, ahogy van?

— Ugy — s hogy ne változtassuk tovább.

— Itt a kezem; szivemből beleegyezem.

— Ezt sohasem feledem el neked Hawkins, — mondá az öreg ur, miközben csak nagy nehezen tudott felindulásán erőt venni. — Nagy áldozatot hozol érettem, olyant, a mi körülményeidre igen hátrányos, de én sohasem fogom nagylelkűségedet elfeledni s ha isten

éltet, nem fogod megbánni, isten engem úgy segítjen.

Sellers Sally csakhamar teljesen tudatára jutott annak, hogy egészen más lénynyé vált, sokkal magasabb s értékesebb lénynyé, mint a milyen egy kis idővel ezelőtt volt; az előbbi álmodozó helyét komoly lény foglalta el s ez a lény ismerte létele okát, célját, míg az azelőtti lény erre nézve csupán homályos, vágyakozó kíváncsisággal volt eltelve. Oly nagy, oly mindent befoglaló volt e változás, hogy Gwendolen azt érezte, mintha csak most alakult volna valódi lénynyé egy árnyból, valamivé a semmiből, céllá, a révedezésből készen álló templommá, hol az áldozati láng is ég s az ima hangja már száll felfelé, hol azelőtt csak egy építészeti zür-zavar volt, csupa sivár tervrajz, a szemlélő szemének érthetetlen és mitsem ígérő.

Gwendolen „grófnő!“ E név varázsa eloszlott; szinte sértette, ha hallá. Majd egyszer így szólt:

— Nem, — ez az agyrém a multhoz tartozik; nem akarom, hogy ezentúl így nevezzenek.

— Tehát szabad magát ezentúl csak Gwendolennak nevezni?... Megengedi, hogy a formalításokat félretéve, csakis keresztnevén szólítsam, minden hozzátétel nélkül?

A leány ezalatt a szegfüt detronizálta s helyébe egy rózsabimbót tett oda.

— Így — így jobb lesz. Én gyűlölöm a szegfüt, — némely szegfüt. — Hát nézze, igen, ezentul nevezhet a keresztnevemen, minden hozzátétel nélkül; azaz, hogy — nos nem úgy értem, hogy épen *minden* hozzátétel nélkül, de . . .

Eddig jutott. Itt szünet állott be. Tracy pedig teljes erejéből igyekezett e szavak értelmét felfogni s ez sikerült is neki, még épen idejében, mielőtt mindketten zavarba jöttek volna, s azért így szólalt meg gyengéden:

— Drága Gwendolen-om! Szabad így mondanom?

— Szabad — részben. De — kérem ne esőkoljon meg, mikor beszélek, mert akkor mindjárt elfelejtem, a mit mondani akarok. Egy részét mondhatja annak, a mit mondott, de nem a második részét. Az én nevem nem Gwendolen.

— Nem? — kérdé meglepetve s csodálkozó hangon.

A leány lelkébe hirtelen valami alattomos neheztelés s a gyanunak és félelemnek határozott érzése lopózott. Kibontakozott a fiu karjaiból, vizsgálódva tekintett szemébe s így szólt:

— Feleljen nekem, de becsületére mondja, hogy őszinte lesz. Nem csak rangom kedvéért akar nőül venni?

Ez oly váratlan volt, hogy az ifju majd

hanyatt esett ennek hallatára. E kérdésben s az erre okot adott gyanakodásban volt valami oly furcsa, hogy az ifju egészen elámult s ez aztán mégis megóvta a nevetéstől. Erre, a nélkül, hogy a drága időt vesztegette volna, hozzáfogott a feladathoz, hogy meggyőzze a leányt arról, mennyire egyedül csak az ő személye vonzotta, hogy egyedül csak őt szerette meg, nem pedig címét és állását; hogy szereti egész szívével s hogy jobban akkor sem tudná szeretni, ha Gwendolen hercegnő volna is; kevésbbé pedig akkor sem szeretné, ha nem volna sem címe, sem rangja, sem családja. A leány feszülten, figyelve, reménytelenül nézte az ifju arcát, ennek szavait arckifejezéséből értve meg még jobban; mikor pedig ez elvégezte, a leány szívében öröm volt — tomboló öröm, bár külsőleg oly nyugodtnak, ugyszólván szigoruan komolynak látszék. Most meglepetést készített számára s ez arra volt hivatva, hogy az előbb mondott állításokat kemény próbának vesse alá. Hozzáfogott tehát, lassan közeledve a tüzzel, olyformán, mint mikor a gyújtózsineg lassanként ég oda a robbanó-anyagig; s várta, mennyire fogja e robbanás az ifjut meg-rázni.

— Hallgasson meg és ne kételkedjék bennem, mert tiszta igazság az, a mit beszélek; Tracy Howard, én csak annyira vagyok grófi sarjadék, mint akár ön!

Örömmel s titkolt meglepetéssel vette észre, hogy mindez semmi hatást sem tett az ifjura. Ez alkalommal készen volt a tetre s tudta, mit kell tennie.

— Hála legyen érte az égnek! — mondá s átölelte a leányt.

Ez sokkal boldogabb volt, semhogy e boldogságot szavakba tudta volna önteni.

— A legbüszkébb leánynya tesz a világon, — mondta, fejét a fiu vállára nyugtatva. — Én természetesnek találtam azt, hogy magát a cim elvakítja — lehet, hogy önkénytelenül is, mivel hogy angol, s hogy ön maga is csalódik, mivel azt hiszi, hogy engem szeret és majd akkor fogja látni, hogy nem is szeretett, ha majd a csalódás kiderül! Így most büszkévé tesz az, hogy ön előtt e fefedezés mit sem nyom s hogy maga engem szeret, igazán engem — oh, sokkal büszkébb vagyok, mint ki mondhatnám!

— Téged szeretlek, édes egyetlenem, atyád grófságára soha sem vetettem irigy tekintetet. Ez szent igaz, édes Gwendolen-om!

— Ne — ne nevezz így. Gyűlölöm azt az álnevet. Mondtam, hogy ez nem az enyém. Az én nevem Sellers Sally, vagy Sarah, ha neked így jobban tetszik. Mától fogva elüzöm a hiu álmokat, ábrándokat, légvárákat; rájuk se gondolok. Ujra azzá leszek, a mi tulajdonkép vagyok, felöltöm eredeti lényemet, becsületes lé-

nyemet, természetes lényemet; s az tiszta és ment az áldolgoztól, a hóborttól és méltó reád. Köztünk nincs egy szemernyi társadalmi különbség sem; szegény vagyok, úgy mint te, magas állás nélkül való vagyok, úgy mint te . . . te törekvő művész vagy s az vagyok én is, bár alantibb módon. Kenyerünk becsületes kenyér: a megélhetésért dolgozunk. Kezet fogva haladunk majd innen a sirig, mindenben segítve egymást; egymásért élve, egy sziv, egy lélek vagyunk és maradunk, egy ugyanazon reménnyel, azon vágygyal, céllal, elválthatatlanok mindhalálig. S bár állásunk a világ ítélete szerint alacsony, mi magasra fogjuk azt emelni, a megélhetésért folytatott becsületes munka s minden kifogáson felül álló magunkviselete folytán. Istennek hála, oly országban élünk, hol ez mindenre elég s hol egyik ember sem lehet nagyobb a szomszédjánál csakugy isten kegyelméből . . . hanem csak saját érdeménél fogva.

Tracy közbe akart szólni, de Gwendolen visszatartá s magának biztosította a csatateret.

— Még nem végeztem el. El akarok vetni magamtól minden mesterkéeltséget, hogy mától fogva méltó legyek reád. Atyám jóhiszeműleg vallja magát grófnak. Hagyjuk meg tehát neki ez álmod! Neki örömet szerez, ártani pedig nem árt senkinek. Már őseinek is ez volt az álma. Ez nemzedékről nemzedékre bolonddá tette a

Sellerseket s némiképen engem is, de bennem még nem vert e bolondság mély gyökeret. Most már végeztem vele egyszer s mindenkorra. Negyvennyole órával ezelőtt szívem mélyén még büszkeséget éreztem, arra gondolva, hogy grófnak vagyok a leánya s azt hittem, hogy csakis ily rangu ember lehet az, a ki . . . de ma, oh milyen hálás vagyok szerelmedért, mely megorvosolta beteg elmémet s helyreállította az egészséges gondolkozásomat — akár esküt tudnék rá tenni, hogy soha egy gróf fia . . .

— Jó, jó, de . . .

— De hát miért ijedsz meg ennyire? Mi történt veled?

— Oh, semmi, semmi. Csak azt akartam mondani . . . — De zavarában eleinte semmi sem jutott eszébe; később azonban egy szerencsés ötlete támadt s az, a mit mondott, egészen meg is felelt az alkalomnak. Ékesszóló erővel kiáltá:

— Oh, milyen szép vagy. Majd az eszemet veszttem, ha így látlak!

Jól volt kigondolva; idejében volt alkalmazva; elmondva is bensőséggel volt s meg is kapta jutalmát.

— Hadd lám csak: hol hagytam el? No, igen, hogy atyám grófsága csak agyrém. Nézd azokat a rémitő teremtések a falon. Te persze azt hitted, hogy azok a Rossmore grófok. Pedig nem azok. Ezek a színnyomatok mind kiváló amerikai férfiakat ábrázolnak; mi több, csupa

ujkoriakat; — de atyám ezer évvel is előbbre tenné egynémelyiknek életévét. Jackson András itt teszi, a mi tőle telik s igyekszik a legutóbb meghalt amerikai gróft helyettesíteni; a gyűjtemény legujabb kincséről pedig azt állítják, hogy ez a fiatal Berkeley gróf, — az ott ni, az a hülye, a melyik gyászfátyollal van bevonva, — pedig biz az sohse volt Berkeley gróf.

— Bizonyosan tudod?

— Hogyne tudnám. Az nem lehetett ilyen.

— Miért?

— Mert az utolsó percekben tanusított magaviselete, mikor a tűz ott lobogott körülötte, — az azt mutatja, hogy nemes, emelkedett lelkű ifju volt.

Tracyt e hizelgő vélemény nagyon meghattotta s ugy tetszék neki, mintha a leány kedves ajka még nyerne kedvességben, mialatt e szókat mondja. Megindulva mondá:

— Milyen kár, hogy az az ifju nem is tudta, mily benyomást tett magatartása a legkedvesebb és legszebb idegenre azon országban, hol . . .

— Oh, ugyszólván szerettem! Igazán nincs nap, hogy ne gondolnék rá. Mindig eszemben van.

Tracyt azt gondolta, hogy ez talán egy kicsit már több is a kelleténél. Érezte a féltékenység fullánkját. Igy szólt tehát:

— Hiszen az nagyon szép, ha reá gondolsz — néha, néha ; már ugy időnként — talán bizonyos csodálattal is, de azt hiszem, hogy . . .

— Tracy Howard, hát féltékeny vagy a halottra?

Meg is volt szégyenülve — meg nem is volt megszégyenülve ; féltékeny is volt — meg nem is volt féltékeny. Némi tekintetben az a halott ő maga volt s így az arra árasztott magasztalásokból neki volt haszna ; másrészt meg nem ő volt s ez esetben a dicséreték pazarolva voltak s elég alapot szolgáltattak a féltékenységre. Az eredmény egy kis duzzogás volt kettejük közt. De aztán kibékültek s szerelmesebbek voltak egymásba, mint valaha. A kibékülés záloga gyanánt Sally kijelentette, hogy most már mindörökre számüzte emlékéből lord Berkeleyt s ezt tette hozzá :

— S hogy biztosítva légy, mikép sohasem fog köztünk többé zavart okozni, szívemet mától fogva arra tanítom, hogy gyűlölje azt a nevet s mindazokat, kik eddig viselték, vagy ezután viselni fogják.

Ez uj fájdalmat szerzett Tracynek s az ifju már-már arra akarta kérni Sallyt, hogy módosítson valamit kimondott szavain — csak a főelven s csak azért, nehogy e különben jó dolggal tulzásba menjen, — de aztán mégis azt gondolta, hogy tán mégis jobb, ha hagyja a dolgokat úgy, a mint vannak s nem kockáztat

meg újabb összeveszést. Elejtette tehát e tárgyat s kevésbbé kényes térre vitte a beszélgetést.

— Nekem úgy tetszik, hogy te ellenszenvvel vagy a főuri osztály s a nemesség iránt, miután cimedről s atyád grófságáról lemondta.

— A valódi iránt? oh dehogy, de a mi légből kapott országunkat egyszer s mindenkorra elvettem.

Ez a felelet épen jókor érkezett, mert a szegény fiu különben kénytelen lett volna még egyszer szint változtatni, politikailag. Már azon a ponton volt, hogy újra elkezd ingadozni, de ez a gyámbot fenntartotta s meggátolta abban, hogy visszaessék a demokraciába, az arisztokraciát pedig újból megtagadja. Így boldogan ment haza, örülve azon, hogy e kérdést tette. A leányka tehát hajlandó lenne elfogadni afféle csekélységet, mint egy igazi grófság, mert csak a talmi-rang iránt van ellenszenve. Igen, az övé lesz a leány is, meg a grófság is; az a kérdés szerencsés ötlet volt.

Sally is boldogan feküdt le s boldog is volt, mámorosan boldog, körülbelül két óra hosszat; de aztán, épen mikor boldog és gyönyörtadó öntudatlanságba kezdett sülyedni, a sötét démon, mely ott él és kutat, leselkedik és rejtőzik az emberi lélekben s csak alkalomra vár, hogy az embert megboszantsa, ez így suttogott hozzá:

— Az a kérdés látszólag ártalmatlan volt,

de mi rejlett mögötte? mi volt titkos indító oka? mi sugalmazta?

A sötét démon sebet ejtett lelkén s visszavonulhatott nyugodni, tudva, hogy az ejtett seb majd megteszi a magáét. S meg is tette.

Miért intézhette Howard azt a kérdést? Ha nem rangjáért akarná őt nőül venni, akkor ugyan mi indithatta e kérdést tételére? Vagy nem látszott-e tisztán, hogy Tracy hálásan tekintett rá, mikor azt mondta, hogy az ő ellen-szenvének a főuri osztály iránt megvan a háttára? Ah, a grófság az, a mit kíván, az az aranyfüst; nem utánam vágyik, szegény után.

Igy elmélkedett gyötrelmem és könyvek között. Majd az ellenkezőjét kezdte állítani, de gyengén ütött ki s elvesztette vele a pert. Ám azért folytatta a vitatkozást s majd az egyik, majd a másik nézetnek látszott igazat adni. Ez így tartott az éj egész hátralevő részén át; csak hajnalban merült álomba, vagyis a tűzbe, mondhatnók, mert az ily álom égető tüzhöz hasonlít, s mikor ily álomból felébred az ember, úgy érzi, mintha veleje kiaszott s testi ereje elsenyvedt volna.

XXI. FEJEZET.

Mielőtt Tracy aludni ment volna, előbb atyjának irt. Még pedig oly levelet, a melyről azt hitte, hogy ez jobb fogadtatásban fog részesülni, mint a sürgöny. Mert a mit tartalmazott, azt jó hirnek lehetett nevezni. Megírta, hogy megizlelte az egyenlőséget s a kenyérkeresést; küzdött úgy, hogy a harc miatt nem kell magát szégyenlenie s hogy megmutatta, mennyire képes megélni önerejéből; — de hogy egészben véve belátta, hogy ő egymagában nem alkothatja ujja a társadalmi rendszert, a becsületességeért nyert érdemjellel szívesen visszatér előbbi helyére s e helylyel ezentul meg is lesz elégedve, sőt hálás lesz érte, a misszionáriusos kísérletezést pedig ezentul oly ifjaknak hagyja, kik szükséglik a tapasztalásnak tisztító, lehűtő hatását, mint a mi az egyedüli sikeres észszerű biztosíték a beteges képzelet orvoslására.

Azzal áttért az amerikai örökös leányával való házasságára. Erről nagy óvatossággal beszélt. A leányról sok elismerő és dicsérő dolgot

mondott, de a részleteknél nem időzött sokáig s nem juttatta e tárgyat tulságosan előtérbe.

Előtérbe csak egy dolgot juttatott s ez az volt, hogy mily szerencsés ő, mivel neki van fentartva a Yorkokat és Lancastereket egymással kibékíteni, az egymással háborút viselő rózsákat egy töbe oltani s megszüntetni ezzel a már ugyis tulságos sokáig tartott jogtalan állapotot.

A levélből sejthető volt az, hogy az ifju ez idő alatt már jól megfontolta a dolgot, mert mindaz, a mit irt, sokkal eszélyesebb és meggondoltabb volt, mint Angliából magával hozott elvei s a grófságról való lemondás eszméje. Mindezt azonban csak sejteni lehetett, mert tulajdonkép nem mondta ki ezeket. Minél többször átolvasta azonban a levelet, annál jobban észrevette maga is, hogy a levélből mégis ez olvasható ki.

Mikor az öreg gróf e levelet olvasta, az első rész nagy elégtételt szerzett neki, a második rész azonban néhány izben dörmögős hangokat esalt ajkára s ezeket többfélekép is lehetett magyarázni. Ez ügy elintézésére sem tintát, sem sürgönyt nem pazarolt, hanem gyorsan hajóra szállt, hogy Amerikába menve, maga nézzen utána a dolognak. Feltett szándékához mind- eddig hü maradt és semmit sem árult el a fia után való heves vágyakozásból; azt remélte, hogy ez végre is kijózanodik örült álmából s

eltökélve magát bevárni míg e lelki betegség minden elkerülhetetlen változaton keresztül-megy, elhatározta volt, hogy mindezt bevárja, a nélkül, hogy sürgönyöket vagy más ily ostobaságokat hívna segítségül, s végre itt a győzelem. A győzelem, — de vegyítve ez esztelen házassági tervvel. Igen, el kell mennie, hogy közbeszóljon.

A levél elküldését követő tiz napi idő alatt Tracy kedélyének nem volt egy megálló perce, néha egész a fellegekig emelkedett, majd ismét a földre hullott alá, olyan mélyen, a mennyire a nehézkedés törvénye csak engedte. Fölváltva volt végtelenül boldog és végtelenül boldogtalan: a szerint, a milyen kedve volt Sally kissasszonynak. Azt Tracy sohasem tudta volna megmondani, hogy a leány kedve mikor változik meg, — ha meg már a változás megvolt, soha sem tudta volna megmondani, hogy mi okozta ezt. Néha oly szerelmes volt belé a leány, hogy szerelme forró volt, lángoló s nem tudott elég heves szót találni ennek kifejezésére; majd hirtelen, minden előjel vagy látható ok nélkül megváltozott az időjárás s az áldozat oda volt sodorva a jéghegyek közé s oly egyedül és elhagyottan érezhette magát, mint akár az északi sarkon. Az ifjú néha már azt hitte, hogy jobb lehet halva lenni, mint kitéve e gyötrő éghajlati változásoknak.

Pedig nagyon egyszerű volt a dolog. Sally tudni akarta azt, hogy vajjon Tracy önzetlenül szereti-e őt, így tehát folyton apró próbákra tette, azt hiva és remélve, hogy majd oly meggyőző bizonyíték jut ily módon kezébe, hogy az aztán igazán megerősítheti hitében. Szegény Tracy persze nem tudta, hogy vele most kísérleteznek s azért egyenesen belement a csapdába, a mit a leány állított fel neki. Ezek a csapdák abban állottak, hogy Sally látszólag véletlenül egy-egy megjegyzést ejtett el a társadalmi megkülönböztetéseket, arisztokratikus címeket, kiváltságokat s más effélét illetőleg, Tracy gyakran meggondolatlanul ment bele az ily beszédbe s nem sokat törődött azzal, hogy mit mond: csak a beszélgetés folyama né akadjon fenn s csak az együttlétet hosszabbítsa meg e vitatkozás. Azt nem gyanította, hogy a leány ezalatt úgy vigyázza arcát, mint a hogy a bíró arcát vizsgálja az, a ki azt várja, ha vajjon a bíró szavai visszaadják-e őt hazájának, barátainak és a szabadságnak, vagy örökre elzárják a naptól s az emberi társaságtól. Nem is gyanította, hogy meggondolatlan szavait mérlegelik s hogy gyakran mondott ki halálos ítéletet olyankor, midőn ép ug hatalmában állt volna felszabadító ítéletet mondani ki. Naponkint összetörte a leány szivét és ez éjjelente mindig gyötörte magát. De az ifju nem értette meg.

Más talán észrevette volna, hogy ez a gyors változás mindig csak akkor áll be, ha egy bizonyos tárgy kerül szőnyegre: de akkor minden bizonynyal beáll. Más talán tovább vizsgálódik s belátja, hogy ezt a tárgyat mindig az a bizonyos egyik fél hozza elő. Így aztán másnak az is eszébe jutott volna, hogy akkor ennek a dolognak okvetlenül van valami oka. S ha aztán ezt az okot egyszerübb vagy könnyebb módon ki nem találja az illető, akkor megkérdezte volna.

De Tracy nem volt elég éleslátásu, vagy elég gyanakvó arra, hogy az idő akkor derült volt, mikor ő megérkezett. Bárhogy befelhőződött is az ég később, de eleinte mindig tiszta volt. Hogy ez mikép történt, azt nem értette, csak azt tudta, hogy így van. Valójában pedig úgy állt a dolog, hogy mikor Tracy jött, akkor Sally már hat óra folyásáig nem látta s ez alatt minden kétsége, gyanuja megsemmisült a fiu után való vágyakozás tüzeben és így oly sugárzóan és boldogan jött eléje, mintha nem is ugyanaz lenne, a ki akkor volt, midőn Tracy elvált tőle.

Ily körülmények közt egy készülőfélben levő arckép sok veszélynek van kitéve. Tracy mostanában Sellers arcképét festette s ez a változó „időjárás“ mellett is napról-napra haladt, de az említett időváltozások igen meglátszottak rajta. Egyes részeit illetőleg a legsikerültebb

arekép volt, a mit csak valaha látott valaki, de másrészt meg egy elkárhozott lélek tekintett ki a képből, oly lélek, kit a kinszenvedésnek minden árnyalata gyötör, kezdve a gyomorgöröcsön. De Sellersnek tetszett a kép. Azt mondta, hogy ez egészen ő, — olykép, melynek minden pórusa más hangulatot lehel ki, s ezek közt kettő sem egyforma.

Lehet, hogy művészi tekintetből rettenetes volt, de azért mégis tiszteletet gerjesztő kép volt az, életnagyságban volt festve s az angol peerek bibor ruhájában ábrázolta az amerikai grófot, a grófi rangot feltüntető három hermelin sávval. Ősz fején ott ragyogott a grófi korona s mintha egy ici-picit félre lett volna csapva, amolyan jókedvű, kicsit becsipett állapotra emlékeztető módon. Ha Sally kedélye derült volt, akkor e kép nevetésre bírta Tracyt, de ha beborult az ég, akkor egész lelkét össze-zavarta e kép látása s még a vérkeringést is gátolta ereiben.

Egyszer későn este, mikor a szerelmesek az egész estét zavartalan boldogságban töltötték el, Sally benső démona egyszerre csak megint megkezdte működését s erre a beszélgetés megint az ismeretes szirtzátony felé kezdett közeledni, s a mint Tracy épen derülten, vidáman beszélt valamit, egyszerre csak borzongást érzett, a miről tudta, hogy nem a saját borzongása volt; keble kívülről érezte azt, bár egé-

szen közéről. A borzongást zokogás követte. Sally sirt.

— Istenem, édes szívem, mit tettem, mit mondtam? — már megint szomorú vagy. Mivel bántóttalak meg?

A leány kibontakozott a fiú karjaiból, s szemrehányó tekintettel nézett rá.

— Hogy mit tettél? Megmondom, hogy mit tettél. Elárultad önkénytelenül, elárultad már vagy huszadszor, bár én sohasem tudtam elhinni, sohasem akartam elhinni, hogy te nem engem szeretsz, hanem azt az aranyfüstöt, atyám álgrófságát; s ez megrepeszti a szívemet!

— Oh, mit mondasz kicsikém! soha még csak meg sem fordult ilyesmi az eszemben.

— Oh Howard, Howard, azok a szavak, melyeket kimondtál, mikor elfeledtél nyelvedre vigyázni, azok árultak el.

— Azon szavak, melyeket akkor mondtam, midőn elfeledtem nyelvemre vigyázni!? Ezek képmény szavak. Mikor kellett arra gondolnom, hogy vigyázzak rá? Soha, egy pillanatra sem. Az én nyelvemnek nincs más dolga, mint hogy az igazat megmondja s ezért nincs őrzőre szüksége.

— Megjegyeztem szavaidat Howard s megfontoltam, mikor te nem gondoltál azok jelentőségére, s azok többet tudattak velem, mint azt te akartad volna.

— Ugy értsem-e, hogy te, az én benned

helyzett bizalmamat azzal viszonzotad, hogy véd-
bástya gyanánt használva azt a magad számá-
ra — cselt vetettél az én gyanutlan, nyílt lé-
nyemnek, mig magad védve voltál a felfedez-
tetés ellen, mialatt ezt tetted? Ezt nem hihetem
— ugy-e nem tetted ezt? Oh, az ellenségemről
se hinném.

E szavak oly oldalról mutatták a leány el-
járását, melyet ez előbb nem látott tisztán. Hát
árulás volt ez? S a bizalommal élt volna vissza?
E gondolatra arca mélyen elpirult a szégyentől
és az önvádtól.

— Oh, bocsáss meg, — mondá. — Nem tudtam,
mit csinálok. Oly kinokat álltam ki — te meg
fogsz bocsátani; meg kell hogy bocsáss, annyit
szenvedtem s annyira sajnálom és annyira le
vagyok alázva; ugy-e megbocsátasz? — ugy-e
igen? — oh ne fordulj el, ne utasíts vissza!
hiszen csak az én mélységes szerelmem az oka,
hiszen tudod mennyire szeretlek: — szeretlek
egész szivemből, egész lelkemből; nem tudtam
volna elviselni, hogy — oh édesem, édes szi-
vem te! Oly boldogtalan vagyok, — hisz én
nem akartam semmi rosszat, s nem tudtam,
hova visz ez az én örülségem s hogy ez
mennyire sértőleg és méltatlanul bánt azzal a
szivvel, mely nekem a legdrágább az egész
világon... és... és... oh ölelj át megint.
Nincs más menekvésem, más otthonom, más
reményem!

Megint megvolt tehát a kibékülés, — a rögtöni, tökéletes, mindent átölelő — s vele a teljes boldogság. Ez lett volna a kellő perc a tárgyalás megszüntetésére. De most, hogy a viharidéző ok fel volt fedezve, most mikor kiviláglott, hogy minden borus perc a leánynak abbéli félelméből származott: hátha Tracyt nem is ő maga vonzza, csak rangja, — most az ifju azt akarta, hogy e rém rögtön, mindörökre legyen verve s e célból a lehető legjobb bizonyítékot akarta nyújtani arra nézve, hogy neki bizony nem volt célja az, a mivel vádolták. Így szólt tehát:

— Jer, hadd sugjak a füledbe egy kis titkot — egy titkot, melyet egész mostanáig szivembe zártam. Reám nézve nem lehetett rangodnak varázsa. Én egy angol grófnak vagyok a fia és örököse!

A leány mereven nézett rá egy, két, három percig, talán tiz percig is, aztán megnyílt az ajka:

— Te! — mondá s elhuzódott mellőle, mialatt még egyre nézte mérhetetlen csodálkozással.

— No igen, — én. Miért nézesz így rám? Mit vétettem? . . .

— Mit tettél? Mindenesetre igen különös vallomást tettél. Ezt magad is beláthatod. . .

— Jó, jó, — felelt a fiu félénk, halk nevetéssel, — az lehet, hogy elég különös, de mit árt az, ha igaz? . . .

— Ha igaz? Már kezdted megcáfolni . . .

— Soha, egy percig sem. Nem kellene így beszélned. Ezt nem érdemeltem. Ez igaz beszéd volt; miért kételkedel?

A leány gyorsan felelé:

— Csak azért, mert eddig nem mondtad!

— Oh!

Ez nem épen feljajdulás volt, de azért elég érthető kifejezése volt annak, hogy belátja a szemrehányás jogosult voltát.

— Ugy látszott, hogy semmit sem titkolsz el előttem, a mit személyedet illetőleg tudnom kellene, s arra nem volt jogod, hogy ily dolgot csak egy percig is titokban tarts előttem az után, hogy . . . hogy . . . nos az után, hogy elhatároztad hogy nekem fogsz udvarolni.

— Igaz, igaz! De voltak oly körülmények . . . melyek . . . utamat állták és . . .

Erre a leány csak a kezével legyintett.

— De nézd, — mondá amaz panaszosan, — te annyira örülni látszottál annak, hogy mi a becsületes munka utján fogunk járni, hogy én szinte megrémültem . . . azaz, hogy szinte féltem attól, hogy . . . hogy . . . hiszen tudod mit mondtál.

— Tudom. S azt is tudom, hogy mielőtt szavaimat befejeztem volna, te azt kérdezted, hogyan gondolkozom az arisztokratákat illetőleg s válaszomnak kellett volna félelmedet megszüntetni.

A fiu hallgatott egy darabig. Aztán elbulsulva mondá:

— Nem látom a kivezető utat. Tévedés volt. Az volt, tévedés volt. Nem akartam semmi rosszat, semmi rosszat a világon. Nem gondoltam arra, mi lehet belőle. Már én ilyen vagyok. Ugy tetszik, nem látok messzire.

A leány egy pillanatra ugyszólván le volt fegyverezve. De aztán ismét felvette a szót:

— Egy gróf fia! Hát szokták a grófok fiai azt tenni, hogy így járnak a világban, két kezük munkájával keresve a kenyerüket?

— Dehogyan teszik. Bár tennék!

— Vagy szokták-e a grófok fiai elvetni rangjukat ily országban s aztán megkérni józan és tisztességes módon egy szegénysorsu leányt, mikor otthon ittasan, világi örömeibe fuladva s becestelen adósságokba merülve élnek s aztán idejönnek az amerikai milliomosok leányai között válogatni? Te egy gróf fia! Bizonyítsd be!

— Hálát adok Istennek, hogy nem vagyok rá képes, — hiányzanak a bizonyítékok. De én mégis egy grófnak vagyok a fia és örököse. Ez minden, a mit mondhatok. Szeretném, ha hinnél nekem, de nem fogsz hinni. S én nem tudok módot arra, hogy meggyőzzek.

A leány már-már újra ellágyult, de a fiu utolsó megjegyzése mégis arra bírta, hogy egyet dobantson s aztán így szólalt meg:

— Oh, egészen kihozol a türelmemből! Azt

gondolod, elhiszi valaki neked azt, hogy bizonyítékaid nincsenek kéznél s mégis az vagy, a kinek mondd magadat? Nem nyulsz a zsebedbe, mert nincs benne semmi. Ily igényeket támasztasz s mégis mersz utazni a nélkül, hogy igazoló irataid veled lennének. Ez hihetetlen. Nem látod be?

Tracy szerette volna, ha olyasmi jut eszébe, a mi védelmére szolgálhatott volna; kissé habozott is s aztán némi megerőltetéssel mondá:

— Megmondom az igazat, bármily hóbortos dolognak is fogod találni; te csak úgy, mint más; de igaz lesz. Nekem volt egy eszményképem — nevezd álomnak vagy hóbortnak, ha akarod — de én le akartam mondani azon előjogokról s nemtelen előnyökről, melyeket a nemesség élvez, s melyeket erőszakkal vagy csellel ragadtak el a nemzettől, s meg akartam tisztulni a jog és a józan ész elleni bűnöktől az által, hogy egyenlővé tegyem magamat a szegényekkel, hogy magam keressem kenyeremet s csak a magam érdeme folytán emelkedjem, ha emelkedem.

A leányka közelről nézte a fiu arcát, mi alatt ez beszélt; modora és vallomása egyszerűségében volt valami, a mi meghatotta a leányt, meg, szinte veszedelmesen; de aztán mégis nyugalmat parancsolt magára; nem lett volna okos dolog, ha átadja magát a részvét érzésének, vagy bármily más érzelemnek s még tennie

kell néhány kérdést. Tracy is olvasott a leány arcában s a mit olvasott, az kissé növelte derengő reményét.

— Egy gróf fia, ki így tenne! oh az volna csak az ember. Arra való volna, hogy szeressék! arra, hogy imádják!

— Nos, én . . .

— De ilyen nincs. Nem született és nem fog születni. Az ily önmehtagadást, mely erre képes volna, még csupa hóbortból is, a nélkül hogy a példa kivitelével valakinek használhatna valamivel; az ily önmehtagadást lelki nagyságnak lehetne tekinteni. Oh ez eszményi nagyság lenne e rideg korban. Egy pillanatra . . . várj míg bevégezem. Egy kérdésem van még. Micsoda gróf a te atyád?

— Rossmore; s én Berkeley örgróf vagyok.

Erre megint lángba borult minden. A leány oly mélyen meg volt sértve, hogy beszélni is alig tudott.

— Hogy vetemedhetik valaki ily merészségre? Tudod, hogy meghalt s hogy én azt tudom. Oh, megrabolni egy élőt nevéből és becsületétől holmi ideiglenes előny kedvéért: már ez is elég bűn; de megrabolni a holtat — oh ez több a bűnnél!

— Hallgass reám . . . csak egy szót . . . oh ne fordulj el így. Ne menj . . . Ne hagyj el így . . . várj egy percig. Becsületedre . . .

— Oh, becsületedre!

— Becsületemre, az vagyok, a minek mondtam magamat. Be fogom bizonyítani s te hinni fogod, tudom. Izenetet fogok hozni . . . sürgönyt . . .

— Mikor?

— Holnap . . .

— Rossmore aláírással?

— Rossmore aláírással.

— S mit mutat majd az?

— Mit? Hát mit kell mutatnia?

— Ha kényszerít, hogy kimondjam, bizonyára azt, hogy . . . hogy önnek szövetségese is van valahol.

Ez súlyos csapás volt; megrázta. Leverten mondá:

— Igaz. Erre nem gondoltam. Oh istenem, azt sem tudom, mit tegyek; mindent rosszul teszek. El akarsz menni? S még csak jó éjt sem mondasz, vagy azt, hogy isten veled? Ah, ezelőtt nem így váltunk el.

— Oh, futni szeretnék és . . . nem, menjen most. — Szünet után újra kezdé:

— Elhozhatja a sürgönyt, ha megérkezik.

— Elhozhatom? A jó isten áldjon meg ezért.

Elment s épen ideje volt, hogy menjen. A leányka ajka remegett s ereje egészen elhagyta. A zokogástól csak szakadozottan tudott beszélni.

— Oh elment. Elvesztettem. Sohasem látom többet. S meg sem csókolt bucsuzásra . . .

Még csak meg sem kísérlette, hogy egy csókot raboljon tőlem; pedig tudta, hogy az utolsó . . . a legutolsó, s pedig én azt vártam, hogy megteszi, nem is álmodtam, hogy így bánják velem azok után . . . a mik egymásnak voltunk. Oh, oh, oh, mit csináljak? Olyan édes, szegény, nyomorult, jó lelkű, nyílt szívű hazug és szédelgő; de mennyire, mennyire szeretem! — Kis idő vártatva újra kitört:

— Oh milyen kedves! Hogy fog nekem hiányzani! Oh, hogy fog nekem hiányozni! Ugyan fog-e valami sürgönyt hamisítani, hogy elhozza? De, oh nem, azt soha, ilyesmire soha se gondolna, hisz oly becsületes, egyenes, eszébe sem jutna. Oh, hova gondolt, mikor azt hitte, hogy neki sikerülni fog valami csalás? Hisz még csak egy segédeszköze sincs hozzá, kivéve, hogy kétféleképen tud beszélni; azt bárki is láthatja. Oh istenem, aludni megyek s mindenről lemondok. Bárcsak megmondtam volna neki, hogy jöjjön s mondja meg, ha nem kapott sürgönyt — s most magamra vethetek, ha soha sem látom többé! Milyen lehet a szemem!

XXII. FEJEZET.

A sürgöny természetesen nem jött meg másnap. Ez nagyon leverő dolog volt Tracyre, mert e belépő-jegy nélkül nem mehetett oda, a hol várták, bárha bizonyító ereje ugyan igen csekély lett volna. De ha az első nap csalódását leverőnek nevezzük, hol az a szótár, a hol kellő szót lehetne találni arra, a mit Tracy érzett, mikor tizednap is hiába várta a sürgönnyt. Persze, a mint ez csak nem jött, Tracy huszonnég óránként egyre jobban szégyelte magát, Sally meg egyre jobban megbizonyosodott arra nézve, hogy Tracynek nemcsak atyja nincs sehol, de még szövetségese sincs, s hogy kétszeresen is szédelgő.

Nehéz napok voltak ezek Barrowra s a művész-cégre. Ezek minden erejüket összeszedték, hogy Tracyt vigasztalják.

Barrow feladata meg már épen nagyon nehéz volt, mert be volt avatva az egész dologba s jó arcot kellett csinálnia ahhoz a képzelhetetlen állításhoz, hogy Tracynek van apja, hogy ez az apa gróf s hogy ez majd sürgönyözni fog.

Barrownak eleve le kellett mondania arról, hogy Tracyt meggyőzze, hogy neki tulajdonkép nincs apja; mert mikor ezt kezdte hangoztatni, Tracyt ez úgy fölingerelte, hogy no! Kisérletkép meghagyta hát Tracyt abban a hitben, hogy van apja. Az eredmény oly jó volt, hogy Barrow tovább ment s látszólag azt is elfogadta, hogy ez az apa gróf. Ez meg már épen oly jól hatott, hogy Barrow vakmerővé kezdett válni s azt gondolta, hogy jól van, hadd higyje Tracy ha akarja akár azt, hogy két apja van; de ezt nem akarta s így Barrow visszavont egyet s ama látszólagos elhívésre szoritkozott, hogy az a megmaradt egy apa legalább fog sürgönyözni. Meg volt ugyan győződve, hogy ez nem így lesz s ebben igaza is volt, de azért naponként foglalkozott e sürgönnyel, mert az volt a véleménye, hogy ez az egyedüli dolog, a mi még képes Tracyt fentartani.

Szegény Sallyre nézve is keserü napok voltak ezek s leginkább a titokban való sirásnak lőnek szentelve. Nem vigyázott magára, meghült, náthát kapott; aztán a szomorúság meg a hülés együttes működése étvágyát vette el, úgy, hogy szegény kis leány igazán szánalomra méltó volt. S bár állapota már eddig is igen rossznak volt mondható, úgy látszott, mintha a körülmények s a természet erői mind összejátszottak volna, hogy azt még rosszabbá tegyék — és sikerrel. Például a Tracytól való elválás

estéjét követő reggelen Sellers és Hawkins azt olvasták, hogy egy új fejtörő játék, a „malacok az ólban“ roppant kedveltségnek örvend néhány hét óta s hogy az Atlanti-Oceántól a Csendes-Oceánig mindenki abbahagyta a munkát, hogy ezzel játszhassék. Az ország üzleti dolgait illetőleg tökéletes szélesend mutatkozik ennek következtében; hogy a birák, ügyvédek, naplopók, papok, tolvajok, kereskedők, iparosok, gyilkosok, asszonyok, gyermekek, csecsemők, szóval mindenki azzal volt elfoglalva reggeltől estig, az a nagy cél vette igénybe szellemét, hogy a dolog nyitját meglelje s a malacokat behajtsa az ólba.

A vidámság, jókedv egészen eltűnt s helyét az elmélyedés, a gondolkozás foglalta el az egész nemzetnél. Mindenki arcán a kétségnek és kornak redői kezdtek mutatkozni, sőt a legtöbбекnél a szellemi hanyatlásnak és a kezdődő örültségnek még szomorubb jelei kezdtek mutatkozni. A gyárak nyolc városban éjjel-nappal dolgoztak s még sem tudtak e fejtörő játékszerből eleget szállítani. Hawkins majd megörült örömében, de Sellers nyugodt maradt. Az ő nyugalját kis dolog nem zavarta meg.

— Így van az, — mondá. — Valaki feltalál valamit, a mi forradalmat idézhetne elő a művészetben, halomszámra hozhatná a pénzt s boldogithatná a világot; s ugyan ki törődik vele? Csak olyan szegény maradsz, a milyen voltál.

De egyszer aztán feltalál az ember valami értéktelen dolgot, csak úgy a maga mulatságára s talán félre dobná, ha rá hagynák; és tessék, az egész világ kap rajta, sőt egész nagyon kerekedik belőle. Kutasd fel azt a yankeet, Hawkins, s hajtsd be a pénzt; a fele a tied, azt tudod. S most hadd dolgozzam a felolvasásomon.

Ez a mértékletességi egyletről szólt. Sellers afféle fővezér volt a mértékletesek táborában, de az egylet működésével nem volt megelégedve s új tervet készített. Sok gondolkozás után rájött, hogy miért is hiányzik tulajdonkép az ő felolvasásából a tűz; hát azért, mert tulságosan kiritt belőlük a szerzőnek amateur volta. Ugyanis beszélt a népnek a szeszes italok átkos hatásáról, pedig tulajdonkép semmit sem tudott felőle, ha csak nem hallomásból, hisz életében alig izlelt valaha szeszesitalt. Most azt akarta, hogy hadd legyen módjában egyszer már keserű tapasztalatból is beszélni. Hawkinsnak ott kellett állnia az üveggel, számolni az adagokat, megfigyelni a hatásokat, jegyzeteket tenni az eredményre nézve, szóval segíteni az előkészületekben. Az idő rövid volt, mert a hölgyek délre már ide igérkeztek — vagyis a mértékletességi egylet, Silvam leányai, s Sellersnek addig készen kellett lennie arra, hogy a menet élére álljon.

Az idő mult s Hawkins csak nem tért visz-

sza. Sellers már nem győzte várni s maga látott hozzá az üveghez, jegyezve a hatást. Végre Hawkins mégis csak hazakerült, akkor hozzáértő tekintetet vetett a felolvasóul jelentkezett Sellersre s aztán lement és maga állott a menet élére. A hölgyek borzasztóan fájlalták, mikor hallották, hogy hősük hirtelen rosszul lett, még pedig nagyon; de azon nagyon örültek, mikor Hawkins biztatta őket, hogy remélhetőleg néhány nap múlva már elhagyhatja az ágyat.

Azonban az lett vége, hogy az öreg ur huszonnégy órán át meg se fordult, sőt még csak számbavehető életjelt sem adott magáról; de akkor aztán először is a menetről kérdezősködött. Mikor meghallotta, hogy mi történt, nagyon sajnálta a dolgot. Néhány napig ágyban maradt, felesége és leánya pedig felváltva ültek ott ágya mellett, minden kívánságát teljesítve. Sally fejét gyakran megsimogatta s igyekezett vigasztalni a leányt.

— Ne sirj, gyermekem; hisz tudod, hogy öreg apád csak tévedésből tette s nem akart semmi rosszat; tudod, hogy szándékosan semmi olyant sem tenne, a mi miatt neked szégyenlened kellene magadat, hisz tudod, hogy jót akart s csak tudatlanságból tett rosszat, mivel nem tudta az adagok mértékét. Washington meg nem volt ott. Ne sirj, lelkem, ez az én vén szívem majd megszakad, mikor arra gondolok, hogy e megalázást én hoztam reád, mikor pedig

te olyan jó vagy hozzám s én annyira szeretlek, de annyira. Sohasem teszem többé; igazán soha, — most már vigasztalódjál édesem, légy jó gyermek.

Ha pedig nem kellett atyja mellett lennie, a sirás akkor sem akart szünni, s ekkor meg anyja vigasztalta.

— Ne sirj, édesem. Az ilyesmi bizony megesik akárkivel, a ki kísérletezik a nélkül, hogy kellőkép ismerné a dolgot. Lásd, én nem sirok. Ez azért van, mert jól ismerem. Ha tudnám, hogy szándékosan tette, senkinek sem mernék szemébe nézni, de a szándék tiszta volt szegénynél és jó, s ez a tettet is tisztára mossa, bár egy kicsit többet tett szegény a kelletténél. Azért nem vagyunk megalázva, édesem; nemes szándékból tette, nem kell magunkat szegyenlenünk. Ugy, no ne sirj kicsikém!

Az öreg ur tehát néhány napig hasznára volt Sallynek, mert ez e dolgot adhatta sirós kedvének okául. Hálás is volt iránta, hogy menedéket nyújtott neki, de azért gyakran mondá magában: — Szégyen megengednem, hogy könyeimben szemrehányást lásson, — mint ha valaha is képes lenne olyasmit elkövetni, a miért én szemrehányást tehetnék neki. De az igazat nem vallhatom be; tovább is védelem gyanánt kell használnom, hisz ő az egyedüli védelmem, s én nekem oly nagyon szükségem van ilyenre.

Mikor Sellers ismét elhagyta az ágyat s kijárhatott, látta, hogy a yankee egész halom pénzt helyezett el egy banknál az ő és Hawkins számára, s ekkor aztán így szólt: — Majd meglátjuk, ki a követelő s ki a jogos örökös. Átmegyek s jól befütök a lordok házának. — A következő néhány napon át az öreg házaspár úgy el volt foglalva az elutazási készülétekkel, hogy Sallynek bőségesen jutott alkalma a szükséges egyedüllétre és sirhatott annyit, a mennyit tetszett. A két öreg aztán megindult New-York és Angolország felé.

Sallynek azonban még egyéb dologra is nyílt alkalma. S ez az volt, hogy arra a háttározatra jusson, hogy az élet ily körülmények közt nem érdemes arra, hogy végig élje. Ha már le kell mondania az ő gonosztevőjéről és meg kell halnia, akkor természetesen aláveti magát a sorsnak, de vajjon nem terjeszthetné-e az ügyet valami elfogulatlanul ítélő ember elé, hogy meglássa, vajjon nem találnának-e mégis valami kivezető utat? Ezt jól meghányta-vette elméjébe. Mikor szülei távozása után először találkozott Hawkins-sel, Tracy is szóba jött s Sally indítatva érzé magát arra, hogy ügyét ez államférfi elé terjeszsze s tanácsát kikérje. Kiöntötte tehát szivét; amaz pedig kinos feszültséggel hallgatta. A leány így végzé panaszosan:

— Ne mondja, hogy gonosztevő. Lehet,

hogy az, de mondja csak, nem látszik önnek is úgy, mintha nem lenne az? Ön hidegen nézheti a dolgot, ön nincs érdekelve benne, s lehet, hogy ön előtt látszhatik olyannak, mintha nem volna az, mig előttem nem. Nem tetszik ön előtt úgy, mintha nem volna az? Nem tudna . . . nem látszhatnék így ön előtt, az . . . az én . . . én kedvemért?

Szegény ember roppant meg volt zavarodva, de azért lehetőleg közelében akart maradni az igazságnak. Egy kis darabig csak próbálgatta mérlegelni a jelen részletet, de aztán lemondott a dologról s azt mondta, hogy nem tudja, hogyan lenne képes Tracyt kitisztázni.

— Nem, — mondá, — az igazság az, hogy gonosztevő

— Vagyis, hogy ön . . . ön meglehetősen bizonyos a dologban, de nem egészen, Hawkins ur . . . oh nem egészen!

— Sajnálom, hogy ki kell mondanom, — haragszom is érte, — de én bizony csak azt gondolom, hogy gonosztevő.

— Oh nem, Hawkins ur, ne menjen ennyire. Lássa, senki sem tudhatja egészen bizonyosan. Nincs bebizonyítva, hogy nem az, a minek mondja magát.

Mit tegyen? Kitalálja az egész átkozott dolgot s így könnyítsen a lelkén? Igen; — legalább is a legnagyobb részét; meg kell lennie. Összeszorította hát a fogát s aztán nagy eltö-

kéltiséggel látott a dologhoz; azt azonban elhatározta, hogy egy bánattól megkiméli a leányt — nem tudatja vele azt, hogy Tracy bűnös.

— Most egy közönséges történetet fogok önnek elmondani; nekem sem esik jól, hogy el kell mondanom, s önnek sem fog jól esni, hogy ezt hallgatnia kell, de kénytelenek vagyunk keresztülesni rajta. Én mindent tudok erről a fickóról s tudom, hogy nem grófnak a fia.

A leánynak megvillant a szeme sigy szólt:

— Ezzel egy cseppet sem törődöm. Folytassa.

Ez oly tökéletesen váratlan volt, hogy egyelőre megakasztotta az elbeszélés fonalát. Hawkins nem tudta, vajjon jól hallott-e. Így felelt:

— Nem tudom, jól értettem-e. Azt akarta-e mondani, hogy ha különben derék és tisztességes fiu volna, akkor ön a grófság dolgával semmit sem törődnék?

— Semmit!

— Hogy ön teljesen meg lenne vele elégedve s nem bánná, ha nem is volna gróf fia; vagy hogy ha gróf fia lenne, az semmivel sem nevelné értékét az ő szemében?

— A legkevésbé sem. Lássá, Hawkins ur, most már végeztem azokkal az ábrándokkal, a grófsággal, a főuri ranggal s minden egyéb efféle ostobasággal és lett belőlem csak olyan egyszerű, köznapi lény, mint akárki más; — e mellett egészen meg vagyok elégedve, s

gyógyulásomat neki köszönhetem. S a mi az ő becsének növelését illeti, erről azt mondhatom, hogy arra semmi sem volna képes. Ez a fiu az én egész világom, úgy, a mint van; ő egymaga felér minden más létezőnek becsével együttvéve, — hogy lehetne hát értékét növelni?

— No ez már eléggé előrehaladt e dologban, — gondolta Hawkins. — Tervemet újból meg kell változtatnom; mert nem remélhetem, hogy meggyőzhessem azt, a ki álmaihoz még akkor is hü marad, ha a kinpadra feszítik. A nélkül, hogy ezt a fiut bünös gyanánt tüntetném fel, mégis hiszem, hogy sikerül oly nevet és jellemet ruháznom rá, a mi a leányt ki fogja ábrándítani. Ha így nem sikerülne, akkor tudni fogom, hogy a leghelyesebb, a mit tehetek, az, ha a helyett, hogy hátráltatnám, odasegítem ezt a szegény kis leányt, hol a végzet rendelt neki helyet. — Majd így szólt:

— Nos, Gwendolen?

— Hivjon kérem Sally-nek.

— Szívesen; én is jobb szeretem. No hát majd mondok most önnek egyetmást erről a Snodgrass-ról.

— Snodgrass? Ez a neve?

— Ez. A másik csak olyan „*Nom de plume*”.

— Ez iszonyu.

— Tudom, de hát a neveinken nem segíhetünk.

— S igazán ez a neve és nem Tracy Howard?

Hawkins busan mondá:

— Fájdalom.

A leány elgondolkozva ismétlé a nevet:

— Snodgrass, Snodgrass. Nem, ezt nem tudnám elviselni. Nem birnék hozzá törődni. Nem, mindig a másik nevén nevezném. Mi a keresztnéve?

— Az . . . hm . . . az . . . ezek a kezdőbetűi: S. M.

— A kezdőbetűi? Bánom is én. Ugy csak nem szólithatom. De mit jelentenek?

— Hát lássa, atyja orvos volt és . . . és imádta a hivatását és . . . hát . . . izé . . . nagy különöc volt és . . .

— Mit jelentenek? Miért haboz?

— Azok . . . nos, hát azok ezt jelentik: Spinal Meningitis. Atyja orvos lévén . . .

— Soha életemben nem hallottam ilyen rettenetes nevet. Senki sem hihatna így olyasvalakit, a ki . . . a kit szeret. Így még az ellenségemet sem hívnam. Ugy hangzik, mint egy sirirat. — Majd így folytatá: — S akkor az lenne az én nevem is! Ily cím alatt kapnék leveleket.

— Bizony: . . . Snodgrass Spinal Meningitisné.

— Ne ismételje! . . . ne, kérem; nem hallgathatom. Bolond volt az az apa?

— Nem . . . nincs bebizonyítva.

— Örülök, mert az örökölhető. De hát akkor mi jutott eszébe?

— Magam sem tudom. A családnak több tagja hajlott az örültség felé s lehet, hogy ez az egy . . .

— Oh itt nem a lehetőségről van szó. Mert ez határozottan örült volt.

— Hát . . . lehet. Gyanitották.

— Gyanitották! — kiáltá Sally ingerülten. — Hát „gyanítani“ kellene azt, hogy sötét lesz, ha a csillagok mind lehullanak az égről? De legyen elég arról az örültről; az örültek egyáltalán nem érdekelnek; beszéljen a fiuról.

— Jó. Ez volt a legidősebb, de a kedvenc nem ő volt. Öcscse, Zylobalsamum . . .

— Megálljon. Hiszen ez hallatlan. Zylo . . . hogy mondta?

— Zylobalsamum.

— No, ilyet sem hallottam ám még. Ugy hangzik, mint valami betegségnek a neve. Az?

— Nem hinném, hogy valami betegség neve volna. Vagy szentirási név . . .

— Nem, az nem.

— Akkor bonctani kifejezés. Tudtam, hogy vagy az egyik, vagy a másik. Igen, most már emlékezem, bonctani kifejezés. Egy idegducnak a neve; hisz magam is hallottam a zylobalsamum-processzusról beszélni.

— Jó, folytassa; s ha megint egy másik családtagra kerül a sor, hallgassa el a nevet; olyan kellemetlen hangulatba hozzák az embert.

— Jó lesz. Mint mondám, ez a fiu sohasem

volt kedvence a családnak s minden tekintetben elhanyagolták, iskolába nem küldték soha; megengedték, hogy a legrosszabb, legdurvább társaságban forduljon meg, s így aztán persze közönséges, durva, tudatlan, könyelmű fickóvá vált és . . .

— Micsoda? Szó sincs róla. S ön is több nagylelkűséggel lehetne egy szegény idegen ifju iránt, a ki . . . a ki . . . nos hát kimon-dom, a ki mind ennek az ellenkezője. — Mikor olyan méltányos, udvarias, lekötelező, szerény, gyengéd, finom, művelt, oh, — hogy mondhat ön róla ilyesmit?

— Nem teszek önnek szemrehányást, Sally, egy szemrehányó szavam sincs ön ellen, azért, mert hajlama elvakítja önt — s így nem látja az apró fogyatkozásokat, míg mások mind tisztán látják . . .

— Apró fogyatkozások? S ön ezeket így nevezi? Hát mik akkor a gyilkosság és a gyujtogatás?

— Erre nehéz egyenes választ adni, mert az ily dolgok jelentősége a körülmények szerint változik. Nálunk ott künn nem keltenének olyan nagy feltűnést, mint itt önöknél, de azért mégis gyakran találkoznak ellenszenvvel . . .

— Hogy a gyilkosság és a gyujtogatás ellenszenvvel találkoznak?!

— Oh, gyakran.

— Ellenszenvvel. Hisz azok a puritánok, a

kikről ön beszél! De várjon . . . honnan tud ön e családról ennyit? Hol szedte ezt a temérek mende-mondát?

— Ez nem mende-monda, Sally. Ez komoly dolog. Én személyesen ismerem e családot.

Ez meglepte a leányt.

— Ön? Ön ismerte?

— Ismertem Zylot — mert csak úgy neveztek — s ismertem az apját, dr. Snodgrasst. Az ön Snodgrass-ét nem ismertem, de néha láttam s hallani meg épen gyakran hallottam róla. Hisz tudja, közbeszéd tárgyát képezte, mivel . . .

— Mivel, azt hiszem, nem volt sem gyujtogató, sem gyilkos. Ez közönségessé tette volna. Hol ismerkedett ön meg velük?

— Cherokee Stripben.

— Oh, milyen divatját mult dolog. Cherokee Stripben nincs elég ember ahhoz, hogy valakinek jó vagy rossz hírét költsék. Ott nincs békebiróság. Hisz az egész népség néhány waggonra menő lókötekből áll.

Hawkins nyugodtan válaszolá:

— Nos, barátunk épen egyike volt ezen lókötekeknek.

Sally szeme lángolt s keble csakugy lihegett, de azért tudott haragján uralkodni s megzabolázta nyelvét. Az államférfiu pedig ott ült esendesen s várta a kifejlést. Meg volt művével elégedve. Azt gondolta, hogy ez a legsikerültebb

diplomáciai eselszövénye, a többit aztán a leányra bizza. Valószínűnek tartotta, hogy ez most már lemond erről a kísértetről; de akár mond, akár nem, Hawkins azt tartotta, hogy ő már most megtette a magáét, ezentul nem is igyekszik akadályokat támasztani.

Sally pedig ezalatt már határozott. Az őrnagy legnagyobb csalódására így mondta ki határozatát:

— Rajtam kívül nincs más barátja s én nem hagyom el most. Ha erkölcsi jelleme rossz, akkor nem megyek hozzá feleségül; de ha be tudja bizonyítani, hogy nem, akkor hozzá megyek — s arra alkalmat nyújtunk neki. Elöttem véghetetlenül jó és kedves; én soha nem láttam benne semmi helytelent, kivéve azt, hogy egy gróf fiának adta ki magát. Lehet, hogy ez is csak hiúság s nem valami komolyabb hiba, ha jól megnézzük. Én nem hiszem, hogy olyan lenne, a milyennek ön leírta. Szeretném, ha ön felkeresné s ide küldené hozzám. Könyörögni fogok neki, hogy legyen becsületes, mondjon meg mindent őszintén, félelem nélkül.

— Jó, ha ezt határozta, én megteszem. De tudja-e Sally, hogy az a fiu szegény és . . .

— Törődöm is én azzal. Elhozza?

— El. Mikor?

— Oh istenem, már sötétedik s így el kell halasztanunk. De holnap felkeresi, ugy-e? Igérje meg!

— Már hajnalban itt lesz.

— Oh most megint a régi ön — s kedvesebb, mint valaha.

— No, többet már nem kívánhatok. Isten áldja, édesem!

Sally gondolkozott egy ideig, aztán komolyan mondá:

— Szeretem, még ha úgy hívják, még akkor is szeretem! — s könnyült szívvvel ment dolgára.

XXIII. FEJEZET.

Hawkins egyenesen a sürgöny-hivatalba ment, hogy lelkiismeretén könnyítsen, miközben így beszélt:

— Nem fog lemondani erről a galvanizált holttestről, az bizonyos. Tizenhat lóerővel sem szakítják el tőle. Én megtettem a magamét, most már Sellersen van a sor. — New-Yorkba a sürgönyt küldte:

„Jöjj vissza. Végy külön vonatot. Férjhez akar menni a materializálthoz.“

Ezalatt a Rossmore-kastélyba egy levél érkezett s abban Rossmore gróf tudatta, hogy most érkezett meg Angolországból és tiszteletét akarja tenni.

— Kár, — mondá magában Sally, — hogy nem állapodott meg New-Yorkban; no de mind-egy, holnap oda mehet s találkozhatik atyámmal. Valószínűleg azért jött, hogy papával összeveszszék, vagy hogy megalkudjék vele. Rövid idővel ezelőtt még mennyire érdekelt volna ez, de most csak egy dolog van, a mi érdekes és becses előttem. Ha eljön majd Spine

. . . Spiny . . . Spindl . . . semmifélekép nem tetszik nekem ez a név! Akkor majd megmondom neki:

— Ne igyekezzék előttem tovább titkolni a dolgot, mert különben én mondom meg, hogy kivel beszéltem a multkor s akkor aztán zavarba fog jönni.

Tracy nem tuhatta, hogy másnap reggelre hívni akarják, mert különben várt volna. De így sokkal kinosabb volt neki a várakozás, semhogy ki bírta volna állni, mert utolsó reménye: a levél sem akart teljesezésbe menni. Legkésőbb ma már meg kellett volna jönnie és nem jött. Hát atyja igazán eltaszította volna? Ugy látszott. A dolog ugyan nem vallott atyjára, de azért mégis úgy látszott; atyja ugyan elég kemény legény volt, de fiával szemben mind- eddig sohasem mutatkozott olyannak; de elhajthatatlan hallgatásának azért mégis fenyegető jellege volt. Végre is — gondolá — elmehet a kastélyba és — aztán? Maga sem tudta, feje már egészen belefáradt a gondolkozásba — gondolni sem akart arra, hogy mit fog tenni vagy mondani — hagyta a dolgot magára. Ha Sallyt csak láthatja is, már megelégszik vele. Történnék bármi, nem bánja.

Alig tudta, hogyan és mikor került a kastélyba. Csak egy dologra tudott gondolni: arra, hogy egyedül van Sallyvel. A leány szelid volt és nyájas, szemében könny ragyogott, arcán meg

valami epedés látszék s egész valóján oly valami ömlött el, a mit nem tudott egészen eltitkolni; de azért kissé tartózkodó volt. Beszélgettek. A leány úgy a szeme sarkából egyre figyelte az ifju csüggedt arcát s aztán így szólalt meg:

— Oly magányosan vagyok itt, mióta a papa és a mama elmentek. Kezdem olvasni is, de egy könyv sem érdekel. Aztán hirlapokkal próbálkoztam meg, de azokban meg annyi az ostobaság. Az ember a kezébe vesz egy lapot s belekezd valamibe, a mi érdekesnek mutatkozik s aztán egyre, folyton olyasvalakiről beszélnek, a ki . . . nos például dr. Snodgrass-ról.

Tracy meg sem mozdult, még csak egy izma sem rándult. Sally elámult; micsoda önuralom van ebben az emberben! Mivel e közöny kihozta a sodrából, oly hosszú szünetet tartott, hogy Tracy fáradtan tekintett fel s így szólalt meg:

— Nos?

— Oh, azt hittem, nem hallgat reám. Igen, beszélnek egyre dr. Snodgrass-ról, míg az ember egészen belefárad s akkor aztán áttérnek a kisebbik fiára — a kedvencre — Snodgrass Zylobalsamum-ra . . .

Semmi jele az izgalomnak Tracy részéről, ki ez alatt ismét lehajtotta a fejét. Micsoda természetfeletti önuralkodás! Sally merően nézte s újra hozzáfogott, hogy kizökkentse konok nyugalmából; csak azt szerette volna tudni,

hogy alkalmazza azt a bizonyos dynamitot, a mi egyes szavakban rejlik, ha kellőleg töltve vannak váratlan jelentőséggel.

— Aztán folytatja s szól a nagyobbik fiúról, — a melyik nem a kedvenc, hogy menyire el van hanyagolva s mikép lesz belőle tanulatlan, tudatlan, durva, közönséges siheder, ki a társadalom salakjához tartozó ember, férfikora delén durva, istentelen, könnyelmű gonosztevő . . .

S az a fej még mindig le van hajtva. Sally felemelkedett, lassan és ünnepélyesen közeledett egy vagy két lépést s aztán megállt Tracy előtt — ez erre felemelte kissé a fejét, szelid szeme a leány sötét szemével találkozott — mire Sally nagy célzatossággal fejezte be:

— . . . a kit úgy hívnak, hogy Spinal Meningitis Snodgrass.

Tracyn csak a növekvő fáradság jelei voltak észrevehetőek. A leányt sértette e hideg egykedvűség s így szólt:

— Miből van ön?

— Én? Miért?

— Hát nincs önben semmi érzés? Nem érintik e dolgok önben egy árva maradványát sem az érzésnek?

— N . . . nem, — mondá elámulva, — úgy látszik, nem. S mért érintenék?

— Oh Istenem, hogy nézhet rám oly ártatlanul és bámulva, ilyen jó és szelid arccal,

mikor ilyeneket hall. Nézzen a szemembe. Egyenest a szemembe, ugy ; — feleljen minden kibuvás nélkül. Nem az atya önnek dr. Snodgrass és nem az öcsese az a Zylobalsamum? (Hawkins ép e percben akart belépni a szobába, de e szókat hallva jobbnak látta, ha egyet fordul a városban s lassan tovább osont.) — Hát önt nem Spinal Meningitisnek hívják s nem az ön atya-e az, a ki doktor és örült, mint az egész család nemzedékeken át s nem az-e az, a ki a gyermekeit mérgek, kórságok, meg az emberi test rendellenes bonctani jelenségeinek nevééről nevezi el? Feleljen valamit és valahogy — de gyorsan. Miért ül itt s miért néz ugy, mint egy levélboríték, a min nincs cím, — s miért hagyja, hogy itt megőrüljek a feszült várakozásban?

— Oh, ugy szeretném, — ha megtehetném azt . . . akármit — a mi neked ismét nyugalmat adna és boldoggá tenne; de nem tudom mit és hogyan. Sohasem hallottam erről a rettenetes népségről.

— Mit? Mondja még egyszer!

— Soha, soha életemben!

— Oh, oly becsületesnek látszik, mikor ezt mondja. Igaznak kell lennie; ön nem nézhetne, nem nézne így reám, ha ez igaz volna; — ugy-e nem?

— Nem tehetném és nem tenném. Igaz. Oh vessük végét e szenvedésnek. Fogadj vissza szivedbe és bizalmadba.

— Várj . . . csak egyet. Mondd, hogy azt a valótlan dolgot csak hiúságból mondtad s sajnálsz; hogy nem számítasz arra, hogy valaha grófi koronát viselj . . .

— Valóban, kigyógyultam . . . ki, a mai napon . . . nem számítok rá!

— Oh, most már az enyém vagy! Visszanyertelek szennytelen szegénységednek és becsületes névtelenséged szépségében és dicsfényében és ezentul egész a sirig soha senki sem választ el tőlem!

— Ah! . . .

— Rossmore gróf Angolországból.

— Atyám! — A fiu elbocsátotta a leányt s fejét mélyen lehajtá.

Az öreg ur ott állt a fiatal párt nézve — az egyiket a jobb szemével nagyon nyájasan és udvariasan, a másikat meg balszemének többféle összevegyült érzelemre valló kifejezésével. Ez nehéz dolog s ritkán viszik végbe. Arcán nemsokára a szelidség kifejezése lőn uralkodóvá s így szólt fiához:

— Nem gondolod, hogy talán engem is megölelhetnél?

Az ifju egész melegséggel engedelmeskedett.

— Hát ön mégis csak grófnak a fia! — mondá Sally szemrehányólag.

— Az vagyok. Én . . .

— Akkor nem leszünk egymáséi.

— Oh, de nézd . . .

— Nem, nem ; ön ismét rászédett.

— Igaza van. Menj és hagyj magunkra. Beszélni akarok veled.

Berkeleynek távozni kellett. De nem ment messzire. Csak ott maradt a közelben. Éjfél tájban még mindig folyt az öreg ur és a fiatal leány közötti tárgyalás, de most már mégis vége felé közeledett s az előbbi így szólalt meg :

— Csak azért tettem meg ezt az utat kedvesem, mert az volt a főgondolatom, hogy ha mindkettejük bolond, felbontom ezt a frigyet ; de mivel látom, hogy csak egyikük az, tehát öné lehet a fiam, ha akarja.

— Igazán ? oh hogy ne akarnám ! Megengedi, hogy megcsókoljam önt ?

— Meg. Köszönöm. Ez a kiváltsága mindig megmarad ezentul, ha jó lesz.

Hawkins ezalatt régen visszatért már s be-
suhant a laboratoriumba. Meglehetősen meg-
volt lepetve, mikor legutóbbi találmányát, Snod-
grasst ott találta. Ez elmondta neki azt a hirt,
hogy az angol Rossmore megérkezett s ő an-
nak a fia, Berkeley őrgróf, nem pedig Tracy
Howard.

Hawkins elképedt.

— Szent Isten ! Hisz ön akkor halva van !

— Halva ?

— Halva. Hisz mi a hamvait is megkaptuk.

— Az ördög vigye azokat a hamvakat !
Torkig vagyok velük ; majd átadom az apámnak.

Lassan és kinosan végre mégis csak sikerült az államférfinak megérteni azt, hogy hisz ez egy igazi hus és vér ifju s nem pedig az anyagtalan feltámasztott lény; pedig ők Sellerssel bizony annak tartották. Ekkor melegen mondá:

— Nagyon örülök, nagyon, Sally érdekében. Szegény gyermek! Mi önt egy tahlequahi materializált banktolvajnak tartottuk. Ez nagy csapás lesz Sellersre.

Erre az egészet megmagyarázta Berkeleynek, a ki így szólt:

— Nos, már most ki kell az örökösnek állni a csapást, bármily súlyos is. De majd csak belenyugszik ebbe a csalódásba.

— Ki? Az ezredes? Bele az, abban a percben, a mint valami új csodabogara akad e helyett. S már épen utban van efelé. De nézze — mit gondol, mi lett abból az emberből, a kit ön játszott?

— Nem tudom. A ruháit megmentettem. Ez minden, a mit megtehettem. Félek, hogy életét vesztette.

— De a zsebében kellett ugy husz—harmincezer dollárt találnia pénzben vagy letéti bizonyítványokban.

— Nem, csak ötszáz dollárt s még valami csekélységet találtam. Azt a csekélységet kölcsön vettem, az ötszáz dollárt pedig egy bankban helyeztem el.

— S mit csinálunk azzal?

— Visszaadjuk a gazdájának.

— Könnyű azt kimondani, de nehéz megtenni. Addig csak hagyjuk ott, a hol van, míg Sellerstől nem kértünk tanácsot. S erről jut eszembe, hogy nekem Sellers elé kell szaladnom s elmondanom neki, hogy ön ki és ki nem, különben mennydörögve rohan ide, megakadályozandó abban, hogy a lánya egy kísértethez menjen. De — hátha az ön atyja jött el e frigyet meggátolni?

— Nos, talán nem épen most kezd ott benn Sallyvel megismerkedni? Attól sohse féljen!

Hawkins tehát utnak eredt, hogy Sellersék et előkészítse a dologra.

A Rossmore-kastély nagy napokat látott e héten. A két gróf oly ellentétes természet volt, hogy azonnal megbarátkoztak. Sellers azt mondta magában, hogy Rossmore egyike a legrendkívülibb jellemeknek, — a szivjóság sűrített tejéből összealkotva s mégis felruházva azzal a képességgel, hogy ezt úgy elrejtse, hogy csakis a legjobb jellem-ismerő fedezhesse fel; — azt találta, hogy olyan ember, ki maga a szelidség, türelem, könyörületesség, de azért szinlelni is oly jól tud, hogy nem egy szellemes embert tévutra vezethetne s volna tán olyan is, a ki évszázadokon át együtt lehetne vele a nélkül, hogy csak gyanitaná is benne e jellemvonásokat.

Végre pedig egy csendes esküvő ment végbe a kastélyban, a helyett, hogy az angol követ-ségnél tartották volna meg nagy fénynyel, a katonaság, a tüzérdandárok felvonulásával és a mértékletességi egyesület tagjainak fáklyásmenetével, mint a hogy azt a két gróf közül az egyik akarta eleinte. — A művészi-cég és Barrow jelen voltak az esküvőn, az ónöntő és a „cicus“ szintén meg voltak hiva, csakhogy az előbbi beteg volt, a leány pedig ápolta, — mert jegyesek voltak.

Sellersék Angliába akartak menni egy rövid időre új rokonaikkal, de mikor vasutra kellett volna szállniok Washingtonban — az ezredes nem volt ott. Hawkins azt mondta, hogy New-Yorkig ő is elkiséri a társaságot s utközben mindent megmagyaráz. A magyarázat Sellersnek Washingtonnál hátrahagyott levelében rejlett. Ebben azt ígérte, hogy később ő is csatlakozni fog feleségéhez Angliában, — majd így folytatta:

„Valójában pedig úgy áll a dolog, édes barátom, hogy agyamban egy órával ezelőtt egy hatalmas eszme fogamzott meg s még arra sincs időm, hogy szeretteimnek „Isten hozzád“-ot mondjak. Az ember legfőbb kötelessége háttérbe szoritja a kisebbeket s ennek teljesítésére legjobb erőnkkel kell törnünk, még ha hajlamaink ellenére is kellene cselekednünk. S a férfi első kötelessége a saját becsülete iránti

kötelesség: e becsületet mocsoktalanul kell megőriznie. Az enyém fenyegetve van. Midőn jövő fizetőképességemet bizonyosra vettem, ajánlatot tettem — tán kissé elsietve — az orosz cárnak Szibéria megvételére nézve s óriási összeget neveztem meg. Azóta egy közbejött esemény figyelmeztetett, hogy azt a módot, a melynek segítségével én ez összeget megszerezni véltem — vagyis a korlátlan kiterjedésű materializációt — még bizonytalanná teszi a kétségnek egy ideiglenes árnya.

Ő császári felsége bármely percben elfogadhatja ajánlatomat. S ha ez épen most történnék, én kinos zavarba jönnék s pénzbelileg hitelemet veszíteném. Nem vehetném meg Szibériát. Ez kitudódnék s hitelem szenvedne.

Ujabb időben sokat buslakodtam magamban, de most már a nap megint süt. Látom utamat. Képes leszek kötelezettségeimnek eleget tenni a nélkül, hogy a kitüzött időt meg kellene hosszabbitanom. Ez uj nagy eszmém — a legnagyobbszerű mindegyik között — meg fog teljesen menteni, abban bizonyos vagyok. Most San-Franciscoba utazom, hogy ott a nagy „Licktelescop“-pal tegyek kísérletet. Mint mindegyik jelentékenyebb felfedezésem és találmányom, ugy ez is szilárd gyakorlati és tudományos alapokon nyugszik. Minden más alap egészségtelen s ezért megbizhatatlan.

Röviden — az a nagy eszmém van, hogy

átalakítom az egész föld minden övének éghajlatát az illető népek kívánsága szerint. Vagyis megrendelésre fogok éghajlatokat szállítani készpénzért, vagy jól álló papirokért, a régi klimát pedig elfogadom részletfizetés gyanánt, természetesen tekintélyes disconto mellett ott, a hol a klima csekély költséggel kijavítható; s ezeket aztán szegény és távoleső vidékeknek adom bérbe, hol nem tehetnek szert jó éghajlatra, a költségesek pedig nem akarják tartani pusztá dicsekvésből. Tanulmányaim bizonyossá tettek, hogy ez átalakítás s az új válfajok alkotása lehetséges. Sőt meg vagyok győződve, hogy ezt hajdan, történet előtti időkben, már végre is hajtották, fel nem jegyzett, elfeledett kiváló nagyságok. Mindenütt a klima mesterséges átalakításának nyomait látom. Vedd a jégkört! Talán véletlenség hozta létre? Nem: pénzért történt. Erre nézve ezer bizonyítékom van s ezeket egyszer majd le is leplezem.

Bizalmasan közlök veled egyetmást eszmémről. Ez abban áll, hogy a napfoltokat kell hasznunkra fordítanunk, hatalmunkba keritenünk — tudod — s ezek óriási erejét jól használni fel az éghajlati viszonyok ujjaalakításánál. Jelenleg csak zavarokat hoznak létre s ezek rossz hatással vannak, mert a cyclonokat s a többi villamos viharokat idézik elő, de ha egyszer az emberi szellem ellenőrzése alá kerülnek, akkor mind-ez megszűnik s áldássá válnak az emberiségre.

Tervemet már egészen részletesen kidolgoztam s hiszem és reménylem, hogy korlátlan hatalmat fogok nyerni a napfoltok fölött, de most még óvakodom a részletekre is kiterjeszkedni, míg a szabadalom nincs kiadva. Reménylem, hogy a kisebb államokban észszerű áron fogom eladhatni, a nagyobbaknak meg pompás üzleti cikk gyanánt fogjuk szállítani, tűzijátékkal a koronázásokra, ütközetekre s más nagy és különös alkalmakra. E vállalat billiókat rejt; nagy összeget nem kell befektetni s egy-két nap, legkésőbb néhány hét alatt pénzzé teszem a dolgot. Akkor kész leszek Szi-bériát magamhoz váltani oly áron, amint kínálják és így megmentem becsületemet és hiteletemet. Erre számítok.

Szeretném, ha ellátnád magadat kellő készülettel s aztán ha sürgönyzök — legyen az éjjel, vagy nappal — megindulnál északra. Óhajtom, hogy azt az egész földet te vedd át, mely az északi sarktól néhány szélességi foknyira terjed délfelé s hogy megvedd Grönlandot és Islandot, a mit most, a jelenlegi olcsó árok mellett meg is tehetnél. Szándékom az egyik tropikus égövet felhozni ide, s a hideget levinni az egyenlítőhöz. Jövőre az egész sarkkört piacra viszem nyári tartózkodási hely gyanánt, a régi klíma feleslegét pedig a többi égövek szélsőségeinek kiegyenlítésére fordítom.

De eleget mondtam arra, hogy vázoljam

előttem tervem csodálatos természetét, kivihetőségét és hasznot hajtó voltát. Angliában csatlakozni fogok hozzátok, ti boldogok, mihelyt egyik főklímámat eladtam s a cárral megegyeztem Szibériára nézve. Addig is várj egy jelle tőlem. Mához egy hétre messze leszünk egymástól, mert én akkor a Csendes-Oceán partján leszek, míg ti messze az Atlanti-Oceánon, közel Angliához. Azon a napon, ha még élek s magasztos találmányomat elismerik és elfogadják, üdvözetet küldök nektek s követem át fogja azt adni, bárhol legyetek is a tenger magányában; mert én egy hatalmas foltot idézek a nap korongjára, olyant, mint a göndörülő füst, ti pedig ebben egy szeretetteljes üdvözetet látok majd s megismeritek s ezt mondjátok: „Sellers Mulberry a mindenségen át küld felénk egy csókot.”

FÜGGELÉK.

A könyvben használható időjárás. Szemelvények a legelső tekintélyek műveiből.

A rövid, de heves vihar, mely a városon keresztül zugott, épen mulófélben volt; de bár az eső már egy órája elállt, az égen még mindig sötét felhőtömegek gomolyogtak; ezeken koronként vakító, sugártalan fény villant keresztül, megvilágítva a törpe házikókat, míg távolabb, a látóhatár másik felén, a tetők és kémények tömkelege felett, halvány kék halotti lepel gyanánt világított az ég, itt-ott szennyes sárga himlőfoltokkal és sötét, szederjes gőztömegekkel tarkázva. A koronként fel-felhangzó menydörgés még visszatartotta az utca lakóit a kijöveteltől s a házak, mint egészen elhagyott, levert, megfélemlített, szegény, szennyes, nyomorult, ostoba, részeg emberek álltak ott két sorban az utca két oldalán, az óriási mennyezet alatt. Az eső lassu, melancholikus, lanyha csepegéssel hullott a kiugró háztetőkről a repedezett kőkockákra; ott tócsákba verődött,

vágy odafolyt a már ugyis megdagadt csatornákba, a honnan a víz bugyborékolva haladt a folyó felé.

(„*The brazen Android*“
W. D. O'Connor.)

*

„A hő tavasz-nap még egy percig önté
Sugárait le puszta Judaéra,
De majd homály lőn és itt volt az éj.“

(„*Easler-Eve at Kerak-Noab*“
Clinton Scollard.)

*

„A gyorsan beálló téli szürkület már elterjedt a vidéken. A hó újból esni kezdett, de csak könnyen s nem folytonosan, csak szakadozottan.“

(„*Felicia*.“ Fanny R. D. Murfree.)

*

„Irgalmas Isten! Az egész nyugat lángoló tűzben ég s egy pillanat múlva az egész föld megrendült, mintha ágyulövés reszkettetné meg. E jelre előszökik a furia; a démonok ezrei rikoltoznak és üvöltenek, a tűzkigyók sokasága tekeregve csuszik elő s megvilágítja a fekete sötétséget. Az eső omlik, a szél irtózatossá bömböléssel tépi szét láncait. A villámlás annyira szünet nélkül folyik, hogy a szem ég tőle, a mennydörgések pedig egy egyetlen irtózatossá, guruló morgássá szövődnek össze, mintha Gettysburg 800 ágyuja egyszerre bömbölne. Krak!

Krak! Krak! Százados fák dőlnek ki az erdőn. Hó! Hó! Hó! üvölt a démon, a mint keresztül nyargal a síkságon s még a fűszálat is kitépi gyökerestől. Bumm! Bumm! Bumm! A furia tüzes kopjait döfi a föld kebelébe.“

(„*The demon and the fury*“
M. Quad.)

*

„A lélek mindennapi eszméi is emelkedni kezdtek s mind feljebb szálltak a határtalan, végtelen, ragyogó, azurkék, napsütött hegyek fölé, fel, egészen a szintén azurszinben sugárzó ég felé. A nyugalmas kékséggel alátekintő ég csak itt-ott tette lehetővé a viznek, hogy az ő azurszinét visszaadja.“

(„*In the Stranger's Country*“
Charles Egbert Craddock.)

*

„A nap ugyan fényesen ragyogott még, de azért mégis vihar közeledtét lehetett sejteni. A meleg szél szilajjá és forróvá kezdett válni, minden irányban felkorbácsolva a puszta homokját. Fenn a légben homok-oszlopok és forogtagok jártak táncot, esodálatos ellentétben állva a mély kékségü éggel. Alulról a síkságról pedig folytonosan emelkedtek a homokfellegek, mintha láthatatlan lovasok vernék fel ezt. Az apróbbakat a szél megint elhordta, csak a nagyobbak emelkedtek a levegőbe, de e nagyobbak száma mind nagyobb lett.

Alfréd szeme gyorsan járta be az egész lát-
határt s a még napfényben álló kis kunyhót
tisztán meg tudta különböztetni. Alfréd jól em-
lékezett e kunyhóra. Nem lehetett négy mért-
földnél messzebbre. E forgószeleket is jól is-
merte, Bindarra ezekről volt nevezetes. Rövid
gondolkozás után megsarkantyuzta lovát s a
kunyhó felé vágatott. Mielőtt azonban fele
uton lett volna, az apró homokfelhők egyetlen
óriási poroszloppá váltak, úgy, hogy egy fél
óraig semmit sem látott s csak lova ösztönének
tulajdonitható, hogy le nem tértek a kunyhó
felé vezető utról. Végre ismét megpillantá a
a házacskát s ekkor a nap is újra előtört már.“

(„*A Bride from the Bush.*“)

*

„És esék negyven nap és negyven éjjel.“

(*Genesis.*)

VÉGE.

OSZAK

